

กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชม : กรณีศึกษาครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ประเสริฐ โชติกนกรัตน์¹
ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา²

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชม : กรณีศึกษาครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษากระบวนการฝึกอาชีพของครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความไว้วางใจ ต่อสังคมของครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาในร้านอาหารครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่างบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจำนวน 5 คน และประชาชนผู้ที่มาใช้บริการครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง จำนวน 5 คน การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวเรือนชม ครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ที่มีการดำเนินงานในส่วนของเจ้าหน้าที่ 2 ฝ่าย คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทัศนปฏิบัติ ที่เริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขังเข้าทัศนสถานหญิงกลาง และทำการจำแนก เพื่อเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพต่อไป และเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพ ที่จะต้องจัดอบรมฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากครัวเรือนชม บินไทย บริษัทการบินไทย และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตที่เป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในสังคม ในการออกแบบหลักสูตรและเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมวิชาชีพการทำอาหารให้กับผู้ต้องขัง เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังที่ผ่านหลักสูตรตามที่กำหนดแล้วจะมีการคัดจำแนกเพื่อนำไปฝึกวิชาชีพที่ครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลางต่อไป

การสร้างการยอมรับจากสังคม ของครัวเรือนชม ทัศนสถานหญิงกลางโดยมีการเริ่มต้นจากการทำอาหารสำหรับรับประทานกันเองให้กับผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ ก่อให้เกิดการยอมรับกันภายในแล้วจึงได้นำอาหารออกจำหน่ายให้แก่บุคคลภายนอกได้หาซื้อกลับไปรับประทานที่บ้าน ต่อมาจึงได้

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

² อาจารย์ที่ปรึกษา

จัดตั้งเป็นร้านอาหารครัวชวน ทักษสถานหญิงกลาง เพื่อเป็นการฝึกวิชาชีพในภาคปฏิบัติและเป็นการให้บริการแก่ลูกค้า ร่วมทั้งการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลการให้บริการ วัตถุประสงค์ เป้าหมายในการดำเนินงานให้ประชาชนบุคคลภายนอกได้รับรู้ ก่อให้เกิดการยอมรับจากภายนอก จากการตอบรับของสังคมโดยการมีผู้คนเข้ามาใช้บริการครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง และการสืบค้นข้อมูลทางเว็บไซต์ที่มีการประชาสัมพันธ์เรื่องของครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง แสดงให้เห็นถึงการยอมรับจากสังคมได้เป็นอย่างดี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทักษสถานหญิงกลาง กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการควบคุมและแก้ไขผู้ต้องขังหญิงประเภทต่าง ๆ ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์พัฒนาระบบ รูปแบบมาตรการหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงเพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ การฝึกวิชาชีพเป็นกระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้มีความรู้ทักษะความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อที่จะได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกวิชาชีพไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ ตลอดจนเสริมรายได้ให้กับผู้ต้องขังที่อยู่ในระหว่างต้องโทษมีรายได้ รู้จักพึ่งพาตนเอง ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ (ส่วนพัฒนาวิชาชีพผู้ต้องขัง ทักษสถานหญิงกลาง, 2561, หน้า 1)

ร้านอาหารครัวชวนชม เป็นร้านอาหารของทักษสถานหญิงกลาง ซึ่งจัดตั้งเมื่อปีพุทธศักราช 2527 สืบเนื่องจากนายเฉลียว วัชรพุกก์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยสมัยนั้น มีนโยบายให้กรมราชทัณฑ์จัดตั้งร้านค้ากลางขึ้น ให้เรือนจำและทักษสถานนำผลิตภัณฑ์มาจำหน่ายโดยแบ่งออกเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ โดยใช้สถานที่หน้าเรือนจำกลางคลองเปรม เป็นที่ก่อสร้าง ซึ่งนายทวี ชูทรัพย์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้สนองนโยบายและให้ก่อสร้างอาคารจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของเรือนจำกลางคลองเปรม ทักษสถานวัยหนุ่มบางเขน (ปัจจุบันเป็นทักษสถานวัยหนุ่มกลาง (ทักษสถานบำบัดพิเศษบางเขน)ปัจจุบันเป็นทักษสถานบำบัดพิเศษกลาง) และทักษสถานหญิง (ปัจจุบันเป็นทักษสถานหญิงกลาง) และทักษสถานหญิงกลาง โดยใช้เงินทุนฝึกวิชาชีพของเรือนจำและทักษสถานทั้ง 4 แห่ง เป็นค่าดำเนินการก่อสร้าง ต่อมาเรือนจำกลางคลองเปรม ทักษสถานบำบัดพิเศษกลาง และทักษสถานวัยหนุ่มกลาง ได้ขายอาคารให้กับทักษสถานหญิงกลาง

ทักษสถานหญิงกลาง ได้ใช้อาคารดังกล่าว เป็นสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นผลผลิตจากการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิงและเปิดร้านอาหารเพื่อจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไป โดยใช้ชื่อว่า “ชวนชมเบเกอรี่” โดยมีนโยบายนำผลผลิตจากการฝึกวิชาชีพด้านโภชนาการและได้ประกอบอาหารบริการให้แก่ประชาชนทั่วไปได้เลือกซื้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ ในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองของประเทศชาติสืบไป

ครัวชวนชมได้รับการตอบรับยอมรับจากสังคมทั่วไปเช่นกินข้าวใน (ครัว) คุณ @ ครัวชวนชม ... By Herf@ ถ้าขับรถผ่านเรือนจำคลองเปรม ถนนงามวงศ์วานช่วงกลางวันมองไปทางซ้ายมือจะเห็นประตูรั้วใหญ่ ๆ และป้ายร้านอาหารอย่างหวานแหววชัดเจนครับ ห้องอาหารชวนชม ตั้งอยู่ในทัศนสถานหญิง เรือนจำกลางคลองเปรมเปิดมา 30 กว่าปี บริการอาหารไทย อาหารจานเดียว โดยที่อาหารบางชนิดปรุงมาจากฝีมือผู้ต้องขังหญิง และรายได้ส่วนหนึ่งจากการขายอาหารนี้ ได้นำไปเป็นทุนตั้งตัวให้กับผู้ต้องขังหญิงยามพ้นโทษด้วยครับห้องอาหารเปิดทุกวันตั้งแต่ 6.00 -15.00 เรื่องเวลาไม่แน่ใจแต่อยู่ในช่วงนี้แน่นอนครับ ไปช่วงสงกรานต์ก็มีหยุดยาว วันไหนหยุดประตูรั้วจะปิดสนิทแบบนี้ครับ โทรเช็คก่อนได้ครับ (พันทิป, 2559, 1)

สารพันคำถาม “ไปไหนดี ที่ไหนดี อะไรดี” เรามีคำตอบ ครัวชวนชมร้านอาหารไทยที่ตั้งอยู่ในทัศนสถานหญิง เรือนจำกลางคลองเปรม อย่าเพิ่งคิดว่าน่ากลัว เพราะที่นี่บริการดีดีแถมมีเมนูเด็ดไว้บริการมากมาย รายการอาหารแนะนำคือผัดไทหอไช่ อร่อยติดใจผู้ชิมทุกคน ขอขอบคุณคลิปและข้อมูลจากขอขอบคุณคลิปและข้อมูลจาก : ร้านครัวชวนชม, รายการตลาดสดสนามเป้า, ช่อง 5 และสมาชิกยูทูบ (สารพันคำถาม “ไปไหนดี ที่ไหนดี อะไรดี” เรามีคำตอบ, 2558, 1)

ครัวชวนชม ร้านอาหารไทย ตั้งอยู่ในเรือนจำลาดยาว บนถนนงามวงศ์วาน วันที่ไปคนเต็มร้านเขียวค้ำ ร้านติดแอร์ บรรยากาศสบาย ๆ อาหารในเมนูก็มีให้เลือกพอสมควร เน้นอาหารจานเดียว และกับข้าว ที่สำคัญรสชาติอร่อยดีทีเดียว และราคาไม่แพงค่ะอาหารที่ได้ลอง- ข้าวยำ ไม่ได้แค่นั้น แต่รสชาติอร่อยดีทีเดียวค่ะ- ข้าวแกงเหลือง อร่อยดีใช้ได้ค่ะ- กระทงทอง ใส่เยาะ เต็มปาก เต็มคำ รสชาติดีค่ะ- ยำใหญ่ เครื่องเยาะ น้ำยารสจัดและกลมกล่อม อร่อยค่ะ (OpenRice, 2561, 1)

ครัวชวนชมปลายจวักผู้ต้องขังหญิง "ตะลอนตามอำเภอใจ" ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงถูกควบคุมอยู่ด้วยความยากลำบาก เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมซึ่งเป็นผู้หญิงก็ประสบกับปัญหาความยากลำบากในการควบคุมเช่นกัน เพราะในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตะลอนตามอำเภอใจ, 2556, 1)

อิมท็อง อิมใจ “ครัวชวนชม” มีอยู่ร้านหนึ่งที่ไปหม่ำที่ไรนอกจากอิมท็องแล้วยังอิมใจทุกครั้ง “ครัวชวนชม” ร้านนี้อยู่ถนนงามวงศ์วาน กรุงเทพฯ นี้เอง เปิดมา 30 ปีแล้ว เปิดมาเพื่อรองรับการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังหญิงของทัศนสถานหญิงกลาง รายได้จากการขายอาหารส่วนหนึ่งเป็นทุนตั้งตัวให้กับผู้ต้องขังหญิงยามเมื่อเขาพ้นโทษไปแล้วปกติแล้วภายในเรือนจำมีสอนอาชีพให้ผู้ต้องขังอยู่แล้ว ทั้งงานฝีมือเย็บปักถักร้อย การทำอาหารทั้งอาหารว่าง อาหารคาว อาหารหวาน รวมถึงเบเกอรี่ด้วย (ไทยรัฐทีวี, 2561, 1)

ครัวชวนชม - Krua Chounchom - ถนนงามวงศ์วาน (Foody.co.th, 2561, 1) สำคัญในการสร้างการยอมรับของสังคมในการไว้วางใจบริโภคอาหารที่ผลิตโดย ผู้ต้องขังทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษากระบวนการฝึกวิชาชีพการทำอาหารของผู้ต้องขังครัวชวนชมทัศนสถานหญิงกลาง

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 2.) เพื่อศึกษากระบวนการฝึกอาชีพของครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 3.) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความไว้วางใจของสังคมที่มีต่อครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษากระบวนการฝึกอาชีพ การสร้างการยอมรับ และความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง จำนวน 5 คน และประชาชนผู้มาใช้บริการครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง จำนวน 5 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 ถึง 15 เมษายน พ.ศ. 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลางและผู้ที่เกี่ยวข้อง

- 1.) สามารถนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะในการวางแผนพัฒนาสร้างสถานที่ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังต่อไป
- 2.) เป็นข้อเสนอแนะแก้ไขและปรับปรุงการให้บริการสร้างความเชื่อมั่น ครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง
- 3.) เป็นข้อมูลให้ประชาชนในสังคมเกิดความเชื่อมั่นและยอมรับ ผู้ต้องขังที่ได้ผ่านการฝึกวิชาชีพจากครัวเรือนชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา โดยผู้ศึกษาจะแปลภาษาเป็นข้อมูลแบ่งแยกเป็นกลุ่มตามเนื้อหาและประเด็นหลัก คัดสรรข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป จากนั้นนำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลและแสดงข้อมูลในรูปของการบรรยาย

กลุ่มศึกษา

1. เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง จำนวน 5 คน ได้แก่
  - 1.1 ผู้อำนวยการฝึกวิชาชีพและส่งเสริมการมีงานทำ จำนวน 1 คน ตำแหน่ง นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
  - 1.2 หัวหน้างานฝึกวิชาชีพด้านโภชนา จำนวน 1 คน ตำแหน่งฝึกอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ
  - 1.3 เจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจำนวน 3 คน ตำแหน่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ชำนาญงาน
2. ประชาชน ผู้ที่มาใช้บริการครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน

ผลการศึกษา

ประชาชนภายนอกให้ความไว้วางใจเข้ามาใช้บริการ ครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับใช้ฝึกวิชาชีพการทำอาหารของผู้ต้องขังหญิง โดยมีผู้ต้องขังหญิงเป็นผู้ให้บริการอย่างใกล้ชิดนั้น การศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวชวนชม : กรณีศึกษา ครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวชวนชม กระบวนการฝึกอาชีพของครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง กระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาสามารถแยกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. กระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวชวนชม ในการศึกษาการสร้างการยอมรับจากสังคมครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้กำหนดการสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง เพื่อทำการศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีความไว้วางใจ แนวความคิดและทฤษฎีแรงจูงใจ แนวความคิดและทฤษฎีภาพลักษณ์ และแนวความคิดและทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ โดยจะวิเคราะห์จากหลักตามทฤษฎีคือ

- 1.1 ความไว้วางใจ เป็นความสัมพันธ์ของผู้ให้บริการคือตัวเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง กับประชาชนผู้ที่เข้ามาใช้บริการ ครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลาง โดยที่มีความเชื่อมั่นและให้ความวางใจในการบริการ โดยที่ผู้ให้บริการต้องแสดงออกถึงความน่าไว้วางใจ จะต้องแสดงออกให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ความน่าเชื่อถือ ความซื่อสัตย์และความจริงใจ ต่อผู้มารับบริการ เมื่อการแสดงออกดังกล่าว เกิดการยอมรับ เชื่อมั่น ด้วยความเต็มใจ ดังนั้น สาเหตุที่จะทำให้เกิดการได้รับความไว้วางใจ พบว่า การจะก่อให้เกิดความไว้วางใจ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ให้ความสำคัญกับการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าหรือผู้ที่มาใช้บริการครัวชวนชม ทักษสถานหญิงกลางและเพื่อให้สังคมเปิดใจยอมรับการทำงานของ

ผู้ต้องขังหญิง ทักษสถานหญิงกลาง ที่ได้รับการฝึกวิชาชีพการทำอาหารครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง โดยเลือกที่จะมารับประทานอาหารที่ครัวชุมชนที่ทักษะสถานหญิงกลาง จะเห็นได้ว่าการสร้างความไว้วางใจจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1.1.1 ความเชื่อมั่น ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อมั่นของผู้ที่มาใช้บริการ หรือ ผู้บริโภคที่เคยเข้ามาใช้บริการครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง ด้วยความสมัครใจ เต็มใจ ความเชื่อมั่นจะเกิดขึ้นได้จากการแสดงให้เห็นถึงการกระทำดีๆ พฤติกรรมดีๆ จนในที่สุดจึงเกิดความเชื่อมั่นและความเชื่อมั่นนี้สามารถแพร่กระจายออกไปสู่สาธารณะโดยการบอกต่อกันมาแบบปากต่อปาก รุนสุรุ่ม ทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้แม้ยังไม่ได้มาใช้บริการก็ตามเป็นผลทำให้เป็นการกระจายความเชื่อมั่นออกไปได้อีกทางหนึ่งแต่ความเชื่อมั่นนี้ก็จำกัดอยู่ภายในเฉพาะกลุ่มที่มีความเชื่อมั่นต่อกันอยู่แล้วถึงจะสามารถส่งความเชื่อมั่นต่อกันได้ มีความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยแม้ว่าจะนั่งรับประทานอาหารร่วมกับผู้ต้องขังก็ไม่รู้สึกผิดแปลกอะไร

1.1.2 การยอมรับ ครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง จะต้องสร้างการยอมรับให้เกิดขึ้นกับสังคมหรือกลุ่มคนโดยสามารถพูดถึงการยอมรับได้หลายทางเช่น ยอมรับในด้านความสะอาด ยอมรับในด้านอาหารประทับใจกับการบริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรสชาติของอาหาร ราคาไม่แพง บรรยากาศ การเดินทางที่สะดวก สำหรับลูกค้าที่มาใช้บริการก็ครั้งก็ยังคงมาตรฐานไว้เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง การยอมรับอาจจะมีการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน บัลดอยเผือกที่ครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง เป็นขนมหวานที่มาแล้วต้องทานเป็นประจำ

1.2 แรงจูงใจ คือการสร้างความต้องการให้แก่ผู้ที่จะมารับบริการทำให้เกิดความต้องการที่จะเข้ามาใช้บริการครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง ถ้าการสร้างนั้นตรงกับความต้องการหรือกระตุ้นให้เกิดความต้องการจึงเกิดผู้ที่มาใช้บริการจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลดังต่อไปนี้ แรงจูงใจในที่นี้หมายถึงการหาจุดเด่นสร้างความน่าสนใจหรือการสร้างบรรยากาศให้ตรงกับความต้องการของผู้ที่ผ่านไปมาให้อยากเข้ามาใช้บริการ จะเห็นได้ว่าการสร้างแรงจูงใจจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1.2.1 สภาพแวดล้อม หมายถึงบรรยากาศโดยรวมที่ทำให้เกิดความอยากที่จะแวะเวียนเข้ามาส่วนใหญ่แรงจูงใจในสภาพแวดล้อมจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เคยมาใช้บริการแล้วรู้สึกชอบไม่ว่าจะเป็น บรรยากาศ ความสะอาด ผู้คนที่เข้ามาใช้บริการ ครัวชุมชนบรรยากาศมีต้นไม้มรณมองแล้วสบายตานอกจากรับประทานอาหารแล้วยังมีบริการนวดเพื่อสุขภาพหรือจะเดินดูงานผลิตภัณฑ์ผู้ต้องขังที่จัดจำหน่ายก็ได้

1.2.2 ความต้องการ เป็นแรงจูงใจที่ต้องเริ่มต้นจากผู้ให้บริการมีความต้องการเจาะกลุ่มลูกค้าแบบไหน เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ จึงเริ่มที่จะบริการจัดรูปแบบให้ขึ้นไปในแนวทางที่กำหนดไว้ครัวชุมชนเป็นร้านอาหารสำหรับฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิงเป็นร้านที่มีห้องสำหรับรับรองแขกผู้ใหญ่ และห้องที่รับจัดงานเลี้ยงได้

1.3 ภาพลักษณ์ คือการแสดงออกหรือสัญลักษณ์เครื่องหมายการค้า ของครัวชุมชน ทักษสถานหญิงกลาง หรืออาจจะมองไปถึงกรมราชทัณฑ์ ถือเป็นผู้ให้บริการและร่วมที่จะรับผิดชอบ

ให้การทำงานบริหารงานครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง ที่จะก่อให้เกิดความรู้สึกของบุคคลทั่วไปที่มองเข้ามายังผู้ให้บริการหรือบุคคลที่เข้ามาใช้บริการ เป็นการสะท้อนตัวครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง หรือกรมราชทัณฑ์ผู้ที่ร่วมรับผิดชอบในการให้บริการ ซึ่งการรับรู้ในภาพลักษณ์จะขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ ที่ข้องเกี่ยวกับบุคคล ดังนั้นการรับรู้ในภาพลักษณ์ของแต่ละบุคคลจะไม่จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลดังต่อไปนี้ ภาพลักษณ์ของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง กรมราชทัณฑ์ชุนโยบายในการคืนคนดีสู่สังคม สร้างความเชื่อมั่นในการฝึกวิชาชีพและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ต้องขัง จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ของ ครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง จะต้องมียอดประกอบดังนี้ คือ

1.3.1 มุมมองต่อองค์กร

1.3.2 เครื่องหมายการค้า

1.4 คุณภาพการบริการ เป็นมาตรฐานการบริหารงานของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง การรักษามาตรฐานการบริการ ความสุภาพ รวดเร็ว การช่วยเหลือต่างๆ รวมถึงสถานที่ให้บริการมีความพร้อม สิ่งอำนวยความสะดวก ต่อผู้ที่เข้ามาใช้บริการครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ข้อมูลดังต่อไปนี้ ทำเลของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง อยู่ติดถนนใหญ่ เดินทางสะดวกมีห้องรับประทานอาหารและห้องสำหรับจัดเลี้ยง มีที่สำหรับจอดรถบริการลูกค้าอย่างทั่วถึง จะเห็นได้ว่าการสร้างคุณภาพการบริการ จะต้องมียอดประกอบดังนี้ คือ

1.4.1 การบริการ

1.4.2 สิ่งอำนวยความสะดวก

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาประเด็นที่ 1 การสร้างการยอมรับจากสังคมของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบสัมภาษณ์ จากเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง และประชาชนผู้เข้ามาใช้บริการครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง ในภาพรวม จำนวน 10 คน พบว่าการสร้างการยอมรับจากสังคม ในเรื่องของความไว้วางใจประกอบด้วย มีความเชื่อมั่น และการยอมรับในเรื่องของแรงจูงใจ ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมและความต้องการ ในเรื่องภาพลักษณ์ประกอบด้วย มุมมองต่อองค์กร และเครื่องหมายการค้า ในเรื่องคุณภาพการให้บริการ ประกอบด้วย การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งในเรื่องภาพลักษณ์นั้นได้แสดงให้เห็นถึงจุดอ่อนด้านเครื่องหมายการค้า ที่ได้รับจำนวนคำตอบเพียง 1 คำตอบ แสดงให้เห็นว่า เครื่องหมายการค้า ไม่เป็นที่ดึงดูดน่าสนใจเพียงพอหรือยังขาดการเข้าถึงประชาชนการสัมพันธ์ถึงเครื่องหมายการค้าให้ประชาชนรับทราบเพียงพอ จึงทำให้ได้รับเพียง 1 คำตอบ

2. การฝึกอาชีพของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง มีผลการศึกษา ดังนี้ การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิงครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง เป็นกระบวนการแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้มีรู้ทักษะความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ฝึก

วิชาชีพการประกอบอาหารเพื่อนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองภายหลังพ้นโทษตามความถนัดของตัวเองหรือความเหมาะสม รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 หลักการของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง คือ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกิดทักษะความรู้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเพื่อให้ผู้ต้องขังมีวิชาชีพติดตัวนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ จะเห็นได้ว่าหลักการของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

2.1.1 มีทักษะความรู้

2.1.2 มีประสบการณ์

2.1.3 สามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้

2.2 การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกวิชาชีพหรือการจำแนกผู้ต้องขังเพื่อคัดแยกผู้ต้องขังเพื่อนำไปฝึกวิชาชีพ ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเพื่อนำไปฝึกวิชาชีพจะต้องคัดเลือกจากความถนัดและมีใจรักในการบริการจะเห็นได้ว่าหลักการของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้

2.2.1 จากความถนัด

2.2.2 สภาพร่างกาย

2.3 คุณภาพการฝึกวิชาชีพ สามารถดูได้จากการกำหนดโครงการหลักสูตรต่างๆ ในการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง จะประกอบด้วย ความทันสมัยของหลักสูตร วิทยากรผู้ฝึกอบรม ในการจัดหลักสูตรโปรแกรมทางทัศนสถานหญิงกลางไม่สามารถที่จะออกแบบหลักสูตรเองได้ จึงได้รับความร่วมมือจากทางมหาวิทยาลัยราชภัฏช่วยคิดหลักสูตรโปรแกรมการฝึกวิชาชีพทำอาหารให้แก่ผู้ต้องขัง ในการทำอาหารเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจุบันและการใช้วัตถุดิบในการปรุงแต่ง รสอาหาร หรือเมนูอาหารที่มีความหลากหลาย ผู้ที่ให้ความรู้ต้องมีความชำนาญ ในวิชาชีพนั้น ๆ และต้องสามารถถ่ายทอดสู่ผู้ที่รับการฝึกนั้นและสามารถทำให้ผู้รับการฝึกสามารถ ลงมือปฏิบัติได้จริง ครัวร์ชวนชม ทัศนสถานหญิงกลางได้รับความร่วมมือจากบริษัทการบินไทยที่เข้ามาช่วยฝึกอบรม อุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกและระยะเวลาการฝึกอบรม จะเห็นได้ว่าหลักการของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

2.3.1 ความทันสมัยของหลักสูตร

2.3.2 วิทยากรฝึกอบรม

2.3.3 อุปกรณ์และระยะเวลาการฝึกวิชาชีพ

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาประเด็นที่ 2 กระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ข้อมูลกระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของผู้ตอบสัมภาษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง จำนวน 5 คน พบว่ากระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ในเรื่องของหลักการของกระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประกอบด้วยการมีทักษะความรู้ มีประสบการณ์ และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ ในเรื่องของการคัดเลือกผู้ต้องขังฝึกวิชาชีพ ประกอบด้วยจากความถนัด และ มีความสามารถเฉพาะตัว และสุดท้ายในเรื่องของคุณภาพการฝึกวิชาชีพ ประกอบด้วยความทันสมัยของหลักสูตร วิทยากรฝึกอบรม และอุปกรณ์และระยะเวลาการฝึกอบรม

3 กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชม ในการศึกษากระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชมที่พัฒนาสถานหญิงกลาง ผู้ศึกษาได้กำหนดกระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือนชม โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ

3.1 การสร้างการยอมรับจากสังคม ประกอบด้วย

3.1.1 ความไว้วางใจ จะเกิดขึ้นเมื่อมีความเชื่อมั่น และ การยอมรับ

3.1.2 แรงจูงใจ จะเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้เกิดความรู้สึกอยากจะใช้บริการ และความต้องการที่มีอยู่แล้วที่อยากจะใช้บริการ

3.1.3 ภาพลักษณ์ คือการเข้าถึงร้านค้าหรือองค์การที่บุคคลภายนอกมองเข้ามาเป็นความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อ ร้านค้าหรือองค์การ ซึ่งแต่ละบุคคลจะรับทราบได้ไม่เท่ากัน ภาพลักษณ์จึงเป็นการแสดงออกของร้านค้าหรือองค์การที่สะท้อนออกมาต่อบุคคลภายนอกให้รับทราบทำให้เกิดเป็นภาพลักษณ์ โดยจะสัมพันธ์จากความคิดเห็นต่อองค์การ และเครื่องหมายการค้าหรือสัญลักษณ์รูปดอกไม้ชวนชมของร้านค้าครัวเรือนชม ที่พัฒนาสถานหญิงกลาง

3.1.4 คุณภาพการให้บริการ การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก

3.2 การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประกอบด้วย

3.2.1 หลักการของการฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพ มีทักษะความรู้ มีประสบการณ์สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ภายหลังพ้นโทษ

3.2.2 การคัดเลือกผู้ต้องขัง หรือการจำแนก ผู้คุมหรือเจ้าหน้าที่ที่พัฒนาสถานหญิงกลาง จะเป็นผู้ประเมินคัดเลือกจากการตรวจสอบประวัติสอบถามความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกวิชาชีพ โดยพิจารณาจากความถนัด และสภาพร่างกาย

3.2.3 คุณภาพการฝึกวิชาชีพเป็นเรื่องการวางแผนที่เริ่มตั้งแต่นโยบายเลยว่า ต้องการให้ผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการฝึกอบรมนั้น จะให้ได้รับการฝึกวิชาชีพในระดับไหนควรใช้วิทยากรเป็นใคร และตั้งงบประมาณโครงการที่จะนำมาใช้เท่าไรอุปกรณ์และระยะเวลาการฝึกอบรม

ครัวเรือนชม ที่พัฒนาสถานหญิงกลาง เป็นสถานที่ใช้สำหรับฝึกวิชาชีพการทำอาหารโดยให้ผู้ต้องขังลงมือปฏิบัติกับผู้ที่มาใช้บริการ ได้อยู่ร่วมกับสังคมภายนอก เป็นกระบวนการในการเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังก่อนพ้นโทษ ดังนั้น การทำงานที่จะมีประสิทธิภาพจะต้องมีคุณภาพ ถูกใจ ถูกค่าและได้รับความไว้วางใจต่อสังคมการดำเนินกิจการถึงจะดำเนินกิจการต่อไปได้ สังคมจะไว้วางใจในการอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังและทำงานร่วมกันได้นั้น กรมราชทัณฑ์จะต้องเริ่มต้นจากการฝึกอบรมวิชาชีพให้ความรู้ ทักษะ ในการประกอบอาชีพนั้น ๆ และแสดงให้เห็นสังคมภายนอกรับรู้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องเพื่อเกิดการยอมรับจากที่ได้เห็น การจัดงานแสดงสินค้าที่เกิดจากฝีมือแรงงานผู้ต้องขังหรือครัวเรือนชมที่มีการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน สังคมภายนอกมากสำหรับการได้รับความไว้วางใจจากสังคมอาจจะดูได้จากการที่มีผู้เข้ามาใช้บริการและสามารถทำให้การดำเนินกิจการนั้น ๆ ต่อไปได้ หรืออาจจะดูจาก มีผู้มารับบริการซ้ำ ครัวเรือนชมมีอาหารรสชาติถูกปากราคาไม่แพง

การบริการดี ดูสะอาดมองดูภายนอกไม่ทราบเลยว่าได้อยู่ร่วมกับนักโทษ การเดินมารับประทานอาหารที่ครัวชวนชม สะดวกเพราะติดถนนใหญ่และมีบรรยากาศร่มรื่น

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาส่วนที่ 3 กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวชวนชม ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังและผู้ที่มาใช้บริการ มีความเห็นว่ากระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง ในหัวข้อการสร้างการยอมรับทางสังคม ที่ประกอบไปด้วยความไว้วางใจ แรงจูงใจ ภาพลักษณ์ และคุณภาพการให้บริการ สำหรับในหัวข้อของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ที่มีเฉพาะเจ้าเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นผู้ตอบสัมภาษณ์ พบว่าการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประกอบไปด้วยหลักการในการฝึกวิชาชีพ การคัดเลือกผู้ต้องขัง และคุณภาพการฝึกวิชาชีพ

สรุป กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง พบว่า จะต้องประกอบไปด้วย การสร้างยอมรับและได้การยอมรับจากสังคม โดยจะเกิดขึ้นได้จาก ความไว้วางใจ แรงจูงใจ ภาพลักษณ์ คุณภาพการให้บริการ และจากการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่จะต้อง มีหลักการในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ได้การผ่านการคัดเลือกผู้ต้องขังที่จะนำมาฝึกวิชาชีพ และคุณภาพในการฝึกวิชาชีพ ซึ่งจำทำให้เกิดความไว้วางใจ และการยอมรับจากสังคมภายนอกได้

สรุปผลจากการศึกษา

ร้านอาหารครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง หรือจะเรียกอีกอย่างว่าสถานที่ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ก็ได้ นั้น สามารถเปิดบริการให้กับลูกค้าประชาชนทั่วไป โดยได้การตอบรับจากสังคมเป็นอย่างดี จากผลการศึกษาที่สรุปข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจ ที่ผู้ศึกษานำมาพิจารณาวิเคราะห์อภิปราย ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การสร้างการยอมรับจากสังคม ของครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง มีกระบวนการสร้างการยอมรับจากสังคม นั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎี ดังนี้

1.1 ทฤษฎีความไว้วางใจ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า ความเชื่อมั่น และการยอมรับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความไว้วางใจ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่เข้ามาใช้บริการรับประทานอาหารเช้าครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง ทุกคนให้ความเชื่อมั่น และให้การยอมรับ เช่น เชื่อมั่นในความปลอดภัยของครัวชวนชม และการยอมรับในรสชาติของอาหาร การบริการ ของครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง เป็นต้น

1.2 ทฤษฎีแรงจูงใจ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า สภาพแวดล้อม และความต้องการ ซึ่งเป็นปัจจัยในการกระตุ้นที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้จะมาใช้บริการครัวชวนชม ทักษะสถานหญิงกลาง มีความสนใจในสภาพแวดล้อมและ มีความต้องการ ที่จะมาใช้บริการครัวชวนชม เช่น ครัวชวนชมมีบรรยากาศที่ร่มรื่นนอกจากมารับประทานอาหารแล้วยังสามารถมาใช้บริการนวดหรือหาซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้ต้องขังได้อีกด้วย และ มีความต้องการที่อยากมา

รับประทานอาหาร หรือต้องการที่สนับสนุนครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขัง ในการฝึกวิชาชีพ เป็นต้น

1.3 ทฤษฎีภาพลักษณ์ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า มุมมองต่อองค์การและเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นปัจจัยในการเกิดภาพลักษณ์ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มาใช้บริการครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง มีมุมมองที่ดีต่อทักษะสถานหญิงกลาง กรมราชทัณฑ์ ในการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังหญิง ครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง และเครื่องหมายการค้าหรือการนำเสนอในรูปแบบของการช่วยเหลือสังคมได้อีกทางหนึ่งสำหรับผู้ที่มาใช้บริการครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง

1.4 ทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยในการเกิดควมมีคุณภาพการให้บริการ จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่มาใช้บริการครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง มีความประทับใจในการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก ของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง เช่น พนักงาน (ผู้ต้องขัง) มีการบริการที่สุภาพมีความเป็นมืออาชีพ และมีห้องน้ำที่สะอาดน่าใช้ เป็นต้น

ประเด็นที่ 2 ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครัวเรือน ทักษะสถาน หญิงกลาง มีกระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง นั้น เมื่อพิจารณาประกอบงานวิจัยของ สุพิช ดงรุ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า ในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนั้น จำเป็นจะต้องมีปัจจัย 3 ด้าน คือ

2.1 หลักการ ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เพื่อให้เกิดทักษะความรู้กับผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อให้มีประสบการณ์ มีแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ ภายหลังพ้นโทษ

2.2 การคัดเลือกผู้ต้องขัง ในการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการฝึกวิชาชีพเจ้าหน้าที่ ทักษะสถานหญิงกลาง (ผู้คุม) จะต้องดูจากแบบการจำแนกผู้ต้องขังหรือสอบถามตัวผู้ต้องขังเองโดยตรง ทั้งต้องคำนึงถึงความเหมาะสมทางสภาพร่างกายของผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการฝึกวิชาชีพ

2.3 คุณภาพการฝึกวิชาชีพ หลักสูตรที่จะนำมาฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังจะต้องมีความทันสมัยของหลักสูตร สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ วิทยากรฝึกอบรมต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในเรื่องการฝึกวิชาชีพที่อบรมและสามารถถ่ายทอดไปยังผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพได้ อุปกรณ์และระยะเวลาการฝึกวิชาชีพจะต้องมีเพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพและระยะเวลาของการฝึก ทั้งนี้ ทักษะสถานหญิงกลางได้รับความร่วมมือจากครัวเรือนไทยและมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในการออกแบบหลักสูตรการฝึกวิชาชีพการทำอาหาร อีกด้วย

ประเด็นที่ 3 กระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคมของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า ครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง ได้รับความไว้วางใจจากสังคมเป็นอย่างดีนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎี และงานวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ทฤษฎีความไว้วางใจ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่าความเชื่อมั่น และการยอมรับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความไว้วางใจ

3.2 ทฤษฎีแรงจูงใจปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า สภาพแวดล้อม และ ความต้องการ ซึ่งเป็นปัจจัยในการกระตุ้นที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ ต่อครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง

3.3 ทฤษฎีภาพลักษณ์ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า มุมมองต่อองค์การ และเครื่องหมายการค้า ซึ่งเป็นปัจจัยในการเกิดภาพลักษณ์ ต่อครัวเรือน ทักษะสถาน หญิงกลาง

3.4 ทฤษฎีคุณภาพการให้บริการ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า การ บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยในการเกิดควมมีคุณภาพการให้บริการ ต่อครัว เรือน ทักษะสถานหญิงกลาง

3.5 งานวิจัยของสุพิช ดงรุ่ง ได้ทำการศึกษา เรือ กระบวนการฝึกวิชาชีพ ให้ผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า

3.5.1 หลักการ ที่หมายถึง การทำให้เกิดทักษะความรู้ มีประสบการณ์ มีแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้ ภายหลังพ้นโทษ ซึ่งเป็น หลักการของกระบวนการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ทักษะสถานหญิงกลาง

3.5.2 การคัดเลือกผู้ต้องขัง หมายถึง การคัดเลือกจากความถนัดและ สภาพร่างกาย ของผู้เข้ารับการฝึกวิชาชีพ ซึ่งเป็นหลักการของการคัดเลือกผู้ต้องขังเข้ารับการ ฝึก วิชาชีพ ทักษะสถานหญิงกลาง

3.5.3 คุณภาพการฝึกวิชาชีพ หมายถึง ความทันสมัยของหลักสูตรวิทยากร ฝึกอบรม และอุปกรณ์และระยะเวลาการฝึกวิชาชีพ ซึ่งเป็นหลักการของ คุณภาพการฝึกวิชาชีพให้กับ ผู้ต้องขัง ทักษะสถานหญิงกลาง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง ได้ทำสร้างการยอมรับจากสังคม และใช้การฝึกวิชาชีพ ผู้ต้องขังอย่างมีคุณภาพ จึงเกิดเป็นกระบวนการสร้างความไว้วางใจต่อสังคม ของครัวเรือน จากผล การศึกษาและการอภิปรายผลที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่าข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1. ระยะเวลาการให้บริการของครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง จะต้องเป็นไปตามระเบียบ ของกรมราชทัณฑ์ในการนำตัวผู้ต้องออกและขึ้นเรือนนอน จึงมีผลกระทบต่อเวลาเปิดปิดของ ร้านอาหารครัวเรือน ที่ไม่สามารถจะขยายระยะเวลาในการบริการลูกค้าออกไปได้

2. ขีดความสามารถที่ครัวเรือน ทักษะสถานหญิงกลาง จะรับผู้ต้องขังหญิงมาฝึกวิชาชีพ การทำอาหารที่ครัวเรือนได้ มีจำนวนน้อยมาเมื่อเทียบกับจำนวนของผู้ต้องขังหญิงใน ทักษะสถาน หญิงกลาง

ดังนั้น ในการศึกษาประเด็นการสร้างควมไว้วางใจต่อสังคมของ ครั้วชนวม ทัณฑสถานหญิงกลาง ในบริบทอื่นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

1. เพิ่มขีดความสามารถ ครั้วชนวม ทัณฑสถานหญิงกลาง ในการรับตัวผู้ต้องขังหญิงเข้ามาฝึกวิชาชีพการทำอาหารให้มากขึ้น
2. เพิ่มการบริการในรูปแบบใหม่ๆ เช่น เดลิเวอรี่ (Delivery) เพื่อเป็นการขยายการบริการ และเพิ่มช่องทางในการผลิตสินค้า ทำให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพการทำอาหารเพิ่มมากขึ้น
3. จากความสำเร็จของครั้วชนวม ทัณฑสถานหญิงกลาง ควรมีการศึกษาต่อยอดเพื่อขยายกิจการครั้วชนวม หรือเพิ่มสาขาครั้วชนวม

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2561). *คู่มือการติดคุก*. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2561, จาก http://www.correct.go.th/popp huk/html_link/prisoner/prisoner_1.html
- กินอย่างอินเทรนด์. (2559) *ครั้วชนวม*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก <http://www.kintrend.com/restaurant/28hlm>
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2560). *เปิดรั้ว "เรือนจำต้นแบบ" เพื่อผู้ต้องขังหญิง "สร้างอาชีพ" คีนคนดีสู่สังคม*. ค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2561, จาก <https://news.thaipbs.or.th/conternt/265350>
- เฉลิมชัยวงศ์ บริรักษ์. (2553). *ความคาดหวังของผู้ประกอบการที่มีต่อการจ้างงานผู้ต้องขังพ้นโทษ และได้รับการฝึกวิชาชีพ*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ตะลอนตามอำเภอใจ. (2556). *ครั้วชนวมปลายจวักผู้ต้องขังหญิง*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก http://talontody.blogspot.com/2013/02/blog-post_28.html
- ถวิล ค้นธอุลิต. (2550). *ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิง : ศึกษาเฉพาะกรณี : ทัณฑสถานหญิงกลาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มติชนออนไลน์. (2559). *“อธิบดีราชทัณฑ์” พาทัวร์คุกหญิงใช้ “บอดีส์แกน” ลดปัญหาละเมิดเนื้อตัวร่างกายนักโทษ*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก <https://www.matichon.co.th/news/394062>
- รีวิว ครั้วชนวม. (2559). *ย้อนวันวานกับอาหารไทย ยุคคลาสสิก*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก <https://www.wongnai.com/reviews/0343dcd8b5d04e47a3820e67>
- เรือนจำกลางลพบุรี กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2561). *การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง*. ค้นเมื่อ 2 มีนาคม 2561, จาก <http://lcp.go.th.tripod.com/wichacip.htm>

- วาลินี วงศ์ไธ. (2550). *ความคิดเห็นของผู้ต้องขังหญิงต่อการจัดการศึกษาและการฝึกวิชาชีพของเรือนจำกลางนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์วิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมศักดิ์ เสนีย์พยัคฆ์. (2557). *ทัศนะของผู้ต้องขังต่อการฝึกวิชาชีพในระบบอุตสาหกรรมกรณีศึกษา : เรือนจำกลางบางขวาง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สวัสดี จิรัฐิติกาล. (2557). *การฝึกวิชาชีพและค่าตอบแทนการทำงานของผู้ต้องขัง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุพิช ดงรุ่ง. (2544). *กระบวนการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุวิทย์ ทิพย์วิจนา. (2550). *ความต้องการช่างฝีมือจากการฝึกวิชาชีพเรือนจำกลางอุดรธานีของอุตสาหกรรมจังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- สำนักพัฒนาพฤตินิสัย กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2555). *การลงนามความร่วมมืองานฝึกผู้ต้องขัง*. ค้นเมื่อ 3 มีนาคม 2561, จาก <http://br.correct.go.th/>
- เสาวลักษณ์ เผือกเอี่ยม. (2552). *แรงจูงใจในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังหญิง กรณีศึกษา : เรือนจำพิเศษมีนบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อติวัฒน์ มรรคประเสริฐ. (2550). *ความต้องการในการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังหญิง : กรณีศึกษาทัณฑสถานหญิงชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Foody.co.th.(2560). *ครัวชวนชม - Krua Chounchom – ถนนงามวงศ์วาน*. ค้นเมื่อ 4 มีนาคม 2561, จาก www.foody.co.th/bangkok/ครัวชวนชม-krua-chounchom-ถนนงามวงศ์วาน

ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายการป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการฝึกวิชาชีพให้ ผู้ต้องขังของเรือนจำ อำเภอกោះสมุยไปปฏิบัติ

ณรงค์ หนูคง³

ดร.ผกาดี สุพรรณจิตวนา⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายการป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังของเรือนจำ อำเภอกោះสมุยไปปฏิบัติ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ เพื่อศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอกោះสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอกោះสมุย และการประยุกต์ใช้ปัจจัยหรือแนวทางความสำเร็จของโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอกោះสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การดำเนินการวิจัยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้บริหารเรือนจำ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรือนจำอำเภอกោះสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งผลการวิจัย พบว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอกោះสมุย มีจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้านวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้านการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน ด้านลักษณะของเรือนจำที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติ ด้านทรัพยากรของเรือนจำ ด้านทัศนคติของเจ้าหน้าที่เรือนจำ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเรือนจำอำเภอกោះสมุย พบว่า โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังประสบปัญหาทางงบประมาณที่มีจำกัดในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นด้วย และไม่มีความรู้ความสามารถในการฝึกวิชาชีพโดยตรง รวมทั้งพื้นที่ของเรือนจำที่คับแคบ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังเองก็ไม่ได้ให้ความสนใจเข้าร่วมการฝึกวิชาชีพเท่าที่ควร

สำหรับการประยุกต์ใช้ปัจจัยหรือแนวทางความสำเร็จของโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการ ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอกោះสมุย พบว่า ต้องกำหนดและคัดเลือกผู้ต้องขังที่ผ่านตามหลักเกณฑ์การเข้ารับการฝึกวิชาชีพ และกำหนดจำนวนผู้ต้องขังในการเข้ารับการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมในแต่ละหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากรของเรือนจำ ตลอดจนการ

³ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษา

ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการขยายเวลาในการจัดการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในแต่ละสาขาวิชาชีพ และควรเปิดอบรมวิชาชีพในสาขาใหม่ๆ ที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การกำหนดจำนวนผู้เข้ารับการฝึกที่เหมาะสมในแต่ละรุ่นและสาขาวิชาชีพ เพื่อความสะดวกและเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพ การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ท้ายที่สุดคือการสร้างแรงจูงใจการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง โดยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีรายได้จากการเข้ารับการฝึกวิชาชีพและเก็บสะสมเป็นเงินออมเพื่อใช้เป็น เงินทุนในการนำไปประกอบอาชีพภายหลังพ้นโทษ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเป้าหมายหลักของกรมราชทัณฑ์ คือ การคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคม การคืนคนดีในที่นี้จะหมายถึง การทำให้คนตระหนักรู้และประพฤติตนอยู่ในระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับของสังคม และสิ่งที่สำคัญคือ มีคุณค่า นั่นคือบุคคลนั้นต้องรู้สึกว่าคุณค่าที่สามารถประกอบอาชีพสุจริต ไม่เป็นภาระต่อสังคม ใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขในทางที่ถูกที่ควร และไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ (พรพรรณ ศิลปวัฒนาพร, 2555) ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวจะไม่สามารถบรรลุไปได้ด้วยดี หากยังมีผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำอยู่ ดังที่สาวิตรี โพธิ์พูน (2533) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เคยกระทำผิดมาแล้ว ครั้งต่อไปจะมีการตัดสินใจกระทำผิดได้ง่ายขึ้น และส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่ไม่เล็งเห็นความสำคัญของผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประวุฒิ ถาวรศิริ (2531) ที่พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำเป็นผู้ที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านอารมณ์ และทนความย่ำยื้อนาน ๆ ไม่ได้ และพบว่าการติดคุกเป็นเรื่องธรรมดา

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ต้องขังให้มีคุณภาพผ่านการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมเสียจากเรือนจำก่อนพ้นโทษและไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการองค์การในปัจจุบัน ทั้งองค์การภาครัฐหรือภาคเอกชนแทบทุกองค์การที่ต่างต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลาตามกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) การเปลี่ยนแปลงหรือการปรับปรุงองค์การเพื่อให้การดำเนินการขององค์การทันสมัย เหมาะสมกับเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อม อีกทั้งเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการบริหารงานให้สูงขึ้นจึงมีความสำคัญต่อการบริหารองค์การ เพื่อนำพาองค์การไปสู่ความเป็นเลิศในการจัดการ (performance for excellence) อันจะทำให้้องค์การนั้นอยู่รอดและเติบโตภายใต้สภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการปฏิรูประบบการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพในการให้บริการสำหรับประเทศไทยภายใต้กระแสแห่งการปฏิรูประบบราชการที่รัฐบาล ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2545 ได้มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ.2546-พ.ศ.2550) ตามมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2546 โดยแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้กำหนดเป้าประสงค์หลักหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่พึงประสงค์ของการพัฒนาระบบราชการไทยไว้ 4 ประการ กล่าวคือ (1) พัฒนาคูณภาพการให้บริการ-บริการประชาชนที่ดีขึ้น

(better service quality) (2) ปรับบทบาท ภารกิจและขนาดให้มีความเหมาะสม (rightsizing) (3) ยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงและเทียบเท่าเกณฑ์สากล (high performance) และ (4) ตอบสนองต่อการปกครองในระบบประชาธิปไตย (democratic governance) (คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2546, หน้า 7) จากแผนยุทธศาสตร์ฯ ดังกล่าว จึงเปรียบเสมือนเข็มทิศที่ชี้ทิศทางในการพัฒนาระบบราชการไทยในอนาคต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (new public management) ที่เป็นการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน (KPIs) และการจัดทำคำรับรองในการปฏิบัติราชการ เพื่อเป็นการประกันประสิทธิภาพ และ คุณภาพของการพัฒนาองค์กร ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการภาครัฐสอดคล้องกับหลักและวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับการจัดการองค์การและการประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานมากขึ้น อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้วิจัยจึงได้นำบริบทของเรือนจำไทยซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐมาศึกษา เพราะถือว่าเรือนจำเป็นองค์การสาธารณะที่มีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังซึ่งเป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่ละเลยและไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าใดนัก ซึ่งการที่เรือนจำให้การแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีนั้น ถือว่าภารกิจหลักที่สำคัญของเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม ที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากบุคคลผู้ซึ่งเป็นภัยต่อสังคมกรมราชทัณฑ์ จึงต้องรับภาระหนักในการควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ตลอดจนให้การบำบัดรักษาและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศภายหลังพ้นโทษ และมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือในด้านคุณภาพชีวิตแก่ผู้ต้องขังระหว่างที่ ต้องโทษอยู่ในเรือนจำ ในลักษณะของการจัดสวัสดิการและให้การสังคมสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แต่ในขณะที่การบริหารงานของกรมราชทัณฑ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคนานัปการ ปัญหาที่กรมราชทัณฑ์กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (นันทิ จิตสว่าง, 2545, หน้า 12) 1) ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ 2) ปัญหาในเรื่องการขาดแคลน เครื่องมือและอุปกรณ์พื้นฐานในการปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ 3) ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังและ อัตรากำลังที่มีอยู่บางส่วนยังด้อยประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ ไม่เท่าทันต่อลักษณะทางประชากร ของผู้ต้องขังที่เปลี่ยนแปลงไป 4) ปัญหารูปแบบเรือนจำที่ล้าสมัย ไม่เหมาะสมกับการควบคุม ผู้ต้องขังรายสำคัญที่ทวีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว 5) ปัญหางบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่ เพียงพอต่อการบริหารจัดการและการพัฒนาองค์กร 6) ปัญหาในเรื่องบทบาทในการช่วยผู้ต้องขังให้ กลับเข้าสู่สังคม (Reintegration) ที่ยังไม่เห็นผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน 7) ปัญหาการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนในเรือนจำ และการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่เรือนจำ

จากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบันที่มีได้มุ่งปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

อย่างเข้มงวดและลงโทษเพื่อให้คนเกรงกลัวเหมือนในอดีตเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งเน้นปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกลงโทษด้วยการแก้ไข เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นกลับออกสู่สังคมไปเป็นพลเมืองดี สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับสังคมได้ภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องนอกจากนี้ภารกิจของเรือนจำมิใช่เพียงควบคุมผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น หากแต่ยังมีภารกิจที่ต้องการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังให้เป็นบุคคล ที่สามารถกลับเข้าสู่สังคมทั่วไปเมื่อพ้นโทษแล้ว เช่น การจัดการศึกษา วิชาสามัญ วิชาชีพ การอบรมศีลธรรม การจิตสวดติการ การสงเคราะห์และการพัฒนาสุขภาพอนามัยแก่ผู้ต้องขังด้วย (ฉัตรชัย ยอดอุดม, 2552)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้มีความพร้อมด้านการประกอบอาชีพ สามารถปรับตัวให้เป็นพลเมืองดีก่อนกลับสู่สังคม เรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงได้ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสพัฒนาอาชีพด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะฝีมือของผู้ต้องขังในเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้สามารถ นำไปประกอบอาชีพ หรือต่อยอดในภายหน้าได้ ทำเป็นอาชีพที่ยั่งยืนเลี้ยงดำรงชีพต่อไปได้อย่างยั่งยืน เมื่อพ้นโทษแล้วแต่จากผลการประเมินผลการฝึกอบรมวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังพบว่า แม้การฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังจะเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญสำหรับการฟื้นฟูแก้ไขจิตใจให้กับผู้ต้องขัง ทำให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความสามารถเพื่อออกไปประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษไปแล้ว เป็นการแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำเนื่องจากความว่างงานของ ผู้ต้องขัง ในส่วนของการฝึกอบรมวิชาชีพในปัจจุบัน พบว่าผู้ต้องขังส่วนมากทำการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อให้เวลาผ่านไป และเพื่อปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามระเบียบของทางเรือนจำเท่านั้น ส่วนมากไม่ได้คิดที่จะนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมวิชาชีพไปใช้ในการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการด้านการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้เป็นพลเมืองดีภายหลังพ้นโทษ

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญและผลกระทบดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะศึกษาผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายการป้องกันการทำผิดซ้ำโดยการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังของเรือนจำ อำเภอเกาะสมุยไปปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงการดำเนินงานโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งนี้ผลการวิจัยจะนำไปใช้ในการพัฒนาและเป็นแนวทางในการฝึกวิชาชีพสำหรับผู้ต้องขังในเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานีซึ่งการการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังโดยใช้การฝึกวิชาชีพในการแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งถ้าหากทำได้สำเร็จและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ตรงจุดก็จะเป็นผลดีต่อประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.) เพื่อศึกษาถึงความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2.) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย 3.) เพื่อประยุกต์ใช้ปัจจัยหรือแนวทางความสำเร็จของโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายการป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังของเรือนจำ อำเภอเกาะสมุยไปปฏิบัติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. ทำให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ปัจจัยหรือแนวทางความสำเร็จของโครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจึงกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยให้เป็นระบบ โดยมีรายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญดังนี้ (ชาย โพธิสิตา, 2550)

- 1) ข้อมูลและแหล่งที่มาของข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ
- 2) การเลือกกรณีศึกษา
- 3) แนวทางในการศึกษา
- 4) การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ประชากรในการวิจัย
- 5) การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ ประชากรในการวิจัย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประเด็นในการสัมภาษณ์เจาะลึก
- 6) การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสนทนากลุ่ม ได้แก่ การคัดเลือกผู้สนทนากลุ่ม และผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม
- 7) การตรวจสอบความเชื่อมั่นการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรง (validity) และการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (reliability)
- 8) การรวบรวมข้อมูลในสนาม

สรุปผลจากการศึกษา

ทั้งจากการรวบรวมข้อมูลในลักษณะ Literature Review การสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1) ด้านลักษณะของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นโครงการต้องการให้ผู้ต้องขังได้รับการฝึกวิชาชีพสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง โดยเรือนจำได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานโครงการ แผนงาน บุคลากร งบประมาณ ระยะเวลาการดำเนินงาน และมีการติดตามประเมินผลการฝึกวิชาชีพเพื่อให้ประดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2) ด้านวัตถุประสงค์ของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง มีวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจน คือเพื่อให้ผู้ต้องขังมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ โดยมุ่งเน้นผู้ต้องขังแต่ละคนที่เข้ารับการอบรมมีความรู้ในสาขาวิชาชีพที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละคน และสามารถนำไปประกอบอาชีพได้จริง

3) ด้านการติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังใช้การติดต่อสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำที่ชัดเจน รวดเร็วและมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น

4) ด้านลักษณะของเรือนจำอำเภอเกาะสมุยที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติ

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง มีความเชื่อมโยงกับการใช้สถานที่อาคารฝึก และโครงสร้างของเรือนจำ สำหรับการฝึกวิชาชีพของเรือนจำ เนื่องจากพื้นที่เรือนจำค่อนข้างจำกัด แต่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สามารถบริหารจัดการการดำเนินโครงการให้สำเร็จได้ด้วยดี

5) ด้านทรัพยากรของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ต้องมีการใช้ทรัพยากรบุคคล และงบประมาณที่เหมาะสมจึงจะสามารถดำเนินการโครงการได้ประสบผลสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ทั้งนี้เรือนจำอำเภอเกาะสมุยมีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังที่มีศักยภาพที่สูงมากสามารถดำเนินงานได้แม้ว่าภารกิจที่รับผิดชอบจะมีปริมาณมาก ส่วนเรื่องงบประมาณนั้นเป็นเรื่องปกติที่จะได้รับจัดสรรน้อยกว่าความต้องการแต่เรือนจำสามารถบริหารจัดการได้ และได้รับโอกาสจากหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนอยู่บ่อยครั้ง

6) ด้านทัศนคติของเจ้าหน้าที่เรือนจำอำเภอเกาะสมุย

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน มีความตั้งใจและใส่ใจที่จะฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังอย่างเต็มที่ โดยเห็นด้วยกับการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติ

หน้าที่อย่างสูง ทำให้การประสานงานภายในเพื่อการดำเนินโครงการเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

7) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ทั้งงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ ในโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุยเป็นอย่างดี จนสามารถทำให้การดำเนินโครงการประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

ปัญหา อุปสรรคของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1) ด้านทรัพยากรของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประสบปัญหาทางงบประมาณที่เพียงพอ วัสดุอุปกรณ์มีน้อยการขาดแคลนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ ทำให้การปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ขาดความชำนาญต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ตลอดจนการมีพื้นที่ใช้สอยในการฝึกวิชาชีพที่มีน้อยกว่า ความต้องการทำให้การฝึกวิชาชีพมีความล่าช้าติดขัดบ้างในบางครั้ง

2) ด้านความร่วมมือของผู้ต้องขัง

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประสบปัญหาผู้ต้องขังบางส่วนไม่ให้ความสนใจที่จะเข้ารับการฝึกวิชาชีพที่ทางเรือนจำจัดไว้ให้เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ยากลำบากที่จะต้องฝึก ตลอดจนปัญหาเรื่องเงินทุนที่จะลงทุนในการประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษจริงๆ ในขณะที่บางส่วนเกิดจากความขี้เกียจ ขาดการใฝ่ที่จะเรียนรู้มากกว่าสาเหตุอื่น

3) ด้านอคติของสังคมต่อผู้พ้นโทษ

โครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ประสบปัญหาการยอมรับจากสังคมเกี่ยวกับผู้ต้องขังที่พ้นโทษไปแล้ว การมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้ต้องขัง เป็นการปิดโอกาสในการกลับตัวกลับใจของผู้พ้นโทษ ทำให้ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ขาดกำลังใจ และความใส่ใจต่อการฝึกวิชาชีพอย่างจริงจัง

ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จของการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเนื่องจากลักษณะของโครงการที่ดีนั้นจะช่วยเหลือผู้ต้องขังให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพเมื่อพ้นโทษอย่างแท้จริง โดยปัจจัยสำคัญคือโครงการนั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ของผู้ต้องขังที่จะมีคุณสมบัติอย่างไรบ้างที่จะได้รับการฝึกวิชาชีพ ตลอดจนโครงการได้กำหนดแผนกิจกรรม ระยะเวลา และสาขาวิชาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าลักษณะของโครงการ ที่อธิบายว่า ลักษณะที่ดีของนโยบายคือจะต้องสามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดีผู้ชำนาญนโยบายไปปฏิบัติ

จะต้องเข้าใจและมีความเห็นร่วมกันในต้นนโยบายและจะต้องมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอมีการจัดทำแผนงานของโครงการล่วงหน้า หรือมีการนำเครื่องมือ Plan, Do, Check, Act มาใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการด้านคุณภาพของโครงการเพื่อให้บรรลุผล การทำแผนงานโครงการควรจะมีการทำให้ตรงกับมาตรฐานการวางแผนที่ดีและมีคุณภาพมาตรฐานตลอดวงจรของโครงการ

ผลการวิจัย พบว่า วัตถุประสงค์ของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยวัตถุประสงค์ของการฝึกวิชาชีพที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้ผู้ต้องขังให้ความสำคัญ และมองเห็นประโยชน์ของการจัดฝึกอบรมวิชาชีพ และให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่จะใช้ฝึกวิชาชีพว่าหลักสูตรที่จะจัดขึ้น ผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกวิชาชีพไปประยุกต์ใช้งานได้จริง และมีความสอดคล้องต่อความต้องการของผู้ต้องขังและตลาดแรงงาน

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า วัตถุประสงค์ของโครงการที่อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุความสำเร็จนั้นนโยบายจำเป็นจะต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนรวมถึงสามารถรับรู้ได้และทำความเข้าใจได้ง่าย และวัตถุประสงค์จะต้องสามารถทำให้เกิดผลได้จริงเนื่องจากวัตถุประสงค์ของนโยบายที่มีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่าย จะทำให้ผู้ปฏิบัติรับรู้และเข้าใจวัตถุประสงค์ของนโยบายได้เป็นอย่างดี

ผลการวิจัยพบว่า การติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเนื่องจากการสื่อสารภายในหน่วยงานที่ดี ย่อมที่จะช่วยสร้างความเข้าใจในนโยบายของผู้บริหาร และเป็นสิ่งเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน และให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อหน่วยงานในทางบวก สามารถการดำเนินโครงการได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งนี้หากการสื่อสารภายในหน่วยงานดีและชัดเจน ก็จะส่งผลให้การปฏิบัติงานตามนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน บุคลากรในหน่วยงานเกิดความพึงพอใจ และเข้าใจนโยบายได้อย่างชัดเจน และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังให้สามารถบรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จด้วยดี

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า การติดต่อสื่อสารภายในหน่วยงาน ที่อธิบายว่าถึงแม้ว่าโครงการจะมีการวางแผนโครงการที่ดี แต่มีการบริหารจัดการตารางแผนการสื่อสารไม่ดีหรือขาดความร่วมมือกับสมาชิกในทีม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ได้รับการตอบสนอง หรือแก้ไขปัญหาตามความต้องการตามที่สมควร ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการจำเป็นต้องมีทักษะด้านการสื่อสารที่ดีเยี่ยมและรูปแบบที่ครบวงจรที่สนับสนุนการสนทนาแบบที่เป็นทางการและเป็นความคาดหวังในเรื่องนวัตกรรมความคิดหน้าและผลสำเร็จของโครงการดั่งนั้น กระบวนการทำงานขององค์กรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคลากรในฝ่ายต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอกองค์กรเป็นไปอย่างคล่องตัว เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันเกิดความร่วมมือ และการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของเรือนจำอำเภอเกาะสมุยที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยเรือนจำอำเภอเกาะสมุยนั้นแม้จะมีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด แต่ผู้บริหารเรือนจำได้บริหารจัดการสรรพื้นที่และกำหนดเขตแดนที่จะใช้ดำเนินโครงการค่อนข้างเหมาะสมในการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง มีอาคารสถานที่รองรับการฝึกวิชาชีพได้เป็นอย่างดีสามารถรองรับจำนวนผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการฝึกได้อย่างเพียงพอ ทำให้การดำเนินโครงการการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเป็นไปได้อย่างดี

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ลักษณะของหน่วยงานปฏิบัติที่อธิบายว่าลักษณะของหน่วยงาน เป็นปัจจัยที่มีผลในทางบวกสามารถทำนายความสำเร็จในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ โดยรวมซึ่งการให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังนั้น ลักษณะของหน่วยงานหรือโครงสร้างของหน่วยงานเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ต้องขังที่จะเข้ารับการฝึกวิชาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า ทรัพยากรของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย เป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดย งบประมาณในการฝึกวิชาชีพ เป็นสิ่งที่ควรได้ตระหนักถึง เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียไม่ได้ของการจัดการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังเนื่องจากต้องมีการจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ในการฝึกวิชาชีพ นับว่า เป็นสิ่งประกอบที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ทำให้การฝึกบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพราะอุปกรณ์ จะเป็นสิ่งกระตุ้นจูงใจให้ผู้ต้องขังที่เข้ารับการฝึกวิชาชีพสนใจและตั้งใจที่จะเข้ามาฝึกตามวันเวลาที่กำหนดไว้ ฉะนั้นการมีอุปกรณ์อย่างพร้อมเพียงและเหมาะสม ย่อมช่วยให้การฝึกวิชาชีพประสบความสำเร็จได้ อุปกรณ์ในที่นี้ยังรวมไปถึงอาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง รวมทั้งบรรยากาศรอบ ๆ ที่เอื้ออำนวยให้เกิดความสนใจไปที่การฝึกวิชาชีพ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ ในด้านโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินโครงการ ซึ่งโดยปกติเจ้าหน้าที่ฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังมักจะเป็นผู้มีความรู้สูงพอที่จะเป็นผู้บรรยาย ผู้ฝึกสอน และมีความสามารถในการประเมินผลฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังด้วยดังนั้นนอกจากความรู้ ความสามารถที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีแล้วยังจะต้องมีความคล่องตัวและมีมนุษยสัมพันธ์สูงอีกด้วย

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ทรัพยากรของเรือนจำอำเภอเกาะสมุยที่อธิบายว่านโยบายที่จะประสบความสำเร็จนั้นต้องได้รับการสนับสนุนทางทรัพยากรทั้งด้านการเงินและกำลังคนอย่างเต็มที่ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ และทรัพยากรด้านเครื่องมือต่าง ๆ

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะคติของเจ้าหน้าที่เรือนจำอำเภอเกาะสมุยเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีบทบาทสำคัญในการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขังนั้น เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ และมองเห็นประโยชน์ของการจัดฝึกวิชาชีพ และให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่จะใช้ฝึกว่าหลักสูตรที่จัดขึ้นนั้นผู้ต้องขังสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกวิชาชีพไปประยุกต์ใช้งานได้จริงและเจ้าหน้าที่เองก็มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการฝึกวิชาชีพ

ผู้ต้องขัง ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ฝึกสอนเองได้แสวงหาความรู้ความชำนาญ ในเนื้อหาของวิชาชีพต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ต้องขังอีกด้วย

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ทศนคติของเจ้าหน้าที่ ที่อธิบายว่าการที่นโยบายจะสำเร็จหรือไม่ผู้นำนโยบายจะต้องมีทัศนคติที่ดีในการนำนโยบายไปปฏิบัติเสียก่อนและเชื่อว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งและสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยเมื่อเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ก็ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณตนว่าจะปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุด โดยมีความตั้งใจ ขยัน ซื่อสัตย์ และปฏิบัติหน้าที่ อย่างตั้งใจและเต็มกำลัง

ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังเนื่องจากการเสริมสร้างให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เข้าใจถึงความสำคัญของการดำเนินงานของเรือนจำ การสนับสนุนงบประมาณ การจัดหลักสูตร วิทยากรผู้สอน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้จากการฝึกวิชาชีพ นอกจากผู้ต้องขังจะมีความรู้ในการประกอบอาชีพแล้วยังส่งผลให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมวิชาชีพได้รับการพัฒนาทักษะพัฒนาจิตใจ และส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ต้องขังปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดี ซึ่งทำให้สามารถลดการกระทำผิดซ้ำได้ และก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมในที่สุด อันจะส่งผลต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย และการอำนวยความสะดวกในสังคมและประเทศชาติต่อไป

ทั้งนี้ เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่อธิบายว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลไกต่าง ๆ ที่นำนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปปฏิบัติไปปฏิบัติเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าในการแก้ปัญหาได้อย่างหนึ่งจะกระทำสำเร็จได้โดยองค์กรเดียวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังจะต้องมีการทำงานที่เกิดการบูรณาการระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานผู้นำนโยบายไปปฏิบัติไม่ได้ดำเนินงานหรือร่วมมือกับบุคลากรจากหน่วยงานของตนเองเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องดำเนินงานร่วมกับบุคลากรหรือหน่วยงานอื่น ๆ อีกด้วย ทำให้การดำเนินงานจะต้องเกิดการประสานงานกันจึงจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ดำเนินไปด้วยความราบรื่น

ผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข และเพิ่มประสิทธิผลของโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังของเรือนจำอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1) เรือนจำอำเภอเกาะสมุย ควรกำหนดและคัดเลือกผู้ต้องขังที่ผ่านตามหลักเกณฑ์เข้ารับการฝึกวิชาชีพ และกำหนดจำนวนผู้ต้องขังในการเข้ารับการฝึกอบรมให้มีความเหมาะสมในแต่ละหลักสูตรวิชาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่เรือนจำมี ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการฝึกอบรมวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น

2) เรือนจำอำเภอเกาะสมุย ควรประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อขอวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง

3) เรือนจำอำเภอเกาะสมุย ควรฝึกวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการทบทวนความรู้และเพิ่มทักษะในด้านวิชาชีพให้กับผู้ต้องขังให้มีความชำนาญมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการมอบใบประกาศนียบัตร เพื่อเป็นการรับรองมาตรฐานการฝึกวิชาชีพให้กับผู้ต้องขัง

4) เรือนจำอำเภอเกาะสมุยควรขยายเวลาในการจัดการฝึกวิชาชีพของผู้ต้องขังในแต่ละสาขาวิชาชีพ และควรเปิดอบรมวิชาชีพในสาขาใหม่ๆที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานเพื่อเป็นทางเลือกของผู้ต้องขัง

5) เรือนจำอำเภอเกาะสมุย ควรคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีคุณสมบัติผ่านเกณฑ์ในการเข้ารับการฝึกวิชาชีพ เพื่อกำหนดจำนวนผู้เข้ารับการฝึกที่เหมาะสมในแต่ละรุ่นและสาขาวิชาชีพ เพื่อความสะดวกและเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพ

6) เรือนจำอำเภอเกาะสมุย ควรพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชนในการรับสมัครงาน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรมราชทัณฑ์ควรพิจารณาสนับสนุนงบประมาณในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการฝึกวิชาชีพ ให้สามารถรองรับและพัฒนาการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ

2) กรมราชทัณฑ์ควรมีแผนงานในการพัฒนาความรู้และอาชีพให้แก่ผู้ต้องขังโดยมีการสอนอาชีพที่ตลาดแรงงานต้องการ รวมถึงกำหนดเป็นตัวชี้วัดในการประสานผู้ประกอบการภาคเอกชนในการรับผู้พ้นโทษทำงานหลังพ้นโทษด้วย

3) กรมราชทัณฑ์ควรมีการกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้รับการฝึกวิชาชีพอย่างน้อย 1 หลักสูตรก่อนพ้นโทษ และเรือนจำควรมีช่องทางในการประสานงานกับผู้ประกอบการภาคเอกชนในการรับผู้พ้นโทษทำงานหลังพ้นโทษด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเรือนจำอุตสาหกรรม เพื่อเป็นที่ฝึกวิชาชีพ และรองรับการทำงานของผู้พ้นโทษที่ประสงค์ร่วมงานกับเรือนจำ

2) ควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาดำเนินการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังแบบเชิงธุรกิจ

3) ควรศึกษาผลที่ได้จากโครงการฝึกวิชาชีพผู้ต้องขังโดยความร่วมมือระหว่างกรมราชทัณฑ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2546). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-พ.ศ. 2550)*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ชาย โปธิสิตา. (2550). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ฉัตรชัย ยอดอุดม. (2552). *การจัดการสภาพแวดล้อมในการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมของผู้ต้องขัง*. คุษณินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์), มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร.
- ประวุฒิ ถาวรศิริ. (2531). *การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรพรรณ ศิลปวัฒนาพร. (2555). *การรับรู้วัฒนธรรมองค์การ บุคลิกภาพห้วงองค์ประกอบ บุคลิกภาพต่อต้านสังคม และการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ต้องขังในเรือนจำกลางสุราษฎร์ธานี ปี พ.ศ. 2555*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประวุฒิ ถาวรศิริ. (2531). *การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต (อาชญาวิทยาและงานยุติธรรม), มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาวิตรี ไพฑูรย์. (2533). *ปัจจัยที่นำมาสู่การกระทำผิดซ้ำของสตรี*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- กรมราชทัณฑ์. (2547 ก). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการกรมราชทัณฑ์ 5 ปี (พ.ศ. 2547 – 2551)*. กรุงเทพมหานคร.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2550). *การปฏิรูประบบราชการ*, สำนักงาน กพ.
- นัทธี จิตสว่าง. (ม.ป.ป.). *หลักทัณฑ์วิทยา : หลักวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- อุทัย เลาหิเชียร. (2550). *รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่างๆ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- APCCA Conference Report 9-14 October 2011, Tokyo, Japan, Agenda Item 4
- Berg, B. L. (2001). *Qualitative research methods for the social sciences* (4th ed.). Needham Heights, MA : Allyn and Bacon.

- Bowker, Lee. (1982). *Correction : A The Science and the Art*. New York: MacMillan Publishing Co.,Inc..
- Denzin, N.K., & Lincoln, Y.S. (2000). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- HM Prison Service. (2006) *Annual Report and Accounts April 2005-March 2006*. London: The Station Office Limited.
- Islam-Zwart, A. K., & Vik, W. P. (2004). Female Adjustment to Incarceration as Influenced by Sexual Assault History. *Journal of Criminal Justice and Behavior*, 31(5), 521-541.
- Jackson, P.B. & Lassiter, S. (2001). *Self-Esteem and Race in Extending Self-Esteem Theory and Research: Sociological & Psychological Currents*, edited by T. Owens, S. Stryker, and N. Goodman, pp. 223-54. New York: Cambridge Univ. Press.

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบ บริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ปญญิกา แก้วสม⁵
ดรผกาดี สุพรรณจิตวนา.⁶

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยนำเข้าในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (2) เพื่อศึกษากระบวนการทำงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (3) เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต และ (4) เสนอแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก ประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสามกลุ่ม คือ (1) ประธานมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ จำนวน 7 คน (2) พยาบาลห้องฉุกเฉิน 3 โรงพยาบาล จำนวน 6 คน และ (3) ประชาชน จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า (1) ปัจจัยนำเข้าในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต พบว่า ในขณะนี้พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพที่ทำงานอยู่ตอนนี้มีจำนวนไม่เพียงพอต่อพื้นที่การให้บริการ รวมถึงอุปกรณ์ต่างๆที่จะนำมาปฏิบัติงานในการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุต่างๆก็เกิดการชำรุดเสียหาย ส่วนพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพที่มีอยู่ ณ ตอนนีส่วนน้อยที่จะมีทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ จากที่เคยทำงานมา แต่จะมีอีกส่วนที่ไม่เคยมีทักษะในด้านนี้เลยหรือบางคนมีทักษะความรู้แต่ไม่ได้รับการต่อยอดความรู้ในเรื่องต่างๆให้มากขึ้นเพื่อที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่องค์กร ในการทำงานเป็นทีม พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพยังไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงาน โดยคิดว่าสิ่งที่ตนเองทำนั้นถูกต้องที่สุดแล้ว

(2) กระบวนการทำงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มี 3 ด้านคือ ด้านระบบการรับแจ้งเหตุ ด้านขั้นตอนการปฐมพยาบาล และด้านการนำส่งผู้ประสบอุบัติเหตุ พบว่า ในการรับแจ้งเหตุในแต่ละครั้งได้รับข้อมูลที่ไม่ชัดเจน พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพยังประเมินอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุได้ไม่ดี

⁵ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

⁶ อาจารย์ที่ปรึกษา

เท่าที่ควร ในขณะที่นำส่งผู้ประสบอุบัติเหตุขณะที่อยู่บนรถไม่มีการแจ้งให้ทางโรงพยาบาลทราบล่วงหน้า

(3) ผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิศุภธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยมีตัวชี้วัด 2 ด้านคือ ตัวชี้วัดด้านเวลาในการออกปฏิบัติงาน และตัวชี้วัดด้านมาตรฐานในการออกปฏิบัติงาน พบว่า ถึงจะมีเวลากำหนดที่ชัดเจนก็ยังไปถึงจุดเกิดเหตุช้าอยู่ดี พนักงานไม่มีการคำนึงถึงความปลอดภัย ณ จุดเกิดเหตุ

(4) แนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิศุภธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต แบ่งได้ 3 ส่วนคือ ข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงาน ข้อเสนอแนะจากพยาบาลห้องฉุกเฉิน และข้อเสนอแนะจากประชาชน พบว่า พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่ค่อยรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงาน และมีการแต่งกายไม่เรียบร้อยไม่ให้เกิดเกียรติแก่สถานที่นั้นๆ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกิดอุบัติเหตุหรือการเจ็บป่วยฉุกเฉิน ณ ปัจจุบันนี้เป็นสาเหตุอันดับหนึ่งของการเสียชีวิตในทุกประเทศทั่วโลก และประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่ง ซึ่งมีสถิติจำนวนครั้งการเกิดอุบัติเหตุเพิ่มมากขึ้น โดยพบว่าสถิติอุบัติเหตุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556- มีจำนวนสรุปได้ ดัง 2560ตารางที่ 1

ปี พ.ศ.	อุบัติเหตุที่ได้รับรายงาน (ครั้ง)	ผู้บาดเจ็บ (ราย)	ผู้เสียชีวิต (ราย)
2556	250,126	283,292	10,078
2557	250,324	283,670	9,832
2558	272,026	310,870	9,639
2559	298,907	766,775	8,494
2560	350,571	806,400	8,622

(ที่มา: www.thairsc.com)

ซึ่งผู้ป่วยที่เกิดอุบัติเหตุหรือการเจ็บปวดฉุกเฉินเหล่านี้ ถ้าได้รับการช่วยเหลือการปฐมพยาบาลเบื้องต้นที่ดีและการเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่ถูกวิธีและรวดเร็วก็จะมีโอกาสในการรอดชีวิตและพิการได้ แต่ที่ผ่านมากการช่วยเหลือผู้ป่วยที่เกิดอุบัติเหตุและเจ็บป่วยฉุกเฉินส่วนใหญ่จะไม่ทันการณ์และอาจจะมีการช่วยเหลือที่ไม่เหมาะสมตามหลักของวิชาการแพทย์ฉุกเฉิน จึงทำให้มีผู้พิการและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการลดอัตราการเสียชีวิตและพิการที่เกิดจากการช่วยเหลือที่ไม่เหมาะสมหรือการเคลื่อนย้ายที่ผิดวิธีและขาดระบบการนำส่งผู้ป่วยที่เหมาะสม ในปี พ.ศ. 2535 กระทรวงสาธารณสุขได้มีการจัดนโยบายระบบการแพทย์ฉุกเฉินขึ้นมา โดยใช้นโยบายนี้กับจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดแรก และในปี พ.ศ. 2537 ได้จัดตั้งศูนย์เรนทรที่โรงพยาบาลราชวิถี ในปี พ.ศ. 2540 ก็ได้ขยายไปยังโรงพยาบาลศูนย์จวบครบทุกที่ และในปี พ.ศ. 2543 ได้ขยายไปยังโรงพยาบาลทุกจังหวัดจนครบ ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ได้มีแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2549) ได้มีนโยบายการพัฒนาาระบบบริการ

การแพทย์ฉุกเฉินที่ให้การดูแลรักษาอาการป่วยนอกโรงพยาบาลและเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่มีอาการป่วยหรือบาดเจ็บเฉียบพลันไม่ให้เคลื่อนย้ายด้วยตนเอง ณ จุดเกิดเหตุ)EMS: Emergency medical services) ภายใต้การพัฒนาหลักประกันสุขภาพและด้านคุณภาพบริการ ให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานระบบรับรองคุณภาพที่พัฒนาขึ้นในประเทศหรือตามมาตรฐานสากล เพื่อช่วยลดอัตราการความพิการและอัตราการเสียชีวิตของผู้ได้รับบาดเจ็บจากการเกิดอุบัติเหตุ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้มีการกำหนดนโยบายระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินขึ้น ได้กำหนดให้มีตั้งนี้การรักษายาบาล ณ จุดเกิดเหตุ การลำเลียงเคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บ การให้ความรู้แก่ประชาชนในการเข้าถึงระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน Zระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน : 2554)

ในส่วนจังหวัดภูเก็ตเอง ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงอีกจังหวัดหนึ่งในประเทศจึงทำให้มีประชาชนสนใจที่จะมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ด้วยสภาพการจราจรที่เร่งรีบและประมาทหรืออาจจะไม่ชินกับเส้นทางที่ห้คับแคบและคดเคี้ยวหักศอกในบางช่วงของถนน หรืออาจจะมีประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่เคารพกฎจราจร จึงทำให้จังหวัดภูเก็ตมีจำนวนครั้งการเกิดอุบัติเหตุมากขึ้นเรื่อยๆในทุกปี โดยพบว่าจากสถิติอุบัติเหตุของจังหวัดภูเก็ตตั้งแต่ปี พ .ศ.2556 – พ .ศ.2560 มีจำนวนสรุปได้ ดังตารางที่ 2

ปี พ.ศ.	อุบัติเหตุที่ได้รับรายงาน (ครั้ง)	ผู้บาดเจ็บ (ราย)	ผู้เสียชีวิต (ราย)
2556	4,735	5,516	88
2557	4,794	5,601	81
2558	5,595	6,697	66
2559	6,109	7,233	75
2560	6,833	7,996	91

(ที่มา: www.thairsc.com)

ซึ่งในจังหวัดภูเก็ตเองนั้นก็มึหน่วยงานบริการการแพทย์ฉุกเฉินในเครือข่ายของโรงพยาบาลจำนวน แห่ง และศูนย์การ 11 แห่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 แห่ง มูลนิธิจำนวน 6 ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่จัดตั้งขึ้นโดย องค์กรบริหารส่วนจังหวัดภูเก็ต โดยร่วมกับหน่วยงานปฏิบัติการกู้ชีพโรงพยาบาลวชิระภูเก็ต ถึงแม้ว่าในจังหวัดภูเก็ตจะมีหน่วยงานที่ออกช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุหลายหน่วยงาน แต่ก็ยังขาดบุคลากรในการทำงานด้านกู้ชีพอีกมากมายและบางหน่วยงานก็ยังไม่มีความพร้อมเกี่ยวกับอุปกรณ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ เช่น รถพยาบาลกู้ชีพมีจำนวนจำกัด อุปกรณ์ในการกู้ชีพไม่มีครบตามที่ สพฉและพนักงานกู้ชีพที่เข้ามาทำงานในด้านนี้ . รอกช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุในแต่ละครั้งจะก็ไม่น้อยจะมีทักษะความรู้เรื่องนี้จริงๆ จึงทำให้ภาอยากลำบากหน้อย (ระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน :2554)

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.) ปัจจัยนำเข้าในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 2.) เพื่อศึกษากระบวนการการทำงาน of พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 3.) เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 4.) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ขอบเขตการศึกษา

อาสาสมัครกู้ชีพในมุ่งศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต เพื่อศึกษาปัจจัยนำเข้าในการปฏิบัติงาน การบวนการการทำงาน ผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานและเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประธานมูลนิธิกุศลธรรม พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ จำนวน 7 คน พยาบาลห้อง จำนวน 6 คน และประชาชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 2 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ วันที่ 2561 น เมษายน 10 ถึง วันที่ 2561 มีนาคม 10

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ตและผู้ที่เกี่ยวข้อง 1.) ได้ทราบถึงปัญหาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 2.) สามารถนำข้อมูลวิจัยมาใช้ในการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต

ทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่ศึกษาเกี่ยวกับ แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีดังนี้

ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติ (2550) ผกามาศ เศรษฐีธรรมและคณะ หน้าทีของอาสาสมัครกู้ชีพในเขตเทศบาลเมือง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร พบว่า ผลการวิจัยให้ความช่วยเหลือขั้นต้นแก่ผู้เจ็บป่วยกะทันหันหรือผู้ได้รับบาดเจ็บในอุบัติเหตุต่างๆให้พ้นอันตรายหรือรอดชีวิต เป็นการป้องกันความพิการ บรรเทาความเจ็บปวดโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆเท่าที่มีอยู่หรือเท่าที่สามารถหาได้เฉพาะหน้าในขณะนั้นและทำการด้วยความรอบคอบถูกต้อง

ตามหลักการปฐมพยาบาล ก่อนที่นำผู้ป่วยส่งสถานพยาบาลให้แพทย์ทำการวินิจฉัยและรักษาต่อไป อาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่มีการปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บาดเจ็บ ณ จุดเกิดเหตุมีความสามารถในระดับมากเกี่ยวกับการวิทยุสื่อสารติดต่อกับประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่ต้องส่งต่อผู้บาดเจ็บเพื่อได้รับการรักษาที่โรงพยาบาลและให้ผู้บาดเจ็บได้รับการรักษาจากแพทย์โดยมีเครื่องมือที่ใช้ช่วยเหลือชีวิตอย่างครบถ้วน ภารกิจของศูนย์สื่อสารในสถานการณ์อุบัติเหตุทั่วไปหรืออุบัติเหตุกลุ่มชนนั้นจะต้องหาทีมเสริมขึ้นมาช่วยปฏิบัติการภายใน ประสานและรายงานผู้บริหารของโรงพยาบาลตามลำดับภายนอก

เพ็ญรุ่ง บุญรักษา (2543 :บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานร่วมระหว่างอาสาสมัครกู้ชีพในสังกัดมูลนิธิป่อเต็กตึ๊งและร่วมกตัญญูกับหน่วยกู้ชีพพนเรนทร โรงพยาบาลราชวิถี ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานร่วมในลักษณะการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับสูงร้อยละ 59 ความรู้ในการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ณ จุดเกิดเหตุอยู่ในระดับสูงร้อยละ 79.5 ทักษะติดต่อหน่วยกู้ชีพพนเรนทร โรงพยาบาลราชวิถีอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.5 แรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 54.5 ความรู้ในการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ ณ จุดเกิดเหตุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานร่วมในลักษณะการทำงานเป็นทีม ทักษะติดต่อและแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานร่วมในลักษณะการทำงานเป็นทีม แรงจูงใจด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน

สมศักดิ์ ทะนวนรัมย์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริการรถกู้ชีพบริการแพทย์ฉุกเฉิน (EMS) กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการบริการรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉินขององค์การบริหารส่วนตำบลสะเดา (กลุ่มตัวอย่างบุคคลผู้ไม่เคยใช้บริการรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ด้านบุคลากร พบว่าประชาชนมีระดับความต้องการและความคิดเห็น บุคลากรที่บริการกู้ชีพ มีมารยาทดี สุขภาพดี สุภาพ เรียบร้อย ในการปฏิบัติงานรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉินมากที่สุด บุคลากรที่บริการรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉิน มีการซักถามญาติของผู้ป่วยถึงสาเหตุของการป่วยพร้อมถึงวิธีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

กันติมาภรณ์ วิวัฒน์ตระกูลได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานบริการแพทย์ฉุกเฉินในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานและคุณภาพการให้บริการผู้ป่วยในพื้นที่รับผิดชอบก่อนทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลหลังการดำเนินงานของหน่วยบริการการแพทย์ฉุกเฉินในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผลการดำเนินงานของหน่วยบริการการแพทย์ฉุกเฉินในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มทดลองสูงกว่า ผลการดำเนินงานโดยรวมก่อนการทดลอง ซึ่งหมายความว่า ผลการดำเนินงานดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เสกสรร มานวิโรจน์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบจัดการศึกษาสำหรับอาสาสมัครประเภทผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้นในระบบการแพทย์ฉุกเฉินของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีสภาพปัญหาในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า การจัดการศึกษาสำหรับอาสาสมัครประเภทผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้นเป็นการอบรมหลักสูตรระยะสั้น ใช้ระยะเวลา 24

ชั่วโมง หรือ 3 วัน การจัดการเรียนการสอนประกอบด้วยเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในรายวิชาที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนดจากข้อมูลเชิงคุณภาพของงานวิจัยพบว่า วิทยากรบางส่วนไม่สามารถดำเนินการจัดช่วงระยะเวลาในการให้คำปรึกษาด้านวิชาการและการปฏิบัติงาน หลังจากการสำเร็จการศึกษาได้ เนื่องจากมีระยะเวลาจำกัด จึงเสนอให้มีการเพิ่มระยะเวลาการฝึกอบรม และเพิ่มเติมช่วงเวลาในการให้คำปรึกษาไว้ในรายคาบของการจัดการเรียนการสอน

กิตติพงษ์ บุรณเฉลิมพงศ์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง หลักจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยของมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ผลจากการวิจัยพบว่า ในการแสดงความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีปัญหาจากพื้นฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งมาจากต่างพ่อ ต่างแม่ ต่างความคิด ต่างการศึกษา ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการอบรมเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆก่อนปฏิบัติงาน สิ่งที่เป็นแรงจูงใจที่ทำให้เจ้าหน้าที่ระดับผู้บริหารของมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ และผู้ปฏิบัติหน้าที่ในมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์มาปฏิบัติงานนี้ คือ การที่เห็นผู้ประสบเหตุ ที่เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนได้ร้องขอความช่วยเหลือด้วยความเจ็บปวด แต่ไม่มีใครช่วย ต้องรอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานสาธารณสุข

มหาจันทร์ธรรม อินทรีเกิด (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะและสถานการณ์ทางสังคมกับประสิทธิภาพการทำงานของอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิร่วมกตัญญูในเขตกรุงเทพมหานคร ผลวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐาน แสดงให้เห็นว่า การที่อาสาสมัครกู้ภัยมีความต้องการที่จะทำงานนี้มาก ก็จะทำให้การทำงานนั้น มีประสิทธิภาพด้วย อีกอย่างหนึ่ง แรงจูงใจที่ศึกษาก็เป็นแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลเข้าร่วมทำกิจกรรมอาสาสมัคร ซึ่งได้แก่ 1) ความต้องการที่ใ้บุคคลอื่นได้รับผลประโยชน์ 2) การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อต้องการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ 3) การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อหาโอกาสด้านการทำงาน 4) การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น 5) การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อลดความความรู้สึกผิดของตนเอง 6) การทำกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสร้างความรู้สึทางบวกให้กับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆ ที่พบว่า แรงจูงใจในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการทำงาน

สมคิด เผือกวิสุทธิ์ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของทีมกู้ชีพต่อการจัดการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ โรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก ผลจากการวิจัยพบว่า ทีมกู้ชีพของโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก ทั้งในภาพรวม และในขั้นตอนก่อนการให้บริการ ขณะให้บริการ และหลังให้บริการอยู่ในระดับดี ทีมกู้ชีพที่มีอายุตำแหน่งงานประสบการณ์การทำงาน ประสบการณ์ในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ และการได้รับการอบรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ณ จุดเกิดเหตุ ที่แตกต่างกัน แต่มีความคิดเห็นต่อการจัดการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ โรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก ไม่แตกต่างกัน ส่วนทีมกู้ชีพที่มีเพศ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ โรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจาก 3 กลุ่มคือ (1) ประธานมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ ที่มีอายุการทำงาน 3 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน (2) พยาบาลห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลทั้ง 3 แห่งในจังหวัดภูเก็ต ที่มีอายุการทำงาน 3 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน (3) ประชาชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตที่เคยใช้บริการของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จำนวน 2 คน

ผลการวิจัย

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างประธานมูลนิธิกุศลธรรม พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ จำนวน 7 คน พยาบาลห้องฉุกเฉิน จำนวน 6 คน และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 2 คน ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ว่าแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีการพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างไร ดังต่อไปนี้

งานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการปัจจุบันนำเข้าในการปฏิบัติการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต สามารถแบ่งปัจจุบันนำเข้าได้ 4 ปัจจุบันดังนี้ 1. ปัจจุบันด้านคน สามารถแบ่งออกได้ 3 ด้านดังนี้ (1) ด้านทักษะในการปฏิบัติงาน พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต ยังไม่มีทักษะในการทำงานกู้ชีพเท่าที่ควรเพราะบางคนที่ไม่เข้ามาทำงานก็ไม่เคยผ่านงานกู้ชีพมาเลยด้วยซ้ำ หรือบางคนอาจจะมีความชำนาญมาบ้างแล้วแต่ก็ไม่ได้เพิ่มเติมทักษะที่ตัวเองมีทำให้เกิดประโยชน์มากขึ้น การที่พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพมีทักษะหรือประสบการณ์มาก่อนที่จะเข้ามาทำงานมันก็จะทำให้เกิดผลดีแต่พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพเองด้วย (2) ด้านความรู้ในการปฏิบัติงาน พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต ส่วนใหญ่จะไม่มีวุฒิการศึกษาตามที่ สพลระพนักงานกำหนดไว้ในกาเข้าอบรมแต่ละครั้ง พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพของมูลนิธิกุศลธรรมจบการศึกษากันแค่มัธยมศึกษาตอนต้นกันเป็นส่วนใหญ่ และในบางคนก็ได้มีการอบรมมาแล้วแต่ก็ไม่ได้มีการต่อยอดความรู้ที่ตัวเองมี หรืออาจจะไม่ได้นำความรู้ที่มีมาใช้ในการทำงาน (3) ด้านจำนวนพนักงานและอาสาสมัครกู้ชีพในการออกปฏิบัติงาน จำนวนของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการในพื้นที่และทุกวันนี้อุบัติเหตุในพื้นที่ก็มีเพิ่มขึ้นทุกวัน การที่พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่เพียงพอก็จะทำให้เกิดอุปสรรคในการออกไปช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุที่ซ้อนกันในเวลาสั้น หรือบางครั้งต้องขอกำลังสนับสนุนจากอาสาสมัครกู้ชีพให้มาเป็นหน่วยกำลังเสริม แต่ถ้าเมื่อไหร่อาสาสมัครกู้ชีพไม่ว่างก็ต้องออกปฏิบัติงานกันเท่าที่มีบนรถพยาบาลกู้ชีพ 2. ปัจจุบันด้านเงิน สามารถแบ่งออกได้ 2 ด้านดังนี้ (1) ด้านรายรับมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ตมีรายรับมาทางเดียวคือ มาจากการทำบุญของประชาชนที่ใช้บริการของรถพยาบาลกู้ชีพและอีกส่วนหนึ่งคือประชาชนที่

ศรัทธาในองค์พระของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต การที่มูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ตมีรายรับเข้ามาทางเดียวก็ทำให้เกิดปัญหาในหลายๆ อย่าง แต่ถึงจะมีรายได้ทางเดียวแต่มูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ตก็อยู่คู่กับจังหวัดภูเก็ตมาแล้วเป็นสิบ ๆ ปี (2) ด้านรายจ่าย อย่างที่ทราบกันว่ามูลนิธิกุศลธรรมภูเก็คนั้นมีรายรับมาจากทางเดียว แต่ค่าใช้จ่ายในแต่ละเดือนเป็นจำนวนมากไหน ทั้งเป็นเงินเดือนพนักงานและค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต 3. ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ สามารถแบ่งออก 3 ด้านดังนี้ (1) ด้านอุปกรณ์ช่วยชีวิตทางน้ำ ทางมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ตมีไม่เพียงพอและอุปกรณ์ช่วยชีวิตทางน้ำบางอย่างก็มีการชำรุดบ้างแล้ว แต่ก็ยังนำไปใช้กันเวลาเกิดอุบัติเหตุทางน้ำในแต่ละครั้งถ้าเป็นเหตุให้ๆ อย่างเช่นเรือนักท่องเที่ยวชนกันทางมูลนิธิกุศลธรรมก็จะขอความช่วยเหลือจากตำรวจน้ำเพื่อให้ไปสนับสนุน ณ ที่เกิดเหตุ เพราะด้วยอุปกรณ์และจำนวนคนไม่เพียงพอต่อการช่วยเหลือในบางครั้ง (2) ด้านอุปกรณ์รถตัดถ่าง อุปกรณ์รถตัดถ่างในพื้นที่มีคันเดียวแต่ใช้งานทั่วทั้งพื้นที่จังหวัดภูเก็ต เวลาเมื่ออุบัติเหตุซ้ำซ้อนกันก็จะทำให้เกิดการล่าช้าในการช่วยเหลือนำผู้ประสบอุบัติเหตุออกจากรถ เพราะส่วนใหญ่แล้วอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นก็จะเป็นรถทัวร์นักท่องเที่ยวเบรกแตกแล้วตกเขา หรือไม่ก็นักท่องเที่ยวขับรถเองแล้วไม่ชินกับทางในพื้นที่ก็อาจจะเกิดอุบัติเหตุได้เช่นกัน (3) ด้านอุปกรณ์บนรถพยาบาลกู้ชีพ อุปกรณ์บนรถพยาบาลกู้ชีพมีทั้งชำรุดและบางอย่างก็ไม่มีติดรถพยาบาลกู้ชีพเลย ส่วนใหญ่แล้วพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพก็ยังมีการใช้อุปกรณ์บนรถพยาบาลที่ชำรุดโดยไม่มีการเปลี่ยนเอาอันใหม่มาใช้ ขนาดพยาบาลห้องฉุกเฉินเดือนแล้วก็ยังจะนำเอามาอีก และ 4. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ สามารถแบ่งได้ 1 ด้านดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการกันในทีม การบริหารจัดการในทีมของพนักงานกู้ชีพยังไม่ดีเท่าควร เพราะยังมีการแบ่งแยกกันอยู่บ้างในหน่วยรถพยาบาลบางครั้ง ซึ่งไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจนเวลาที่ไปถึง ณ จุดเกิดเหตุจึงทำให้พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพเกิดการสับสนว่าตัวเองต้องทำอะไรบ้าง

กระบวนการการทำงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต สามารถแบ่งกระบวนการการทำงานได้ 3 ด้านดังนี้ (1) ด้านระบบการรับแจ้งเหตุ การที่รถพยาบาลกู้ชีพจะออกไป ณ จุดเกิดเหตุ นั้นต้องได้รับคำสั่งจากศูนย์สื่อสารสั่งการว่าจะให้หน่วยไหนออกไปปฏิบัติเหตุงาน แต่ก่อนที่จะให้รถพยาบาลกู้ชีพออกไปศูนย์สื่อสารสั่งการจะสั่งให้อาสาสมัครกู้ชีพออกไปตรวจสอบ ณ จุดเกิดเหตุก่อนที่รถพยาบาลกู้ชีพไปถึง และเมื่อมีการแจ้งอุบัติเหตุจากศูนย์เรนทรศูนย์สื่อสารสั่งการของมูลนิธิก็ควรที่จะรับฟังข้อมูลให้ครบก่อน เพื่อจะได้ไม่เป็นการเสียเวลาในการออกไปปฏิบัติงาน อีกอย่างเวลาประชาชนโทรมาแจ้งเหตุพนักงานที่อยู่ศูนย์สื่อสารสั่งการก็พูดจากไม่ไพเราะ (2) ด้านขั้นตอนการปฐมพยาบาล การที่พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไปถึง ณ จุดเกิดเหตุในแต่ละครั้ง ต้องตรวจดูความปลอดภัยในบริเวณรอบๆ ก่อน แล้วเข้าไปนำผู้ประสบอุบัติเหตุออกมา หลังจากนั้นก็ต้องประเมินอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุว่ามีบาดแผลตรงไหนบ้าง ถามตอบรู้เรื่องหรือป่าว มีอาการเจ็บกระตุตรงไหนบ้าง แต่จะมีพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพบางส่วนที่ประเมินอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุยังไม่ได้ จึงทำให้มีการปฐมพยาบาลแบบผิดๆ กัน (3) ด้านการนำส่งผู้ประสบอุบัติเหตุ การนำส่งผู้ประสบอุบัติเหตุส่วนใหญ่แล้วพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่ค่อยจะประเมินอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุขณะที่อยู่บน

รพพยาบาลกู้ชีพและขณะที่จะนำส่งไปยังโรงพยาบาลนั้นก็ไม่ได้มีการแจ้งอาการให้กับทางพยาบาลห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลทราบก่อนล่วงหน้า เพราะบางครั้งถ้าพยาบาลทราบอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุขณะที่อยู่ในรถ พยาบาลก็จะได้เตรียมพร้อมรับมือ หรือกรณีที่ผู้ประสบอุบัติเหตุอาการสาหัส ทางพยาบาลห้องฉุกเฉินก็จะได้ทราบอาการและได้แจ้งให้ทางพนักงานกู้ชีพรู้ว่าต้องทำการรักษาเบื้องต้นกับผู้ประสบอุบัติเหตุคนนั้นอย่างไรบ้าง

ผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต สามารถแบ่งตัวชี้วัดได้ 2 ด้านดังนี้ (1) ด้านตัวชี้วัดด้านเวลาในการออกปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่แล้วรพพยาบาลกู้ชีพจะใช้เวลาในการเดินทางไปถึง ณ จุดเกิดเหตุเกินเวลาที่กำหนด บางครั้งก็ประมาณครึ่งชั่วโมงที่อุบัติเหตุที่เกิดขึ้นอยู่ใกล้ๆ แต่อาจจะเป็นเพราะอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเป็นช่วงเวลาที่รถติดเวลาทำให้การเดินทางไม่ค่อยจะสะดวกเท่าที่ควร (2) ด้านตัวชี้วัดด้านมาตรฐานในการออกปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่แล้วพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพยังไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของตัวเองและผู้ประสบอุบัติเหตุเท่าที่ควร เพราะเวลาไปที่เกิดเหตุเวลากลางคืนก็ไม่ได้มีการเปิดไฟให้เสียงสว่างและไม่ได้ตั้งกรวยเพื่อจะได้เป็นสัญลักษณ์ให้รถที่ตามมาข้างหลังรู้ว่าข้างหน้ากำลังมีอุบัติเหตุอยู่นะ และเรื่องของการขับซึ่รถในที่ชุมชนและสี่แยกไฟแดงก็ไม่ค่อยจะระมัดระวังอาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนขึ้นได้

แนวทางในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ด้านข้อเสนอแนะจากเพื่อนร่วมงาน คือ การร่วมงานกันเป็นทีมควรมีการรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงานด้วยไม่ควรเอาความคิดของตัวเองเป็นหลัก คนเรามีความรู้ความสามารถไม่เหมือนกันทีมจะเดินหน้าได้ก็ต้องมีความสามัคคีกันในทีม ในด้านข้อเสนอแนะจากพยาบาลห้องฉุกเฉิน คือ เมื่ออบรมมาแล้วก็ควรที่จะนำสิ่งที่เรียนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ควรปรับปรุงเรื่องการแต่งกายเวลามาส่งผู้ประสบอุบัติเหตุที่โรงพยาบาล และในด้านข้อเสนอแนะจากประชาชน คือ เมื่อไปถึง ณ จุดเกิดเหตุก็ควรพูดจากับผู้ประสบอุบัติเหตุให้พอเพราะเหนื่อย ความสะอาดภายในรพพยาบาลกู้ชีพก็ควรที่จะทำความสะอาดทุกคนหลังจากใช้งานเสร็จ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ประธานมูลนิธิกุศลธรรม พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ พยาบาลห้องฉุกเฉินและประชาชนในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ทางปัจจัยนำเข้าในการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีระบบ (System Theory) ซึ่งอาจเป็นทฤษฎีกลุ่มหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายปัจจัยในการนำเข้าที่ได้ทราบถึงปัญหาของการปฏิบัติงานต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา เสกสรรมานวิโรจน์ (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบจัดการศึกษาสำหรับอาสาสมัครประเภทผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้นในระบบการแพทย์ฉุกเฉินของกรุงเทพมหานคร การจัดการศึกษาสำหรับอาสาสมัครประเภทผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้นเป็นการอบรมหลักสูตรระยะสั้น ใช้ระยะเวลา 24 ชั่วโมง หรือ 3 วัน การจัดการเรียนการสอน

ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติในรายวิชาที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่แล้วยังไม่มีทักษะและความรู้ทางด้านกู้ชีพเท่าที่ควร พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพอาจจะได้รับการอบรมกันแล้วแต่ไม่ได้มีการต่อยอดหรือนำสิ่งที่ได้อบรมมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์และประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ทางด้านกระบวนการการทำงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต กำหนดกระบวนการรับแจ้งเหตุ ขั้นตอนการปฐมพยาบาล การนำส่งผู้ประสบอุบัติเหตุไปโรงพยาบาลซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา ผกามาศ เศรษฐีธรและคณะ (2550) ศึกษาเรื่องการศึกษาศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครกู้ชีพในเขตเทศบาลเมือง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร การให้ความช่วยเหลือขั้นต้นแก่ผู้เจ็บป่วยกะทันหันหรือผู้ได้รับบาดเจ็บในอุบัติเหตุต่างๆให้พ้นอันตรายหรือรอดชีวิต เป็นการป้องกันความพิการ บรรเทาความเจ็บปวดโดยใช้อุปกรณ์ต่างๆเท่าที่มีอยู่หรือเท่าที่สามารถหาได้เฉพาะหน้าในขณะนั้นและทำการด้วยความรอบคอบถูกต้องตามหลักการปฐมพยาบาล กระบวนการการทำงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ ในการรับแจ้งเหตุแต่ละครั้งยังไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนและชัดเจนพอจึงทำให้ไปถึง ณ ที่เกิดเหตุล่าช้าและส่วนใหญ่แล้วพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่ได้มีการแจ้งให้กับทางห้องฉุกเฉินทราบทั้งการนำส่งและการบอกอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุขณะที่อยู่ในรถพยาบาลกู้ชีพ ในด้านผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยมีตัวชี้วัดด้านเวลาและตัวชี้วัดด้านมาตรฐานในการออกปฏิบัติการมาเป็นตัวกำหนด ซึ่งการมีตัวชี้วัดในการทำงานนั้นก็ทำให้พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพได้มีกฎเกณฑ์ในการออกปฏิบัติงานที่เหมือนกัน ได้ทำตามระเบียบแบบแผนที่ สพฉ. ตั้งไว้ผลลัพธ์ในการออกปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ การที่มีตัวชี้วัดด้านเวลานั้นเป็นสิ่งดี แต่ถึงจะมีกำหนดเวลาที่ตามรถพยาบาลกู้ชีพก็ยังไม่ถึงที่เหตุเกินเวลาเสียส่วนใหญ่ พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่ยังไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของตัวเองและความปลอดภัยของผู้ประสบอุบัติเหตุเลย การใช้รถใช้ถนนของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพขณะที่ถึงแยกไฟแดงก็ไม่ได้มีการลดความเร็วซึ่งเหตุการณ์อย่างนี้เสี่ยงที่จะเกิดอุบัติเหตุซ้ำซ้อนได้ และในด้านแนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต โดยพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพต้องรับฟังความเห็นจากคนรอบข้างเพื่อที่จะนำมาพัฒนาการทำงานของตัวเองให้มีการก้าวหน้าขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา สมศักดิ์ ทะนวนรัมย์ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริการรถกู้ชีพบริการแพทย์ฉุกเฉิน(EMS) กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลสะเดา อำเภอพลับพลายชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ประชาชนมีระดับความต้องการและความคิดเห็น บุคลากรที่บริการกู้ชีพ มีมารยาทดี สุขภาพดี สุภาพ เรียบร้อย ในการปฏิบัติงานรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉินมากที่สุด บุคลากรที่บริการรถกู้ชีพบริการการแพทย์ฉุกเฉิน มีการซักถามญาติของผู้ป่วยถึงสาเหตุของการป่วยพร้อมถึงวิธีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน แนวทางการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่ยอมรับความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมจะเอาความคิดเห็น

ตัวเองเป็นใหญ่ พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่จะแต่งกายไม่เรียบร้อยไม่ให้เกิดเกียรติสถานที่ เวลาไปที่เกิดเหตุพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพพูดจาไม่ไพเราะและทำหน้าที่ใส่ผู้ประสบอุบัติเหตุ

สรุป

แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต พบว่า พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่ไม่มีทักษะ ความรู้และประสบการณ์ในด้านกู้ชีพมาก่อน หรือบางคนมีทักษะอยู่บ้างแต่ไม่มีการต่อยอดค้นหาความรู้เพิ่มเติม พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพยังมีการนำอุปกรณ์ที่ชำรุดมาใช้งานในการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุซึ่งไม่ได้มีการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ประสบอุบัติเหตุเลยในการได้รับแจ้งเหตุแต่ละครั้งพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพไม่ได้มีการแจ้งเวลาที่ออกปฏิบัติงานให้ทางศูนย์เรนทรทราบและเมื่อถึงจุดเกิดเหตุพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพส่วนใหญ่จะประเมินอาการของผู้ประสบอุบัติเหตุผิดพลาด ไม่มีการตรวจเช็คอาการบาดเจ็บเพิ่มเติมขณะที่อยู่บนรถพยาบาลกู้ชีพไม่มีการวัดความดันโลหิตของผู้ประสบอุบัติเหตุ ไม่มีการซักถามอาการเพิ่มเติมอะไรเลย ในการออกไปปฏิบัติงานแต่ละครั้งจะไปถึงที่เกิดเหตุเกินเวลาที่กำหนด พอไปถึงแล้วก็ไม่ได้มีการตั้งกรวยหรือตรวจเช็คความปลอดภัยบริเวณที่เกิดเหตุถ้าเป็นอุบัติเหตุตอนกลางคืนก็จะไม่ค่อยเปิดไฟข้างรถเพื่อที่จะให้มีแสงสว่างอย่างเพียงพอต่อการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ การใช้รถใช้ถนนของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในเขตชุมชนหรือสี่แยกไฟแดงก็ควรที่จะมีการชะลอรถเพื่อดูให้ดีก่อนว่ามีรถทางอื่นมาหรือไม่และเป็นการป้องกันอุบัติเหตุซ้ำซ้อนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระดับที่ใหญ่ขึ้น นอกเหนือจากการศึกษาในจังหวัด
2. ควรมีการให้ความสำคัญในการเข้าฝึกอบรมในเรื่องต่างๆให้มากกว่านี้
3. ควรมีการส่งเสริมให้พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพมีการศึกษาที่สูงขึ้น
4. พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพควรที่จะมีการแต่งกายให้เรียบร้อยกว่านี้
5. พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพควรให้ความสำคัญในเรื่องการออกไปช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุให้มากกว่านี้ ไม่ใช่คิดแต่จะทำไปส่งถึงโรงพยาบาลก็จบ
6. พนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพควรให้ความร่วมมือกันในการทำงานเป็นทีม เมื่ออยู่ด้วยกันแล้วก็ต้องเคารพซึ่งกันและกัน รับฟังความคิดเห็นกัน ถ้าไม่รับฟังความคิดเห็นกันทีมของเราก็คงจะทำงานกันไม่สำเร็จ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินที่สูงขึ้น
2. ควรให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ ไปพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับอุบัติเหตุในพื้นที่
3. ควรมีการศึกษาถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน เพราะจะทำให้ระบบการทำงานดีขึ้น
4. ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จึงควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความแตกต่างกันบ้าง
5. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของพนักงานกู้ชีพและอาสาสมัครกู้ชีพ

บรรณานุกรม

- กันติมาภรณ์ วิวัฒน์ตระกูล. (2554). การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานของหน่วยงานบริการ
 แพทย์ฉุกเฉินในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎี
 บัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- กิตติพงษ์ บุรณเฉลิมพงศ์. (2555). เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครใน
 หน่วยกู้ภัยของมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ ศึกษาทักษะเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมในการ
 ทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร
 มหบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กุลชลี ไชยนันตา. (2539). กระบวนการตัดสินใจ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประยูรวงศ์. กลุ่ม
 เทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ. (2549). ระบบสารสนเทศทางการแพทย์.
 ค้นหามือ 25 มีนาคม 2561, จาก http://ws.niems.go.th/items_front/index.aspx
- ทฤษฎีระบบ System Theory. (2557). ประวัติความเป็นมาและความหมาย. ค้นเมื่อ 13
 มีนาคม 2561, จาก <http://poundtv5.blogspot.com/2014/10/system-theory.html>
- บั๊กซิ่ง แซ่แจ็ก. (2555). ประวัติมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561, จาก
<http://www.kusoldharmphuket.com/about.php>
- ผกามาศ เศรษฐีธร และคณะ. (2550). การศึกษาความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ของ
 อาสาสมัครกู้ชีพในเขตเทศบาลเมือง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร.
 วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรสุขภาพ, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- มหาจันทร์ธรรม อินทรีเกิด. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะ และ สถานการณ์ทางสังคมกับประสิทธิภาพการทำงานของอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิร่วมกตัญญูในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิงค์คา พงศ์นภารักษ์. (2547). *การพัฒนาารูปแบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุกรณีศึกษา จังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพ็ญรุ่ง บุญรักษ์. (2542). *การปฏิบัติงานร่วมระหว่างอาสาสมัครกู้ชีพในสังกัดมูลนิธิปอเต็กตึ๊งและร่วมกตัญญูกับหน่วยกู้ชีพนเรนทร โรงพยาบาลราชวิถี*. วิทยานิพนธ์บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มณูเชษฐ์ มะโนธรรม. (2556). *การจัดการระบบส่งต่อผู้ป่วยและระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน (EMS and Referral management)*. ค้นหาค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/512240>
- มูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต. (2555). *ประวัติความเป็นมาของมูลนิธิกุศลธรรมภูเก็ต*. ค้นหาค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561, จาก <http://www.kusoldharmphuket.com/about.php>
- มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง. (2555). *ระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉิน*. ค้นหาค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561, จาก <https://sites.google.com/site/wwwsamrongtairescuecom/rabb-brikar-karphaethy-chukchein>
- ลักษณะภูมิประเทศจังหวัดภูเก็ต. (2553). *ภูมิประเทศจังหวัดภูเก็ต*. ค้นหาค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561, จาก <http://www.phuketonlinenews.com>
- ศูนย์กู้ชีพ “นเรนทร” โรงพยาบาลราชวิถี. (2538). *ทำงานกู้ชีพอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ*. ค้นหาค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2561, จาก <https://www.narenthorn.or.th/node/54>
- ศูนย์ข้อมูลอุบัติเหตุเพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนน. (2558). *สถิติการเกิดอุบัติเหตุ*. ค้นหาค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2561, จาก <http://www.thairsc.com>
- สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.). (2553). *รายงานอุบัติเหตุรถพยาบาลในประเทศไทย*. ค้นหาค้นเมื่อ 26 มีนาคม 2561, จาก <http://www.niems.go.th>
- สรารุณี จำนงทรัพย์. (2558). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการให้บริการชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยการมีส่วนร่วมระหว่างคอตงกู้ภัยกับหน่วยงานของรัฐอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. การศึกษาอิสระ, มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สรารุณี บุญสร้าง. (2557). *ปัญหาและอุปสรรคของอาสาสมัครกู้ภัยสมาคมสงเคราะห์การกุศลฉะเชิงเทราในการปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ประสบภัยในเขตพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา*. งาน

- นิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสกสรร มานวิโรจน์. (2555). *การพัฒนารูปแบบจัดการศึกษาสำหรับอาสาสมัครประเภทผู้ปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้นในระบบการแพทย์ฉุกเฉิน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสยาม.
- สมคิด เผือกวิสุทธิ์. (2550). *ความคิดเห็นของทีมกู้ชีพต่อการจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ โรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก*. วิทยานิพนธ์สาธารณสุขบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมศักดิ์ ทะนวนรัมย์. (2551). *การบริการรถกู้ชีพบริการแพทย์ฉุกเฉิน(EMS) กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์*. การศึกษาอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- หัวเฉียว 108. (2550). *Rescue งานค้นหากู้ภัยคืออะไร? ค้นหาเมื่อ 26 มีนาคม 2561*, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/hs3jvt/2007/04/27/entry-1>
- หมอชาวบ้าน. (2553), *การกู้ชีพ... ฉบับชาวบ้าน*. ค้นหาเมื่อ 27 มีนาคม 2561, จาก <https://www.doctor.or.th/tags/list/1147>

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง :
กรณีศึกษา ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร

วัลย์ลักษณ์ ทับทิมศรี⁷
 ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา⁸

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษากระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร ในเขตพื้นที่วังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่ม คือ (1) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จำนวน 4 คน และ (2) ประชาชนผู้รับบริการ จำนวน 11 คน ของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร ในเขตพื้นที่วังทองกลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า (1) กระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ประเภทการรับบริการ ได้แก่ บริการส่งเสริมสุขภาพ บริการป้องกันและควบคุมโรค บริการรักษาพยาบาล และบริการสังคมสงเคราะห์ ขั้นตอนการทำงานของแต่ละระบบ แบ่งได้ 2 ระบบ คือ ระบบภายในศูนย์บริการสาธารณสุข มี 7 ขั้นตอน คือ ประชาสัมพันธ์ ห้องเวชระเบียน จุดเตรียมตรวจ ห้องตรวจที่รับบริการ ห้องปฏิบัติการพยาบาล จ่ายเงิน รับยา และระบบภายนอกศูนย์บริการสาธารณสุข มี 3 กิจกรรม คือ รับแจ้งผู้ป่วย/เหตุการณ์ ออกตรวจเยี่ยม ลงพื้นที่ในชุมชน ตัวชี้วัดการให้บริการ แบ่งได้ 6 ตัวชี้วัด คือ ความพร้อมในการให้บริการ ความสามารถในการตอบสนอง การเข้าถึงบริการ ความสุภาพอ่อนโยน ความปลอดภัย และราคาค่าบริการ ความพึงพอใจ แบ่งได้ 6 ด้าน คือ ด้านความสะดวก ด้านการประสานงาน ด้านการอภัย/เอาใจใส่ ด้านคุณภาพการให้บริการ ด้านค่าใช้จ่ายใช้บริการ และด้านข้อมูลที่ได้รับ พบว่าเจ้าหน้าที่ให้บริการมีกระบวนการการให้บริการที่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ การคัดกรองผู้ป่วย การดูแลรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำสุขภาพ และการติดตามผลการรักษา แต่สำหรับประชาชนแล้ว พบว่า ขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บางกระบวนการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ใน

⁷ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

⁸ อาจารย์ที่ปรึกษา

ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ การให้บริการรักษา สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารสถานที่ และการประชาสัมพันธ์

(2) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านอาคารและสถานที่ ด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่าย โดยในด้านอาคารและสถานที่ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในเรื่องสถานที่จอดรถ สำหรับบริเวณที่นั่งรอตรวจก็มีปริมาณเก้าอี้ไม่เพียงพอทำให้ประชาชนผู้รับบริการต้องยืนรอในการรับบริการ และด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่าย มีจำนวนเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเพียงพอ อุปกรณ์การรักษาทันสมัย ทำให้มีประสิทธิผลการรักษาดีขึ้น มีการให้บริการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การแจกบัตรคิว คัดกรองโรค ตรวจสอบสิทธิการรักษา ชักประวัติ วันความดัน ชั่งน้ำหนัก พบแพทย์ จ่ายเงิน รับยาพร้อมคำแนะนำการใช้ยา การที่ประชาชนเลือกที่มาใช้บริการเนื่องจากมีค่ารักษาพยาบาลที่ถูกกว่าคลินิกทั่วไป

(3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการให้บริการรักษา ควรจะมีการเพิ่มปริมาณการรับรักษาผู้ป่วยมากกว่านี้ เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น บริการรักษาฟันให้บริการผู้ป่วยเพียงวันละ 10 คนเท่านั้น เจ้าหน้าที่ให้บริการค่อนข้างรุนแรงในการฉีควัคซีนสำหรับเด็ก เด็กบางคนอายุยังไม่ถึงขวบ หากได้รับการรักษาที่รุนแรงอาจทำให้เกิดอันตรายต่อเด็ก ควรจะเปิดให้บริการรักษาโรคเฉพาะทางช่วงนอกเวลาราชการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการให้สามารถมารับบริการหลังจากเลิกงาน ด้านอาคารและสถานที่ ควรจะจัดสรรพื้นที่จอดรถให้เพียงพอไว้สำหรับให้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการ และด้านการประชาสัมพันธ์ เมื่อมีการจัดกิจกรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการรับบริการได้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินนโยบาย “ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” ซึ่งช่วยให้คนไทยทั่วประเทศเข้าถึงบริการสุขภาพ แต่คนกรุงเทพมหานคร กลับกลายเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาเข้าถึงการรักษามากที่สุด มีอัตราการใช้สิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับคนต่างจังหวัด และมีจำนวนไม่น้อยยอมจ่ายเงินเองเพื่อเข้ารับการรักษายังหน่วยบริการเอกชน จากอุปสรรคการเข้ารับบริการในระบบ ต้นเหตุสำคัญของปัญหาเกิดจากความไม่เพียงพอของหน่วยบริการปฐมภูมิในระบบเพื่อดูแลประชากรในกรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวนกว่า 10 ล้านคน การจัดระบบบริการที่ไม่สะดวกและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนกรุงเทพ นอกจากศูนย์บริการสาธารณสุขและคลินิกใกล้บ้านมีเวลาเปิดปิดตามราชการแล้ว ยังให้บริการเพียงผู้ป่วยนอก รักษาเฉพาะโรคเบื้องต้น โดยโรคที่เกินศักยภาพการดูแลจะส่งต่อไปยังโรงพยาบาลแทน ซึ่งกรณีที่ผู้ป่วยต้องรักษาที่โรงพยาบาลต่อเนื่อง ยังมีความยุ่งยากเพราะต้องขอใบนำส่งตัวเป็นรายครั้ง ซึ่งปัจจุบันพบว่าคนกรุงเทพมหานครมีเพียงแค่ศูนย์บริการ

สาธารณสุขและคลินิกใกล้บ้านที่เป็นหน่วยบริการระดับปฐมภูมิต่างนั้น

การเพิ่มประสิทธิภาพระบบสาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร ที่มีศูนย์สาธารณสุข กรุงเทพมหานคร จำนวนกว่า 68 แห่ง ทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานครถือเป็นศูนย์คัดกรองความเจ็บป่วย ของประชาชน และส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลอื่นๆ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร แต่ปัจจุบัน ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งไปรักษาที่โรงพยาบาลทำให้เกิดความแออัด ต้องรอคิวในการรักษาเป็น เวลานาน ทางสำนักอนามัยจึงได้พัฒนาศูนย์สาธารณสุขของกรุงเทพมหานคร ให้ดำเนินการเปิด บริการคลินิกเฉพาะทาง หรือเรียกว่า ซูเปอร์คลินิก (Super Clinics) เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2559 เป็นต้นมา ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข 4 แห่ง คือ (1) ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว (2) ศูนย์บริการสาธารณสุข 41 คลองเตย (3) ศูนย์บริการสาธารณสุข 48 นาควัชรอุทิศ และ (4) ศูนย์บริการสาธารณสุข 56 ทับเจริญ เพื่อช่วยให้คนกรุงเทพมหานครเข้าถึงการรักษาและเพิ่ม ประสิทธิภาพในการรักษาดูแลผู้ป่วยเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น

ซูเปอร์คลินิก (Super Clinics) ถือเป็นศูนย์สาธารณสุขที่ให้บริการเต็มรูปแบบ ซึ่งมีความ พร้อม ด้านแพทย์ พยาบาล อุปกรณ์การรักษา และมีประสิทธิภาพในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นของ ประชาชนได้ มีแพทย์เฉพาะทางประจำศูนย์สาธารณสุขรักษาโรคเฉพาะใน 4 ด้านคือ ด้านโรคเด็ก โรคตา โรคหูคอจมูก และการฝังเข็ม ซึ่งจะช่วยรักษาพยาบาลให้แก่ประชาชนในโรคเฉพาะ ช่วยลด ความแออัดการเข้ารับบริการในโรงพยาบาลใหญ่ได้อย่างมาก โดยศูนย์บริการสาธารณสุข 41 คลองเตย และศูนย์บริการสาธารณสุข 56 ทับเจริญ มีคลินิกเฉพาะทางที่ให้บริการ 4 คลินิก ได้แก่ (1) คลินิกตาให้บริการตรวจรักษาโรคตา ตรวจคัดกรองโรคต้อหิน ต้อกระจก และให้คำปรึกษาโดยจักษุ แพทย์ (2) คลินิกเด็กให้บริการด้านการตรวจรักษาโรค การสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และคัด กรองพัฒนาการ (3) คลินิกกายภาพบำบัดให้บริการปรึกษาด้านกายภาพบำบัดในทุกกลุ่มวัย (4) คลินิกการแพทย์ทางเลือกแบ่งเป็นคลินิกแพทย์แผนไทยและแพทย์แผนจีน ให้บริการตรวจวินิจฉัย รักษาโรค รวมถึงหัตถการ นวด ประคบ การกดจุด โดยแพทย์แผนไทย บริการตรวจวินิจฉัยตามแผน จีน บริการฝังเข็มโดยผู้ที่มีคุณวุฒิแพทย์แผนจีน สำหรับศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว และ ศูนย์บริการสาธารณสุข 48 นาควัชรอุทิศ มีคลินิกเฉพาะทางให้บริการเช่นกัน แต่จะเพิ่มบริการ คลินิกหู คอ จมูก ซึ่งให้บริการตรวจรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับหู คอ จมูก ภูมิแพ้ และประเมินการได้ยินโดย แพทย์ผู้เชี่ยวชาญสาขาโสต ศอ นาสิก

ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว ให้บริการประชาชนที่อยู่ในเขตรับผิดชอบ คือ เขต วังทองหลาง มีพื้นที่รับผิดชอบจำนวน 18.905 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ชายจำนวน 51,336 คน หญิงจำนวน 60,780 คน รวมมีประชากรจำนวน 112,116 คน ให้บริการตรวจรักษาโรคทั่วไป คลินิกเด็ก คลินิกตา คลินิกหูคอจมูก คลินิกสูตินรีเวช คลินิกผิวหนังโรคและโรคปอด นอกจากนี้ยังมี คลินิกการแพทย์ทางเลือก คือ คลินิกฝังเข็ม และคลินิกกายภาพบำบัด ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว เป็นแม่ข่ายของศูนย์วิวัฒนาการดูแลสุขภาพโดยคลินิกผิวหนังโรคและโรคปอด นอกจากนี้ยังเป็นแม่ข่าย ของเซ็นทรัลแลป (ห้องชันสูตรโรค) มีการตรวจวิเคราะห์ผลทางห้องปฏิบัติการ สามารถตรวจ วิเคราะห์ทางโลหิตวิทยา ซึ่งสามารถได้ผลเลือดของผู้ป่วยภายในวันเดียวกัน โดยปกติจะทราบผล

ประมาณ 2-3 วัน

จากรูปแบบการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว ในการเป็นต้นแบบการให้บริการที่มีความพร้อมในหลายด้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับการรักษาเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร การศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร กับประชาชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษากระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จำนวน 4 คน และประชาชนผู้รับบริการ จำนวน 11 คน รวมทั้งหมด 15 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม ถึง 10 เมษายน พ.ศ. 2561

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทราบถึงปัญหาในกระบวนการการให้บริการ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงระบบคุณภาพบริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว เพื่อหาข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไขให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ เป็นข้อมูลเผยแพร่ให้ประชาชนรับทราบการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว และใช้เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการกับสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริการต่างๆ ของศูนย์บริการสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการ

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนาการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

แนวคิดทฤษฎีระบบ (System Theory) ของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่อธิบายว่า การบริหารที่มององค์กรและเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมการบริหารนั้น จะต้องคำนึงถึงตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า(Input) , กระบวนการทำงาน (Processing) , ปัจจัยนำออก(Output) , สิ่งย้อนกลับ(Feedback) และสิ่งแวดล้อม(Environment) โดยกระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง จำเป็นต้องมีการตัวแปรเป็นส่วนประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน มีหน้าที่เฉพาะของแต่ละรายการ มีการทำงานอย่างผสมผสานสอดคล้องกัน โดยมีส่วนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบ เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

วันทนีย์ วัฒนะ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า มีการไปใช้บริการอนามัยจากสถานบริการอนามัยต่างๆ ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา มีผู้ไปใช้บริการอนามัย โดยมีจุดประสงค์เฉพาะเพื่อการรักษาโรคและเพื่อการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค สำหรับพฤติกรรมเจ็บป่วยเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยของเด็กและผู้ใหญ่ พบว่าจะไปซื้อยามารับประทานเอง ในขณะที่เมื่อเจ็บป่วยหนักจะไปรักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ เหตุผลส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการจากศูนย์บริการสาธารณสุขได้แก่ มีที่ตั้งใกล้ มีความสะดวกพอใช้ มีการให้บริการบางด้านแต่เพียงพอ คิดค่าบริการถูก บริการมีคุณภาพดี และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีอัธยาศัยที่ดี

อรวรรณ ลีลาธรรม (2523) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการและการดำเนินงานของศูนย์บริการสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ศูนย์บริการสาธารณสุขขาดการบริหารงานที่เหมาะสม ขาดแคลนแพทย์และไม่มีเจ้าหน้าที่อื่นเพียงพอ งานของศูนย์ฯเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่บริการรักษาป้องกันและส่งเสริมสุขภาพให้แก่ประชาชนทั่วไปอย่างใกล้ชิดและเข้าถึงประชาชนโดยตรง ควรจัดหาแพทย์และเจ้าหน้าที่ต่างๆให้เพียงพอและเหมาะสม ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อให้การบริการไปสู่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง สามารถดูแลและส่งเสริมสุขภาพของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และส่งเสริมให้เป็นประชาชนที่มีสุขภาพ กล่าวคือ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์

วรมงคล ลิ้มศิริตระกูล (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณภาพการให้บริการด้านสุขภาพในศูนย์บริการสาธารณสุขกองการแพทย์เทศบาลเมืองลำพูน ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์บริการสาธารณสุขกองการแพทย์เทศบาลเมืองลำพูนมีคุณภาพการให้บริการด้านสุขภาพในระดับดีใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การเข้าถึงบริการ ลักษณะทางกายภาพ คุณภาพด้านมนุษยสัมพันธ์ และคุณภาพด้านเทคนิคบริการ การจัดระบบในการให้บริการภายในที่มีคุณภาพที่ดี และมีการบริการที่สุภาพและเต็มใจในการให้บริการ ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานจากภาครัฐบาล จึงส่งผลให้ศูนย์บริการสาธารณสุขกองการแพทย์เทศบาลเมืองลำพูน มี

คุณภาพและงบประมาณเพียงพอสำหรับพัฒนาคุณภาพการบริการสุขภาพให้ได้ตามมาตรฐานสาธารณสุข

รุ่งเรือง เปี่ยมเมตตา (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณภาพและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานบริการศูนย์สุขภาพชุมชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลในเขตจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า เจ้าหน้าที่มีการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพครบตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้ง 9 ด้านมาตรฐานที่ปฏิบัติ 3 อันดับแรกคือ ด้านผลิตภัณฑ์ในการบริการ ด้านพฤติกรรมบริการ และด้านการตรวจวินิจฉัยให้คำแนะนำ และไม่ปฏิบัติตามมาตรฐาน 3 อันดับแรก คือ ด้านการจัดเตรียมบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ที่ดี ด้านการสร้างทักษะในการดูแลสุขภาพที่ และด้านการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหารายบุคคล ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานพบว่า เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลในเขตจังหวัดปทุมธานี มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ทั้ง 9 ด้าน โดยความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ 3 อันดับแรกคือการตรวจวินิจฉัยให้คำแนะนำ, พฤติกรรมบริการ, ผลิตภัณฑ์ในการบริการ และพบว่าไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานที่กำหนด 3 อันดับแรก คือการจัดเตรียมบุคลากร อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การแก้ปัญหาชุมชน การจัดเตรียมสถานที่ให้บริการ

จรวพร กุลอำนาจชัย (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการสังคมสงเคราะห์ของศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า (1) ลักษณะของผู้ใช้บริการสังคมสงเคราะห์ พบว่าผู้รับบริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สมรสแล้ว นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือเป็นแม่บ้าน และรายได้ของครอบครัวต่อเดือนระหว่าง 2,001-3,000 บาท ส่วนใหญ่มีสมาชิกอยู่ในครอบครัวจำนวน 4-6 คน (2) ลักษณะการใช้บริการสังคมสงเคราะห์ พบว่า ผู้รับบริการสังคมสงเคราะห์ ส่วนใหญ่มีปัญหาทางด้านปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งมารับบริการเกี่ยวกับการขาดสารอาหารของเด็กแรกเกิด-5 ปี มารับการตรวจรักษาโรค (3) ความพึงพอใจของผู้รับบริการต่อบริการสังคมสงเคราะห์พบว่า ผู้รับบริการมีความรู้สึกพึงพอใจ ในระดับปานกลางเกี่ยวกับความสะดวกจากการมาใช้บริการสังคมสงเคราะห์ การประสานงานในการใช้บริการ อัยาศัยของนักสังคมสงเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รับจากการมาใช้บริการ ค่าใช้จ่ายเมื่อใช้บริการ และคุณภาพของการบริการที่ได้รับการช่วยเหลือเป็นอย่างดี (4) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้รับบริการต่อการมารับบริการสังคมสงเคราะห์พบว่า ผู้รับบริการมีปัญหาเกี่ยวกับการมารับบริการแล้วไม่พบนักสังคมสงเคราะห์ เนื่องจากมีนักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติงานเพียง 1 คนต่อศูนย์บริการสาธารณสุข 1 แห่ง ผู้รับบริการจึงมีข้อเสนอแนะควรมีนักสังคมสงเคราะห์เพิ่มขึ้นอย่างน้อย 2 คน ควรปรับปรุงให้มีห้องสังคมสงเคราะห์ เป็นสัดส่วน มีป้ายชื่อบอกที่ชัดเจน

ราชรุจิ จินดาสวัสดิ์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล ตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาในการบริหารศูนย์บริการสาธารณสุข มี 3 ด้านดังนี้ (1)ด้านการบริหารงานบุคคล (2) ด้านงบประมาณ (3) ด้านความสามารถในการตอบสนองแก่ผู้มารับบริการ ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ ไม่สามารถบรรจุตำแหน่ง

ตามกรอบอัตรากำลังได้ เป็นผลจากการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ และความพอเพียงของเจ้าหน้าที่สัมพันธ์กับภารกิจและจำนวนผู้มารับบริการ และควรส่งเสริมการเข้ารับการอบรมอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งสำคัญควบคู่กันกับการส่งเสริมสวัสดิการและแรงจูงใจด้านบวกเพื่อให้เจ้าหน้าที่เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าวทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยแบ่งเป็น 4 ดังนี้ (1) เจ้าหน้าที่ฝ่ายการบริการส่งเสริมสุขภาพ จำนวน 1 คน (2) เจ้าหน้าที่ฝ่ายการป้องกันและควบคุมโรค จำนวน 4 คน จำนวน 1 คน (3) เจ้าหน้าที่ฝ่ายการบริการรักษาพยาบาล (4) เจ้าหน้าที่ฝ่ายการบริการสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 คน และประชาชนผู้รับบริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว จำนวน 11 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง : กรณีศึกษา ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ในเขตพื้นที่วังทองหลาง จังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ว่า การบริการของศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

(1) กระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง จำแนกออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. ประเภทการรับบริการ สามารถจำแนกออกเป็น 4 ประเภทดังนี้

1.1 บริการส่งเสริมสุขภาพ ประชาชนได้รับบริการตรวจรักษาสำหรับหญิงมีครรภ์ เจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาสำหรับสตรี ให้บริการคำปรึกษาปัญหาครอบครัวความรุนแรงและการเลิกบุหรี่ ซึ่งคำแนะนำแตกต่างกันไปตามอาการของประชาชนผู้รับบริการ ทางศูนย์บริการสาธารณสุขมีการเปิดให้บริการตรวจโรคเฉพาะทาง ในวันและเวลาที่ทางศูนย์บริการสาธารณสุขกำหนดเท่านั้น เช่น ฉีดยาคุมกำเนิด เปิดให้บริการช่วงเวลา 8.00-12.00 น. เฉพาะวันพฤหัสบดี สำหรับนอกเวลาราชการเปิดให้บริการ 16.00 – 20.00 น. โดยให้บริการเฉพาะตรวจโรคทั่วไปและรักษาฟันเท่านั้น

1.2 บริการป้องกันและควบคุมโรค เจ้าหน้าที่ให้บริการชุมชนที่มีปัญหาในด้านสาธารณสุข ให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพภูมิคุ้มกันโรค โภชนาการ และการสุขภาพในโรงเรียน ให้นำคำแนะนำถึงวิธีการป้องกันโรคและวิธีการควบคุมโรคไม่ให้แพร่ระบาด ประชาชนได้รับบริการตรวจรักษาสุขภาพเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กและการนัดฉีดวัคซีนตามตารางการฉีดวัคซีนเด็กแห่งชาติ เจ้าหน้าที่มีการให้บริการค่อนข้างรุนแรง ควรจะเบามือในการฉีดวัคซีนสำหรับเด็กให้มากกว่านี้ เนื่องจากเด็กบางคนอายุยังไม่ถึงขวบ นอกจากเจ้าหน้าที่จะดูแลให้การรักษาเด็กแล้ว

ควรจะดูแลเอาใจใส่ไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กด้วย

1.3 บริการรักษาพยาบาล ประชาชนได้รับการตรวจรักษาโรคทั่วไป ตรวจรักษาวัณโรคโรคปอดเรื้อรัง ตรวจรักษาโรคตา ตรวจรักษาโรคหูคอจมูกและภูมิแพ้ มีบริการฝังเข็มเพื่อยับยั้งความเจ็บปวดและผ่อนคลายกล้ามเนื้อ บริการดูแลตรวจรักษาโรคด้านอายุรกรรม บริการรักษาสุขภาพบำบัด ประชาชนยังได้รับคำแนะนำเพื่อทราบถึงวิธีการปฏิบัติตนที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังมีบริการตรวจรักษาฟัน ไม่ว่าจะเป็นอนฟัน อุดฟัน ขูดหินปูน หรือผ่าฟันคุด โดยประชาชนผู้รับบริการต้องมาจับบัตรคิวตั้งแต่เช้า เนื่องจากมีการให้บริการจำกัดแค่ 10 คนต่อวันเท่านั้น

1.4 บริการสังคมสงเคราะห์ ประชาชนได้รับการดูแลตรวจเยี่ยมผู้ป่วยที่บ้าน ให้บริการดูแลสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนด้านรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค และฟื้นฟูสภาพ มีสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันและดูแลเด็กที่มารดาให้นมบุตรได้ มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้บริการเดือนละ 1-2 ครั้ง บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์เลี้ยง โดยให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าฟรีแก่ประชาชนในชุมชน เจ้าหน้าที่มีอธยาศัยดีในการให้บริการ เป็นกันเองกับประชาชนในชุมชน แต่ควรปรับปรุงเรื่องการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ครอบคลุมมากขึ้น เนื่องจากประชาชนบางส่วนยังไม่ได้รับข้อมูลการประชาสัมพันธ์

2. ขั้นตอนการทำงานของแต่ละระบบ เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือกระบวนการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนี้เจ้าหน้าที่จำเป็นต้องให้บริการแก่ประชาชนด้วยความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการที่มีคุณภาพ และเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น จากการศึกษาสามารถจำแนกขั้นตอนการทำงานของแต่ละระบบออกเป็น 2 ระบบดังนี้

2.1 ระบบภายในศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการแก่ผู้รับบริการที่เข้ามาใช้บริการภายในศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว ประชาชนผู้รับบริการที่เข้ามาใช้บริการในคลินิกต่างๆ จะมีขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เหมือนกันทุกคลินิก จากการศึกษาขั้นตอนการให้บริการของระบบภายในศูนย์บริการสาธารณสุขจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการสามารถแบ่งขั้นตอนระบบการให้บริการภายในศูนย์บริการสาธารณสุข ได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่เริ่มแจกบัตรคิวเวลา 6.00 น. เป็นต้นไป มีจุดคัดกรองโรคติดต่อโดยแยกการคัดกรองเป็น 3 กลุ่ม คือ ติดต่อทางอากาศ ทางเสมหะน้ำมูก และทางสัมผัส เจ้าหน้าที่แยกผู้รับบริการที่มีการติดเชื้อทางเดินหายใจหรือมีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคได้ เช่น โรคอีสุกอีใส โรคหัด ไอ จาม ไข่ออกผื่น เป็นต้น ผู้รับบริการก็จะถูกคัดกรองให้นั่งรออยู่บริเวณด้านนอก สำหรับผู้รับบริการที่ไม่มีโรคดังกล่าว ก็จะถูกส่งมายังบริเวณด้านใน มีการกำหนดช่องทางด่วนพิเศษ(Fast Track) สำหรับผู้ป่วยวิกฤต เด็กอายุต่ำกว่า 1 ปี ผู้พิการ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป และพระภิกษุสามเณร เพื่อได้รับคิวพิเศษไม่ต้องรอนาน

2.1.2 ห้องเวชระเบียน ยื่นเอกสารตรวจสอบข้อมูลเพื่อยืนยันตัวตน เช่น

บัตรประชาชน บัตรประจำตัวผู้ป่วย ผู้รับบริการรายใหม่ต้องกรอกข้อมูลเพื่อทำประวัติ ตรวจสอบสิทธิการรักษา ออกบัตรตรวจโรค ออกใบสั่งยา ออกใบนัดพบแพทย์

2.1.3 จุดเตรียมตรวจ ชักประวัติ วัดสัญญาณชีพ วัดส่วนสูง และชั่งน้ำหนัก สอบถามอาการเบื้องต้น การคัดแยกผู้ป่วยเป็น 3 กลุ่ม ปกติ แรงดาวน์ และฉุกเฉิน และส่งพบแพทย์ตามความแรงดาวน์

2.1.4 ห้องตรวจที่รับบริการ มีการให้บริการพบแพทย์ตามอาการของผู้รับบริการในคลินิกต่างๆที่เปิดให้บริการ แพทย์ตรวจสอบบันทึกเวชระเบียนกับผู้รับบริการว่ามีความถูกต้องครบถ้วนหรือไม่ สอบถามอาการเบื้องต้น เพื่อประเมินอาการ ให้การตรวจรักษา ให้คำแนะนำ พร้อมเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อนแก่ผู้รับบริการ กรณีที่แพทย์พิจารณาว่าทางศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว ไม่มีความพร้อมในการรักษาพยาบาล จะเกิดขึ้นตอนการส่งตัวไปรักษาต่อยังโรงพยาบาลที่มีความพร้อมในด้านเครื่องมือและแพทย์ โดยแพทย์จะออกเอกสารใบส่งตัวไปยังโรงพยาบาลปลายทาง โดยในเอกสารใบส่งตัวนั้นแพทย์จะระบุอาการเบื้องต้นและวิธีการรักษาขั้นต้นที่ได้ปฏิบัติกับผู้ป่วยไปแล้ว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการรักษาต่อไป

2.1.5 ห้องปฏิบัติการพยาบาล ทำแผล ฉีดยา เจาะเลือด ตามคำสั่งแพทย์/พยาบาล ให้ผู้รับบริการนอนพักผ่อนชั่วคราวเพื่อให้อาการดีขึ้น เช่น ผู้ป่วยมีอาการไข้ขึ้นสูงให้รับประทานยาลดไข้ แล้วให้ผู้ปวยนอนพักผ่อนเพื่อสังเกตอาการ หากมีอาการที่ดีขึ้น แพทย์จะให้กลับไปพักผ่อนที่บ้าน

2.1.6 จ่ายเงิน ชำระค่าบริการ สำหรับผู้รับบริการที่มีสิทธิการรักษาฟรี เช่น บัตรทอง 30 บาท บัตรคนพิการ เป็นต้น ไม่ต้องชำระค่าบริการ

2.1.7 รับยา จ่ายยาตามคำสั่งแพทย์ เภสัชกรให้คำแนะนำการใช้ยาเพื่อความปลอดภัย

2.2 ระบบภายนอกศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว เป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการแก่ผู้รับบริการภายในชุมชนเขตพื้นที่ดูแลรับผิดชอบ จากการศึกษาขั้นตอนการให้บริการของระบบภายนอกศูนย์บริการสาธารณสุขจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการสามารถแบ่งขั้นตอนระบบการให้บริการภายในศูนย์บริการสาธารณสุข ได้ 3 กิจกรรม ดังนี้

2.2.1 รับแจ้งผู้ป่วย/เหตุการณ์ ผู้รับแจ้งได้รับข่าวทางโทรศัพท์ หรือจากการแจ้งข่าวสารจากอาสาสมัครสาธารณสุข (ออส.) หรือประชาชนในชุมชน เข้ามายังศูนย์บริการสาธารณสุข หลังจากนั้นทางศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว จะส่งทีมแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเพื่อให้การรักษาช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างรวดเร็ว

2.2.2 ออกตรวจเยี่ยม ให้บริการตรวจเยี่ยมบ้านผู้ป่วย ทางเจ้าหน้าที่จะมีการวางแผนออกติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การช่วยเหลือและแก้ปัญหา สิ่งสำคัญในการตรวจเยี่ยม คือ เป็นกำลังใจ ผู้ป่วยที่เป็นโรค

เรื่องต่างๆ ความต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาแล้วได้ผล ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพ นอกจากนี้ยังให้บริการสำหรับผู้รับบริการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง ต้องได้รับการดูแลพิเศษ

2.2.3 ลงพื้นที่ในชุมชน มีการออกหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ให้บริการภายในชุมชนเพื่อป้องกันและควบคุมโรค เช่น การตรวจสุขภาพนักเรียนเบื้องต้นภายในโรงเรียนที่ดูแลรับผิดชอบ บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าตามชุมชน ฉีดพ่นยากำจัดยุงลายทำลายแหล่งเพาะพันธุ์พร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไข้เลือดออก

3. ตัวชี้วัดการให้บริการ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

3.1 ความพร้อมในการให้บริการ เจ้าหน้าที่มีการเตรียมความพร้อมในการให้บริการ โดยมีการแจกบัตรคิวสำหรับเข้ารับบริการ ก่อนเวลาเปิดทำการจริงล่วงหน้าประมาณ 2 ชั่วโมง เป็นการคัดกรองประชาชนผู้รับบริการเบื้องต้น ทำให้เกิดความรวดเร็วในการตรวจรักษา

3.2 ความสามารถในการตอบสนอง เจ้าหน้าที่ให้การรักษาและให้คำแนะนำในการใช้ยา รวมถึงบอกวิธีรักษาอาการขั้นพื้นฐานว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเมื่ออยู่ที่บ้าน เพื่อให้อาการเหล่านั้นบรรเทาลง เช่น วิธีทำความสะอาดแผลเพื่อไม่เกิดการติดเชื้อ แนะนำวิธีการดูแลเพื่อให้แผลนั้นหายรวดเร็วขึ้น

3.3 การเข้าถึงบริการ สถานที่ให้บริการมีพื้นที่จำกัด ส่งผลให้ประชาชนผู้รับบริการไม่ได้รับความสะดวกสบายในเรื่องของสถานที่จอดรถ ซึ่งทางศูนย์ฯจัดพื้นที่จอดรถไว้สำหรับเจ้าหน้าที่และรถพยาบาลเท่านั้น ประชาชนผู้รับบริการต้องจอดรถไว้ริมถนนระยะทางซึ่งมาระยะทางในการเดินค่อนข้างไกล

3.4 ความสุภาพ อ่อนโยน เจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะในการซักถามอาการเจ็บป่วยเบื้องต้น ให้คำแนะนำในการใช้ยาด้วยคำพูดที่เข้าใจง่าย ยกมือไหว้ขอบคุณหลังจากให้บริการเสร็จเรียบร้อยแล้ว

3.5 ความปลอดภัย มีจุดคัดกรองผู้ป่วยบริเวณด้านนอกอาคาร หากเจ้าหน้าที่ตรวจพบว่าผู้รับบริการท่านใดมีความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการแพร่กระจายของเชื้อโรคไปยังประชาชนผู้รับบริการท่านอื่น เจ้าหน้าที่จะคัดแยกผู้รับบริการท่านนั้นให้รอพบแพทย์ที่จุดคัดกรองด้านนอกอาคาร แต่หากผู้รับบริการมีอาการไม่ร้ายแรง ทางเจ้าหน้าที่จะแนะนำให้สวมหน้ากากอนามัย เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อโรคแก่ประชาชนท่านอื่นในบริเวณห้องตรวจโรค

3.6 ราคาค่าบริการ ค่ารักษาพยาบาลมีความเหมาะสมกับการให้บริการ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ให้การรักษาดตรงตามอาการ ผู้รับบริการมีอาการดีขึ้นสามารถกลับไปดำรงชีวิตได้ตามปกติ ประชาชนผู้รับบริการเกิดความประทับใจในการให้บริการ โดยทางศูนย์บริการสาธารณสุขมีมาตรฐานเทียบเท่ากับการให้บริการของโรงพยาบาลแต่มีค่ารักษาพยาบาลที่ถูกลงกว่ามาก

4. ความพึงพอใจ สามารถจำแนกออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

4.1 ความพึงพอใจด้านความสะดวก ศูนย์บริการสาธารณสุขตั้งอยู่ริมถนน มีป้ายบ่งบอกชัดเจนมองเห็นง่าย การเดินทางสะดวกเนื่องจากมีรถสาธารณะวิ่งผ่านตลอด เปิดให้บริการทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาดังนี้ ช่วงเช้าเวลา 8.00 – 12.00 น. ช่วงบ่ายเวลา 16.00 – 20.00 น. และนอกเวลาทำการ เวลา 16.00 – 20.00 น. ทำให้สามารถมาใช้บริการหลังเลิกงานได้ ระยะเวลาในการให้บริการก็ไม่นานเพราะเจ้าหน้าที่เรียกตามคิว

4.2 ความพึงพอใจด้านการประสานงาน เจ้าหน้าที่แสดงความเป็นห่วงใย ผู้รับบริการเมื่อพบว่ามีอาการผิดปกติ ก็สั่งให้มีการดูแลเป็นพิเศษ มีการติดตามผลการรักษาอย่างใกล้ชิด มีการนัดตรวจในครั้งต่อไปเพื่อติดตามอาการอย่างต่อเนื่อง

4.3 ความพึงพอใจด้านการอภัยค้ำย เอาใจใส่ เจ้าหน้าที่ให้บริการทั้งภายในศูนย์ฯ และนอกศูนย์ฯ เพื่อดูแลประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยให้บริการประชาชนด้วยอาการยิ้มแย้มแจ่มใส มารยาทดี พุดจาไพเราะ ให้คำแนะนำด้านสุขภาพแก่ประชาชน

4.4 ความพึงพอใจด้านคุณภาพการให้บริการ เจ้าหน้าที่ไม่เพียงแต่จะให้การดูแลรักษาผู้ป่วยเป็นรายบุคคล ยังให้ความสนใจผู้ป่วยรายอื่นที่มารับบริการภายในศูนย์บริการสาธารณสุขอีกด้วย มีจุดคัดกรองด้านนอกอาคาร เพื่อแยกผู้รับบริการที่มีความเสี่ยงในการแพร่เชื้อโรค ให้อยู่ในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ให้ เป็นการป้องกันไม่ให้ผู้รับบริการท่านอื่นรับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย

4.5 ความพึงพอใจด้านค่าใช้จ่ายใช้บริการ ค่าใช้บริการที่ศูนย์บริการสาธารณสุขถูกกว่าคลินิกข้างนอกมาก แต่อาจจะต้องเสียเวลาสักหน่อย เนื่องจากมีจำนวนประชาชนผู้รับบริการค่อนข้างมากในแต่ละวัน

4.6 ความพึงพอใจด้านข้อมูลที่ได้รับ เจ้าหน้าที่มีความเชี่ยวชาญในการรักษา ทำให้อาการเจ็บลดลง เจ้าหน้าที่ยังให้คำแนะนำในการใช้ยารักษาโรคเนื่องจากยาบางชนิดถ้าใช้อย่างไม่ระวังอาจเป็นอันตรายต่อร่างกายได้

(2) ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ จำแนกออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. **ด้านอาคารและสถานที่** ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในเรื่องสถานที่จอดรถ ทำให้ประชาชนผู้รับบริการต้องจอดรถริมถนน โดยมีระยะทางค่อนข้างไกล และปริมาณที่นั้รรถรับบริการมีไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนผู้รับบริการ ทำให้ผู้รับบริการบางคนต้องยืนรอ

2. **ด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่าย** มีคลินิกเฉพาะทางไว้สำหรับบริการเพื่อเพิ่มทางเลือกให้กับประชาชน มีเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเพียงพอ อุปกรณ์การรักษาทันสมัย มีการให้บริการอย่างเป็นระบบ มีรถฉุกเฉินไว้สำหรับบริการ มีค่ารักษาพยาบาลที่ถูกกว่าคลินิกทั่วไป

(3) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง
จำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. การให้บริการรักษา ควรเพิ่มจำนวนผู้รับบริการที่มาใช้บริการรักษาฟัน ให้มีปริมาณต่อวันมากกว่าเดิม เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เจ้าหน้าที่ควรให้บริการแก่เด็กทารกด้วยความอ่อนโยน เอาใจใส่มากกว่านี้ เนื่องจากเด็กทารกบางคนร่างกายไม่แข็งแรง หากได้รับการรักษาที่รุนแรง อาจส่งผลกระทบต่อร่างกายของเด็กได้ สำหรับบริการตรวจโรคเฉพาะทาง ควรจะเปิดให้บริการช่วงนอกเวลาราชการบ้างเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการให้สามารถมารับบริการหลังจากเลิกงานแล้ว

2. อาคารและสถานที่ ควรจะจัดสรรพื้นที่จอดรถให้เพียงพอไว้สำหรับให้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการ

3. การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร เมื่อทางศูนย์บริการสาธารณสุขจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อที่ประชาชนในชุมชนจะได้ไม่เสียสิทธิในการเข้ารับบริการ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง : กรณีศึกษา ศูนย์บริการสาธารณสุข 15 ลาดพร้าว สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ผู้ทำการวิจัยได้นำสิ่งที่ค้นพบมาวิเคราะห์ตามหลักแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง สามารถอภิปรายผลเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. กระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการการให้บริการโดยวิเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีระบบ (System Theory) ของเดวิด อีสตัน (David Easton) ที่อธิบายว่า การบริหารที่มององค์กรและเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมการบริหารนั้น จะต้องคำนึงถึงตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า(Input) , กระบวนการทำงาน(Processing) , ปัจจัยนำออก(Output) , สิ่งย้อนกลับ(Feedback) และสิ่งแวดล้อม(Environment) โดยกระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง จำเป็นต้องมีการตัวแปรเป็นส่วนประกอบต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน มีหน้าที่เฉพาะของแต่ละรายการ มีการทำงานอย่างผสมผสานสอดคล้องกัน โดยมีส่วนหนึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน กระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการทำงานเป็นระบบ โดยในแต่ละกระบวนการจะส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกัน ได้แก่ ประเภทการรับบริการ(Input) ขั้นตอนการทำงานของแต่ละระบบ(Process) ตัวชี้วัดการให้บริการ(Output) ความพึงพอใจ(Feedback) ขั้นตอนดังกล่าวจะทำให้ทราบว่ากระบวนการการให้บริการมีผลต่อ

คุณภาพการให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาราชรุจิ จินดาสวัสดิ์ (2552) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล ตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านความสามารถในการตอบสนองของผู้มารับบริการมุ่งสู่การปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานขอให้ถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้มารับบริการด้วยและต้องมีการควบคุมการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง จากการสัมภาษณ์ในประเด็นกระบวนการการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ให้บริการมีกระบวนการการให้บริการที่มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ การคัดกรองผู้ป่วย การดูแลรักษาพยาบาล การให้คำแนะนำด้านสุขภาพ และการติดตามผลการรักษา แต่สำหรับประชาชนแล้ว พบว่า ขั้นตอนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่บางกระบวนการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ใน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ การให้บริการรักษา สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารสถานที่ และการประชาสัมพันธ์

2. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ ในการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ ด้านอาคารและสถานที่ ด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวันนีย์ วัฒนะ (2537) ศึกษาเรื่อง การใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตรับผิดชอบของศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า เหตุผลส่วนใหญ่ในการเลือกใช้บริการจากศูนย์บริการสาธารณสุขได้แก่ มีที่ตักใกล้ มีความสะดวกพอใช้ มีการให้บริการบางด้านแต่เพียงพอ คิดค่าบริการถูก บริการมีคุณภาพดี และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีอัธยาศัยที่ดี จากการสัมภาษณ์ในประเด็นความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการ ผลการศึกษา พบว่า ในด้านอาคารและสถานที่ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในเรื่องสถานที่จอดรถ สำหรับบริเวณที่นั่งรอตรวจก็มีปริมาณเก้าอี้ไม่เพียงพอทำให้ประชาชนผู้รับบริการต้องยืนรอในการรับบริการ และด้านการรักษาพยาบาลและค่าใช้จ่าย มีจำนวนเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเพียงพอ อุปกรณ์การรักษาทันสมัยทำให้มีประสิทธิภาพในการรักษาดีขึ้น มีการให้บริการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การแจกบัตรคิว คัดกรองโรค ตรวจสอบสิทธิการรักษา ชักประวัติ วันความดัน ชั่งน้ำหนัก พบแพทย์ จ่ายเงิน รับยาพร้อมคำแนะนำการใช้ยา การที่ประชาชนเลือกที่มาใช้บริการเนื่องจากมีค่ารักษาพยาบาลที่ถูกกว่าคลินิกทั่วไป

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ในการศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีประเด็นสำคัญ ได้แก่ การให้บริการรักษา อาคารและสถานที่ และการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของรุ่งเรือง เปี่ยมเมตตา (2551) ศึกษาเรื่อง คุณภาพและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานบริการศูนย์สุขภาพชุมชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาลในเขตจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษา พบว่า จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอกับภาระงาน จัดให้มีโอกาสฝึกอบรมความรู้ทางวิชาการที่จำเป็นในการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ควรเตรียมความพร้อมเรื่องของคน อุปกรณ์ งบประมาณ และการปรับเปลี่ยนการทำงานโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ทั้งผลกระทบด้านขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน จากการสัมภาษณ์ในประเด็น

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการโดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ผลการศึกษาพบว่า ควรจะมีการเพิ่มปริมาณการรับรักษาผู้ป่วยมากกว่านี้เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น บริการรักษาฟันให้บริการผู้ป่วยเพียงวันละ 10 คนเท่านั้น เจ้าหน้าที่ให้บริการค่อนข้างรุนแรงในการฉีควัคซีนสำหรับเด็ก เด็กบางคนอายุยังไม่ถึงขวบ หากได้รับการรักษาที่รุนแรงอาจทำให้เกิดอันตรายต่อเด็ก ควรจะเปิดให้บริการรักษาโรคเฉพาะทางช่วงนอกเวลาราชการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการให้สามารถมารับบริการหลังจากเลิกงาน ควรจะจัดสรรพื้นที่จอดรถให้เพียงพอไว้สำหรับให้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการ เมื่อมีการจัดกิจกรรมควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการรับบริการได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. ควรจะมีการเพิ่มปริมาณการรับรักษาผู้ป่วยมากกว่านี้เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น บริการรักษาฟันให้บริการผู้ป่วยเพียงวันละ 10 คนเท่านั้น
2. ควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ในเรื่องของการดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ให้บริการค่อนข้างรุนแรงในการฉีควัคซีนสำหรับเด็ก เด็กบางคนอายุยังไม่ถึงขวบ หากได้รับการรักษาที่รุนแรงอาจทำให้เกิดอันตรายต่อเด็ก
3. ควรจะเปิดให้บริการรักษาโรคเฉพาะทาง ในช่วงนอกเวลาราชการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการให้สามารถมารับบริการหลังจากเลิกงาน
4. ควรจะจัดสรรพื้นที่จอดรถให้เพียงพอไว้สำหรับให้บริการประชาชน เพื่อความสะดวกแก่ประชาชนผู้รับบริการ
5. เมื่อทางศูนย์บริการสาธารณสุขมีการจัดกิจกรรม ให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ ควรมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวให้ทั่วถึงมากขึ้น เพื่อที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าถึงการรับบริการได้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษามาตรฐานของศูนย์บริการสาธารณสุขที่ให้บริการประชาชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ
2. ควรมีการศึกษาปัญหาด้านสุขภาพของประชาชนที่มารับบริการจากศูนย์บริการสาธารณสุข เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานของเจ้าหน้าที่ในด้านส่งเสริมป้องกัน และควบคุมโรค เพื่อให้สามารถลดอัตราการระบาดของโรคได้
3. ควรมีการศึกษากลยุทธ์ในการบริหารองค์กรของศูนย์บริการสาธารณสุข เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กองการพยาบาลสาธารณสุข สำนักอนามัย. (2561). *โครงการการพัฒนามาตรฐานศูนย์ฯ (pHCA)*.
 ค้นเมื่อ 28 มีนาคม 2561. จาก <http://phn.bangkok.go.th/index>.
- กองการพยาบาลสาธารณสุข สำนักอนามัย. (2561). *ข้อมูลศูนย์บริการสาธารณสุข*.
 ค้นเมื่อ 06 เมษายน 2561. จาก <http://phn.bangkok.go.th/index.php?option=com>
- กัลยาณี ทรัพย์คงดี. (2549). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการศูนย์บริการสาธารณสุข สำนัก
 อนามัย กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- จิตติมา พะนา. (2550). *การตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงพยาบาลในโครงการประกันสังคม*.
 วิทยานิพนธ์การจัดการมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- นवलวี รัตตงศ์. (2543). *ความพึงพอใจของผู้ประกันตนต่อการรับบริการทางการแพทย์ใน
 โรงพยาบาลศิริราช*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มารินา ฐิตะฐาน. (2544). *ความพึงพอใจของผู้ป่วยประกันสังคมต่อการบริการแบบผู้ป่วยนอก
 ของโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชรุจิ จินดาสวัสดิ์. (2552). *แนวทางการพัฒนาการบริหารศูนย์บริการสาธารณสุขเทศบาล
 ตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรมงคล ลิ้มศิริตระกูล. (2553). *คุณภาพการให้บริการด้านสุขภาพในศูนย์บริการสาธารณสุขของ
 การแพทย์เทศบาลเมืองลำพูน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- วรางคณา ชาวเชียร. (2540). *ความพึงพอใจต่อการให้บริการทางการแพทย์ตามโครงการประกัน
 สังคมในเขตอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันทนีย์ วัฒนนะ. (2537). *การใช้บริการอนามัยของประชาชนในชุมชนแออัดในเขตรับผิดชอบของ
 ศูนย์บริการสาธารณสุข 11 กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรุฬ พรรณเทวี. (2542). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงาน
 กระทรวงมหาดไทยในอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต.
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรัณยา ภิบาลชนม์. (2546). *การประเมินผลการให้บริการของศูนย์บริการสาธารณสุขของ เทศบาล*

- เมืองมาบตาพุด. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. สมชาย หิรัญกิตติ, สุดา สุวรรณภิญโญ, ลัทธிகาล ศรีวะรัมย์, และชวลิต ประภาวนนท์ (2539). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- อนุวัฒน์ ศุภชุตินุกูลและคณะ. (2542). *เส้นทางสู่โรงพยาบาลคุณภาพ คู่มือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สถาบันรับรองคุณภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อรรถพร คำคม. (2546). *การให้บริการสินเชื่อของธนาคารอาคารสงเคราะห์ : ศึกษาจากความคิดเห็นของผู้ใช้บริการฝ่ายกิจการสาขากรุงเทพและปริมณฑล*.
- วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรรวรรณ ลีลาศรี. (2523). *การจัดการและการดำเนินงานของศูนย์บริการสาธารณสุขในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์พาณิชยศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญมณี ฤาชา. (2551). *ภาพลักษณ์ศูนย์บริการสาธารณสุขของกรุงเทพมหานครในทัศนะของผู้มารับบริการ*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ณัฐชุตตา ยิ่งศิริดำรงกุล⁹
ดร.ผกาดี สุพรรณจิตวนา¹⁰

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ (3) เพื่อศึกษาการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ และ(4) เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสามกลุ่ม คือ (1) สำนักงานเขตสายไหม จำนวน 4 คน (2) ประธานชุมชนกับคณะกรรมการชุมชน จำนวน 3 คน และ (3) ประชาชน จำนวน 6 คน ในพื้นที่ชุมชนpunทรัพย์ เขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า (1) กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีอยู่ 3 กระบวนการคือ กระบวนการเตรียมคน กระบวนการกำหนดประเด็นปัญหา และกระบวนการดำเนินกิจกรรมชุมชน จากการสัมภาษณ์ในประเด็นกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า สำนักงานเขต ได้ใช้ขั้นตอนการเตรียมคนเป็นสำคัญ คือเริ่มตั้งแต่การฝึกคน จัดการอบรมให้ความรู้ คำแนะนำแก่ชุมชน แต่สำหรับประชาชน พบว่า จะมุ่งเน้นไปที่การดำเนินกิจกรรมของการพัฒนาชุมชน

(2) การมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น 4 ลักษณะ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากการสัมภาษณ์ในประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า สำนักงานเขตจะเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลชุมชน เพื่อสังเกตถึงความสำเร็จที่ได้เข้ามาช่วยเหลือ เพราะการทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามประชาชนในชุมชนมีหน้าที่ปฏิบัติ ซึ่งในส่วนของประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนรวมไปถึงประชาชนในชุมชนล้วนเข้ามามีส่วนร่วมกันตั้งแต่เริ่มตัดสินใจ การปฏิบัติ/การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์ร่วมกัน รวมไปถึงประเมินผลความพอใจของตนเองและของคนในชุมชนด้วยกัน

⁹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

¹⁰ อาจารย์ที่ปรึกษา

(3) การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต ที่เรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งจากการสัมภาษณ์ในประเด็นการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า สำนักงานเขตจะมุ่งเน้นไปที่การเข้ามาให้ความรู้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมไปถึงเข้ามาปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ประชาชนในชุมชน ส่วนประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชนและประชาชนในชุมชนก็มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในระดับหนึ่งแต่ก็ยังไม่เต็มร้อยต้องได้รับการอบรมมากกว่านี้ เนื่องจากชุมชนpunทรัพย์เองก็กำลังพัฒนาชุมชนสู่ความเข้มแข็ง ซึ่งถือว่าชุมชนนี้มีพัฒนาการที่รวดเร็วเพราะประชาชนในชุมชนเองให้ความร่วมมือกับภาครัฐในทุก ๆ ด้าน

(4) ความเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ มี 5 ประการ คือภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเรียนรู้ร่วมกัน มีจิตสำนึกในชุมชน และเครือข่ายชุมชน จากการสัมภาษณ์ในประเด็นความเข้มแข็งของชุมชนpunทรัพย์ในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สำนักงานเขตมุ่งเน้นให้มีการสอน การแนะนำ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ส่วนประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน มุ่งเน้นไปที่การสร้างเครือข่ายของชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น และในส่วนของประชาชนพบว่า เข้ามามีส่วนร่วมกันเป็นอย่างดี ทุกคนล้วนแล้วแต่ยอมเสียสละเวลาของตนเพื่อมาทำประโยชน์ร่วมกัน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนในกรุงเทพมหานครมีความหลากหลาย และมีความเหลื่อมล้ำสูง กล่าวคือ ส่วนหนึ่งที่มีโอกาสสูง และมีความร่ำรวย มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีความเป็นอยู่ที่ทันสมัยทุกอย่างตามแบบชุมชนเมือง แต่ในทางกลับกันก็ยังมีชุมชนฐานะยากจน ที่ขาดโอกาส ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ชุมชนแออัด ชุมชนคนจนเมือง ชุมชนด้อยโอกาส เป็นต้น โดยชุมชนเหล่านี้ยังขาดสุขภาวะ ชุมชนที่เหมาะสมต่อเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่ครอบครัวยังขาดความพร้อมในด้านฐานะ ซึ่งความเป็นอยู่แบบดังกล่าวทำให้เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งยังไม่ได้รับโอกาส และขาดการดูแลเอาใจใส่ตามที่ควรจะเป็น

ข้อมูลจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กล่าวว่าปัจจุบันมีชุมชนแออัดทั่วประเทศประมาณ 3,750 ชุมชน 1.14 ล้านครอบครัว คิดเป็นประชากร 5.13 ล้านคน นอกจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ – รายได้ ปัญหาด้านสาธารณสุขโรคพื้นฐานแล้ว กล่าวได้ว่าปัญหาความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยหรือปัญหาการไล่รื้อ คือปัญหาหัวใจสำคัญของชาวสลัม ตัวเลขของทางการระบุว่า ขณะนี้มีชุมชนที่มีปัญหาเรื่องการรื้อย้าย 445 ชุมชน กำลังอยู่ในระหว่างการไล่ที่ 180 ชุมชน และที่มีกระแสข่าวว่าจะไล่ประมาณ 265 ชุมชน ทั้งสองส่วนมีประชากรที่จะได้รับผลกระทบจากการไล่รื้อราว 2 แสนคน (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2560)

ส่วนหนึ่งของชุมชนที่ได้กล่าวมาข้างต้น ก็มีชุมชนpunทรัพย์รวมอยู่ในนั้นด้วย ซึ่งเกิดจากการการแก้ปัญหาชาวชุมชนแออัดได้สะพานที่ส่วนมากมีอาชีพรับจ้างและเป็นแรงงานก่อสร้าง เพื่อให้ชาวชุมชนได้สะพานมีที่อยู่อาศัยอย่างเป็นหลักแหล่ง

มีความปลอดภัยและมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิม หน่วยงานและองค์กรที่ซึ่งรับผิดชอบการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้กับกลุ่มคนด้อยโอกาส และคนจนเมือง อาทิเช่น การเคหะแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) มูลนิธิพัฒนาที่อยู่อาศัย (มพศ.) ได้ร่วมจัดตั้งชุมชนพูนทรัพย์ โดยสร้างบ้าน และศูนย์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อย้ายชาวชุมชนได้สะพานเข้ามาอยู่ ปัจจุบันชุมชนพูนทรัพย์มีประมาณ 218 ครัวเรือน

จากการที่ชุมชนพูนทรัพย์มีพื้นฐานมาจากชุมชนแออัด ประชาชนในชุมชนต้องดิ้นรนช่วยเหลือตัวเอง เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ซึ่งคนในชุมชนพูนทรัพย์มีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ ต้นทุนน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในบางเรื่อง เช่น การทำการเกษตรที่ประชาชนในชุมชนมีความสนใจ จึงมีการเรียกร้องให้หน่วยงานรัฐเข้าไปช่วยสนับสนุนทั้งเรื่องความรู้ การจัดการและด้านเงินทุน จุดเริ่มต้นนี้ทำให้ชุมชนพูนทรัพย์ค่อย ๆ มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนในปัจจุบันชุมชนพูนทรัพย์มีเครือข่าย คือ กลุ่มสร้างเสริมสุขภาพชุมชนพูนทรัพย์ กลุ่มสวัสดิการชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และกลุ่มอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร.) นอกจากนี้จะมีเครือข่ายภายในชุมชนแล้ว ชุมชนพูนทรัพย์ยังเป็นชุมชนที่เข้าร่วมอยู่ในเครือข่ายสลัม 4 ภาค ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ทั่วประเทศได้มารวมตัวกัน ปัจจุบันมีถึง 81 ชุมชน หรือประมาณ 7,032 ครัวเรือน ที่ร่วมอยู่ในเครือข่ายนี้ ชุมชนพูนทรัพย์ถือว่าเป็นชุมชนที่กำลังพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ โดยชุมชนนี้เริ่มจากศูนย์คือไม่มีอะไรเลย จนในปัจจุบันสิ่งที่มีภายในชุมชน อาทิเช่น บ้านหนังสือ ลานกีฬาชุมชน ลานเกษตรที่เป็นพื้นที่ส่วนกลาง และมีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน (รัฐเข้าไปช่วย โดยมีผู้ปกครองสนับสนุนศูนย์นี้)

ชุมชนพูนทรัพย์นับว่าเป็นชุมชนหนึ่งที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง จากการที่ได้ใช้พื้นที่ภายในของชุมชนเองพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดและพึ่งพาตนเองได้ โดยการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ เข้าหาหน่วยงานรัฐเพื่อให้รัฐช่วยเหลือจนปัจจุบันเกิดความสำเร็จในรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติตน ที่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2517 ทรงให้ความสำคัญในการพัฒนาที่สมดุล มีการพัฒนาเป็นลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐานให้มีความเข้มแข็งในด้านความพออยู่พอกิน การพัฒนาสุขภาพอนามัย การปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้นต่อไป ปรัชญายังให้หลักการพัฒนาที่เน้นองค์รวมโดยมุ่งความสุขของบุคคล ทั้งด้านวัตถุ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ชี้ให้มีความรู้เท่าทันผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนผนวกด้วยการเสริมสร้างจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญาและความพร้อมที่จะรับความผันผวนของการเปลี่ยนแปลง (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542)

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.) กระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ 2.) การมีส่วนร่วมในชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ 3.) การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ 4.) วิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ในเขตสายไหม เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชน การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนพุนทรัพย์ในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์สำนักงานเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน จำนวน 3 คน และประชาชนในชุมชนพุนทรัพย์ จำนวน 6 คน รวมทั้งหมด 13 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ.2561 ถึง 26 เมษายน พ.ศ. 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชนพุนทรัพย์และผู้ที่เกี่ยวข้อง 1.) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป 2.) เป็นข้อมูลให้ประชาชนเข้าใจเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 3.) เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของสำนักงานเขต และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา กระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

พิริยา เสนะรัตน์ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าวังน้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ (1) การค้นหาพื้นที่ในการทำงาน การทำกิจกรรม เป็นการร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชน การสรุปข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน 2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหา ทวนของชุมชนและมาร่วมกันสรุปข้อมูล จัดอบรมศึกษาดูแลและสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง 3. การจัดกระบวนการสังเคราะห์ความรู้ มีการประชุมย่อย จัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในชุมชน 4. ติดตามผลการดำเนินกิจกรรม มีการปรับปรุงแผนให้มีความ

เหมาะสมมากขึ้น และจากการนำกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ไปทดลองใช้พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

นพรัตน์ คล่องสารา (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในชุมชนคอยรุตต์แก้ว เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการพัฒนาท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งในภาพรวมและรายด้านต่าง ๆ ได้แก่ (1) ด้านการดำเนินงาน (2) ด้านการศึกษาชุมชน (3) ด้านการทบทวนเพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรค (4) ด้านการพิจารณาวิธีการดำเนินงาน (5) ด้านวิเคราะห์ปัญหาชุมชนด้านการวางแผน (6) ด้านการติดตามประเมินผล และ (7) ด้านการจัดลำดับความต้องการของชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน อยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายปัจจัย ได้แก่ (1) ความเป็นผู้นำของท้องถิ่น (2) การรับรู้ข่าวสาร (3) ความเป็นเครือข่าย

3. จากผลการศึกษาเปรียบเทียบโดยการจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสรุปได้ดังนี้ (1) ในกระบวนการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่มีเพศและระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอายุ และรายได้ที่แตกต่างกัน จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน (2) ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน ประชาชนที่มีเพศและระดับการศึกษาแตกต่างกัน จะมีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอายุ และรายได้ที่แตกต่างกัน จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน

วรทัย จารุทวิชัย (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณีชุมชนประจักษ์ราษฎร์พัฒนา ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มในลักษณะเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนประจักษ์ราษฎร์พัฒนา โดยชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมการผลิต การขาย การแปรรูป และมีการระดมทุนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนขึ้นมา กลุ่มกองปราบอาสาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านร่วมกันดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้และการมีงานทำภายในชุมชนและยังแสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การจัดการและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือ กลุ่มควรปรับวิธีการจัดการให้เป็นรูปแบบอย่างเป็นทางการมากขึ้น มีการประกอบกิจกรรมเสริมควบคู่ไปกับกิจกรรมหลัก ความทดลองการเวียงงาน นอกจากนี้ กลุ่มควรจะมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพราะผู้นำมีส่วนสำคัญมากในการดำเนินการ และรัฐควรสนับสนุนการนำนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไปปฏิบัติอย่างจริงจังและครอบคลุมทุกพื้นที่ ควรถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้แก่ทุกชุมชนโดยทั่วกัน เพื่อเป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านและเสริมสร้างรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุรีย์พร ธรรมิกพงษ์ (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รายงานการวิจัยรูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่าง ยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งชุมชนหมู่ที่ 6 ตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รูปแบบมีความเป็นไปได้ สอดคล้องกับความต้องการ มีความต่อเนื่อง และนำไปสู่ การปฏิบัติได้อย่างดี

2. การดำเนินงานตามรูปแบบการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนหมู่ที่ 6 ตำบลนาป่า อำเภอ เมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่ ประชุมผู้นำชุมชน อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน และผู้ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนและจัดทำแผนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักการเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนการสร้าง ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน การสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนคุณภาพการพัฒนา ชุมชน

3. ผลการประเมินการปฏิบัติงานการสร้าง ความเข้มแข็ง พบว่า มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำปุ๋ย และใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มปลูกป่า ปลูกต้นไม้ ยืนต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมการผลิต ที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถจัด ประเภทของกิจกรรมได้เป็น 3 กลุ่มกิจกรรมหลักคือ (1) กิจกรรมการผลิตโดยเฉพาะในภาค การเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แต่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้คุ้มค่า ด้วยการหมุนเวียนทุน ธรรมชาติภายในพื้นที่ เช่น กิจกรรมทำปุ๋ยชีวภาพ การปลูกผักและข้าวที่ปลอดสารพิษ การทำสวน สมุนไพรของชุมชน การคิดค้นสารไล่แมลงสมุนไพร การทำถ่านชีวภาพ และการทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น (2) การรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในชุมชนด้วยทุนทางสังคมที่มีอยู่ โดยรวมตัวกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความรักและความเอื้ออาทรของสมาชิกในชุมชน เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านศูนย์การเรียนรู้หรือโรงเรียนเกษตรกรในหมู่บ้าน การร่วมมือร่วมใจกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ตั้งกองทุนสวัสดิการ การรวมกลุ่มอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ (3) กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม จิตสำนึกท้องถิ่น ส่งเสริมวิถี ชีวิต และวัฒนธรรมเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนได้ริเริ่มกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังจริยธรรมที่ดีงาม

4. ความพึงพอใจต่อการสร้างชุมชนเข้มแข็ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง การร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ การออมทรัพย์ในรูปแบบของกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ การเผาถ่านจากเศษไม้และ น้ำส้มควันไม้ เป็นต้นสอดคล้องกับชุมชนที่มีความเข้มแข็งคือ (1) สมาชิกในชุมชนเชื่อมั่นในศักยภาพ ของตน (2) สมาชิกในชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน (3) มีกระบวนการ ของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (4) สมาชิกในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมิน สถานการณ์ของชุมชน (5) สมาชิกในชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน (6) มีแผนของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเอง (7) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา ภาครัฐ องค์กร เอกชน นักวิชาการ นักธุรกิจ เป็นต้น

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผลการวิจัยพบว่าด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ร่วมกันเป็นอย่างดี ชุมชนมีรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครือข่ายประชาชน เครือข่ายกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเป็นผู้ให้การส่งเสริม สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการพัฒนาคน ด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านการพัฒนาแหล่งรายได้ และด้านการพัฒนาแผนชุมชน

วรทัย จารุทวิ (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณีชุมชนประจักษ์ราษฎร์พัฒนา ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

ผลการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มในลักษณะเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนประจักษ์ราษฎร์พัฒนา โดยชาวบ้านรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อทำกิจกรรมการผลิต การขาย การแปรรูป และมีการระดมทุนจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนขึ้นมา กลุ่มกองทุนอาสาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านร่วมกันดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้และการมีงานทำภายในชุมชนและยังแสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนประกอบด้วย ผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก การเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การจัดการและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาคือ กลุ่มควรปรับวิธีการจัดการให้เป็นรูปแบบอย่างเป็นทางการมากขึ้น มีการประกอบกิจกรรมเสริมควบคู่ไปกับกิจกรรมหลัก ความทดลองการเวียงงาน นอกจากนี้ กลุ่มควรจะมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพราะผู้นำมีส่วนสำคัญมากในการดำเนินการ และรัฐควรสนับสนุนการนำนโยบายเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไปปฏิบัติอย่างจริงจังและครอบคลุมทุกพื้นที่ ควรถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้แก่ทุกชุมชนโดยทั่วกัน เพื่อเป็นการสร้างอาชีพสร้างรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านและเสริมสร้างรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัยพบว่าด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ร่วมกันเป็นอย่างดี ชุมชนมีรวมกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครือข่ายประชาชน เครือข่ายกลุ่มกิจกรรมในชุมชน ทำให้สะดวกต่อการติดต่อสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน ผู้บริหารชุมชน ผู้นำชุมชน พัฒนาการ องค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทเป็นผู้ให้การส่งเสริม สนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการพัฒนาคน ด้านการพัฒนาพื้นที่ ด้านการพัฒนาแหล่งรายได้ และด้านการพัฒนาแผนชุมชน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับและสนับสนุนต่อข้อมูลเรื่องของการกระบวนการสร้างชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ รายงานผลการศึกษาตามลำดับ เพื่อที่จะรวบรวมรายละเอียดทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ แปรผล สรุปผล และรายงานผลการศึกษาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากสำนักงานเขตสายไหม ประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชนพุนทรัพย์ รวมถึงประชาชนในชุมชนพุนทรัพย์ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการแก้ไขหรือปรับปรุงให้พัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างสำนักงานเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 คน ประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชน จำนวน 3 คน และประชาชนในชุมชนพุนทรัพย์ จำนวน 6 คน ผลการวิจัยที่ได้จากการสัมภาษณ์ เรื่องกระบวนการจัดการชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถตอบคำถามการวิจัยที่ว่า กระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนพุนทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการอย่างไร ได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็ง จำแนกประเด็นการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ (1) กระบวนการเตรียมคน คนในชุมชนเองจะรู้ว่าใครควรทำงานในกิจกรรมไหนจึงจะเหมาะสม เพราะคนในชุมชนรู้จักกับดีอยู่แล้ว ซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมประชุมก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเต็มใจที่จะเสียสละเวลาของตนเอง มาทำเพื่อส่วนรวม โดยคนในชุมชนมีการเตรียมพร้อมเสมอที่จะรับการติดต่อจากหน่วยงานภายนอกที่จะเข้าไปพบคนชุมชน (2) กระบวนการกำหนดประเด็นปัญหา ประชาชนรู้ถึงปัญหาและจุดอ่อนของตนเอง

ค่อนข้างดี เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย อาชีพหลักในชุมชนก็จะมีร้อยละส่ง
 หนึ่งปลาทุ กุ้งของเก่า เป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่ทำกันมาก่อนที่จะรวมตัวกันเป็นชุมชน
 พุนทรัพย์ และยังคงประกอบอาชีพนี้อยู่ในปัจจุบัน คนในชุมชนจึงพยายามดิ้นรน หาทางให้หน่วยงาน
 รัฐและบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อให้สถานะความเป็นอยู่ สถานะทางการเงินของคนใน
 ชุมชนดีขึ้น และ (3) กระบวนการดำเนินกิจกรรมชุมชน ในด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชน
 พุนทรัพย์นี้ก็จัดกิจกรรมตามวันสำคัญต่าง ๆ และดูแลศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนให้มี
 ประสิทธิภาพ ในระดับของชุมชนเองตามศักยภาพของคนในชุมชนที่จะสามารถทำได้ คนในชุมชน
 ยังให้ความสำคัญกับบ้านหนังสือ ศูนย์เด็กปฐมวัยของชุมชน ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง และกำลังจะ
 จัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นในชุมชน โดยอยู่ระหว่างการดำเนินการขออนุญาต

2. การมีส่วนร่วมของประชาชน จำแนกประเด็นการวิจัยออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ (1) การมี
 ส่วนร่วมในการการตัดสินใจ (Decision Making) คนในชุมชนได้เข้าร่วมตัดสินใจในการทำกิจกรรม
 ทุกเรื่อง จากการเข้าร่วมประชุม และคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ได้เสนอแนะ จนสามารถไปถึง
 ขั้นตอนในการปฏิบัติงานจนสำเร็จลงได้ (2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) คน
 ในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติเป็นอย่างดี โดยจัดแบ่งคน และจัดเวลาของตนให้เหมาะสมใน
 การเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม มีความเอาใจใส่และรับผิดชอบในกิจกรรมแต่ละอย่างที่ได้รับ
 มอบหมายอย่างดี มีความสนใจ กระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมนั้นอย่างจริงจัง เพื่อให้การปฏิบัติงาน
 นั้นสำเร็จ (3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน
 จากการที่มีศูนย์ต่าง ๆ โดยคนในชุมชนจะเข้าไปใช้บริการ ก็จะได้รับประโยชน์และความสะดวกใน
 ระดับหนึ่งตามสถานะของชุมชน และยังได้รับประโยชน์จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ
 ตามประเพณีที่ชุมชนได้จัดขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดความสนุกสนาน ผ่อนคลายได้พบปะพูดคุยกัน ทำให้
 รู้จักกันดีมากยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดความสามัคคีปรองดองในชุมชน และ (4) การมีส่วนร่วมในการ
 ประเมินผล (Evaluation) ในการประเมินผลที่ภาครัฐจะประเมินในกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม จะ
 เป็นการสังเกตว่าคนในชุมชนเกิดความพอใจในผลงานนั้นเมื่อการดำเนินกิจกรรมนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่ง
 ต่างกันกับคนในชุมชนเองก็จะร่วมกันประเมินผลถึงกิจกรรมที่ทำ โดยการลงความคิดเห็นร่วมกัน ถึง
 ความชอบต่อผลงานนั้นว่าดีหรือไม่ดี ด้วยเหมือนกัน

3. การปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จำแนกประเด็นการวิจัยออกเป็น
 5 ประเด็น หรือเรียกว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้ (1) ความพอประมาณ (Moderation) ชุมชนพุน
 ทรัพย์จัดเป็นชุมชนที่มีความประมาณตน มีความพอดีในการใช้ชีวิต ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาที่แต่
 ละคนต้องดิ้นรนเอาตัวรอด ยิ่งทำให้ชุมชนพุนทรัพย์มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ยึดตาม
 หลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่เรียกร้องสิ่งที่เกินตัว และมีการดำรงชีวิตที่เป็นไปอย่างเรียบง่าย (2) ความมี
 เหตุผล (Reasonableness) คนในชุมชนพุนทรัพย์รู้จักใช้เหตุผลในการไตร่ตรองถึงความเหมาะสมใน
 การที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ หรือการจัดตั้งศูนย์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับฐานะความเป็นอยู่ของตน หรือ
 เป็นการคิดคำนึงถึงหลักของความคุ้มค่ากับการมองถึงการเกิดผลดีผลเสีย เป็นสิ่งที่จะทำให้เรามี
 เหตุผลช่วยในการตัดสินใจของเราได้ (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (Self-immunity) ชุมชนพุนทรัพย์

เป็นชุมชนที่กำลังพัฒนา เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีความเข้มแข็งในการดำรงชีวิต มีความอดทน พร้อมที่จะฝ่าฟันกับอุปสรรคต่าง ๆ ร่วมกันได้ ดังที่กำลังจะเรียกร่องของซื้อที่ดินเป็นของตนเอง โดยการขอซื้อกับการเคหะแห่งชาติ ซึ่งมีเครือข่ายสลัม 4 ภาคเข้ามาช่วยเหลือ เป็นแรงผลักดันให้คนในชุมชนสามารถดำเนินการเรียกร่องเรื่องนี้ (4) เงื่อนไขความรู้ (Knowledge Condition) ถึงแม้ว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีการศึกษาน้อย แต่คนในชุมชนก็มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมีความรู้ ในการประกอบอาชีพ ตามความถนัดของพวกเขาเป็นอย่างดี และยังได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการที่สำนักงานเขตเข้ามาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เข้ามาให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมอีกด้วย และ(5) เงื่อนไขคุณธรรม (Moral Condition) คนในชุมชนเองให้ความร่วมมือทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม ไม่เกี่ยงงานกันทำ โดยอาจจะสลับกันทำ ใครว่างหรือสะดวกช่วงเวลาไหนก็เข้าไปช่วยดำเนินงาน โดยจะให้ความใส่ใจ ให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมา ซึ่งทุกคนต่างก็มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการให้ชุมชนมีการเจริญเติบโต และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ

4. ความเข้มแข็งของชุมชนพุนทรพิสัย จำแนกประเด็นการวิจัยออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ (1) ภาวะผู้นำ ถือว่าเป็นชุมชนที่มีประธานชุมชน รวมไปถึงประชาชนในชุมชนที่มีภาวะผู้นำสูง กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ รู้วิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี มีการเข้าพบสำนักงานเขตด้วยตนเองเพื่อขอให้เข้ามาช่วยเหลือรู้ถึงจุดยืนของตนเอง และพร้อมที่จะต้อนรับทุกคนที่จะเข้าไปศึกษาดูงาน หรือเข้าไปช่วยเหลือชุมชนตลอดเวลา (2) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ชุมชนพุนทรพิสัยได้รับความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน และจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของประธานชุมชนรวมทั้งคณะกรรมการชุมชนที่ได้ผลักดันจนเกิดศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน จึงทำให้ประชาชนในชุมชนตอบรับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี (3) การเรียนรู้ร่วมกัน คนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือรับฟังสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง โดยให้ความร่วมมือเมื่อมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีเสมอ ซึ่งประชาชนแต่ละคนก็พร้อมที่จะทำงานกันเป็นหมู่คณะ มีการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน รวมถึงแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน (4) มีจิตสำนึกในชุมชน ประชาชนในชุมชนพุนทรพิสัยตระหนักถึงความรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งก็จะทำด้วยความเต็มใจ ให้ความสนใจ ความสำคัญ แก่กิจกรรมที่จะทำ ซึ่งบางคนที่พร้อมที่จะเสียสละเวลาของตนมาเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และ (5) เครือข่ายชุมชน ชุมชนพุนทรพิสัยมีเครือข่ายภายนอกที่คอยให้การสนับสนุนอยู่คือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค และในชุมชนพุนทรพิสัยก็ยังมี การติดต่อกับชุมชนบริเวณใกล้เคียงเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้รับรู้ข่าวสารใหม่ ๆ เอาไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตน

5. แนวทางของกระบวนการพัฒนาชุมชน จำแนกประเด็นการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้ (1) การประชาสัมพันธ์ การแนะนำให้ชุมชนทำแผนพับหรือสื่อเอกสารของชุมชนเอง โดยบอกถึงรายละเอียดเกี่ยวกับชุมชน เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งชุมชน จนประสบผลสำเร็จในปัจจุบัน ว่าได้ทำอะไรไปบ้าง รวมถึงให้ผู้นำชุมชนได้ไปเสนอขายสินค้าที่คนในชุมชนทำอยู่ ให้คนภายนอกได้รับรู้เพื่อเป็นการเปิดตลาด และการที่สำนักงานเขตจะจัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ เข้ามาใช้งานในชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนได้รับรู้ข่าวสารจากภายนอก และเพื่อที่ชุมชนจะได้ทำเว็บไซต์ของชุมชนเองเป็นการนำเสนอข้อมูลของชุมชนว่าทำอะไรบ้าง มีสินค้าอะไร เพื่อจะได้เป็นการเพิ่มยอดขายเพิ่มรายได้ให้แก่

ชุมชนอีกด้วย (2) การจัดทำกิจกรรมการฝึกอบรม สำนักงานเขตได้มี การจัดกิจกรรม การฝึกอบรม ทั้งในเรื่อง การฝึกอาชีพ เช่น จักสานจากใบจาก และจากพลาสติก ศิลปะประดิษฐ์จำพวกดอกไม้ ปลอม จัดช่อดอกไม้ การทำน้ำหมักชีวภาพ และวิชาการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน เป็นต้น การฝึกอบรมถึงภัยอันตรายของสิ่งเสพติด รวมทั้งยังคอยให้ความรู้ในเรื่องการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการใช้ชีวิตอยู่เป็นระยะ ๆ ซึ่งในปัจจุบันนี้สำนักงานเขตได้กำลังทำเรื่องต่อที่ประชุมในเรื่อง การให้ชุมชนมีศูนย์จัดจำหน่ายสินค้าเป็นของชุมชนเอง เพื่อเพิ่มจุดขายและประชาสัมพันธ์ให้คน ภายนอกได้รับรู้ (3) การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนพุทธภัยจัดเป็นชุมชนที่ยึดตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียง นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตโดยดูได้จากการทำงานที่ ทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม อย่างค่อยเป็นค่อยไป ของศูนย์ต่าง ๆ ภายในชุมชน ที่สามารถใช้พื้นที่ของชุมชน และรู้จักใช้จ่ายอย่าง พอประมาณ ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายไม่ทำอะไรที่เกินกำลังตน มีงบประมาณน้อยก็ใช้อย่างประหยัด ตาม ศักยภาพของชุมชน ไม่เรียกร้องสิ่งที่คิดแล้วว่าเกินความสามารถของตน

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุทธภัยตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้ทำการวิจัยได้นำสิ่งที่ค้นพบมาวิเคราะห์ ตามหลักแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็ง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนและการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการวิจัยกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพุทธภัยในเขตสายไหม จังหวัด กรุงเทพมหานคร เริ่มตั้งแต่กระบวนการเตรียมคน ที่คนในชุมชนเองจะรู้ว่าใครควรทำงานในกิจกรรม ไหนจึงจะเหมาะสม ซึ่งทุกคนที่เข้าร่วมประชุมก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และเต็มใจที่จะเสียสละ เวลาของตนเอง มาทำเพื่อส่วนรวม โดยคนในชุมชนมีการเตรียมพร้อมเสมอที่จะรับการติดต่อจาก หน่วยงานภายนอกที่จะเข้าไปพบเพื่อช่วยเหลือชุมชน กระบวนการกำหนดประเด็นปัญหา ประชาชน รู้ถึงปัญหาและจุดอ่อนของตนเองค่อนข้างดี คนในชุมชนจึงพยายามดิ้นรน หาทางให้หน่วยงานรัฐและ บุคคลภายนอกเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อให้สถานะความเป็นอยู่ สถานะทางการเงินของคนในชุมชนดีขึ้น และกระบวนการดำเนินกิจกรรมชุมชน ในด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนพุทธภัยนี้ก็ได้จัด กิจกรรมตามวันสำคัญต่าง ๆ และดูแลศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ คนในชุมชน ยังให้ความสำคัญกับบ้านหนังสือ ศูนย์เด็กปฐมวัยของชุมชน ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง ซึ่งสอดคล้อง กับผลการศึกษาของพิริยา เสนะรัตน์ (2555) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าวังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วมมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ การค้นหาพื้นที่ในการ ทำงาน การทำกิจกรรม เป็นการร่วมกันจัดทำแผนที่ชุมชน การสรุปข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อค้นหาปัญหาและความต้องการ ร่วมกันค้นหาสาเหตุ ของปัญหา ทูมของชุมชนและมาร่วมกันสรุปข้อมูล จัดอบรมศึกษาดูแลและสร้างกระบวนการพัฒนา ชุมชนเข้มแข็ง กระบวนการสังเคราะห์ความรู้ มี

การประชุมย่อย จัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในชุมชน และการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรม มีการปรับปรุงแผนให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

2. ผลการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนพุนทรัพย์ในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมในการร่วมตัดสินใจ คนในชุมชนได้เข้าร่วมตัดสินใจในการทำกิจกรรมทุกอย่าง จากการเข้าร่วมประชุม และคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น ได้เสนอแนะจนสามารถไปถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงานจนสำเร็จลงได้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คนในชุมชนได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติเป็นอย่างดี ทั้งการจัดแบ่งคน และการจัดเวลาของตนให้เหมาะสมในการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม มีความเอาใจใส่และรับผิดชอบในกิจกรรมแต่ละอย่างที่ได้รับมอบหมายอย่างดี การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คนในชุมชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยคนในชุมชนจะเข้าไปใช้บริการ ก็จะได้รับประโยชน์และความสะดวกในระดับหนึ่งตามสถานะของชุมชน การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในการประเมินผลที่ภาครัฐจะประเมินในกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม จะเป็นการสังเกตว่าคนในชุมชนเกิดความพอใจในผลงานนั้นเมื่อการดำเนินงานนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งต่างกับคนในชุมชนเองก็จะร่วมกันประเมินผลถึงกิจกรรมที่ทำ โดยการลงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิตินิสิตธิกร) (2556) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ

3. ผลการวิจัยการปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนพุนทรัพย์ในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ความพอประมาณ ชุมชนพุนทรัพย์จัดเป็นชุมชนที่มีความประมาณตน มีความพอดีในการใช้ชีวิต ด้วยประสบการณ์ที่ผ่านมาที่แต่ละคนต้องดิ้นรนเอาตัวรอด ยิ่งทำให้ชุมชนพุนทรัพย์มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด ยึดตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีการดำรงชีวิตที่เป็นไปอย่างเรียบง่าย ความมีเหตุผล คนในชุมชนพุนทรัพย์รู้จักใช้เหตุผลในการไตร่ตรองถึงความเหมาะสมในการที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับฐานะความเป็นอยู่ของตน หรือเป็นการคิดคำนึงถึงหลักของความคุ้มค่ากับการมองถึงการเกิดผลดีผลเสีย การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ชุมชนพุนทรัพย์เป็นชุมชนที่กำลังพัฒนา เป็นชุมชนที่ค่อนข้างมีความเข้มแข็งในการดำรงชีวิต มีความอดทนพร้อมที่จะฝ่าฟันกับอุปสรรคต่าง ๆ ร่วมกันได้ เงื่อนไขความรู้ ถึงแม้ว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีการศึกษาน้อย แต่คนในชุมชนก็มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมีความรู้ ในการประกอบอาชีพ ตามความถนัดของพวกเขาเป็นอย่างดี และยังได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการที่สำนักงานเขตเข้ามาให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมอีกด้วย และเงื่อนไขคุณธรรม คนในชุมชนเองให้ความร่วมมือทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรม ไม่เกี่ยงงานกันทำ โดยอาจจะสลับกันทำ โดยจะ ให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายมา ซึ่งทุกคนต่างก็มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการให้ชุมชนมีการเจริญเติบโต และพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของวรทัย จารุทวี (2545) ศึกษาเรื่อง การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศึกษากรณีชุมชนประชุม

ราษฎร์พัฒนา ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า มีการระดมทุน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชนขึ้นมา กลุ่มกองปราบอาสาจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านร่วมกันดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน ซึ่งในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้และการมีงานทำภายในชุมชน และยังแสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว

4. ผลการวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์มีอยู่ 5 ประการ คือ ภาวะผู้นำ ถือว่าเป็นชุมชนที่มีประธานชุมชน ประชาชนในชุมชนที่มีภาวะผู้นำสูง กล่าวคือ ถ้าคิด ถ้าทำ รู้วิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งจะต้อนรับทุกคนที่จะเข้าไปศึกษาดูงาน หรือเข้าไปช่วยเหลือชุมชนตลอดเวลา การมีส่วนร่วมของสมาชิก ชุมชนพุนทรัพย์ได้รับความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน และจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของประธานชุมชนรวมทั้งคณะกรรมการชุมชนที่ได้ผลักดันจนเกิดศูนย์การเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน จึงทำให้ประชาชนในชุมชนตอบรับการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี การเรียนรู้ร่วมกัน คนในชุมชนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือรับฟังสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง โดยให้ความร่วมมือเมื่อมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีเสมอ ซึ่งประชาชนแต่ละคนก็พร้อมที่จะทำงานกันเป็นหมู่คณะ มีการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน มีจิตสำนึกในชุมชน ประชาชนในชุมชนพุนทรัพย์ตระหนักถึงความรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งก็จะทำด้วยความเต็มใจ ให้ความสนใจ ความสำคัญกับกิจกรรมที่จะทำ ซึ่งบางคนก็พร้อมที่จะเสียสละเวลาของตนเองเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เครือข่ายชุมชน ชุมชนพุนทรัพย์มีเครือข่ายภายนอกที่คอยให้การสนับสนุนอยู่คือ เครือข่ายสลัม 4 ภาค และในชุมชนพุนทรัพย์ก็ยังมี การติดต่อกับชุมชนบริเวณใกล้เคียงเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้รับรู้ข่าวสารใหม่ ๆ เอาไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตน

สรุป

จากการศึกษา กระบวนการสร้างชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งของชุมชนพุนทรัพย์ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า สำนักงานเขตสายไหม ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นผู้ที่เข้ามาให้ความรู้ ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้แก่คนในชุมชนในการจะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ซึ่งต่างกับประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน ประชาชนในชุมชนพุนทรัพย์ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นผู้ที่สร้างกระบวนการทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งขึ้น เนื่องจากทุกคนให้ความร่วมมือกัน ร่วมใจ ลงมือ ลงแรงปฏิบัติเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของตนให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงคนในชุมชนมีความสามัคคีกัน เอื้อเฟื้อต่อกันไม่เอาัดเอาเปรียบหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำให้ทุกกิจกรรมที่ดำเนินมาประสบผลสำเร็จ มีศูนย์การเรียนรู้เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็น ศูนย์การเรียนรู้ เกษตรพอเพียง ศูนย์เด็กปฐมวัย ลานกีฬา บ้านหนังสือ เป็นต้น ซึ่งในอนาคตชุมชนพุนทรัพย์ก็มีการวางแผนในการเตรียมที่จะมีสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยมหาวิทยาลัยเกริกจะเป็นผู้ที่เข้ามาให้ความรู้ รวมทั้งจะมีตลาดขายของที่เป็นพื้นที่ส่วนกลาง และยังมี การวางแผนการออมเงินร่วมกันของคนในชุมชนที่จะขอซื้อที่ดินจากการเคหะแห่งชาติ

เพราะชุมชนพุนทรพจน์นี้เป็นพื้นที่เช่าของการเคหะแห่งชาติ และคนในชุมชนเองก็ต้องการมีพื้นที่เป็นของตนเอง จึงได้รวมตัวกันสะสมเงินออมเพื่อของซื้อที่ดินนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. การเข้าไปให้ความรู้แก่คนในชุมชน สำนักงานเขตควรเข้าไปมากกว่าปีละครั้ง เพื่อปลูกฝังความรู้ใหม่ ๆ หลักการใช้ชีวิต ให้คำแนะนำแก่ประชาชน เนื่องจากประชาชนในชุมชนมีการศึกษาที่น้อยทำให้ความรู้ ทักษะการดำเนินชีวิตเดินไปได้อย่างช้า ๆ สำนักงานเขตควรจัดการในเรื่องนี้
2. สำนักงานเขตควรให้ความสำคัญในการลงพื้นที่ชุมชน เพื่อเข้าไปดูความเรียบร้อยในชุมชนให้มากกว่านี้ เพราะอาจจะมีเจ้าหน้าที่ที่เขตส่งเข้าไปดูแลประจำยังละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในชุมชน
3. การให้ความสำคัญกับเยาวชนในชุมชนถือว่ายังน้อยอยู่ สำนักงานเขตควรเข้าไปช่วยจัดการให้มีการฝึกฝนรุ่นเยาวชนมากกว่านี้
4. สำนักงานเขตควรจะให้ความสำคัญในการใช้สื่อในการกระจายข่าวสารมากกว่านี้ การสื่อสารบางอย่างยังมีความเข้าใจยากในบางส่วน ควรทำให้มีการเข้าใจที่ง่ายขึ้น ด้วยเนื้อหาและภาษาที่อ่านง่าย
5. สำนักงานเขตควรมีการสร้างจิตสำนึกในรักในการพัฒนาชุมชน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการที่จะเข้าไปช่วยดูแลและพัฒนาชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของตนและยอมเสียสละเวลาให้แก่ชุมชนบ้าง

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็งยังมีอีกหลายประเด็นที่น่าสนใจ เช่น กลยุทธ์ในการจัดการความรู้ ทูทางสังคมที่เข้ามาจัดการความรู้ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมที่เชื่อมโยงต่อการพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง
2. ควรศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง
3. ควรศึกษาถึงการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในชุมชนพุนทรพจน์โดยเจาะลึกลงไปชุมชน ว่าชุมชนมีประสิทธิผลของการพัฒนาชุมชนในเรื่องใดบ้าง
4. ขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชุมชนพุนทรพจน์ในเขตสายไหม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จึงควรมีการศึกษากระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งในชุมชนอื่นที่มีความแตกต่างกัน ทั้งทางค่านิยม วิถีชีวิต วัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกัน
5. ควรมีการศึกษาเชิงลึกในกระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาของกรณีมีส่วนร่วมเป็นหลัก

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2549). *คู่มือปฏิบัติการ เศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือน*. สำนักส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ.
- ชมภูษุช หุ่นนาค และคณะ. (2559). *การสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยกระบวนการการจัดการความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- ทวีศักดิ์ นพเกสร. (2542). *วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการ เล่มที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- ธีรพงษ์ แก้วหาวงษ์. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง*. พิมพ์ครั้งที่ 4. ขอนแก่น: ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนากาสาธิตและสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับเครือข่ายประชาคมสุขภาพในท้องถิ่น.
- นพรัตน์ คล่องสารา. (2551). *ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ในชุมชนคอยรู้ตัวกว่า เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ประเวศ วะสี. (2540). *ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ประเวศ วะสี. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์ดี
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร). (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิริยา เสนะรัตน์. (2555). *กระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนรอบโรงไฟฟ้าวังน้อย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. (ยุทธศาสตร์การพัฒนา). พระนครศรีอยุธยา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สถาบันวิจัยสังคม. (2529). *ชนบทไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรีย์พร ธรรมิกพงษ์. (2552). *รายงานการวิจัยรูปแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน*. เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร*. ค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org/detail.swf>

- สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2549). รายงานผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: กระบวนการแก้
จน คนหนองพอก. ร้อยเอ็ด: กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.
- วรทัย จารุทวี. (2545). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ศึกษากรณีชุมชนประจิมราษฎร์พัฒนา ตำบลบึงคำพร้อย อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี.
สารนิพนธ์พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทบาทศูนย์สิทธิมนุษยชนสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กมลทิพย์ ธรรมชาติ¹¹

ดร. ผกาวดี สุพรรณฉัตรจิตรนา¹²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนในสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานีเพื่อลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน และ (2) เสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนในสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึกกลุ่มเป้าหมายโดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองกลุ่มคือ บุคลากรกระทรวงยุติธรรมที่ทำงานด้านอำนวยความยุติธรรมและด้านการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน แบ่งออกเป็น ผู้บริหารกระทรวงยุติธรรม จำนวน 1 ตัวอย่าง เจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมจำนวน 14 ตัวอย่าง รวมเป็นจำนวน 15 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี มีดังนี้ 1) บทบาทในฐานะหน่วยรับเรื่องร้องเรียนและตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ที่ประชาชนมาร้องเรียน การรับเรื่องร้องเรียนและลงพื้นที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจะดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อเท็จจริงและจัดเตรียมเอกสารเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่เป็นรายกรณี

2) บทบาทในการอำนวยความยุติธรรม และดำเนินการช่วยเหลือสรรหาโอกาสให้มีการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทนี้ได้มีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในรายละเอียดเฉพาะกรณี แก่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดี เพื่อต่อสู้คดีความในชั้นศาล รวมทั้งการให้เงินช่วยเหลือเพื่อนำคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ช่วยเหลือด้านทนายความ เงินชำระค่าธรรมเนียมศาล ช่วยเหลือเงินใช้ในการประกันตัว

3) บทบาทในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้ถูกกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทนี้เป็นบทบาทที่ของศูนย์สิทธิมนุษยชน ที่เป็นการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมผ่าน

¹¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹² อาจารย์ที่ปรึกษา

กระบวนการเยียวยากรณีผู้เสียชีวิต ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ การจ่ายค่าชดเชยรายเดือน การให้แก่ทายาทผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งประสานงานกับ กองทุนยุติธรรมเพื่อช่วยเหลือเยียวยาตามกฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา

4) บทบาทในการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการใดๆ ไปละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการบูรณาการทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ เสริมสร้างความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งเป็นผู้กำกับกำกับการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนจะออกแถลงการณ์เกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประจำสัปดาห์ และมีการสรุป สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศเพื่อเสนอแนะรัฐบาลในเชิง นโยบายด้วย

แนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน จะต้องมีการดำเนินงานภายใต้บทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนการดำเนินการตามแนวทางการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาสถานการณ์สิทธิมนุษยชนด้วย ตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยเป็นภาคีด้วย แต่ในการดำเนินการของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ภายใต้อำนาจหน้าที่ของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม นอกจากจะดำเนินการตามแนวทางสิทธิมนุษยชนแล้วต้องมีการนำหลักการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับคนในพื้นที่ ของจังหวัดปัตตานี มาปรับใช้ตามแนวทางสิทธิมนุษยชนด้วย

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน นับรวมระยะเวลาได้ 13 ปีเต็ม ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เกี่ยวข้องเนื่องกับมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งต้องได้รับการแก้ไขด้วยสันติวิธี อันเป็นทางออกทางการเมืองหลัก มิใช่การทหาร ถือเป็นโจทย์ที่ท้าทายภูมิปัญญาทางการเมือง การปกครองที่แหลมคมยิ่งในปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้สติและเหตุผลโดยปราศจากอคติในการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบคอบและรอบด้าน เพื่อที่จะเข้าใจปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ในอันที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการกำหนดยุทธศาสตร์ เป้าหมาย และแนวทางแก้ไขเชิงนโยบายที่นำไปปฏิบัติแล้วเกิดประสิทธิผล ทำให้ความรุนแรงลดระดับลงจนสถานการณ์กลับคืนสู่สภาวะปกติได้ในที่สุดปัญหาใจกลางของความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ราษฎรที่เป็นพลเรือนในพื้นที่ กลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้หญิง ได้รับผลกระทบทางชีวิตสูงกว่ากลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐ (hard target) โดยกลุ่มเป้าหมายเปราะบางเสียชีวิตสูงกว่าเจ้าหน้าที่รัฐ ประมาณ 3 เท่า โดยกลุ่มเป้าหมายเปราะบางเสียชีวิต จำนวน 230 ราย บาดเจ็บจำนวน 347 ราย และกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐเสียชีวิต จำนวน 77 ราย บาดเจ็บ จำนวน 281 ราย สำหรับผลกระทบที่เกิดขึ้นในกลุ่มของผู้หญิงและผู้ชายในพื้นที่ พบว่า ผลกระทบต่อร่างกายทั้งการบาดเจ็บและเสียชีวิตจากเหตุการณ์ ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในกลุ่มของผู้ชายสูงกว่าผู้หญิง ในปี 2559 มีผู้ชายเสียชีวิต 283 ราย และได้รับบาดเจ็บ 500 ราย และผู้หญิงเสียชีวิต จำนวน 24 ราย และบาดเจ็บ 128 ราย นอกจากนี้สถานการณ์ความ

รุนแรงยังส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่อายุไม่เกิน 18 ปี เสียชีวิตถึง 9 ราย และบาดเจ็บอีก 50 ราย ซึ่งทั้งเด็กและเยาวชน และกลุ่มผู้หญิงล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มเปราะบางที่ต้องการการปกป้องดูแลคุ้มครองต่อความท้าทายในการเปลี่ยนผ่านของ กลุ่มเคลื่อนไหว ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ วัฒนธรรม โครงสร้างและอำนาจ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้/ปัตตานี ได้เปลี่ยนมุมมองต่อผู้ด้วยวิธีการเมือง ในอดีต มาเป็นการต่อสู้ด้วยอาวุธ ก่อเหตุความรุนแรงในพื้นที่มากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังปี 2547 ซึ่งขยายมากขึ้นจนเกิดความรุนแรงไปทั่วทุกพื้นที่ แต่ในการต่อสู้ที่มี

ความยืดหยุ่นเรื่องจริง ก็มีเรื่องให้กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวที่เลือกต่อสู้ด้วยอาวุธ ขบคิดมากอยู่เช่นกัน ยกตัวอย่างง่าย ๆ เกี่ยวกับการก่อเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้น ย่อมมีโอกาสที่จะส่งผลกระทบต่อคนทุกคนในสังคม ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีความสนใจศึกษาหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกตามภารกิจหลักในภารกิจด้านความ ยุติธรรมเป็นพื้นฐานของการบริหารงานราชการอยู่แล้ว ในที่นี้หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมที่ทำงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี มาเป็นต้นแบบในการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) เพื่อศึกษาบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนในสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานีเพื่อลดการละเมิดสิทธิมนุษยชน (2) เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนในสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี โดยการเก็บข้อมูล จากผู้สอบบแบบสัมภาษณ์ทั้ง 15 ตัวอย่าง กำหนดสาระ การศึกษาในประเด็นบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นในประเด็นบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชนสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน – 16 เมษายน 2561

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นศึกษาบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ทำให้ (1) ผลงานวิจัยสามารถทำให้ทราบถึงการการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดปัตตานี (2) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดปัตตานี และ (3) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดปัตตานี

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานีต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีดังนี้

วารสารสิทธิมนุษยชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2555 (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม 2555) ได้ศึกษาถึงที่มาของการจัดตั้งศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ตามแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม จากการศึกษาพบว่า กรมคุ้มครองสิทธิได้มีการเล็งเห็นถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน การบริหารงาน ราชการของกระทรวงยุติธรรม อำนาจการหลังผ่านกระบวนการทบทวนรายงานเรียบร้อยแล้ว ด้วยการนำข้อคิดเห็นและเสนอแนะที่ได้จากการทบทวนรายงานไปอนุวัติภายในประเทศเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างจริงจังซึ่งหัวใจหลักของกระบวนการสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสถานการณ์ การละเมิดสิทธิมนุษยชนตามแนวทางการลดการละเมิด สิทธิมนุษยชน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ตามแนวทางการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม รวมทั้งได้บทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน หน้าที่ โครงสร้างของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี เพื่อให้มีบทบาทในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี

ซุบ กาญจนประกร หลักรัฐประศาสนศาสตร์ เอกสารประกอบคำบรรยาย 2506 (โรเนียว) (2523) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน และระบบงานยุติธรรม จากการศึกษาพบว่า การบริหารราชการจะต้องอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งน่าจะเรียกว่าปัจจัยเหตุ (Input) หรือสิ่งที่จะใช้ไปในการบริหารงานและจะต้องมีกระบวนการบริหาร (process) เพื่อใช้ปัจจัย เหตุ และเมื่อกระบวนการต่าง ๆ ดำเนินการไปแล้ว ก็จะได้ผลผลิตหรือสิ่งที่ได้ออกมา (Output) การบริหารงานยุติธรรมซึ่งเป็นการบริหารงานราชการอย่างหนึ่ง ก็ย่อมจะต้องใช้ องค์ประกอบหรือปัจจัย ตลอดจนกระบวนการในการบริหารดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตหรือ สิ่งที่จะได้ออกมาคือการคุ้มครองป้องกันสังคมด้วยการลดอาชญากรรม อย่างไรก็ตาม ระบบงานยุติธรรม เป็นระบบงานที่ประกอบด้วยระบบงานย่อยหลายระบบ ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากระบบงานอื่น ๆ และแตกต่างกันในหน้าที่และความรับผิดชอบระหว่างระบบงานยุติธรรมย่อย ๆ ด้วยกันด้วย การบริหารงานยุติธรรมจึงมีกระบวนการพิเศษอีกมากมายหลายประการ การบริหารมีลักษณะเป็นการดำเนินงาน ที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง ผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวไว้มากมายหลายอย่างซึ่งนำมาสรุปพอเป็นที่เข้าใจว่า การบริหารงานที่ดีควรจะต้องประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 9 ประการ คือ นโยบาย (Policy) อำนาจหน้าที่ (Authority) การวางแผน (Planning) การจัด งบประมาณ (Organizing) การดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากร (Staffing) การอำนาจการ(Directing) การประสานงาน (Co-ordination) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) หรือที่รวมเรียกเป็นภาษาอังกฤษได้โดยย่อว่า PAPOSDCORB

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (ระบบกระบวนการยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ระบบงาน ยุติธรรมชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรมชุมชน และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งศึกษาโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ระบบงานยุติธรรมชุมชน ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับระบบงานยุติธรรม ชุมชน และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมทั้งศึกษาโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของ หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรมที่นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนมาปรับใช้ในการ ดำเนินการของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมชุมชนเกี่ยวกับปัจจัยที่ จะทำให้การบริหารงานยุติธรรมชุมชนประสบความสำเร็จตามทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์

แนลสัน แมนเดลลา แปลโดย อัสนีร์ สังขเนตร และวุฒิพงศ์ แปงใจ (ค.ศ. 1998 หรือพ.ศ. 2541) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานเรือนจำตามแนวทางสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาพบว่า การ ปฏิบัติงานงานเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ การบริหารจัดการเรือนจำตามแนวทางดังกล่าวมีการกล่าวถึงการ หลักการจัดการเรือนจำ การดำเนินการต่อผู้ต้องขังที่กระทำคามผิดขณะอยู่ในเรือนจำ การปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังหญิง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม/เยาวชน โดยยึดถือการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่อยู่ในเรือนจำ ต้องอยู่ภายในหลักสิทธิมนุษยชน โดยได้นำหลักการตามแนวทางสิทธิมนุษยชนดังกล่าวมา เปรียบเทียบกับทฤษฎีสิทธิมนุษยชนทั่วไป

จรัญ โฆษณานันท์ (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ กฎหมายสิทธิมนุษยชน ความเข้าใจเบื้องต้น เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนตามหลักสิทธิมนุษยชน จากการศึกษาพบว่า หลักและ แนวทางสิทธิมนุษยชน ภูมิหลังเชิงประวัติศาสตร์ในตะวันตก ปรัชญาสิทธิมนุษยชน : จาก ปรัชญากรีกโบราณ ทฤษฎี กฎหมายธรรมชาติสู่ปรัชญาทางสังคมการเมืองร่วมสมัย สิทธิมนุษยชนและปัญหาความขัดแย้งทาง อารยธรรม-วัฒนธรรม สิทธิมนุษยชนและกฎหมายในตะวันตก : ประสบการณ์ศึกษาในอังกฤษ, อเมริกาและฝรั่งเศส กฎหมายสิทธิมนุษยชน ระหว่างประเทศ : กำเนิดและพัฒนาการร่วมสมัย สถาบัน-กลไกการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระดับระหว่างประเทศของสหประชาชาติ ระบบ/ กลไกการปกป้องคุ้มครองสิทธิ มนุษยชนระดับภูมิภาค สถาบันสิทธิมนุษยชนระดับชาติและปัญหา สิทธิมนุษยชนไร้ พรหมแดน

พลอยพรรณ เชี่ยวชาญ (การศึกษาค้นคว้าอิสระ ,2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด/ทฤษฎี บทบาท/กระบวนการตามทฤษฎีบทบาทจากการศึกษาพบว่า ทฤษฎีบทบาทมีแนวคิดมาจากนักคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีบทบาทของราล์ฟ ลินตัน (Ralp Linton's Role Theory) ทฤษฎี บทบาทของนา เดล (Nadel's Role Theory) ทฤษฎีบทบาทของโฮมันน์ (Homann's Role Theory) ได้ทราบความหมายของคำว่าบทบาท โดยบทบาท หมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิ และ หน้าที่ของสถานภาพที่สังคมกำหนดหรือคาดหวังไว้ โดยได้รับอิทธิพลมาจากค่านิยมทาง ขนบธรรมเนียมและประเพณีของแต่ละสังคม โดยบทบาทของบุคคลในสังคมจะแสดงออกมาใน รูปแบบใดก็จะขึ้นอยู่กับสถานภาพของบุคคลนั้น ๆ ตามที่บรรทัดฐานของสังคมได้กำหนดไว้

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีมีระเบียบวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย มีการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) สำหรับการกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (methodology) โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษา 5 กรณี

ผลการศึกษา

ความคิดเห็นของกลุ่มศึกษาเห็นว่า บทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ตามพันธกิจหน้าที่ของศูนย์สิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบการบริหารงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี มีกรอบบทบาทและภารกิจหลัก 3 ประการมีรายละเอียดดังนี้

1. อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลักได้แก่การช่วยเหลือประชาชนในทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทในชุมชนรวมถึงการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งด้านกฎหมายและความยุติธรรมแก่ประชาชน

2. ให้บริการประชาชนในงานของกระทรวงยุติธรรมระดับจังหวัด การสร้างเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจากภาคประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดความเป็น “หุ้นส่วน” ระหว่างภาคประชาชนกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ประสานความร่วมมือกับส่วนราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงยุติธรรม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนให้มีความเชื่อมั่น และเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึงและเสมอภาค บทบาทหน้าที่ของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนเพื่อขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการอำนวยความสะดวกสู่ภาคประชาชนและสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานและนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนระบบยุติธรรมชุมชนในอนาคต

บทบาทของศูนย์ของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา 5 กรณี พบว่า

วิสัยทัศน์การปฏิบัติ การปฏิบัติของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี การลงพื้นที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีดังกล่าวมีผลการปฏิบัติคือ เตรียมการก่อนลงพื้นที่ เจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจะดำเนินการประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อเท็จจริงและจัดเตรียมเอกสารเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ 1. ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมาย 2. การประสานงานเป็นการอำนวยความสะดวกตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม และพิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับเรื่อง การจ่ายชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดี

กรณีเรื่องทหารสังหารเด็ก มีการประสานงานกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองเด็ก 1. ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ 2. ประสานงานกับหน่วยงานด้านการคุ้มครองสิทธิเด็กเพื่อคุ้มครองสิทธิเด็กและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ภายใต้กฎหมายของกระทรวงยุติธรรม และ 3. พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการจ่ายชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดี

กรณีเรื่องทหารพรานถูกทำร้ายจนเสียชีวิตหลังจากยิงชาวบ้าน ลงพื้นที่โดยเจ้าหน้าที่ 1. ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ผู้ได้รับผลกระทบ 2. การประสานงานกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์กรอัยการ และองค์กรศาลเพื่อนำคดีความเข้าสู่กระบวนการศาล เป็นการอำนวยความสะดวกตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงยุติธรรม และ 3. พิจารณาและดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องการจ่ายชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดี

กรณีการเสียชีวิตในช่วงที่มีการปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ ได้มีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในรายละเอียดเฉพาะกรณี แก่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ก็สามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปยัง หน่วยงานอิสระ เพื่อให้มีการดำเนินการสอบสวนได้ สำหรับกรณีเจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะหน่วยงานความมั่นคง เมื่อกระทำความผิด ผู้บังคับบัญชาและหน่วยงานที่รับผิดชอบก็ไม่ได้มีการเลือกปฏิบัติ หรือละเว้นการ ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมาย และบทบาทในการเยียวยาผู้เสียหาย/ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่

กรณีเรื่องการทำให้อพยพ ศูนย์สิทธิมนุษยชนได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับประเด็นการทำให้สูญหายโดยได้มีการบูรณาการทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีพบว่าการกระทำความผิดในลักษณะการละเมิดสิทธิมนุษยชนในลักษณะดังกล่าวจึงมีการใช้บทบาทของศูนย์ในการผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าวเป็นไปในลักษณะที่มุ่งมั่นของบุคคลกระตือรือร้นนโยบายต่อพันธกรณีที่สำคัญของประเทศไทยต่ออนุสัญญาต่อต้านการทรมาน

สรุปบทจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ จากกรณีศึกษา 5 กรณี ได้ดังนี้

1. ให้คำปรึกษาทางกฎหมาย เพื่อให้ประชาชนที่ประสบปัญหาด้านกฎหมายสามารถขอรับความช่วยเหลือได้โดยสะดวก
2. มีที่ปรึกษากฎหมายให้บริการประชาชนฟรี เรียกว่า คลินิกยุติธรรมเคลื่อนที่ ให้บริการประชาชน
3. รับเรื่องราวร้องทุกข์ร้องเรียน ประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ไม่ได้รับความยุติธรรมหรือถูกล่วงละเมิดสิทธิ โดย การประสานส่งต่อเรื่องไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือช่วย

บรรเทาปัญหาในเบื้องต้น

บทสรุป

จากความคิดเห็นของกลุ่มศึกษาและการวิเคราะห์กรณีศึกษาทั้ง 5 กรณี สรุปได้ว่าเรื่อง บทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัด ปัดตานีต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน พบว่า ตามพันธะกิจหน้าที่ของศูนย์สิทธิมนุษยชนภายใต้กรอบการบริหารงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัด มีกรอบบทบาทมี 4 บทบาท คือ

1) บทบาทในฐานะหน่วยรับเรื่องร้องเรียนและตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ที่ประชาชนมาร้องเรียน การรับเรื่องร้องเรียนและลงพื้นที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายจะดำเนินการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อเท็จจริงและจัดเตรียมเอกสารเพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ในการลดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่เป็นรายกรณี

2) บทบาทในการอำนวยความสะดวก และดำเนินการช่วยเหลือสรรหาโอกาสให้มีการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้แก่ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทนี้ได้มีการลงพื้นที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงในรายละเอียดกรณี แก่ประชาชนถูกละเมิดสิทธิจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่สามารถส่งเรื่องร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการพิจารณาดำเนินการช่วยเหลือเหยื่อในการแสวงหาพยานหลักฐานในคดี เพื่อต่อสู้คดีความในชั้นศาล รวมทั้งการให้เงินช่วยเหลือเพื่อนำคดีความเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ช่วยเหลือด้านทนายความ เงินชำระค่าธรรมเนียมศาล ช่วยเหลือเงินใช้ในการประกันตัว

3) บทบาทในการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้ถูกกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทนี้เป็นบทบาทที่ของศูนย์สิทธิมนุษยชน ที่เป็นการช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรมผ่านกระบวนการเยียวยากรณีผู้เสียชีวิต ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บ การจ่ายค่ายังชีพรายเดือน การให้แก่ทายาทผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งประสานงานกับ กองทุนยุติธรรมเพื่อช่วยเหลือเยียวยาตามกฎหมายการคุ้มครองผู้เสียหายในคดีอาญา

4) บทบาทในการป้องกันไม่ให้มีการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการใดๆ ไปละเมิด สิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการบูรณาการทำงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชนอื่นๆ เสริมสร้างความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน เจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ รวมทั้งเป็นผู้กำกับกำกับการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนจะออกแถลงการณ์เกี่ยวกับประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนประจำสัปดาห์ และมีการสรุป สถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในภาพรวมของประเทศเพื่อเสนอแนะรัฐบาลในเชิง นโยบายด้วย

แนวทางการแก้ปัญหาบทบาทของศูนย์สิทธิมนุษยชน

การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมและเยียวยาผู้เสียหายของศูนย์สิทธิมนุษยชน สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี มีดังนี้

1. เน้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพประชาชนทุกกลุ่ม โดยใช้วิธีการพิสูจน์หลักฐานและนิติวิทยาศาสตร์ ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกพิจารณาคดีกับคู่กรณีที่เป็นมุสลิม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอิหม่ามและผู้นำศาสนา
2. ปรับปรุงประสิทธิภาพการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ให้ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม ยึดหลักกฎหมาย โดยการบูรณาการทำงานระหว่างหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ในพื้นที่
3. การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งด้านการเงิน ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ
4. การส่งเสริมด้านการศึกษา ภาษา วัฒนธรรม อัตลักษณ์ของพื้นที่และสร้างการเรียนรู้ ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
5. การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชน และ ความร่วมมือกับต่างประเทศ มีพัฒนาการเชิงบวกต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ควรการจัดสรรงบประมาณกองกลางไว้ เพื่อสมดุต่ออำนาจการปฏิบัติงานอย่างทันที่
2. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี อำนาจการตัดสินใจควรแบ่งลดระดับลง เพื่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. สำนักงานยุติธรรมจังหวัดปัตตานี ควรได้มีการจัดอบรมความรู้ หรืออบรมแนวทางการตัดสินใจหรือให้อำนาจในการตัดสินใจไว้สำหรับกลุ่มงานว่าช่องทางใดบ้างที่สามารถตัดสินใจได้เลย และช่องทางใดบ้างยังต้องรอการตัดสินใจจากผู้บริหารหรือคณะทำงานที่ต้องตัดสินใจร่วมกันเพื่อเร่งการแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2549). *รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- จำนง อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2545). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่10). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ระบบงานยุติธรรมชุมชน. เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการวิจัย. กระทรวงศึกษาธิการ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. (2546). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน 2542*.
- วิเชียร รักการ. (2529). *วัฒนธรรมและพฤติกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2542). *การใช้สถิติในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์แนวทงสู่ปฏิบัติ*. ภาควิชาการประเมินและการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

การอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

พรรณนิภา วันทองสุข¹³

ดรผกาดี สุพรรณจิตวนา¹⁴

บทคัดย่อ

การอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเสนอแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา จากกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มคณะกรรมการชมรมรักษ์บ้านใหม่ กลุ่มผู้ค้าในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว นักท่องเที่ยวในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว จำนวน 11 คน

ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เป็นตลาดของชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในตลาดบ้านใหม่เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน การบริหารจัดการเรื่องภายในตลาดดำเนินการโดยคนในชุมชน มีเทศบาลและคณะกรรมการชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ จะคอยดูแล ให้คำแนะนำ และกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ขอบเขตภายในตลาด แต่ไม่ได้เป็นการบังคับ ชูเชิญ ให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบ ให้ความเป็นอิสระในการดำเนินการและตัดสินใจอย่างเต็มที่ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพัฒนาคนในชุมชน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ พบว่า ตลาดบ้านใหม่มีกระบวนการในการให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน และผลประโยชน์เป็นอย่างดี ในการตัดสินใจเรื่องในตลาดจะเป็นมติของกลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มแม่ค้าทั้งสิ้น 3) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ พบว่า แรกเริ่มตลาดบ้านใหม่เกิดจากทีมเทศบาล ต้องการจัดระเบียบให้กับตลาดเก่าและบูรณะขึ้นมาใหม่ โดยได้รับการช่วยเหลือจากคนในชุมชน จากนั้นหน่วยงานภาครัฐราชการ คือ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เข้ามาช่วยเหลือ ร่วมมือ และช่วยประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาคเอกชนที่

¹³ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (กหวิหมา)

¹⁴ อาจารย์ที่ปรึกษา

เข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว และ 4) แนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนที่ต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมภายในชุมชน อาคารสถานที่ ที่มีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร และเป็นจุดขายในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน ทำให้ตลาดบ้านใหม่ได้รับการอนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งชุมชนตลาดบ้านใหม่นั้น ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบางปะกง ริมถนนสุขุมวิท ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นตลาดที่อยู่คู่กับชาวแปดริ้วมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นย่านเศรษฐกิจเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 150 ปี แต่เดิมเรียกกันว่า “ตลาดริมน้ำ” เดิมเป็นชุมชนที่มีชาวไทย – จีน อาศัยอยู่ เนื่องจากถนนหนทางยังมีไม่ทั่วถึงมากนัก การเดินทางของผู้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยในสวนจึงจำเป็นต้องพึ่งพาแม่น้ำบางปะกงเป็นเส้นทางคมนาคมหลัก ตลอดทั้งวันจะเห็นเรือพาย เรือแจว และเรือโดยสารประจำทางแล่นขวกไขว่ไปมา ผู้คนที่อาศัยอยู่ในสวนฝั่งตรงข้ามจะพายเรือข้ามฝั่งมาขึ้นที่ท่าเรือหรือโปะะของร้านค้าและอาศัยฝากเรือ ผู้คนที่อยู่ไกลออกไปก็มักนั่งเรือประจำทางมายังตลาดบ้านใหม่เพื่อจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ตลาดแห่งนี้และเป็นจุดแลกเปลี่ยนสินค้าสำคัญของจังหวัดฉะเชิงเทรา (ไซค์, 2561, หน้า 1-3).

เมื่อมีการพัฒนาตลาดโบราณเก่าแก่ขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองฉะเชิงเทราและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยสำนักงานภาคกลางเขต 8 ที่ตั้งเอาเอกลักษณ์เฉพาะตัวทางด้านวิถีชีวิตและด้านวัฒนธรรมของชาวชุมชนตลาดบ้านใหม่มาเป็นจุดขายของตลาด ทำให้ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว กลับมาคึกคักและเป็นที่น่าสนใจอีกครั้ง โดยในการศึกษาค้นคว้าวิจัยต้องการศึกษาถึงรูปแบบการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ ว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนหรือไม่ และสามารถสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้แก่คนในชุมชนได้มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 2.) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 3.) เพื่อศึกษาการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา 4.) เพื่อเสนอแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลเทรหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเสนอแนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มคณะกรรมการชมรมรักษ์บ้านใหม่ กลุ่มผู้ค้าในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว นักท่องเที่ยวในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว จำนวน 11 คน ในเขตพื้นที่ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.) เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว 2.) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป 3.) ผลงานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นอื่น ๆ ต่อไป 4.) ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว โดยวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีทฤษฎีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 อ่างใน สุทธิ เสริฐศรี, 2557, หน้า 25-26) ที่อธิบายว่า การจัดการการท่องเที่ยวจะเน้นความสำคัญของการควบคุมคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว การเอาใจใส่ดูแลจำนวนและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ไว้ 5 ด้าน คือ การจัดการการท่องเที่ยวของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว การตระหนักและความต้องการของชุมชน ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น และการแบ่งปันผลประโยชน์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นให้ยั่งยืน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งต้องอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนควบคู่ไปด้วย และสิ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการชุมชนคือต้องได้รับการยอมรับและการร่วมมือของคนในชุมชนในการบริหารจัดการจึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิมพ์ภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดพังงา มุ่งเน้นการส่งเสริมและขับเคลื่อนการเติบโตอย่างยั่งยืนของชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบหลักของการ

ท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไครคือ ศักยภาพทางการท่องเที่ยว กระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและความยั่งยืนของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้ สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยวิเคราะห์จากแนวคิด และทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980, อ้างใน วิษณุ หยกจินดา, 2557, หน้า 10-11) ที่อธิบายว่า เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับ ผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยปรับใช้ตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ไว้ 3 ด้าน คือ การมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ (Decision making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) และการมี ส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อข้อมูลเรื่องของการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากหน่วยงาน ภายนอก ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ รายงานผลการศึกษาลำดับ เพื่อที่จะรวบรวมรายละเอียดทั้งหมดมาทำการ วิเคราะห์ แปรผล สรุปผล และรายงานผลการศึกษาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มคณะกรรมการ ชุมมรรักษ์บ้านใหม่ กลุ่มผู้ค้าในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว นักท่องเที่ยวในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปด ริ้ว

วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อข้อมูลเรื่องของการจัดการการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากหน่วยงาน ภายนอก ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ รายงานผลการศึกษาลำดับ เพื่อที่จะรวบรวมรายละเอียดทั้งหมดมาทำการ วิเคราะห์ แปรผล สรุปผล และรายงานผลการศึกษาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มคณะกรรมการ ชุมมรรักษ์บ้านใหม่ กลุ่มผู้ค้าในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว นักท่องเที่ยวในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปด ริ้ว

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา การอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว พบว่า ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วได้มีกระบวนการบริหารจัดการภายในตลาดบ้านใหม่เป็นอย่างดี โดยได้รับความร่วมมือจาก คนในชุมชน บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ให้การอนุรักษ์การท่องเที่ยวของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว อย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว

ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ให้อย่างยั่งยืน ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ทั้งด้านคน ทรัพยากรในชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยจำเป็นต้องมีความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อพัฒนาและคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ให้อยู่กับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และเพื่อสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชน ตามแนวความคิด ของ ลูเธอร์ กุลลิก (Luther Gulick) ที่ได้เสนอแนวคิด (POSDCoRB) "อดิศร เอ ,2555) ในการจัดการ ดังต่อไปนี้

1.1 การวางแผน มีการวางแผนโครงการและแผนงานต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความอยู่รอดของคนในชุมชน การยกระดับความเป็นอยู่รายได้เสริมแก่คนในชุมชน และการพัฒนาคนกับสินค้าควบคู่กันไป

1.2 การจัดการองค์การ มีการก่อตั้งชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ร่วมกับเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา เข้ามามีส่วนช่วยในการบริหารจัดการตลาดร่วมกับคนในชุมชนตลาดบ้านใหม่

1.3 การจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การ เป็นกลุ่มคนในท้องถิ่น ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว โดยในตลาดแห่งนี้อยู่กันแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่แบบญาติมิตร มีอะไรก็คอยช่วยเหลือกัน เป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่ออยากฟื้นฟู พัฒนา และอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ จึงไม่มีกระบวนการหรือขั้นตอนการบริหารคนที่เป็นทางการนัก ทุกคนทำด้วยความสมัครใจ

1.4 การอำนวยการ มีการให้คนในชุมชนขึ้นมาเป็นตัวแทนในการตัดสินใจเรื่องภายในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว และมติที่ได้เกินครึ่งก็ถือว่ามติผ่าน สามารถนำไปปฏิบัติได้

1.5 การประสานงาน ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว เป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก ในการติดต่อประสานงานภายในชุมชนนั้นทำได้ง่าย เพราะชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความสมัครใจ ขอความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ก็ทำได้ ส่วนจากติดต่อประสานกับภายนอก มีหน่วยงานจากภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือและช่วยประชาสัมพันธ์ คือ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

1.6 การรายงาน ในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ผู้ที่มีหน้าที่คอยรายงานผลการดำเนินงานหรืองบประมาณต่างๆ คือ เทศบาลและคณะกรรมการชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ นอกจากเทศบาลและคณะกรรมการจะมีหน้าที่คอยแจ้งเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ ภายในตลาดบ้านใหม่แล้ว ยังมี

หน้าที่คอยเสนอและในคำแนะนำในการจัดสรรผลประโยชน์ภายในตลาดอีกด้วย

1.7 การงบประมาณ ในการบริหารจัดการงบประมาณภายในตลาดบ้านใหม่ ผู้ที่บริหารจัดการคือ เทศบาลภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและกลุ่มแม่ค้าในตลาดบ้านใหม่

2. การตระหนักและความต้องการของชุมชน

ในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวให้ยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากคนในพื้นที่ ต้องรับฟังถึงความต้องการของคนในชุมชน หน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาต้องแสดงเจตจำนงที่ชัดเจน ไม่ว่าจะป็นวิธีการ การดำเนินงาน งบประมาณ ผลดี ผลเสีย และในอนาคตจะเป็นเช่นไร โดยจะต้องมีการสอบถามความต้องการของชุมชนก่อนที่จะลงมือกระทำการใดๆ และต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เพื่อป้องกันการครหาในอนาคตได้ แต่ต้องไม่ละเลยเสียงส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วย

2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการเรียกชาวบ้านในชุมชนตลาดบ้านใหม่มาพูดคุยกันในเรื่องการเปิดตลาดบ้านใหม่ ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยในการเปิดตลาดครั้งนี้

2.2 ความต้องการของคนในชุมชน ต้องการรายได้ที่เพิ่มขึ้น การกระตุ้นการท่องเที่ยวในชุมชน และห้องน้ำให้เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว

3. ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องกำหนดขอบเขตในการพัฒนาและรับฟังความคาดหวังของคนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ว่า

3.1 ขอบเขตของสินค้าและบริการ โดยแรกเริ่มตลาดบ้านใหม่ไม่ได้กำหนดขอบเขตของสินค้าและบริการไว้อย่างชัดเจน ต่อมาได้มีการกำหนดขอบเขตของสินค้าและบริการ เพื่อจะได้มีความหลากหลายและสามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าและบริการได้

3.2 ความคาดหวังของคนในชุมชนทั้งในอดีตและอนาคต แรกเริ่มได้คิดที่จะจัดระเบียบให้กับตลาดบ้านใหม่ ให้มีการอนุรักษ์อาคารสถานที่ของชุมชนตลาดบ้านใหม่ และต้องการที่จะเพิ่มรายได้ให้คนในท้องถิ่น และสิ่งที่คนในชุมชนและทีมผู้บริหารตลาดคาดหวังในอนาคต คืออยากให้ตลาดมีความมั่นคง เพื่อที่คนให้ชุมชนจะได้ยึดเป็นอาชีพหลักในการใช้ชีวิตประจำวันและอยากให้คนในชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

4 การใช้วัสดุและผลผลิตจากท้องถิ่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควรมีการรณรงค์และกำหนดนโยบายเรื่องการใช้วัสดุในท้องถิ่นหรือวัสดุจากธรรมชาติ เพื่อนำมาสู่การลดต้นทุนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4.1 การใช้วัสดุในท้องถิ่นในการก่อสร้างและซ่อมแซม เป็นตลาดที่มีความเป็นเอกลักษณ์เรื่องความเป็นโบราณ ในเรื่องการใช้วัสดุจากท้องถิ่นในการก่อสร้างหรือซ่อมแซมนั้นค่อนข้างเห็นได้ชัดว่ามีการคงความเป็นความโบราณไว้อย่างชัดเจน

4.2 การใช้วัสดุในท้องถิ่นแทนการใช้ถ้วยโฟมและถุงพลาสติก ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว มีนโยบายเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นและข้อบังคับในการใช้ผลิตภัณฑ์ใส่ของ ส่วนที่สังเกตเห็นในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว มีการใช้ใบตองในการห่อสินค้าและวางสินค้า ใช้ใบตองแห้ง

แทนถ้วย ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนในการซื้อผลิตภัณฑ์ใส่ของด้วย

5. การแบ่งปันผลประโยชน์

การพัฒนาทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดคงไม่ คือ กลุ่มคนในชุมชนหรือกลุ่มแม่ค้า ที่มีทั้งอาชีพและมีรายได้ เรื่องผลตอบแทนของคณะกรรมการ ผู้ดูแลภายในตลาดนั้น ไม่มี เพราะเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในตลาด ส่วนในมุมมองของ นักท่องเที่ยว ก็รู้สึกดีที่คนในชุมชนมีกิจการ มีอาชีพ มีรายได้ นอกจากนั้นยังมีสวัสดิการ เช่น อบรม ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือในกรณีฉุกเฉินเข้าโรงพยาบาลก็จะได้ 500 ต่อคน และถ้าเสียชีวิต ก็ 1000 บาท

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนพบว่า คนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์การท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)

ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้นประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและ จัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

1.1 การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ในช่วงแรก คุณธิติมา ฉายแสง เกิดความคิดว่า อยากให้ประชาชนในชุมชนตลาดบ้านใหม่มีรายได้ และต้องการฟื้นฟูตลาดเก่าขึ้นมาอีกครั้ง จึงได้มีการ เรียกชาวบ้านในชุมชนตลาดบ้านใหม่มาพูดคุยกันในเรื่องการเปิดตลาดบ้านใหม่ ส่วนใหญ่ชาวบ้าน เห็นด้วยในการเปิดตลาดครั้งนี้ โดยช่วงแรกจะเปิดเฉพาะวัน เสาร์-อาทิตย์ เท่านั้น

1.2 การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับ วางแผนและนโยบายต่าง ๆ ภายในตลาดนั้น ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ได้มีการประชุม คณะกรรมการเพื่อหารือและหาข้อยุติในเรื่องต่าง ๆ ภายในตลาดบ้านใหม่ โดยผู้ที่มีหน้าที่ในการ ตัดสินใจ คือ คณะกรรมการชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ เพราะถือว่าเป็นตัวแทนของคนในชุมชนตลาด บ้านใหม่

1.3 การตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ การตัดสินใจในการปฏิบัติตาม แผนที่วางไว้นั้น ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ได้เอากฎ ข้อบังคับ และนโยบายต่างๆ มาจากมติที่ ประชุมมาปฏิบัติและดำเนินการตามที่กำหนดไว้ เพราะถือว่าเป็นกฎ ข้อบังคับ และนโยบายที่ได้ผ่านที่ ประชุมแล้วจึงได้นำมาปฏิบัติ ซึ่งส่วนใหญ่คนในตลาดบ้านใหม่ จะค่อนข้างเห็นด้วยกับกฎ ข้อบังคับ และนโยบายต่าง ๆ ที่ได้กำหนด ไม่มีอะไรแย้งเพราะส่วนมากก็ทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของตลาด บ้านใหม่ทั้งนั้น

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้บ้างและจะทำประโยชน์โดยวิธีการใด เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารงาน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

2.1 การสนับสนุนด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านทรัพยากร ส่วนมากคนในตลาดบ้านใหม่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นอยู่แล้ว โดยคนที่นี่เขาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรเป็นอย่างมาก

2.2 การบริหารงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงาน โดยตลาดบ้านใหม่จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากคนในชุมชนมาดูแลและบริหารจัดการภายในตลาด ซึ่งถึงว่าคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีการแบ่งหน้าที่การดำเนินงานที่ค่อนข้างชัดเจนและอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2.3 การประสานงาน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการประสานงาน ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว เป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก ในการติดต่อประสานงานภายในชุมชนนั้นทำได้ง่าย เพราะชุมชนตลาดบ้านใหม่มีความสมัครใจ ขอความร่วมมือในเรื่องต่างๆ ก็ทำได้ง่าย ตัวอย่างเช่น การเรียกประชุมที่มีประจำของตลาดใหม่ เมืองแปดริ้ว ส่วนมากจะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากแม่ค้าหรือคนในชุมชน

2.4 การขอความช่วยเหลือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเกี่ยวกับขอความช่วยเหลือ ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว เป็นตลาดของคนในชุมชน ในเรื่องการขอความช่วยเหลือนั้นเป็นเรื่องปกติของตลาดแห่งนี้ เพราะตลาดแห่งนี้แบบพึ่งพาอาศัยกัน มีอะไรก็จะคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนเรื่องการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกก็มีการขอความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์และการเข้าร่วมโครงการ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของชุมชนนี้ รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวกและทางลบที่เป็นผลเสียของชุมชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในชุมชน

3.1 การมีส่วนร่วมในการรับรู้ผลประโยชน์ภายในชุมชน คนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วได้มีส่วนในการรับรู้ผลประโยชน์ภายในชุมชนมาตลอด โดยทางเทศบาลและคณะกรรมการจะแจ้งรายรับ รายจ่าย และงบประมาณที่เข้ามาภายในตลาดให้คนในชุมชนทราบเสมอ

3.2 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตน นอกจากเทศบาลและคณะกรรมการจะมีหน้าที่คอยแจ้งเรื่องผลประโยชน์ต่างๆ ภายในตลาดบ้านใหม่แล้ว ยังมีหน้าที่คอยเสนอและในคำแนะนำในการจัดสรรผลประโยชน์ภายในตลาดอีกด้วย แต่การตัดสินใจทั้งหมดก็ยังขึ้นอยู่กับคนในชุมชน

การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเรื่องการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่า มีหน่วยงานภายนอกมาให้การสนับสนุนแก่ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานภาครัฐราชการ

ในการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกของ ตลาดบ้านใหม่ นอกจากคุณธิติมา ฉายแสง และทีมเทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา ยังมี ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เข้ามาช่วยเหลือร่วมมือ และช่วยประชาสัมพันธ์ ซึ่งในการดูแลภายในตลาดทั้งหมดส่วนมากจะอยู่ที่คนในชุมชนและกลุ่มแม่ค้า โดยมีการดูแล สนับสนุน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน

2. หน่วยงานภาคเอกชน

ในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ยังมีภาคเอกชนที่เข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วบ้าง เช่น ถ่ายละคร ถ่ายภาพยนตร์ รายการท่องเที่ยว เป็นต้น อีกด้วย

การอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว อย่างยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเรื่องหลักการที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว อย่างยั่งยืน พบว่า ประชาชนภายในตลาดบ้านใหม่เห็นความสำคัญต่อการสร้างความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

1. สร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความยากจนและความลำบากของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่ควรที่จะหาผลประโยชน์อันเกินควรและควรหาผลประโยชน์บนรากฐานแห่งความถูกต้อง ไม่เบียดเบียนคนในท้องถิ่น และควรรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนในอนาคต

1.1 จัดความจนและความลำบากของคนในชุมชน ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว เป็นสถานที่หาอาชีพและรายได้เสริมให้กับคนในท้องถิ่น โดยบางคนมีงานประจำอยู่แล้ว แต่เสาร์ อาทิตย์ก็จะนำของมาขายเพื่อหารายได้เสริม ส่วนคนสูงอายุภายในตลาดหรือคนที่ว่างงาน สถานที่แห่งนี้สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้

1.2 สร้างความมั่นคงในชีวิต ทางกลุ่มผู้บริหารของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว พยายามผลักดันให้ตลาดบ้านใหม่เป็นที่รู้จักและมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยอะๆ เพื่อที่จะได้เป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชน และสร้างความมั่นคงทางอาชีพให้กับคนในชุมชน

2. สร้างความยั่งยืนทางสังคม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องสนับสนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกครั้ง เพื่อเป็นการประหยัด การสร้างสมดุล เป็น

การเพิ่มรายได้และลดต้นทุนให้ชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรต้องคำนึงถึงธรรมชาติ และมองถึงหลักการใช้ประโยชน์สูงสุด มั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่ การกระจายผลประโยชน์ในชุมชนอย่างเป็นธรรม

2.1 การสนับสนุนให้ประชาชนใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วมีความเป็นเอกลักษณ์เรื่องความเป็นโบราณ เช่น อาคารสถานที่ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยที่ตลาดแห่งนี้เน้นการอนุรักษ์ให้คงอยู่มากกว่า เพื่อตั้งความเป็นเอกลักษณ์จุดนี้มาเป็นจุดขายของตลาดบ้านใหม่ จึงจะเห็นว่าคนที่นี่ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ชอบสิ่งที่เป็นอยู่ และพยายามดูแลรักษาเป็นอย่างดี

2.2 เพิ่มรายได้และลดต้นทุนให้ชุมชน ที่ตลาดบ้านใหม่แห่งนี้ มีการรณรงค์การใช้วัสดุในท้องถิ่นแทนการใช้ถ้วยโฟมและถุงพลาสติกอยู่ จากที่สังเกตเห็นในตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วมีการใช้ใบตองในการห่อสินค้าหรือวางสินค้า ใช้ใบตองแห้งแทนถ้วย ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนในการซื้อผลิตภัณฑ์ใส่ของด้วย

3. สร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึภาคภูมิใจแก่คนในชุมชน และไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามกับคนรุ่นหลังต่อไป

3.1 การรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว มีกิจกรรมที่สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลไทย-จีน งานเทศกาลอาหาร การประกวดร้องเพลง การสอนรำไทย การแข่งหมากรุก และพยายามที่จะคงความเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้ เป็นต้น

4. สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและใช้งานที่อยู่ในขอบเขต หากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไป หรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

4.1 การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาด ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว เป็นตลาดที่เมื่อเดินเข้าไปจะมีกลิ่นอายของความเป็นโบราณ หวนให้รำลึกถึงอดีตของคนวัยกลางคนขึ้นไป ซึ่งในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนมีการอนุรักษ์และรักษาจุดเด่นนี้ไว้เป็นอย่างดี และเลือกที่จะใช้ความเป็นเอกลักษณ์นี้ในการพีเชนต์ความเป็นตลาดบ้านใหม่ เพื่อให้ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวประทับใจในบรรยากาศที่มีเอกลักษณ์นี้ คนในชุมชนก็มีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองและพยายามอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ให้ยั่งยืนต่อไป

4.2 การบำรุงรักษา ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อาคารและสถานที่เป็นอย่างมาก เพราะสิ่งนี้มีอายุมากกว่า 150 ปี และเป็นจุดขายของตลาดแห่งนี้ ด้วยความที่มีอายุมากกว่า จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการและซ่อมแซมบ้าง แต่ก็ยังคงเค้าโครงเดิมเพื่อรักษากลิ่นอายของความเป็นตลาดโบราณไว้

อภิปรายผล

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ผลการศึกษา พบว่า ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว นั้น เป็นตลาดของชุมชนอย่างแท้จริง คือ บริหารจัดการเรื่องภายในตลาดโดยคนในชุมชน โดยมีเทศบาลและคณะกรรมการชมรมรักษ์ตลาดบ้านใหม่ จะคอยดูแล ให้คำแนะนำ และกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ ขอบเขตภายในตลาด แต่ไม่ได้เป็นการบังคับ ชูเชิญ ให้อยู่ภายใต้กฎระเบียบ แต่เป็นการให้ความเป็นอิสระในการดำเนินการและตัดสินใจอย่างเต็มที่ ซึ่งรูปแบบการจัดการของตลาดบ้านใหม่ เป็นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพัฒนาคนในชุมชน โดยให้ประชาชนในตลาดบ้านใหม่ เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน โดยวิเคราะห์ รูปแบบการจัดการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ สอดคล้องกับวิจัย ของ พิมพัสภัส พงศกรรังศิลป์ (2557) ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ปรากฏความเหมือน อันมีความน่าสนใจว่า มีการปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร มีการรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนที่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประเด็นการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า ตลาดบ้านใหม่มีกระบวนการในการให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน และผลประโยชน์เป็นอย่างดี ซึ่งตลาดบ้านใหม่ได้มีวิธีการเลือกสรรคณะกรรมการ โดยการให้คนในชุมชนขึ้นมาเป็นตัวแทนในการตัดสินใจเรื่องภายในตลาดบ้านใหม่ ในการตัดสินใจเรื่องในตลาดจะเป็นมติของกลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มแม่ค้าทั้งสิ้น ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับที่ประชุมไม่ใช่ว่าผู้บริหาร ส่วนเรื่องการดำเนินงานและเรื่องของผลประโยชน์ ได้มีการแบ่งหน้าที่การดำเนินที่ค่อนข้างชัดเจน ดูแลรับผิดชอบในส่วนหน้าที่ของตนเอง และอยู่ร่วมกันแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

ประเด็นการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า แรกเริ่มตลาดบ้านใหม่เกิดจากการที่คุณธิติมา ฉายแสง และทีมเทศบาล อยากจะเข้ามาจัดระเบียบให้กับตลาดเก่าและบูรณะขึ้นมาใหม่อีกครั้ง โดยได้รับการช่วยเหลือจากคนในชุมชน นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานภาครัฐคือ ททท. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) เข้ามาช่วยเหลือร่วมมือ และช่วยประชาสัมพันธ์ หน่วยงานภาคเอกชนที่เข้ามาช่วยในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้วบ้าง เช่น ถ่ายละคร ถ่ายภาพยนตร์ รายการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยวิเคราะห์การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกต่อการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ สอดคล้องกับ สมชัย เบญจชย

(2549) ที่อธิบายว่า การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ชุมชนท้องถิ่นในชนบทส่วนใหญ่มักอยู่ในภาวะด้อยโอกาสในหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความรู้และทักษะในการพัฒนาและการจัดการ ยิ่งเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นงานบริการที่ต้องมีมาตรฐานขั้นต่ำ เพราะมีการแข่งขันทางการตลาดแล้ว เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นไม่คุ้นเคย ก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดความท้อแท้และไม่สามารถดำเนินการต่างๆ ตามความตั้งใจได้ ตรงจุดนี้หน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนรวมทั้ง NGOs หรือผู้รู้ต่างๆ จะต้องเข้ามาสนับสนุนหรือช่วยเหลือ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน อย่างจริงจังและต่อเนื่อง พร้อมสร้างภูมิคุ้มกันต่ออิทธิพลต่างๆ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่มีผลมาจากการท่องเที่ยวด้วย โดยปรับใช้ตามแนวคิดทฤษฎีดังกล่าว ไว้ 2 หน่วยงาน คือ หน่วยงานภาครัฐ และ หน่วยงานภาคเอกชน

ประเด็นการอนุรักษ์ตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว อย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า ตลาดบ้านใหม่ก่อตั้งขึ้นมาก็เพื่อต้องการให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เสริม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น วัฒนธรรม ชนบธรรมนิยมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ สภาพแวดล้อมภายในชุมชน อาคารสถานที่ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่ควรค่าต่อการอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร และเป็นจุดขายในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนอีกด้วย โดยวิเคราะห์ แนวการอนุรักษ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของตลาดบ้านใหม่ เมืองแปดริ้ว ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

- 1.1 ควรมีการประชาสัมพันธ์ตลาดบ้านใหม่ ให้เป็นที่รู้จัก โดยการใช้สื่อออนไลน์ให้เป็นประโยชน์
- 1.2 ควรมีการจัดบริการห้องน้ำสาธารณะให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในตลาดบ้านใหม่หรือผู้ที่สัญจรไปมา
- 1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมในตลาดบ้านใหม่ทุกๆ ปี อย่างต่อเนื่อง เพื่อดึงนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอก เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดฉะเชิงเทรามากขึ้น
- 1.4 ควรมีการให้ความรู้แก่คนในชุมชน แม่ค้า และนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน
- 1.5 ควรมีการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งชีวิต ในบริเวณตลาดบ้านใหม่ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนวิถีชีวิตของคนภายในชุมชน และส่วนแสดงโบราณวัตถุต่างๆ เพื่อเป็นการเรียนรู้และหวนรำลึกถึงอดีต

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการตลาดโบราณในหลายๆ พื้นที่ ที่มีความแตกต่างทางด้านวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกัน

2.2 ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องในตลาดบ้านใหม่ เพื่อหาแนวทางและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ที่มีผลต่อเสื่อมโทรมทางทรัพยากรในท้องถิ่น

2.3 ส่งเสริมให้คนในชุมชนตลาดบ้านใหม่ มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น อีกทั้งยังมีการจัดอบรมสำหรับผู้ประกอบการท่องเที่ยวของชุมชนถึงบทบาทหน้าที่และการบริการทางการท่องเที่ยว มีการสร้างทัศนคติเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวที่ควบคู่กับการอนุรักษ์ ว่าการท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้

บรรณานุกรม

- ไซต์. (2561). *ประวัติชุมชนตลาดบ้านใหม่*. ค้นเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://sites.google.com/site/tladbanhim100pi/prawati-chumchn-tlad-ban-him>
- นายสมชัย เบลูจชย. (2549). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. *เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตร “การบริหารจัดการป่าชุมชนและการพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2549*. เชียงใหม่: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 7 (3), 650-665.
- วิชณู หยกจินดา. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านทุ่งกว้าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุธี เสริฐศรี. (2557). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคกน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อดิสร เอ. (2555). *แนวคิดและทฤษฎีการจัดการ “POSDCoRB”*. ค้นเมื่อ 13 เมษายน 2561 จาก <http://adisony.blogspot.com/2012/10/luther-gulick.html>

รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ชไมพร อับดุลเลาะห์¹⁵
ดร. ผกาวดี สุพรรณจิตวนา¹⁶

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการของชุมชนในการริเริ่มจัดการขยะ รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการขยะ โดยทำการศึกษาจากคณะกรรมการชุมชนและประชาชนในพื้นที่ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 2 กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน และ 2) สมาชิกในชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานครจำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า 1) การบริหารจัดการขยะในชุมชน พบว่า การบริหารจัดการขยะในชุมชนนั้นได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้คือ หลักการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และหลักPDCAวงจรการบริหารควบคุมคุณภาพ และหลักกลยุทธ์ 5R มาบูรณาการประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ 2) ปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการขยะในชุมชน พบว่า 2.1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ คือ สมาชิกในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ขาดการรวมกลุ่มในชุมชน ไม่มีการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน 2.2) ปัญหาทางด้านสังคม คือ สมาชิกในชุมชนมีความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้อง 2.3) ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การจัดเก็บขยะของหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถมาจัดเก็บขยะในชุมชนได้สะดวก เพราะรถขยะไม่สามารถเข้ามาถึงบริเวณชุมชน ต้องจัดเก็บขยะทางน้ำด้วยเรือขนขยะเพียงทางเดียวเท่านั้น ทำให้เกิดปัญหาขยะล้นถึงส่งผลให้มีกลิ่นเหม็นรบกวนและทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี 3) รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนพบว่า 3.1) แนวทางที่ชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขนั้นคือ การรวมกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการประกอบอาชีพการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างงานในชุมชนและการรณรงค์ให้ทุกคนร่วมมือกัน

¹⁵ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

¹⁶ อาจารย์ที่ปรึกษา

นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน 3.2) การจัดเวทีประชาคมเพื่อชี้แจง อธิบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะในชุมชน การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชนและให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการจัดการขยะอย่างถูกหลักวิชาการ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน การรณรงค์และประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนเอง ในการร่วมมือกันจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน 3.3) แนวทางที่ชุมชนได้ร่วมกันแก้ไขนั้น คือ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการขยะในชุมชน การมีส่วนร่วมและจัดการทรัพยากรอย่างฉลาดและรอบคอบสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด เช่น การนำเศษอาหาร ผลไม้ ผักที่เน่าเน่ามาหมักในถังหมัก เพื่อทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ และนำปุ๋ยชีวภาพที่ได้จากการหมักมาใช้ในการเกษตรครัวเรือนในชุมชนจะมีบ่อดักไขมันก่อนปล่อยน้ำลงคลอง น้ำมันที่ใช้แล้วก็จะนำมาทำเป็นไบโอดีเซลซึ่งสามารถใช้กับเครื่องดีเซลได้ทุกชนิด และกลืนไม่เหม็นเป็นต้น

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรุงเทพมหานคร ผลิตขยะมูลฝอยมากที่สุดในประเทศไทยถึงร้อยละ 20 ของมูลฝอยทั้งหมด และมีอัตราสร้างขยะเฉลี่ยต่อคนสูงกว่าจังหวัดอื่น ๆ ของไทย โดยในปีงบประมาณ 2557 ประมาณ 2.3 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี ทั้งนี้หากดูปริมาณมูลฝอยเฉลี่ยต่อวันจากรายปีงบประมาณ พบว่า ปี 2554 มีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ย 8,943.1 ตัน ปี 2555 มีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ย 9,747.74 ตัน ปี 2556 มีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ย 9,963.27 ตัน และปี 2557 มีปริมาณมูลฝอยเฉลี่ย 9,697.21 ตัน ซึ่งต่ำกว่าที่ธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (JBIC) คาดการณ์ไว้ว่ากรุงเทพมหานคร จะผลิตมูลฝอย 13,425 ตันต่อวัน จากพื้นที่ทั้ง 50 เขตในกรุงเทพฯ เขตที่มีปริมาณมูลฝอยมากที่สุด 3 อันดับแรกของปีงบประมาณ 2557 (เดือนตุลาคม 2556 – พฤษภาคม 2557) คือ จตุจักร 86,683.43 ตัน คลองเตย 81,402.97 ตัน และบางกะปิ 78,773.54 ตัน ในขณะที่เขตที่มีปริมาณมูลฝอยน้อยที่สุด 3 อันดับ คือ สัมพันธวงศ์ 13,534.65 ตัน บางกอกใหญ่ 19,282.07 ตัน และป้อมปราบศัตรูพ่าย 20,094.46 ตัน (ไทยพับลิก้า, 2557, หน้า 1)

การจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เริ่มด้วยการจัดกิจกรรมให้ชาวชุมชนมารวมกลุ่มกัน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ณ ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย เป็นกิจกรรมในโครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมด้านการดูแลรักษาคลองระบายน้ำสายหลัก แลกเปลี่ยนข้อมูลปัญหาและตั้งคนในชุมชน ร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะและการจัดการระบายน้ำ โดยมีสำนักงานเขตคลองเตย สำนักงานการระบายน้ำ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และประชาชนชุมชนเกาะกลาง เข้าร่วม โดยได้มีการคัดเลือก “อาสาชุมชน...คนรักคลอง” ร่วมหาแนวทางการจัดการขยะ บำรุงรักษาคลองระบายน้ำเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำโดยชุมชนเกาะกลาง มีลักษณะเป็นเกาะตั้งอยู่ในแม่น้ำที่ผ่านมาประสบปัญหาเรื่องที่ตั้งขยะชาวบ้านได้รวมตัวจัดการปัญหาขยะโดยจัดซื้อเรือ

เก็บขยะมีอาสาสมัครรวบรวมขยะในชุมชนไปทิ้งบนฝั่ง ไม่ให้เกิดปัญหาขยะล้นชุมชน ทำให้การระบายน้ำของชุมชนดีขึ้น มีการคัดแยกขยะที่สามารถนำมารีไซเคิลโดยแยกเป็นประเภทต่างๆ บางส่วนนำมาทำน้ำหมักชีวภาพใช้ในแต่ละครัวเรือน กิจกรรมนี้จะต่อยอดแนวทางดูแลรักษาคลองประเวศบุรีรมย์ คลองระบายน้ำสายหลักของ กทม. ที่เชื่อมต่อกับคลองด่าน เส้นทางออกสู่อ่างเก็บน้ำบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในการศึกษาารูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานครจึงมีความสำคัญเพราะชุมชนนี้มีระบบการบริหารจัดการขยะที่ดีสามารถลดขยะที่เกิดจากการใช้ในครัวเรือนได้ถึง ร้อยละ 70 ซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ในละแวกเขตที่มีปริมาณขยะติด 1 ใน 3 ของกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.) เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลางเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 2.) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลางเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร 3.) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการบริหารจัดการขยะของชุมชน ปัญหาและแนวทางการจัดการขยะ รูปแบบการบริหารจัดการขยะของชุมชนเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชน จำนวน 5 คน และ ประชาชนชาวชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน รวมทั้งหมด 15 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม ถึง 10 เมษายน พ.ศ. 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาและจัดการอุปสรรคในการจัดการขยะในชุมชน 2.) สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน 3.) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการจัดการขยะในแผนแม่บทชุมชน 4.) เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการขยะให้กับชุมชนอื่น

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร มีดังนี้

สุรัชย์ พวงงาม (2558, หน้า125) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาเรื่องการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนในการบริหารจัดการขยะ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเขานิพันธ์อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรคข้อเสนอแนะ และแนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลเขานิพันธ์ อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแทนครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลเขานิพันธ์ ที่ถูกสุ่มอย่างเป็นระบบ จำนวน 331 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่มีความเชื่อมั่น 0.87 และการสนทนากลุ่มกับผู้บริหารและปฏิบัติจำนวน 21 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่สูงที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลางรองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการขยะอยู่ในระดับน้อยและด้านการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

ธรากร สารธรรม (2551, หน้า1-279) ได้ทำการศึกษาเรื่องยุทธวิธีพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบล ด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล ตำบลด่านซ้าย และยุทธวิธีพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย

ผลการศึกษาพบว่าระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลด่านซ้าย ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร มีวิธีการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมูลฝอยโดยจัดวางถังขยะไว้ตามริมถนนเป็นจุดๆ จุดละ 1 ถังรวม 310 ถัง โดยไม่มีถังแยกขยะ มีรถมาเก็บขยะมูลฝอย 2 คันเก็บรวบรวมทุกวัน วันละ 1 รอบ ตั้งแต่เวลา 05.00-08.00 น.เก็บรวบรวมขยะได้ 3 ตันต่อวันแล้วนำไปทิ้งยังบ่อขยะของเทศบาลและฝังกลบปีละ 2-4 ครั้งในพื้นที่ 50 ไร่ ซึ่งอยู่ห่างจากที่ตั้งเทศบาล 6 กิโลเมตร โดยมีฝ่ายที่รับผิดชอบการจัดการขยะ คือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมมีพนักงานเก็บขยะ 13 คน ปัญหาคือ ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้นทุกเดือนโดยเฉลี่ยเดือนละ 0.05 ตันยังขาดการจัดการขยะอย่างครบวงจร ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องยังไม่มีส่วนร่วมกับเทศบาลในการจัดการขยะมูลฝอยเท่าที่ควร

สมบัติ ชมพูน้อย (2550, หน้า 1-95) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจ้วงาม จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์เกี่ยวกับขยะมูลฝอยในปัจจุบัน แนวโน้มของสถานการณ์ขยะมูลฝอยในอนาคต รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนและองค์การบริหารส่วนตำบล เสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล เสนอแนะแผนการปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล และเสนอแนะแผนปฏิบัติการการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล

ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์เกี่ยวกับขยะมูลฝอยในปัจจุบันของประชาชนในเขตตำบลจี้วังงาม มีขยะที่เหลือทิ้งจากครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทเศษถุงพลาสติก/เศษพลาสติก/กล่องโฟม คิดเป็นร้อยละ 93 รองลงมาสองลำดับแรกคือ เศษอาหาร/ผัก/ผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 79.3 และเศษกระดาษ จำพวกหนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 71.5 ประชาชนมีวิธีการในการกำจัดขยะโดยนำไปทิ้งลงถังขยะขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 87.3 รองลงมาตามลำดับคือ การเผาขยะมูลฝอยด้วยตนเอง ในพื้นที่บริเวณบ้าน คิดเป็นร้อยละ 10.0 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล สองลำดับแรกคือ 1. จำนวนถังขยะมีไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องการถังขยะเพิ่มมากขึ้น และต้องการรูดำเนื่องจากปัจจุบันถังขยะมีขนาดเล็กเกินไป และชาวบ้านบางบ้านใช้วิธีนำขยะมูลฝอยใส่ถุงพลาสติก โดยมัดและนำไปวางหน้าบ้าน(ร้อยละ 87) 2. ถังขยะควรมีมาตรฐานเหมือนของเทศบาล และต้องมีถังที่แยกประเภทและชนิดของขยะมูลฝอย ขยะเปียกที่มีกลิ่นเหม็นควรมีฝาปิดที่มิดชิดเพื่อป้องกันแมลงวันตอมขยะและป้องกันสัตว์คืบ (ร้อยละ 78) รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจี้วังงามพบว่าส่วนใหญ่ ประชาชนนำขยะมูลฝอยที่เหลือจากการทำอาหารภายในครัวเรือนที่เป็นขยะเปียกเก็บรวบรวมโดยใส่ถุงพลาสติก และมัดให้เรียบร้อยก่อนนำไปทิ้ง รองลงมา คือ การเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยจำพวกขวด แก้ว กระป๋อง หนังสือพิมพ์ที่ใช้แล้วเพื่อขายให้ผู้รับซื้อของเก่าหรือนำไปขายที่แหล่งรับซื้อของเก่า สรุปได้ว่า ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจี้วังงาม ส่วนใหญ่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับมีความรู้ในการจัดการขยะ

ภาววินเทิดขุนทด (2554, หน้า 1) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลสำนักตะคร้อ อำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้คือเพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลสำนักตะคร้อ งานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะการนำขยะกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง ผู้ที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวน 380 คนจากนั้นวิเคราะห์ผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่าคะแนนของการลดปริมาณขยะการนำขยะกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกขยะก่อนทิ้งอยู่ในระดับสูงโดยทั่วไปแล้วประชาชนมีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งยกเว้นขยะประเภทแบตเตอรี่โทรศัพท์ตังนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลสำนักตะคร้อควรจัดการอบรมประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง“รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการของชุมชนในการริเริ่มจัดการขยะในชุมชน รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการขยะในท้องที่ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษามีอยู่ 2 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะกรรมการชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ประธานชุมชน จำนวน 1 คน รองประธานชุมชน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน จำนวน 3 คน

โดยในการศึกษาค้างนี้ ได้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. สมาชิกในชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานครจำนวน 10 คนโดยในการศึกษาค้างนี้ ได้ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ผลการวิจัย

1. ด้านการบริหารจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลางเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ได้นำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้ คือ หลักการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน และหลักกลยุทธ์ 5RตลอดจนการนำหลักPDCAวงจรการบริหารควบคุมคุณภาพและทรัพยากรทางการบริหาร มาบูรณาการประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนและมีคุณภาพ จนทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและชุมชนมีการพัฒนาไปข้างหน้าพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และพัฒนาสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อย่างยั่งยืนได้

2. ด้านปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลางเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ปัญหาที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุของปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านสังคม และปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมคือ สมาชิกในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ขาดการรวมกลุ่มในชุมชน ไม่มีการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้อง ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะและการจัดเก็บขยะของหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถมาจัดเก็บขยะในชุมชนได้สะดวก เพราะรถขยะไม่สามารถเข้ามาถึงบริเวณชุมชน ทำให้เกิดปัญหาขยะล้นถึงส่งผลให้มีกลิ่นเหม็นรบกวนและสภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี โดยปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น ชุมชนได้มีแนวทางแก้ไข ดังนี้ 1)การรวมกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการประกอบอาชีพการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างงานใน

ชุมชน 2) การรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนน้อมนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือน 3) มุ่งเน้นให้มีการพัฒนาตนเองโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของในหลวงรัชการที่ 9 ที่มุ่งหวังให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง 4) การปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อความรัก ความสามัคคี มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันซึ่งกันและกัน มีทำให้ชีวิตมีความสุข 5) การจัดเวทีประชุมชมชุมชนเป็นประจำ เพื่อพบปะ พูดคุย ทำความเข้าใจเรื่องต่างๆ ของชุมชน 6) การจัดกิจกรรม/โครงการที่เป็นการสร้างความรัก ความสามัคคี และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของชุมชน 7) การปลูกฝังในเรื่องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการขยะในชุมชน และ 8) สร้างการมีส่วนร่วมและการกระจายการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม รู้จักใช้และจัดการทรัพยากรอย่างฉลาดและรอบคอบสามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

3. ด้านรูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนของชุมชนเกาะกลางเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ชุมชนได้นำรูปแบบการรวมกลุ่มในชุมชน มาเป็นเป็นวิธีการที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการขยะและการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นั่นคือการรวมกลุ่มคน เพื่อระดมคน ระดมความคิด เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพกลุ่มแม่บ้านฯลฯ หรือที่เรียกว่าวิสาหกิจชุมชน สามารถสร้างสวัสดิการให้แก่คนในชุมชนได้เช่น การปันผลเพื่อคืนกำไรให้สมาชิก กองทุนสำรองเพื่อการพัฒนาและจัดกิจกรรมในชุมชน กองทุนผู้สูงอายุผู้พิการ กองทุนปู้ดำ เป็นต้น การรวมกลุ่มในชุมชนเน้นการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีระบบขั้นตอน วิธีการที่เป็นมาตรฐานและสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย ทั้งนี้การรวมกลุ่มเครือข่ายก็เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการกลุ่มเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบประสานความร่วมมือ และช่วยเหลือผลักดัน สนับสนุนในด้านการพัฒนาชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มเครือข่ายและนอกกลุ่มเครือข่าย เพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันสร้างชุมชนให้เปลี่ยนแปลงสู่การเป็นชุมชนรักษสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อไป เมื่อมีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นชุมชนก็จะสามารถอยู่รอดได้ด้วยลำแข้งของคนในชุมชนเอง

การอภิปราย

จากผลการศึกษาที่สรุปข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจ ที่ผู้ศึกษานำมาพิจารณาวิเคราะห์อภิปราย ดังนี้

1. ประเด็นการบริหารจัดการขยะในชุมชน

ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า ชุมชนเกาะกลางได้นำหลักกลยุทธ์ 5R หลัก PDCA วงจรควบคุมคุณภาพ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ชุมชน และการบริหารจัดการขยะ โดยอาศัยทรัพยากรหรือปัจจัยที่จะทำให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์

ของชุมชนประสบความสำเร็จซึ่งประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้คือคน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Materials) และเครื่องจักร (Machine) และจากการที่ชุมชนเกาะกลางได้นำหลักการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาชุมชนมาใช้นั้นเกิดการที่ชุมชนได้ยึดหลักการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จึงส่งผลให้ประชาชนและชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว สังคม และชุมชนอย่างมาก เพราะสามารถลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความปลอดภัยในอาหารที่นำมาบริโภค เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการพึ่งพาอาศัยกัน สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ - เอกชน และองค์กรต่างๆ

2. ประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการขยะ

ซึ่งผลการศึกษารूपได้ว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลางนั้น สามารถทำได้โดยมีกรอบการดำเนินงานการบูรณาการในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและการบริหารจัดการขยะในชุมชน โดยการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมต่อการพัฒนาชุมชน ภายใต้แนวทางและกรอบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

1. การพัฒนาเงินทุนเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้มีทุนในการประกอบอาชีพ
2. การพัฒนาการผลิตเพื่อให้ประชาชนในชนบทสามารถพัฒนาคุณภาพการผลิตและการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพและมาตรฐานทั้งด้านวัตถุดิบการแปรรูปและการบรรจุภัณฑ์
3. การพัฒนาการตลาดเพื่อให้สามารถจำหน่ายสินค้าจากชุมชนได้มากขึ้นและซื้อสินค้าได้ในราคาถูกรวมทั้งสามารถประกอบการทางด้านธุรกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การพัฒนาการบริหารและการจัดการเพื่อพัฒนาให้สมาชิกในชุมชนสามารถบริหาร/จัดการโครงการ/กิจกรรมของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน

ซึ่งผลการศึกษารूपได้ว่า การรวมกลุ่มในชุมชน ซึ่งภายหลังจากมีการรวมกลุ่มในชุมชนแล้ว และได้เริ่มบริหารจัดการกลุ่มทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ในชุมชนมีความคืบหน้าและมีรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังได้มีการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและขยะในชุมชนอีกด้วย ทำให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีความสุข ชุมชนได้ยึดหลักการพัฒนาจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) คือ การให้ชุมชนเป็นผู้คิดริเริ่มและมีส่วนร่วมในการทำงานตั้งแต่เริ่มกำหนดนโยบายจนถึงสิ้นสุดขั้นตอนสุดท้ายในการติดตามประเมินผลซึ่งต้องเน้นให้รู้จักคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผลและใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ โดยยึดพื้นที่และความต้องการของชุมชนเป็นหลักและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดนโยบายที่สอดคล้องต่อความต้องการของชุมชนเอง โดยให้หน่วยงานภาครัฐ - เอกชนหรือองค์กร

ต่างๆเป็นเพียงผู้มีบทบาทในการประสานและผลักดันกระบวนการมีส่วนร่วม อีกทั้งส่งเสริมหรือสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการต่างๆตามความต้องการของประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และน่าจะเป็นทางออกที่ส่งผลต่อการพัฒนาในระยะยาวและยั่งยืนได้มากกว่าการพัฒนาในแบบเก่าซึ่งแน่นอนว่าวิธีการเดียวที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหานี้ได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน นั่นก็คือคือการรวมคน เพื่อระดมคน ระดมความคิด เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัวและชุมชน ซึ่งเป็นวิธีที่จะทำให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจในชุมชนเอง

จะเห็นได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการขยะของชุมชนเกาะกลางนั้น เน้นการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีระบบขั้นตอน วิธีการที่เป็นมาตรฐานและสามารถเข้าถึงได้อย่างง่าย ซึ่งแม้ว่าจะต้องใช้เวลามากพอสมควรในการดำเนินการต่าง ๆ แต่หลังจากที่ชุมชนได้เริ่มดำเนินการมาจนถึง ณ เวลานี้ ทำให้ชุมชนเริ่มจะได้รับในสิ่งที่ตนเองต้องการและสอดคล้องต่อความจำเป็นของชุมชน และพัฒนาเป็นชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ การจะสร้างชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้นั้น ชุมชนได้ให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ คือ การมีผู้นำที่ดี มีความรับผิดชอบ มีความพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ การประสานงานและกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา การมีกรรมการชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี มีความเข้มแข็งมีความมุ่งมั่นมีคุณธรรมจริยธรรมบริหารงานโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และเป็นที่ยังของทุกคนในชุมชน การที่ทุกคนให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ มีจิตสำนึกทำงานเพื่อส่วนรวมมีความสามัคคี และเข้ามาร่วมกันคิด ร่วมกันทำร่วมกันดำเนินการและร่วมกันรับผิดชอบในทุกกระบวนการของการพัฒนาชุมชนทุกๆด้าน การมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทุกคนในชุมชนจะต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อนำความรู้ที่ได้และประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องรวมถึงต้องมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนอย่างสม่ำเสมอก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน และมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน การรวมกลุ่มเครือข่ายเพื่อบริหารจัดการกลุ่มเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบประสานความร่วมมือ และช่วยเหลือ ผลักดัน สนับสนุนในด้านการพัฒนาชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มเครือข่ายและนอกกลุ่มเครือข่าย

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยเพิ่มศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาชุมชนให้ประสบผลสำเร็จสู่การเป็นชุมชนรักษาสีสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนได้ในอนาคตต่อไป

สรุป

การศึกษาเรื่อง“รูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการของชุมชนในการบริหารจัดการขยะในชุมชน ปัญหาและแนวทางแก้ไขการจัดการ

ขยะ และรูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาสามารถแยกได้ ดังนี้

1. ประเด็นการบริหารจัดการขยะในชุมชน

สรุปผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการขยะในชุมชนเริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2556 ซึ่งทางชุมชนได้ร่วมกันคิดริเริ่มที่จะดำเนินการในเรื่องการบริหารจัดการขยะในชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อให้ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนมีความสุข ได้รับอากาศที่บริสุทธิ์และหลีกเลี่ยงจากมลพิษทางอากาศที่เกิดจากการเน่าเหม็นของแม่น้ำ ลำคลองในชุมชน โดยได้มีการจัดเวทีประชาคมชุมชนขึ้นเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันคิด เสนอความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกคนและตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน หลังจากชุมชนได้ดำเนินการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน จนเห็นเป็นรูปธรรมเด่นชัดทำให้ชุมชนเกาะกลางเป็นต้นแบบหนึ่งในศูนย์เรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน ประจำอำเภอคลองพระโขนง ที่ได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนของสำนักสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นในด้านพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นเกาะ มีน้ำคลองอยู่ล้อมรอบชุมชน มีทัศนียภาพเป็นวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ เป็นชุมชนหนึ่งที่น่าสนใจมาก เนื่องจากมีความเฉพาะตัวในด้านการดำเนินชีวิตของผู้คนที่สืบเนื่องมาจากอดีต ทั้งการเป็นอยู่และการพึ่งพาอาศัยกัน มีศาลหลวงปู่ดำและพระพุทธรูปชินราชซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชุมชน สะท้อนให้เห็นความเชื่อความเคารพนับถือของชาวบ้านในชุมชนชุมชนเน้นการพึ่งพาตนเองตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านส่วนใหญ่ มีการปลูกพืช ผักสวนครัว เพาะเห็ด เพื่อบริโภคในชุมชน มีการทำผลิตภัณฑ์สีเขียวเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น สบู่ แชมพู ครีมนวดผมน้ำยาซักผ้า น้ำยาทำความสะอาดชำระล้างสุขภัณฑ์ ยาดม ยาหม่อง และสินค้าประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้เพื่อนำมา Recycle หรือประดิษฐ์ใหม่ เช่น กระเป๋า ตะกร้า กล่องบรรจุสิ่งของต่างๆ ทำให้มีสินค้าเชิงอนุรักษ์ที่หลากหลาย สามารถใช้งานได้ชุมชนเป็นการลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างดี ด้วยการเป็นชุมชนที่อยู่ปลายน้ำ มีน้ำคลองอยู่ล้อมรอบและชุมชนมีวิถีผูกพันกับสายน้ำมายาวนาน คนในชุมชนจึงมีความใส่ใจและต้องการอนุรักษ์คลองให้ดีให้คงอยู่ มีการบำบัดน้ำเสียต้นทางที่เป็นรูปธรรมก่อนปล่อยทิ้ง เช่น การทำถังดักไขมันติดตั้งตามครัวเรือน มีการตั้งถังหยดน้ำจุลินทรีย์บำบัดน้ำเสียในรางระบายน้ำและลงสู่คลอง การใช้ผลิตภัณฑ์ชำระล้างสุขภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งชุมชนยังมีการคัดแยกขยะและจัดการขยะภายในชุมชนมากที่สุด เช่น ขยะอินทรีย์ นำมาแปรรูป ทำเป็นปุ๋ยหมัก น้ำหมัก เศษผลไม้รสเปรี้ยวทำเป็นน้ำยาทำความสะอาด ส่วนขยะรีไซเคิลแต่ละบ้านแยกขายเพิ่มรายได้ขยะที่เหลือทิ้งจึงมีเพียงขยะทั่วไปที่ลดลงจากขยะรวมเดิมมากกว่า 70% และขยะอันตรายที่รวบรวมไว้ให้สำนักงานเขต กรุงเทพมหานครนำไปกำจัดต่ออย่างถูกต้องต่อไป นอกจากกิจกรรมการจัดการขยะและน้ำเสียแล้ว ชุมชนยังรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นในการร่วมดำเนินกิจกรรมสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย พร้อมเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และศึกษาดูงานจากภาคส่วนต่างๆอย่างต่อเนื่อง หลักการที่ชุมชน

นำมาใช้ในการบริหารจัดการขยะในชุมชนและการพัฒนาชุมชนนั้น เป็นการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้ในการบริหารจัดการชุมชน คือหลักการพึ่งพาตนเอง อีกทั้งให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะและการพัฒนาชุมชน โดยการจัดตั้งกลุ่มต่างๆในชุมชนขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการขยะนั่นเอง ซึ่งการนำหลักการพึ่งพาตนเองในการพัฒนาชุมชนมาใช้นั้น ก่อเกิดประโยชน์กับตนเอง ครอบครัว สังคม และชุมชนอย่างมาก เพราะสามารถลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ให้กับตนเองได้ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีความปลอดภัยในอาหารที่นำมาบริโภค เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการพึ่งพาอาศัยกัน สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ – เอกชน และองค์กรต่าง ๆ

2. ประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารจัดการขยะ

สรุปผลการศึกษาพบว่า การดำเนินกิจกรรม/โครงการของชุมชนนั้น สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการต่างๆ ประชาชนถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการชุมชนในทุกๆด้าน หากขาดความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมจากประชาชนแล้วนั้น การดำเนินกิจกรรม การแก้ไขปัญหาต่างๆ และการพัฒนาชุมชนนั้นก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ เพราะทุกสิ่งล้วนจะสำเร็จได้ก็ด้วยความร่วมมือกันของเราทุกคน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการชุมชนนั้นได้อธิบายถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชนในการพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการขยะ มี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหา รับทราบถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนก็จะสามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ แต่หากยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชุมชนจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม สมาชิกในชุมชนร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชุมชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน สมาชิกในชุมชนมีการร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน แม้ชาวชุมชนส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชุมชนสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด ซึ่งในชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการตอบโจทยในเรื่องการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน สมาชิกได้มีการติดตามงานและประเมินผลงานของตนเองอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานของคณะกรรมการชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประชาชน ทั้งนี้หากขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชุมชนย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จลำบาก

ส่วนปัญหาและแนวทางการแก้ไขการบริหารจัดการขยะที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากสาเหตุและปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ สมาชิกในชุมชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย สมาชิกในชุมชนขาดการรวมกลุ่มในชุมชน ไม่มีการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองและชุมชน จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้ทางคณะกรรมการชุมชนและประชาชนได้ปรึกษาหารือกัน และได้แสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและทำให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย โดยทางคณะกรรมการชุมชนเห็นชอบและสนับสนุนให้ครัวเรือนมีการรวมกลุ่มอาชีพในชุมชนเพื่อให้มีอำนาจต่อรองในการประกอบอาชีพการส่งเสริมอาชีพเสริมที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างงานในชุมชนและการณรงค์ให้ทุกครัวเรือนนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในครัวเรือนเช่นการปลูกพืชผักสวนครัวและผลไม้ การพัฒนาเศรษฐกิจ โดยการจัดตั้งกลุ่มกองทุนหมู่บ้านกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจ และกลุ่มอาชีพในชุมชนอีกทั้งมุ่งเน้นการส่งเสริมการค้าออกนอกชุมชน เป็นการสร้างรายได้ให้ครอบครัวและชุมชนอีกทางหนึ่ง ปัญหาทางด้านสังคม สมาชิกในชุมชนมีความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สมาชิกขาดการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สมาชิกขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะที่ถูกต้อง ทางคณะกรรมการชุมชนจึงต้องหาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายร่วมกันในชุมชน เช่น กิจกรรมตุ้มโฮม ซึ่งเป็นประเพณีของอีสาน โดยการให้สมาชิกในชุมชนนำอาหารมาคณละอย่างเพื่อรวมตัวกันเหมือนการนำมาทำบุญร่วมกัน กิจกรรมนี้จัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ประมาณวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นการพบปะ มีการพูดคุยกัน รับประทานอาหารร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมดังกล่าวนี้สามารถช่วยลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของสมาชิกในชุมชนลงได้ อีกทั้งยังมีการจัดประชุมเวทีประชาคมในทุก ๆ เดือน เพื่อให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นและนำเสนอความต้องการหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนการแห่เทียนพรรษา การจัดกิจกรรม วันพ่อ วันแม่ วันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมทำความสะอาดชุมชน เป็นต้น และปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะของหน่วยงานภาครัฐไม่สามารถมาจัดเก็บขยะในชุมชนได้สะดวก เพราะรถขยะไม่สามารถเข้ามาถึงบริเวณชุมชน ต้องจัดเก็บขยะทางน้ำด้วยเรือขนขยะเพียงทางเดียวเท่านั้น จนทำให้เกิดปัญหาขยะล้นถึงส่งผลให้มีกลิ่นเหม็นรบกวนและทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่ดี ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้ชาวบ้านร่วมกันคิดว่าจะทำอย่างไรดี ที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาขยะและเกิดการบริหารจัดการขยะที่เป็นรูปธรรมขึ้น ซึ่งชุมชนได้รับความร่วมมือจากฝ่ายรักษาความสะอาดและสวนสาธารณะ สำนักงานเขตคลองเตยมาให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ประชาชนในเรื่องการจัดการ

ขยะ การคัดแยกขยะ และการนำขยะที่มีในชุมชนมาทำให้เกิดประโยชน์และลดปัญหาขยะที่เกิดขึ้น โดยคณะกรรมการชุมชนและประชาชนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการขยะในชุมชน โดยการบูรณาการกับทุกภาคส่วนตลอดจนประชาชนในชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในชุมชนให้มีสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้นและประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ภายหลังจากการดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะและการบริหารจัดการขยะที่เริ่มเป็นรูปธรรมมากขึ้นทำให้สมาชิกในชุมชนมีรายได้ที่ได้จากการเก็บขยะพลาสติกมาขายให้กับประธาน และประธานส่งขายต่อให้กับร้านขายของเก่าและนำเงินที่ได้นั้นมาหมุนเวียนใช้ในการพัฒนาชุมชน และจากการดำเนินการด้านการบริหารจัดการขยะทำให้ชุมชนได้มีการจัดตั้งกองทุนปุ๋ยม้า กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มบ้านมั่นคง กลุ่มผู้สูงอายุขึ้นภายในชุมชน มีการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ครีมอาบน้ำยาสระผม สบู่ ยาดม ยาหม่อง พิมเสนน้ำ เป็นต้น และได้มีการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาใช้ในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย เช่น การเพาะเห็ด การปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น จากการที่สมาชิกในชุมชนให้ความสนใจและร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาขยะและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการทำผลิตภัณฑ์ใช้เอง ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการจัดกิจกรรมออกบูทขายที่เขต ตามสถานที่ที่ต่าง ๆ มีการทำโครงการตู้เย็นข้างบ้านเพื่อลดค่าใช้จ่ายโดยปลูกพืชผักสวนครัวตามริมทางข้าง ซึ่งชุมชนได้มีการบูรณาการในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ประเด็นรูปแบบการบริหารจัดการขยะในชุมชน

สรุปผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการขยะของชุมชนเกาะกลางที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการขยะนั้น คือ การรวมกลุ่มในชุมชน ซึ่งภายหลังจากมีการรวมกลุ่มในชุมชนแล้วและได้เริ่มบริหารจัดการกลุ่มทำให้การดำเนินงานต่างๆในชุมชนมีความคืบหน้าและมีรูปธรรมที่ชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังได้มีการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการกลุ่มและขยะในชุมชนอีกด้วย ทำให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ผลจากการรวมกลุ่มของชุมชน นอกจากจะทำให้เกิดความสามัคคีกันแล้ว ยังส่งผลให้สมาชิกและคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจนรวมถึงความมั่นคงด้านรายได้ อันส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยเพราะมีสุขภาพอนามัยดีขึ้น โดยไม่ต้องออกไปหางานทำนอกชุมชน คนในชุมชนมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ เนื่องจากการรวมกลุ่มเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้รับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและได้รับความรู้ในการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ดีขึ้นนอกจากนี้ การที่คนในชุมชนมีความสามัคคี เอื้ออาทรต่อกัน ส่งผลให้ชุมชนมีความสุข เนื่องจากคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง รวมทั้งตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาพิจารณาเห็นว่า การลงพื้นที่สัมภาษณ์ครั้งนี้ยังมีจุดบกพร่องบางประการที่เกิดขึ้น ประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เท่าที่ควร บางส่วนก็ยังไม่ค่อยมีความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะของชุมชน แต่โดยรวมถือว่ามึระบบจัดการคัดแยกขยะที่ดีมาก มีประธานชุมชนและเลขานุการชุมชนที่เป็นหลักในเรื่องของการทำให้ชาวชุมชนมารวมกลุ่มกันได้เป็นอย่างดี สามารถนำไปเป็นรูปแบบแบบอย่างในการคัดแยกขยะให้กับชุมชนอื่นได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผลที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่าข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ คือ

1.1 ชุมชนควรจัดเวทีประชาคมเป็นประจำ เพื่อชี้แจง อธิบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะในชุมชน การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการชุมชนและให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการจัดการขยะอย่างถูกหลักวิชาการ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

1.2 ชุมชนขาดพื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดประชุม การทำเวทีประชาคม การรวมกลุ่มเครือข่าย หรือการจัดงาน เนื่องจากชุมชนไม่มีที่ทำการชุมชนเป็นหลักแหล่ง ต้องใช้สถานที่บริเวณบ้านประธานเป็นสถานที่จัดกิจกรรม

1.3 ชุมชนควรดำเนินการสานต่อกระบวนการบริหารจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะต้นแบบต่อไป

1.4 ชุมชนควรส่งเสริมการผลิตที่สะอาดในภาคการผลิต โดยลดการใช้วัสดุ ลดพลังงาน และลดมลพิษ เพิ่มศักยภาพการใช้ทรัพยากรหมุนเวียน การนำของเสียกลับมาใช้ประโยชน์ และการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีอายุการใช้งานได้นานขึ้น

1.5 ธารรงค์และประชาสัมพันธ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับว่าเป็นภาระหน้าที่ของตนเอง ในการร่วมมือกันจัดการขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชน

ดังนั้น ในการศึกษาประเด็นรูปแบบของการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน ในบริบทอื่นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

1. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะอย่างยั่งยืนของชุมชนเกาะกลางนั้น เพื่อให้ชุมชนมีความสามารถในการขับเคลื่อนและผลักดันยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชุมชน ภายใต้การพัฒนาในมิติด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นแนวทางการนำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารจัดการขยะนั้น เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักการพึ่งพาตนเองในด้านต่างๆ และสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตตาม

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเหมาะสมให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาชุมชนและการจัดการขยะ

3. ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะพื้นที่ชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร จึงควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการขยะในพื้นที่อื่นๆ ที่มีความแตกต่างทางด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกัน

บรรณานุกรม

- ไทยพับลิก้า. (2560). กรุงเทพฯ เมืองสร้างขยะมากที่สุด. ค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://thaipublica.org/2014/11/bangkok-big-garbage-problem/>
- ธรากร สารธรรม. (2551). ยุทธวิธีการพัฒนาระบบการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาล ตำบลด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
- ภาวินีเหิดขุนทด(2554) .). พฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลสำนักตะคร้อ อำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา .วิทยานิพนธ์วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
- สมบัติ ชมพูน้อย. (2550). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังงาม จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
- สุรัชย์ พวงงาม. (.(2558การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการขยะกรณีศึกษาเทศบาลตำบลเขานินพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. สารนิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- สำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ .(2561). โครงการสำคัญชุมชนเกาะกลาง เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร. ค้นเมื่อ 2561 กุมภาพันธ์ 10, จาก <http://www.crownproperty.or.th/post>
- สำนักสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร. (2561). การจัดการขยะมูลฝอยของกรุงเทพมหานคร 10 ค้นเมื่อ. 2561 กุมภาพันธ์, จาก <http://203.155.220.174/modules.php?name=News&file=article&sid=44>
- อะตอม .(2558). ทหย่านคลองกลุ่มสองของโครงการ. ค้นเมื่อ 2561 กุมภาพันธ์ 10, จาก http://canal-bangkok.2blogspot.com/p/blog-page_7.html

แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติด ในกรมสารวัตรทหารอากาศ

ศรัณยัญญู จักรน้อย¹⁷
ดร.ผกาดี สุพรรณจิตวนา¹⁸

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ (2) เพื่อศึกษารูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ (3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในศึกษา ได้แก่ ข้าราชการระดับผู้บริหาร ข้าราชการระดับปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติการ จำนวน 12 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า

จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทหารอากาศที่สังกัดกรมสารวัตรทหารอากาศ พบว่าผู้ต้องขังเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังในคดีอื่น ๆ ส่งผลให้กำลังพลที่ปฏิบัติหน้าที่ของกรมสารวัตรทหารลดน้อยลงไป โดยรูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดนั้น ส่วนมากแล้วจะส่งผ่านบุคคล ถึง บุคคล โดยจากกลุ่มเพื่อน ๆ ที่อยู่ตามชุมชน หรือภายนอกกรมสารวัตรทหารอากาศ แล้วส่งต่อมาให้เพื่อนที่อยู่ในกรมสารวัตรทหารอากาศ

แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ ควรพัฒนาระบบงานด้านการข่าว ด้วยการเก็บข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในเขตพื้นที่ทหารอากาศ และพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปสนับสนุนการดำเนินงานด้านการปราบปรามยาเสพติด รวบรวม และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการกระทำความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดกับหน่วยงานอื่น ทั้งฝ่ายทหาร และ ฝ่ายพลเรือน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง กับพื้นที่ ทหารอากาศ เพื่อบูรณาการข้อมูลด้านการข่าวร่วมกันอย่างเป็นระบบ

¹⁷ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

¹⁸ อาจารย์ที่ปรึกษา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาอากาศเสียเป็นปัญหาสำคัญยิ่งของประเทศไทยเนื่องจากเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ มากมายในประเทศ ปัญหาอากาศเสียในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวมากขึ้นจากผลของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ขาดพลังและขาดความสมดุลในการพัฒนา สถาบันหลักทางสังคมเกิดความอ่อนแอ เป็นช่องว่างทำให้ปัญหาอากาศเสียแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมากขึ้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้าอากาศเสีย ไม่ว่าจะเป็นนายทุนผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้นำเข้าและส่งออกอากาศเสีย อาศัยผลจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว นำอากาศเสียทั้งที่มีอยู่เดิมและชนิดใหม่เข้ามาเผยแพร่ในหมู่ประชาชนในแต่ละกลุ่มซึ่งเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

รัฐบาลตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาอากาศเสียและผลกระทบของปัญหาอากาศเสียในระยะยาวที่จะทำให้ประเทศชาติขาดความมั่นคง และการพัฒนาทางเศรษฐกิจด้อยประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากทรัพยากรบุคคลของประเทศชาติเกี่ยวข้องกับปัญหาอากาศเสียจึงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะควบคุมปัญหาอากาศเสียไม่ให้ขยายตัวมากขึ้นและลดลงไปในที่สุดเพื่อรักษาความมั่นคงของชาติทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมไว้อย่างปกติสุขและทำให้การพัฒนาประเทศมีความก้าวหน้าและมั่นคง โดยรัฐบาลถือเป็นภาระหน้าที่สำคัญและเร่งด่วนในการดำเนินงานเพื่อควบคุมปัญหาอากาศเสีย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของปัญหาอากาศเสียที่เป็นปัญหาในระดับประเทศและปัญหาอากาศเสียที่ส่งผลกระทบต่อภารกิจและกำลังพลของกรมสารวัตรทหารอากาศ รูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศและเสนอแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อศึกษา สถานการณ์อากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศ 2.) เพื่อศึกษารูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศ 3.) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศ

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศสามารถแบ่งขอบเขตของการศึกษา คือ ด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ กรมสารวัตรทหารอากาศ ดอนเมืองด้านเนื้อหา ศึกษาสถานการณ์อากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศ ศึกษา รูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศ และเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายอากาศเสียในกรมสารวัตรทหารอากาศและด้านเวลา ศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบรูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ เพื่อวางแผนแนวทางการป้องกัน และสกัดกั้นยาเสพติด ลดปัญหาการแพร่กระจายยาเสพติดได้เพิ่มขึ้น และแนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ เพื่อให้หน่วยงานได้นำแนวทางดังกล่าวไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือแนวทางในการศึกษาเรื่องดังกล่าว ดังนี้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับยาเสพติด แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันการกระจายยาเสพติด ข้อมูลทั่วไปของกรมสารวัตรทหารอากาศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาที่มีความสำคัญมากต่อระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ เพราะเป็นวิธีการ กระบวนการ พัฒนาระบบที่มีอยู่ก่อนแล้วให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันการกระจายยาเสพติด การปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติด จะต้องเกี่ยวข้องกับการตรวจค้น จับกุม ควบคุม ซึ่งเป็นการลดโอกาสของประชาชน เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องมีและใช้ความรู้ด้านต่าง ๆ ตลอดจนไหวพริบและการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างถูกต้องและเหมาะสมการฝึกอบรมเป็นกรรมวิธีต่างๆที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์เพื่อให้ทุกคนในหน่วยสามารถปฏิบัติหน้าที่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น และมุ่งพัฒนาทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในทางที่ดี มีกำลังใจรักงาน มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานและความคิดริเริ่มที่จะปรับปรุง ปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้นนอกจากนี้ รูปแบบการบังคับใช้กฎหมายมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อาทิ บทบาทการทำงานของตำรวจ ความต้องการของประชาชนที่ต้องการการให้บริการที่มากขึ้น และการมุ่งเน้นความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องฝึกอบรมตำรวจให้ทราบถึงภารกิจของหน่วยให้มากที่สุด ไม่มีตำรวจผู้ใดมีความพร้อมสำหรับปฏิบัติภารกิจของตำรวจบนความสามารถพื้นฐานที่มีอยู่ ตำรวจจะต้องได้รับโอกาสในการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อพวกเขาได้เข้าใจงานของตำรวจและเรียนรู้ที่จะปฏิบัติงานได้อย่างไร ก่อนที่จะปฏิบัติงานจริง ชินภัทร สารสิน (2544) ได้กล่าวถึงความจำเป็นการฝึกอบรมนั้น เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) ของเจ้าหน้าที่พนักงานทำที่ความรู้สึกรู้สึกต่อการทำงานยังไม่ดี ซึ่งปัญหานี้จะมีอยู่ทุกระดับของพนักงานและมักเป็นปัญหาพื้นฐาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักรบ หลิมวิรัตน์ (2535) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวความคิดในการปราบปรามยาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด” พบว่าปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดของข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สุด คือ สวัสดิภาพของ

เจ้าหน้าที่และครอบครัวไม่ปลอดภัย รองลงคือ เครื่องมือใช้พิเศษที่ใช้ในการสืบสวนที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานมีน้อย

ชูรัตน์ ปานเหง้า (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของตำรวจที่ทำหน้าที่ เสมียนคดีในสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 พบว่า ข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่เสมียนคดีมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในด้านธุรการคดี งานควบคุม ผู้ต้องหาไปศาลและงาน เปรียบเทียบปรับ ยกเว้นงานด้านบริการที่การปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยโดยมีปัญหาในการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยและมีความต้องการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากในด้านบุคลากร สวัสดิการ การเงิน วัสดุและอุปกรณ์

พรหมเขต เขตมณี (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการป้องกันละปราบปราม อาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 พบว่าการปฏิบัติงานของ ข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่สายตรวจ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานสายตรวจมีอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นปัญหาการได้รับการสนับสนุนงานสายตรวจและการได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนมี ปัญหาอยู่ในระดับมาก และพบว่าข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน มีขวัญกำลังใจใน การปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูลซึ่งอยู่ในระดับต่ำ

ไพฑูรย์ เขตมณี (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการป้องกันละปราบปราม อาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองในสังกัดกองบังคับบัญชาตำรวจภูธร6พบว่าสภาพการ ปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อยโดยผู้บังคับบัญชามี ความเห็นว่า สภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากแต่มีผู้ปฏิบัติมีความเห็นว่าปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อย สภาพปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดย ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งผู้บังคับบัญชาเห็นว่าความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ ปฏิบัติมีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด สวัสดิ์ชัย มะลิตอง (2537) ได้ศึกษาเอง การศึกษาปัญหาการ ปฏิบัติงานการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองในสังกัด ตำรวจภูธรภาค4พบว่า พนักงานสอบสวนได้ปฏิบัติงานในระดับน้อย ด้านการกำหนดนโยบายงาน สอบสวนการวางแผนงานสอบสวนและการปฏิบัติงาน แต่ได้ปฏิบัติงานในระดับมาก ในด้านการ ควบคุมและประเมินผล ปัญหาการปฏิบัติงานสอบสวนที่มีมากที่สุด คือด้านงบประมาณและวัสดุ อุปกรณ์ ส่วนปัญหาอื่น ๆ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก เช่น อาคารสถานที่ การกำหนดนโยบาย การ วางแผนโครงสร้างและบุคลากร เป็นต้น

จุลจรัส ลิ้มถาวร (2540) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของ เจ้าหน้าที่ตำรวจ กรณีศึกษาจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นกรณีศึกษาประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าหน้าที่ ตำรวจที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปราบปรามยาบ้าของสถานีตำรวจจำนวน 11 แห่ง ในจังหวัดลำพูน จำนวน 141 รายผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นว่าปัจจัยทางด้านกฎหมาย และปัจจัย ทางด้านแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทกรมตำรวจฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2540 – 2544)ส่งผลด้าน ดีต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ในส่วนของปัจจัยแวดล้อมที่เป็น ข้าราชการที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม ข้าราชการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง และทหาร กลุ่ม

การเมือง และนักธุรกิจพ่อค้า ผู้ประกอบการบางรายในท้องถิ่น เป็นปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลในด้านดีต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าทั้งสิ้น ยกเว้นปัจจัยแวดล้อมที่เป็นเจ้าของบ่อน ผู้ทรงอิทธิพลส่งผลด้านไม่ได้อย่างมากต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับผลการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจในช่วงปี พ.ศ.2539–2540 พบว่าประสิทธิภาพในการปราบปรามยาบ้าได้ผลมากขึ้น แต่ปัญหาการผลิตและการค้ายาบ้ายังคงดำรงอยู่ ก็เพราะแม้มีการจับกุมปราบปรามผู้ผลิตและกลุ่มผู้ค้าเก่าได้จำนวนมาก แต่กลุ่มผู้ค้าใหม่ก็เกิดขึ้นอีกจำนวนมากและที่สำคัญคือเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีส่วนได้เสียผลประโยชน์ที่เกิดจากการค้ายาบ้าด้วยบางรายถึงกับเป็นผู้ค้าเสียเอง ในด้านปัญหาอุปสรรค พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างมาก ปัญหาอุปสรรคในอันดับสูงมากได้แก่ ขาดงบประมาณ กำลังคน อุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ในขณะที่กลุ่มขบวนการค้ายาบ้า มีกลุ่มอิทธิพลหนุนหลัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังขาดการประสานงานกัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์เจาะลึก ที่กำหนดกระบวนการวิธีการครั้งนี้ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิธีการวิจัยโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) กล่าวคือ ใช้แนวคำถามเป็นหลักการสัมภาษณ์เจาะลึก แต่ขณะเดียวกันไม่มองข้ามประเด็นที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการสัมภาษณ์ ซึ่งคำถามดังกล่าวจะตั้งคำถามในลักษณะปลายเปิด (open - ended) ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างหรือมีการนำคำสำคัญ (keywords) มาใช้ประกอบในการขึ้นำคำสัมภาษณ์ กล่าวคือ มีร่างข้อคำถามที่มีลักษณะปลายเปิด ที่มีคำสำคัญพร้อมกับลักษณะของข้อความที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำของคำถามให้มีความสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในการศึกษาหรือผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนในแต่ละสถานการณ์ที่มีเหตุการณ์หรือมีสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ตอบคำถามจากการสัมภาษณ์เจาะลึก อันทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหลากหลายในมิติต่าง ๆ และข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ

ผลการวิจัย

จากจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทหารอากาศ พบว่าผู้ต้องขังที่สังกัดกรมสารวัตรทหารอากาศมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากที่สุด เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังที่สังกัดกรมอื่น ๆ รูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดนั้น ส่วนมากแล้วจะส่งผ่านบุคคล ถึง บุคคล โดยจากกลุ่มเพื่อนที่อยู่ภายนอกกรมสารวัตรทหารอากาศ กล่าวคือ การที่ได้ปล่อยทหารกองประจำการในผลิตภัณฑ์พักแรมกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเอง ทหารกองประจำการเหล่านี้ได้ไปมั่วสุมเสพยาเสพติด ในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่แล้วนำยาเสพติดกลับเข้ามาในกรมสารวัตรทหารอากาศเพื่อส่งต่อมาให้เพื่อนที่อยู่ในกรมสารวัตรทหารอากาศ

แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ ควรพัฒนาระบบงานด้านการข่าว ด้วยการเก็บข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในเขตพื้นที่ทหารอากาศ และพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปสนับสนุนการดำเนินงานด้านการปราบปรามยาเสพติด รวบรวม และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการกระทำความผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดกับหน่วยงานอื่น ทั้งฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง กับพื้นที่ทหารอากาศ เพื่อบูรณาการข้อมูลด้านการข่าวร่วมกันอย่างเป็นระบบ

อภิปรายผล

จากการศึกษา แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ พบว่า ในการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ” ครั้งนี้ พบว่า รูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ มีปัจจัยทางครอบครัวที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมและปัญหา ยาเสพติด สอดคล้องกับนักรบ หลิมวิรัตน์ (2535) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวความคิดในการปราบปรามยาเสพติด : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด” พบว่าปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการปราบปรามยาเสพติดของข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่สุด คือ สวัสดิภาพของเจ้าหน้าที่และครอบครัวไม่ปลอดภัย รองลงคือ เครื่องมือใช้พิเศษที่ใช้ในการสืบสวนที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการทำงานมีน้อย

สารวัตรทหารอากาศนั้นได้มีแนวทางปฏิบัติในการป้องกันปัญหา ยาเสพติดซึ่งสอดคล้องกับ ชูรัตน์ ปานเหง้า (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของตำรวจที่ทำหน้าที่เสมียนคดีในสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 พบว่า ข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่เสมียนคดี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในด้านธุรการคดี งานควบคุม ผู้ต้องหาไปศาลและงานเปรียบเทียบปรับ ยกเว้นงานด้านบริการที่การปฏิบัติงานอยู่ในระดับน้อยโดยมีปัญหาในการปฏิบัติงานในระดับน้อย และมีความต้องการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากในด้านบุคลากร สวัสดิการ การเงิน วัสดุและอุปกรณ์ สอดคล้องกับ พรหมเขต เขติมณี (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4 พบว่าการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจที่ทำหน้าที่สายตรวจ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติงานสายตรวจมีอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นปัญหาการได้รับการสนับสนุนงานสายตรวจและการได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนมีปัญหาอยู่ในระดับมาก และพบว่าข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน มีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูง ยกเว้นด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูลซึ่งอยู่ในระดับต่ำ สอดคล้องกับ ไพฑูรย์ เขติมณี (2537) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองในสังกัดกองบังคับบัญชาตำรวจภูธร 6 พบว่าสภาพการปฏิบัติงานด้านการป้องกันอาชญากรรม โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อยโดยผู้บังคับบัญชามีความเห็นว่า สภาพการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากแต่มีผู้ปฏิบัติมีความเห็นว่าปฏิบัติ

อยู่ในระดับน้อย สภาพปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากซึ่งผู้บังคับบัญชาเห็นว่าความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้ปฏิบัติมีความเห็นอยู่ในระดับมาก

สรุป

จากจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทหารอากาศ พบว่า ผู้ต้องขังที่สังกัดกรมสารวัตรทหารอากาศมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากเป็นอันดับ 1 เมื่อเทียบกับผู้ต้องขังในคดีอื่นๆ ส่งผลให้กำลังพลที่ปฏิบัติหน้าที่ของกรมสารวัตรทหารลดน้อยลง ซึ่งการที่ขาดกำลังพลไปจะส่งผลกระทบต่อภารกิจอื่นๆ ของกรมสารวัตรทหารอากาศและภารกิจของกองทัพอากาศตามมา โดยรูปแบบและเส้นทางในการแพร่กระจายยาเสพติดนั้น จะส่งผ่านบุคคล ถึง บุคคล โดยกลุ่มเพื่อนที่อยู่ภายนอกกรมสารวัตรทหารอากาศหรือจากการที่ได้ปล่อยทหารกองประจำการในผลัดที่พักเวรกลับไปยังภูมิลำเนาของตนเองแล้วได้ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดในพื้นที่ชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เมื่อกลับเข้ามาในกรมกองได้นำยาเสพติดกลับเข้ามาด้วย เพื่อส่งต่อมาให้เพื่อนที่อยู่ในกรมสารวัตรทหารอากาศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

ผู้ศึกษาพิจารณาเห็นว่า แนวทางการพัฒนาระบบป้องกันการกระจายยาเสพติดในกรมสารวัตรทหารอากาศ ที่จะประสบผลสำเร็จ ควรพัฒนาระบบงานด้านการข่าว ด้วยการเก็บข้อมูลข่าวสารของสถานการณ์ ด้านยาเสพติดในเขตพื้นที่ ทหารอากาศ และพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค เพื่อให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารไปสนับสนุนการดำเนินงานด้านการปราบปรามยาเสพติด ควรรวบรวม และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารการกระทำผิดเกี่ยวข้องกับยาเสพติดกับหน่วยงานอื่น ทั้งฝ่ายทหาร และฝ่ายพลเรือน รวมทั้งแสวงหาความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง กับพื้นที่ ทหารอากาศ เพื่อบูรณาการข้อมูลด้านการข่าวร่วมกันอย่างเป็นระบบ สกัดกั้นการนำเข้ายาเสพติดโดยการลำเลียงทางอากาศ และควบคุมมิให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในพื้นที่ที่รับผิดชอบของ ทหารอากาศ และชุมชน ทหารอากาศ โดยผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้นจะต้องกวาดขัน และดูแลมิให้มีการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบอย่างเด็ดขาด และควรใช้กำลังพลของ สห.ทอ.สน.ผบ.ตม.หรือข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ดำเนินการต่อผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย และระเบียบที่ทางราชการกำหนด

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเชิงปริมาณ ควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษากลุ่มประชากรให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถระบุถึงแนวทางในการป้องกันปัญหาเสพติดได้อย่างครอบคลุม

บรรณานุกรม

- จุลจรัส ลิ้มถาวร. (2540). ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินการปราบปรามยาบ้าของเจ้าหน้าที่ตำรวจกรณีศึกษา จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชินภัทร สารสิน. (2544). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการปราบปรามยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้น ประทวน : ศึกษากรณีกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูรัตน์ ปานเหง้า. (2537). การศึกษาการปฏิบัติงานของตำรวจที่ทำหน้าที่เสมียนคดีในสถานีตำรวจภูธร อำเภอมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมตำรวจ.
- นักรบ หลิมวิรัตน์. (2535). แนวความคิดในการปราบปรามยาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการตำรวจกองบัญชาการตำรวจปราบปรามยาเสพติด. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรหมเขต เขติมณี. (2537). การปฏิบัติงานด้านการป้องกันละปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจภูธรอำเภอมือง สังกัดตำรวจภูธรภาค 4. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- ไพฑูรย์ เขติมณี. (2537). การปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของสถานีตำรวจอำเภอมืองในสังกัดกองบังคับการตำรวจภูธร 6. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวัฒน์ชัย มะลิทอง. (2537). การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอมือง ในสังกัดตำรวจภาค 4, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ธนภุต โขติธรรมนาวิ¹⁹
ดร.ผกาวดี สุพรรณจิตวนา²⁰

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง (2) เพื่อศึกษาผลกระทบของการเสียทรัพยากรสัตว์น้ำ วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และ (3) เพื่อศึกษาแนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง โดยดำเนินกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random) ประกอบด้วยผู้นำชุมชนชาวประมงชายฝั่ง ผู้ประกอบการชาวประมงชายฝั่ง ชาวประมงชายฝั่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้เป็นแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

ในวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ชาวประมงพื้นบ้านหรือชาวประมงขนาดเล็ก เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ตามริมชายฝั่งทะเลหรือตามริมคลอง แม่น้ำต่าง ๆ มีทั้งที่ใช้เรือและไม่ใช้เรือเป็นพาหนะ หากินอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล หากใช้เรือก็จะเป็นเรือหางยาว หรือเรือกอและ เรือท้ายตัด ตั้งแต่ไม่มีเครื่องยนต์จนถึงมีเครื่องยนต์ขนาด 1-7 แรงม้า และใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้านที่มีลักษณะเรียบง่าย สามารถเลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะชนิด เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง อวนจมปู แห เบ็ด ลอบ ไซ เป็นต้น

ผลกระทบของการเสียทรัพยากรสัตว์น้ำ วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในปัจจุบันได้พบประเด็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่งทะเล ดังนี้ คือ พื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกบุกรุก เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านป่าไม้ อุตสาหกรรม และเหมืองแร่ จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้แนวปะการังตามเกาะแก่งบริเวณชายฝั่งต่าง ๆ ได้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปอย่างมาก ซึ่งสาเหตุใหญ่ นอกเหนือจากศัตรูธรรมชาติแล้ว ยังมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจการประมง เช่น การระเบิดปลา การเปื้อปลา การใช้อวนลาก การทอดสมอเรือ

¹⁹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

²⁰ อาจารย์ที่ปรึกษา

รวมทั้งตะกอนจากเหมืองแร่บนบก และเรือขุด จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งส่วนใหญ่ล้วนมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์

แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ภูมิศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแผนฟื้นฟูทะเล ควรปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเกิดประโยชน์สูงสุด รมรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงิน และเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำค้ำ อนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ ภูมิศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยองให้มีความมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รมรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงินและเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำเค็ม และอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทางด้านประมงของประเทศไทย ได้เจริญก้าวหน้าและเกิดการขยายตัวเป็นอย่างมาก นับได้ว่าการประมงเป็นภาคธุรกิจที่มีความสำคัญต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความกินดีอยู่ดี ผลผลิตทางการประมงถูกนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสังคม การพัฒนาประมงทะเล อันนำไปสู่ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง จากการประเมินศักยภาพการผลิตสูงสุดของทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำไทย พบว่าในน่านน้ำไทยมีศักยภาพการผลิตของทรัพยากรสัตว์น้ำทะเลหน้าดินและปลาผิวน้ำรวมประมาณ 1,400,000 ตัน แต่ปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเลได้ปรากฏสูงเกินขีดศักยภาพการผลิตสูงสุดนับตั้งแต่ พ.ศ. 2514 ที่มีปริมาณการจับสัตว์น้ำทะเลสูงถึง 1,470,289 ตัน ซึ่งเป็นสภาพการทำประมงที่มากเกินไป ส่งผลทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในน่านน้ำไทยลดน้อยลง (กรมประมงทะเล , 2548)

ในส่วนของชาวประมงชายฝั่งหรือชาวประมงขนาดเล็กนั้น เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ตามริมชายฝั่งทะเลหรือตามริมคลอง แม่น้ำต่าง ๆ มีทั้งที่ใช้เรือและไม่ใช้เรือเป็นพาหนะ หากินอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล หากใช้เรือก็จะเป็นเรือหางยาว หรือเรือกอกและ เรือท้ายตัด ตั้งแต่ไม่มีเครื่องยนต์จนถึงมีเครื่องยนต์ขนาด 1-7 แรงม้า และใช้เครื่องมือประมงแบบชายฝั่งที่มีลักษณะเรียบง่าย สามารถเลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะชนิด เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง อวนจมปู แห เบ็ด ลอบ ไซ เป็นต้น เมื่อเกิดความเสื่อมโทรมขึ้นของทรัพยากรจะก่อให้เกิด ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวประมงทะเลชายฝั่ง จากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเล และความเสียเปรียบในการแข่งขันและแย่งชิงการจับสัตว์น้ำ ได้เป็นแรงกดดันให้ชาวประมงทะเลชายฝั่งบางกลุ่ม ได้หันไปทำการประมงและใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่มีประสิทธิภาพสูง ที่ไม่เหมาะสมและผิดกฎหมายมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้ทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเลเกิดความเสื่อมโทรม

เพิ่มขึ้น และเกิดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ระหว่างชาวประมงทะเลชายฝั่งกันเอง ความพยายามในการแก้ไขปัญหา คือการนำระบบการจัดการประมงโดยชุมชน (community based fishery management) มาพัฒนาใช้กับการจัดการทรัพยากรประมงชายฝั่งทะเล ซึ่งหากสามารถแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมและความขัดแย้งที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรประมง ยังผลให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรประมงและเกิดประโยชน์แก่ชุมชนชาวประมงทะเลชายฝั่งอย่างยั่งยืน (กรมประมงทะเล, 2548) การดำเนินงานเพื่อความสำเร็จในการพัฒนาไปสู่ระบบการจัดการประมงโดยชุมชนนั้น มิใช่เป็นเรื่องที่ง่าย ดังนั้นการวางแผนการส่งเสริมการประมงให้แก่ชาวประมงทะเลชายฝั่งจะเป็นรูปแบบการจัดการที่ชุมชนได้จัดการด้วยตนเอง ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมที่ดีจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาถึงความต้องการ และการยอมรับของชาวประมงที่จะรับความรู้เกี่ยวกับการจัดการประมง จึงเป็นเงื่อนไขประการหนึ่งที่จะต้องแสวงหาคำตอบให้ได้ ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมของชาวประมงในการจัดการทรัพยากร ที่ใช้ร่วมกันในท้องถิ่น และด้านปัจจัยทางสังคมศาสตร์ของชาวประมงหลายประการ ได้แก่ การมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากร ประสบการณ์ในการทำงานเป็นกลุ่ม และทัศนคติ เป็นต้น โดยคำตอบทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับชาวประมงเหล่านั้น เป็นการบ่งบอกถึงความพร้อมของชาวประมงในชุมชน ที่จะเข้ามารับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรประมง ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการประมงโดยชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนชาวประมงทะเลชายฝั่งในแต่ละพื้นที่

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง ศึกษาผลกระทบที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชาวประมงชายฝั่ง อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง และศึกษาแนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง 2) ศึกษาผลกระทบของการเสียทรัพยากรสัตว์น้ำ วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง และ 3) ศึกษาแนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง มีการกำหนดขอบเขตของการวิจัย คือ พื้นที่ที่ทำการศึกษาจะทำการศึกษา ในเขตพื้นที่ตำบลปากน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์

สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ศึกษาในช่วงเดือนมีนาคม ถึง เดือนเมษายน 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อสามารถระบุปัญหาที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชาวประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยองได้ ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายภายในจังหวัดต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และทราบข้อเสนอแนะต่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชาวประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษา วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานหรือแนวทางในการศึกษาเรื่องดังกล่าว ดังนี้ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวประมง

ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว ข้อมูลพื้นที่ชายฝั่ง และจังหวัดระยอง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฤทธิ วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2561 : 1) กล่าวว่า การอนุรักษ์ หมายถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยความฉลาดและใช้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยหลีกเลี่ยงให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด กระบวนการดำเนินการอนุรักษ์อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ต้องครอบคลุมทั้งปัญหาด้านการทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดความเสื่อมโทรม รวมถึงปัญหาการก่อกมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตัวมนุษย์เองด้วย โดยแนวทางในการอนุรักษ์ประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้ 1. การใช้อย่างยั่งยืน หมายถึง การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากเกินไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีของเสียที่เกิดจากการใช้งานน้อยที่สุดหรือไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย การใช้อย่างยั่งยืนนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นตัวหรือเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการใช้งานมนุษย์ 2. การเก็บกักทรัพยากร หมายถึง การรวบรวมและการเก็บกักทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเกิดการขาดแคลนในบางช่วงเวลาไว้เพื่อให้สามารถนำมาใช้ในกิจกรรมที่เหมาะสมได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเก็บกักทรัพยากรน้ำที่มีมากในฤดูน้ำหลากไว้ เพื่อนำมาใช้ในฤดูแล้งที่ขาดแคลนน้ำ ซึ่งการเก็บกักน้ำมาใช้ในฤดูแล้งจะทำให้สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้มากกว่า เมื่อเทียบกับการใช้น้ำในฤดูน้ำหลากหรือในช่วงที่มีน้ำมาก หรือการเก็บผลผลิตทางการเกษตร เช่น ข้าว ไว้เป็นเสบียงอาหารในช่วงเวลาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ฤดูเก็บเกี่ยว เป็นต้น จากคำจำกัดความของคำว่าอนุรักษ์ข้างต้นพอสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ คือการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษย์และพยายามที่จะใช้ทรัพยากรนั้นให้มีอายุยืนยาวที่สุด โดยมีการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุดและเป็นการประหยัดไว้เพื่อใช้ในอนาคตและกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยทั่วถึงกัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัว รอย (Roy. 1976 : 135) กล่าวว่า พื้นฐานที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจ และสังคม ซึ่งทำงานผสมผสานเป็นหน่วยเดียวกัน เพื่อคงภาวะปกติสุขหรือภาวะสุขภาพดี ความเจ็บป่วยหรือสิ่งกระตุ้นอื่นๆ เกิดจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกหรือภายในบุคคลที่เข้าสู่ระบบชีวิต ก่อให้เกิดความกระทบกระทั่งต่อบุคคลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ดังนั้น บุคคลยังต้องมีการปรับตัวเพื่อรักษาสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสังคมของบุคคล บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวจะมีความมั่นคงในชีวิต ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกคือมีสุขภาพดี ยอมรับความเป็นจริง มีความพึงพอใจในชีวิต เป็นต้น ส่วนผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวก่อให้เกิดด้านสุขภาพไม่ยอมรับความเป็นจริง มีความซึมเศร้า เป็นต้น

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการศึกษา เรื่อง ศึกษาวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยองนั้น โดยภาพรวมของการกำหนดระเบียบวิธีวิจัยหรือกระบวนการวิจัย (Methodology) ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ทางผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีการวิจัยและกระบวนการวิจัย โดยเป็นกระบวนการเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย

ในวิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ชาวประมงพื้นบ้านหรือชาวประมงขนาดเล็ก เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ตามริมชายฝั่งทะเลหรือตามริมคลอง แม่น้ำต่างๆ มีทั้งที่ใช้เรือและไม่ใช้เรือเป็นพาหนะ หากินอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล หากใช้เรือก็จะเป็นเรือหางยาว หรือเรือกอกและ เรือท้ายตัด ตั้งแต่ไม่มีเครื่องยนต์จนถึงมีเครื่องยนต์ขนาด 1-7 แรงม้า และใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้านที่มีลักษณะเรียบง่าย สามารถเลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะชนิด เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง อวนจมปู แห เบ็ด ลอบ ไซ เป็นต้น

ผลกระทบของการเสียทรัพยากรสัตว์น้ำ วิถีชีวิตชาวประมงชายฝั่ง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ในปัจจุบันได้พบประเด็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่งทะเล ดังนี้ คือ พื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกบุกรุก เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านป่าไม้ อุตสาหกรรม และเหมืองแร่ จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้แนวปะการังตามเกาะแก่งบริเวณชายฝั่งต่าง ๆ ได้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปอย่างมาก ซึ่งสาเหตุใหญ่ นอกเหนือจากศัตรูธรรมชาติแล้ว ยังมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจการประมง เช่น การระเบิดปลา การเบื้อปลา การใช้อวนลาก การทอดสมอเรือ รวมทั้งตะกอนจากเหมืองแร่บนบก และเรือขุด จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งส่วนใหญ่ล้วนมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์

แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ภาครัฐควรจัดสรร

งบประมาณสนับสนุนแผนฟื้นฟูทะเล ควรปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเกิดประโยชน์สูงสุด รมรณรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงินและเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำค้ำคะ อนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รมรณรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงินและเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำค้ำคะ และอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน

อภิปรายผล

ในการศึกษา วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า แนวทางเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำนั้น ควรเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร และจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ ป่าชายเลน ปะการัง ชายหาด แหล่งมรดกตามธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งการป้องกัน และควบคุมการบุกรุกทำลายทรัพยากรชายฝั่ง ให้มีการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบผสมผสาน โดยเน้นการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ และให้มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งระดับจังหวัดการวางแผนเมืองในชุมชนและอุตสาหกรรม รวมทั้งการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งให้เหมาะสม และสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ควบคุมและแก้ปัญหามลพิษที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเล รวมทั้งการแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและทำความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม ทบพวน ปรับปรุงและแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ และพิจารณาจัดตั้งองค์การระดับชาติ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง รวมทั้งให้ลดขั้นตอนในการดำเนินงาน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างรวดเร็ว และพัฒนากลไก และระบบข้อมูลทรัพยากรชายฝั่งให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการ และประสานการดำเนินงานทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องกับ บุญลือ อ่องตัว (2552) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา - น้ำตกผาเสื่อ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ผลการศึกษา พบว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนทั้ง 4 กลุ่มชนเผ่า ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะประชาชนได้รับข้อมูล ข่าวสารจากสื่อวิทยุ และผู้นำชุมชนมากที่สุด ซึ่งความรู้ความ เข้าใจดังกล่าว เกิดผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน เช่น กัญแจ็ก อุทกภัย ภาวะขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลจากการตัดไม้ทำลายป่าของพวกเขาเอง ในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่าง ๆ พบว่า กลุ่มชนเผ่า เหล่านี้มีระดับการมีส่วนร่วม

ปานกลาง โดยที่กลุ่มชนเผ่าเหล่านี้ให้ความสำคัญกับการประกอบ อาชีพของตนมากกว่า จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมมากนัก สำหรับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ประกอบด้วย ชาติพันธุ์ อายุ การศึกษา การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในเขตอุทยาน แห่งชาติถ้ำปลา – น้ำตกผาเสื่อ อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนและความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สรุป

จากการศึกษา วิถีชีวิตของชาวประมงชายฝั่งเพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ชาวประมงพื้นบ้านหรือชาวประมงขนาดเล็ก เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ตามริมชายฝั่งทะเลหรือตามริมคลอง แม่น้ำต่างๆ มีทั้งที่ใช้เรือและไม่ใช้เรือเป็นพาหนะ หากินอยู่ตามแนวชายฝั่งทะเล หากใช้เรือก็จะเป็นเรือหางยาว หรือเรือกอลและ เรือท้ายตัด ตั้งแต่ไม่มีเครื่องยนต์จนถึงมีเครื่องยนต์ขนาด 1-7 แรงม้า และใช้เครื่องมือประมงแบบพื้นบ้านที่มีลักษณะเรียบง่าย สามารถเลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะชนิด เช่น อวนลอยปลา อวนลอยกุ้ง อวนจมปู แห เบ็ด ลอบ ไซ เป็นต้น

แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแผนฟื้นฟูทะเล ควรปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน และเกิดประโยชน์สูงสุด รมรณรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงินและเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำคะ อนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน แนวทางการปรับตัวของชาวประมงชายฝั่ง เพื่อการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดระยองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รมรณรงค์ให้ชาวประมงที่ใช้อวนรุนเล็กใช้เครื่องมืออื่น หันมาใช้เครื่องมือที่ไม่ทำลายแทน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของชุมชน สะสมเงินและเป็นแหล่งทุนสำหรับการประกอบอาชีพ และสร้างแนวทางในการอนุรักษ์สัตว์น้ำคะ และอนุรักษ์ป่าชายเลนโดยจัดการในรูปป่าชายเลนชุมชน

ในปัจจุบันได้พบประเด็นปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับทรัพยากรชายฝั่งทะเล ดังนี้ คือ พื้นที่ป่าชายเลนได้ถูกบุกรุก เพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านป่าไม้ อุตสาหกรรม และเหมืองแร่ จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ นอกจากนี้แนวปะการังตามเกาะแก่งบริเวณชายฝั่งต่าง ๆ ได้ถูกทำลายและเสื่อมโทรมลงไปอย่างมาก ซึ่งสาเหตุใหญ่ นอกเหนือจากศัตรูธรรมชาติแล้ว ยังมาจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจการประมง เช่น การระเบิดปลา การเปื้อปลา การใช้อวนลาก การทอดสมอเรือ รวมทั้งตะกอนจากเหมืองแร่บนบก และเรือขุด จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งส่วนใหญ่ล้วนมีสาเหตุมาจากกิจกรรมของมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร และจัดการเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง ได้แก่ ป่าชายเลน ปะการัง ชายหาด แหล่งมรดกตามธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่ง ทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งการป้องกัน และควบคุมการบุกรุกทำลายทรัพยากรชายฝั่ง
2. ให้มีการจัดการทรัพยากรชายฝั่งแบบผสมผสาน โดยเน้นการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ และให้มีการวางแผนการจัดการทรัพยากรชายฝั่งระดับจังหวัดการวางผังเมืองในชุมชนและอุตสาหกรรม รวมทั้งการกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งให้เหมาะสม และสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่
3. ควบคุมและแก้ปัญหามลพิษที่เกิดจากกิจกรรมการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่งทะเล รวมทั้งการแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและทำความเสียหายต่อสภาพแวดล้อม
4. ทบทวน ปรับปรุง และแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบ และพิจารณาจัดตั้งองค์การระดับชาติ เพื่อให้เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่ง รวมทั้งให้ลดขั้นตอนในการดำเนินงาน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างรวดเร็ว
5. พัฒนากลไก และระบบข้อมูลทรัพยากรชายฝั่งให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อนำมาใช้ในการจัดการ และประสานการดำเนินงานทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นให้ขึ้นไปอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ
6. ให้มีการติดตาม ตรวจสอบสถานภาพและปัญหาทรัพยากรชายฝั่ง การดำเนินงานบริหาร การจัดการ ให้เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการดำเนินการดังกล่าว
7. ส่งเสริมการศึกษา การรณรงค์ และการประชาสัมพันธ์ให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรชายฝั่ง รวมทั้งการให้ความร่วมมือของประชาชนในการอนุรักษ์และป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายฝั่ง

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรกำหนดพื้นที่ในการศึกษามากยิ่งขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมผลกระทบของชาวประมงชายฝั่ง และศึกษาแนวทางในการช่วยเหลือชาวประมงให้ตรงตามความต้องการมากที่สุด
2. ควรศึกษากลุ่มประชากร จัดกลุ่มของกลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้น
3. ควรทำวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อให้ได้ข้อมูลทางสถิติมาประกอบการวิจัย และให้วิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมประมง. (2548). *การประมงอวนรุนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2528). *25 ปี การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2541). *หนังสือรวบรวมผลงานโฆษณา Amazing Thailand 1998-1999*. ม.ป.ท.
- กิตติพงษ์ ประชุมแดง. (2533). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อชาวบ้านคูเคื่อ ตำบลแจระแม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร์(ไทยคดีศึกษาขเน้นสังคมศาสตร์),มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรมประมง. (2542). *การประมงอวนรุนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมประมง. (2548). *สถิติการประมงแห่งประเทศไทย เอกสารฉบับที่ 6/2548*. ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมประมง. (2550). *ผลผลิตหมู่บ้านประมงทะเลปี 2548*. กลุ่มวิจัยและวิเคราะห์สถิติการประมง ศูนย์สารสนเทศ เอกสารฉบับที่ 2/2550. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กังวาลย์ จันทโรชิตี. (2529). *การส่งเสริมการประมง*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ขวัญสรวง อติโพธิ และ อนุชาติ พวงสำลี. (2538). *สิ่งแวดล้อมไทย อนาคตไทย : ประมวลความคิดเห็นของยุคสมัย*. กรุงเทพฯ : เครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม.
- เบญจมาศ อุทกศิริ. (ม.ป.ป.). *ความหมายของการท่องเที่ยว*. บริหารและจัดการโดยทีมงานชาวมัธยมศึกษาและประถมศึกษา.ค้นเมื่อ28กรกฎาคม2557,จาก http://www.thaigoodview.com/library/teachershow/samutprakan/benjamas_u/tongteaw/sec03p01.html
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 8* แก้ไขเพิ่มเติม, กรุงเทพฯ: สุริยวิทยาสาน์
- บุญลือ อ่องตัว. (2552). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตอุทยานแห่งชาติถ้ำปลา น้ำตกผาเสื่อ อำเภอมือเมือง แม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุษบา สุธีธร และภัสวาลี นิเกษตร สุนทร. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่อง เจตคติและความประทับใจ*

ของชาวต่างประเทศที่ได้มาเยี่ยมประเทศไทย. คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ.

มณีวรรณ ฝิวนิม. (2524). รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะโครงสร้างทางสังคมของชุมชน และความสัมพันธ์ของวัดกับชุมชน: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง ชุมชนตำบลบ้านตลิงชั้น อำเภอบ้านด่านลานหอย และตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย.

กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฤทธิ์ วัฒนชัยยิ่งเจริญ. (2561). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ

วินัย ผู้นำพล. (2530). รายงานการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และฟื้นฟูงานเทศกาลและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สฤษฎ์ แสงอรุณ. (ม.ป.ป.). การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ. สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. ค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2557, จาก <http://dnp.go.th/npolHtml/ECO-Tour.htm>

Roy, Mayer. (1976). *Applying Behavior-Analysis Procedures with Children and Youth*. New York : Holt, Rinehar.

กระบวนการพัฒนาความเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

รติมา ชูเดช²¹

ดร.ผกาดี สุพรรณจิตวนา²²

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง (1) การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม (2) รูปแบบการบริหารจัดการการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม (3) กระบวนการพัฒนาแนวคิดสู่การปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยทำการศึกษาในเขตบึงกุ่ม จังหวัด กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากเกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 คน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพบนกรณีศึกษาแบบประวัติบุคคล (Biographical research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา

ผลการศึกษา การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม มาจากปัจจัย 7 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านพื้นที่ ปัจจัยด้านแหล่งน้ำ ปัจจัยด้านเงินทุน ปัจจัยด้านเกษตรกร ปัจจัยด้านกิจกรรมการผลิต ปัจจัยด้านรายได้ และปัจจัยด้านอื่นๆ พบว่า เกษตรกรต้นแบบได้ใช้ปัจจัยด้านพื้นที่และปัจจัยด้านแหล่งน้ำเป็นสำคัญในการทำการเกษตร ปัจจัยทั้งสองนี้มีความสำคัญที่ควบคู่กัน ผลการศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีคุณสมบัติของการเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือ Smart farmer ครบทั้ง 6 ด้าน ผลการศึกษา กระบวนการพัฒนาแนวคิดสู่การปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบมีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องสัมพันธ์ไปกับการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม พบว่า เกษตรกรต้นแบบนี้มีความพอเพียงและพอดีในตนเองและสิ่งที่ตนทำ โดยนิยามว่าขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละคนว่าจะมองเศรษฐกิจพอเพียงนั้นอย่างไรและพอดีของแต่ละคนนั้นอยู่ตรงไหน ท้ายที่สุดแล้วคือการทำอะไรก็ได้แต่พอใจในสิ่งที่ตนเองทำแต่การพอเพียงนั้นต้องไม่ใช่ความอดอยากยากลำบาก

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่อาชีพรับราชการหันมาทำนากลางกรุงจัดเป็นศูนย์การเรียนรู้เกษตรกรในผืนดินที่มีมูลค่านับพันล้านบาท เผยพอใจที่จะสืบสานอาชีพของบรรพบุรุษ มากกว่าต้องการเม็ดเงินมหาศาล หลังเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาก็ได้เข้าเรียนที่วิทยาลัยเกษตรกรรมเจ้าคุณทหาร หรือสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังในปัจจุบัน

²¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

²² อาจารย์ที่ปรึกษา

แล้วมาศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จากนั้นมารับราชการในตำแหน่งนักวิชาการเกษตร ซึ่งงานส่วนใหญ่จะสอนหรืออบรมเกษตรกรและสอนนิสิตเกษตรบ้าง เพราะงานหลักอยู่ที่ศูนย์วิจัยสุกรแห่งชาติ ช่วงชีวิตตอนนั้นไม่ได้กลับบ้านทำนาเลย เพราะพ่อแม่ทำอยู่แล้ว ซึ่งในช่วงชีวิตการทำงานราชการ 27 ปีนั้นพ่อแม่ก็แก่ลงเรื่อย ๆ เลยวางแผนคิดว่าควรจะทำอย่างไรกับที่ดินจำนวน 50 ไร่ และต้องทำเกษตรกรรมจึงเริ่มวางแผนปรับพื้นที่ปรับหน้าดิน ขุดร่อง ทำบ่อน้ำ จุดเปลี่ยนของการลาออกมาทำเกษตรไร่นาสวนผสมอยู่ที่กระทิงเมื่อปีพ.ศ. 2556 แม่เสียชีวิตจึงกลับมาอยู่บ้านสานความฝัน ทำพื้นที่ตรงนี้ให้เป็นเกษตรเชิงธุรกิจและเชิงท่องเที่ยวอยู่กลางใจเมือง เพราะคิดว่าคนชนบทอยากจะเข้ามาหาแสงสี แต่คนเมืองต้องการอยากที่จะหาความสงบ จึงมีแนวคิดว่าจะทำกรุงเทพฯ ให้เป็นชนบท เพื่อให้คนในย่านนี้ได้มาเที่ยว มากิน สร้างบรรยากาศชนบทมีกลิ่นอายของป่าและการเกษตรอยู่ในเมืองกรุง ไม่ต้องไปไกลถึงต่างจังหวัดก็สามารถสัมผัสและพบบรรยากาศแบบนี้ได้ โดยแบ่งที่ดินจำนวน 50 ไร่ ออกเป็นสองส่วน โดย 14 ไร่ อยู่อีกฝั่งถนนตรงข้ามกันจัดทำเป็นย่านธุรกิจใช้ชื่อ “@บางขวด” มีร้านค้า ร้านอาหาร เน้นจำหน่ายอาหารและผลผลิตต่าง ๆ ที่มาจากไร่นาที่ทำไปจำหน่ายเป็นหลักเป็นวัตถุดิบสำคัญและสดใหม่ที่ส่งตรงจากฟาร์มถึงมือผู้บริโภค ความพิเศษคือไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้ราคาร้านอยู่ในฐานที่สามารถจับต้องได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1.) การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร 2.) รูปแบบการบริหารจัดการการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม เขตบึงกุ่ม จังหวัด กรุงเทพมหานคร 3.) กระบวนการการพัฒนาแนวคิดสู่การปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม รูปแบบการบริหารจัดการการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม และกระบวนการการพัฒนาแนวคิดสู่การปฏิบัติของเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึง 19 เมษายน พ.ศ. 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชนบางขวดและผู้ที่เกี่ยวข้อง 1.) เพื่อเป็นข้อมูลให้กับเกษตรกรท่านอื่นที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการทำการเกษตร 2.) เพื่อเป็นแนวทางที่ดี สร้างเจตคติและแรงจูงใจที่ดีต่อการทำการเกษตรโดยคำนึงถึงผู้บริโภค 3.) เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับเกษตรกรท่านอื่นที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาตนเองและศึกษาเรียนรู้กระบวนการในการเป็นเกษตรกรต้นแบบ 4.) เพื่อเป็นแหล่งองค์ความรู้ สำหรับผู้ที่สนใจทั่วไปเกี่ยวกับการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ไม่ว่าจะทั้งเริ่มต้นหรือกำลังปฏิบัติอยู่

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา กระบวนการพัฒนาความเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงในเขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

ศิริจิต พุ่มหว่า และคณะ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการตัดสินใจทำการเกษตรระบบไร่นาสวนผสมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการทำไร่นาสวนผสมตามแนวทฤษฎีใหม่ที่พบในพื้นที่นี้ ตลอดจนวิธีปฏิบัติ การตัดสินใจและเหตุผลในการตัดสินใจทำ หรือไม่ทำไร่นาสวนผสมฯ

ผลการศึกษาพบว่า อำเภอควนขนุนสามารถจำแนกเขตนิเวศเกษตรออกเป็น 4 เขตหลักคือ เขตที่ลุ่มชื้นแฉะ และเขตที่ราบที่ได้รับทั้งน้ำฝนและน้ำจากระบบชลประทาน เขตที่ราบที่ใช้น้ำฝนอย่างเดียว และเขตที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูฝน เขตที่เหมาะสมสำหรับการศึกษการทำไร่นาสวนผสมฯ มีเพียง 2 เขต คือ เขตที่ราบที่ใช้น้ำฝนอย่างเดียวและเขตที่สูงน้ำท่วมไม่ถึงในฤดูฝน รูปแบบการทำไร่นาสวนผสมฯ ที่นิยมปฏิบัติมี 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบที่ขุดเป็นร่องสวนสลับกับคูน้ำและ (2) รูปแบบที่มีการขุดทำคันร่องรอบแปลง ข้างในขุดขอยเป็นร่องและคูน้ำสลับกัน โดยทั้งสองรูปแบบมีกิจกรรมหลายอย่างผสมกันทั้งการทำนา การปลูกผัก การปลูกไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ และ การเลี้ยงปลา การตัดสินใจทำไร่นาสวนผสมฯ มีเหตุผลหลายประการ คือ เพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ลดความเสี่ยงจากการทำนา ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระบวนการตัดสินใจมักจะผ่านการหารือโดยทั้งสามีและภรรยาด้วยกันตัดสินใจเป็นส่วนใหญ่ ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำไร่นาสวนผสมฯ ระหว่างผู้ที่ทำกับผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมฯ พบว่า เกือบทั้งหมดของตัวแปรปัจจัยด้านกายภาพชีวภาพ และด้านเศรษฐกิจสังคมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตัวแปรด้านจิตวิทยา มีส่วนน้อยที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ทั้งหมดของตัวแปรที่แตกต่างเหล่านี้มีค่าเฉลี่ยในกลุ่มของผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมฯ สูงกว่าของผู้ไม่ทำไร่นาสวนผสมฯ โดยมีตัวแปรที่มีความแตกต่างเด่นชัดและน่าสนใจคือ ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร รายได้ของครัวเรือนและความคิดเห็นต่อองค์กรความรู้ที่เกี่ยวข้อง ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำไร่นาสวนผสมฯ กับ การตัดสินใจทำไร่นาสวนผสมฯ พบว่า ทุกตัวแปรที่มีความแตกต่างกันระหว่างผู้ที่ทำไร่นาสวนผสมฯ และผู้ที่ไม่ทำไร่นาสวนผสมฯ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการตัดสินใจทำไร่นาสวนผสมฯ

เนื่องจากความแตกต่างที่พบเกี่ยวข้องกับตัวแปรบางตัวอย่างสำคัญ เช่น ขนาดที่ทำการเกษตร รายได้ของครัวเรือน และความคิดเห็นต่อองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง จึงมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานของรัฐควรจะจัดหาเกษตรกรที่มีความพร้อมด้านพื้นที่ และความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมฯ รวมทั้งหาทางออกในด้านรูปแบบและวิธีการให้เหมาะสมกับสภาพการถือครองพื้นที่ที่แตกต่างกันของเกษตรกรด้วย (ศิริจิต พุ่งหว่า และคณะ, 2547, 1-124)

มานะ ขุนวิช่วย (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสามารถของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตภายใต้ผลกระทบของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง กรณีศึกษาไร่นาสวนผสม มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะค้นหาศักยภาพของเกษตรกรที่ปรับเปลี่ยนการผลิตจากการทำนาสู่การทำไร่นาสวนผสมหลังจากการเกิดขึ้นของโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง และเพื่อศึกษาเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการทำไร่นาสวนผสม

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการทำไร่นาสวนผสมที่แตกต่างกันนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญคือเงื่อนไขทางกายภาพ ได้แก่ ที่ดินและแหล่งน้ำ เงื่อนไขการรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาครัฐ เงื่อนไขทางด้านเงินทุน และเงื่อนไขกระบวนการเรียนรู้ โดยเกษตรกรครัวเรือนใดที่เข้าถึงเงื่อนไขเหล่านี้โอกาสในการทำไร่นาสวนผสมประสบผลสำเร็จมีมากกว่าเกษตรกรที่ไม่สามารถเข้าถึงเงื่อนไขดังกล่าว (มานะ ขุนวิช่วย, 2550)

สุนันทา สุขเจริญ (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่ของผู้บริโภคที่ศูนย์ข้าวสหกรณ์ไทย ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล การเปิดรับข่าวสารและความคิดเห็นที่มีต่อข้าวไรซ์เบอร์รี่ผ่านส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภค (2) ศึกษาการตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่ของผู้บริโภค (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล การเปิดรับข่าวสาร และความคิดเห็นที่มีต่อข้าวไรซ์เบอร์รี่ผ่านส่วนประสมทางการตลาดกับการตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่ของผู้บริโภค (4) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้บริโภคที่มีต่อข้าวไรซ์เบอร์รี่

ผลการศึกษาพบว่า (1) ผู้บริโภคส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 29-44ปี การศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-8 คน อาชีพพนักงานเอกชน รายได้เฉลี่ยระหว่าง 6,000-18,000 บาท พักอาศัยที่บ้านเปิดรับข่าวสารผ่านสื่อบุคคลจากเพื่อนร่วมงาน ผ่านสื่อมวลชนจากโทรทัศน์ และผ่านสื่อกิจกรรมจากการจัดนิทรรศการ ความคิดเห็นที่มีต่อข้าวไรซ์เบอร์รี่ผ่านส่วนประสมทางการตลาด มีความคิดเห็นด้วยมากในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมตลาด (2) มีการตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่เพื่อบริโภคเองร้อยละ 83.6 มากที่สุดในขั้นตอนพฤติกรรมภายหลังการซื้อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการประเมินผลทางเลือกในการซื้อและพฤติกรรมภายหลังการซื้อ ด้านสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการประเมินผลทางเลือกในการซื้อ ด้านสื่อกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการรับรู้ถึงความต้องการซื้อ ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับขั้นตอนการรับรู้ถึงความต้องการซื้อ การหาข้อมูล และการประเมินผลทางเลือกซื้อ ข้อเสนอแนะควรให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์ในเรื่องของประโยชน์ ทิปห่อ และมาตรฐานรับรองและทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ เพื่อให้ผู้บริโภคยอมรับข้าวไรซ์เบอร์รี่ได้กว้างขวาง

(สุนันทา สุขเจริญ, 2558)

นิรชา โพธิ์ประสระ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวางแผนการปลูกผักโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์ มีวัตถุประสงค์คือ (1) ศึกษาสภาพทั่วไปทางด้านการผลิตและการตลาดผักโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์ (2) วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตผักโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์ละชนิดต่อรุ่น (3) วิเคราะห์วางแผนการปลูกผักโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์ให้ได้กำไรสูงสุดด้วยวิธีโปรแกรมเส้นตรง

ผลการศึกษาพบว่า ฟาร์มกรณีศึกษาตัวอย่างมีรายได้รวม 11,069,085.00 บาทต่อปี หรือ 40.93 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งมีการใช้ต้นทุนทั้งหมดเท่ากับ 7,775,533.05 บาทต่อปี หรือ 28.75 บาทต่อกิโลกรัม ทำให้มีกำไรจำนวน 3,293,551.95 บาทต่อปี หรือ 12.18 บาทต่อกิโลกรัม รายได้เหนือต้นทุนทั้งหมดต่อไร่ต่อรุ่นของผักทั้ง 9 ชนิด เป็นบวกทั้ง 9 ชนิด คือ ผักกาดขาวดกโตเกียว ผักปวยเล้ง ผักโขมขาว ผักโขมแดง ผักคะน้าเห็ดหอม ผักคะน้าฮ่องกง ผักกวางตุ้งฮ่องเต้ ผักบั้งจีน และผักสลัด ผลการวิเคราะห์การวางแผนปลูกผักของแต่ละชนิดจำนวน 12,12 และ 10 รุ่นต่อปีตามลำดับ ทำให้มีผลตอบแทนหรือรายได้รวมเท่ากับ 12,507,360.00 บาทต่อปี หรือ 40.02 บาทต่อกิโลกรัม โดยใช้ต้นทุนรวมทั้งหมดเท่ากับ 8,530,128.62 บาทต่อปี หรือ 28.66 บาทต่อกิโลกรัม มีรายได้เหนือต้นทุนทั้งหมดจำนวน 3,977,231.38 บาทต่อปีหรือ 13.36 บาทต่อกิโลกรัม (นิรชา โพธิ์ประสระ, 2548, 1-110)

สมัย สังข์ทองงาม (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปลูกพืชในระบบไฮโดรโปนิคส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของผักเมื่อใช้สารละลายอินทรีย์และสารละลายมาตรฐานอนินทรีย์โดยการปลูกแบบ nutrient film technique (NFT) ในระบบไฮโดรโปนิคส์

ผลการศึกษาพบว่า ในการทดลองที่ 1 และ 2 น้ำสกัดชีวภาพจากสารอินทรีย์ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตและการเจริญเติบโตที่เทียบเท่ากับการใช้สารละลายมาตรฐานอนินทรีย์ได้ แต่ในการทดลองที่ 3 พบว่าการใช้น้ำสกัดชีวภาพร่วมกับสารละลายมาตรฐานจาก Stock A ในอัตราส่วน 1:1 ให้ผลผลิตไม่แตกต่างจากการใช้สารละลายมาตรฐานอนินทรีย์ในผักบางชนิด การใช้น้ำสกัดชีวภาพอย่างเดียวทำให้ผลผลิตต่ำกว่าการใช้สารอนินทรีย์ที่เป็นเช่นนี้เพราะมักใช้สารอินทรีย์ชนิดเดียว ทำให้ได้ธาตุอาหารไม่ครบตามที่พืชต้องการ ดังนั้นการปลูกพืชโดยไม่ใช้ดินโดยปุ๋ยอินทรีย์นั้นควรเติมสารละลายโดยใช้วัตถุดิบ 4-5 ชนิด ที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น เช่น เลือด กระดูกสัตว์ ปูน เศษปลา สาหร่ายทะเล ปุ๋ยดอก ผสมกันในสัดส่วนต่างๆ เพื่อให้ธาตุอาหารสมดุล (สมัย สังข์ทองงาม, 2553)

สมศักดิ์ บัวเผื่อน (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อัตราการกินและการเลือกชนิดและสีของอาหารของนกกระต๊อตัวผู้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ จัดการทดลองแบบห้องอาหาร ชนิดของอาหารจากแหล่งพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งธรรมชาติ

ผลการศึกษาพบว่านกกระต๊อตัวผู้เลือกกินอาหารจากแหล่งเกษตรกรรม(ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวเปลือกเหนียว และข้าวฟ่างขาว) แหล่งธรรมชาติ(เมล็ดหญ้า Panicum maximum เมล็ดหญ้า Urochloa panicoides เมล็ดหญ้า Pennisetum pedicellatum) และอาหารสีต่างๆ (สีแดง สีเขียว สีเหลือง และสีน้ำเงิน) กินเป็นอันดับแรกได้ไม่แตกต่างกันทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบอาหารจากแหล่ง

เกษตรกรรมได้แก่ ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวฟ่างขาว กับอาหารจากแหล่งธรรมชาติคือเมล็ดหญ้า Panicum maximum พบว่าข้าวเปลือกเจ้าและเมล็ดหญ้า Panicum maximum ถูกเลือกกินเป็นอันดับแรก แตกต่างไปจากข้าวฟ่างขาว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแหล่งอาหารไม่มีผลต่อการเลือกกิน แต่ชนิดของอาหารจะเป็นตัวกำหนดการเลือกกินของนก พบว่าปริมาณการบริโภคข้าวเปลือกเจ้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.174 กรัมต่อตัวต่อวัน และนกแต่ละฝูงมีปริมาณการกินในรอบวันที่แตกต่างกันใช้เวลาในการบริโภคอาหารวันละ 1 ชั่วโมง 39 นาที ด้วยอัตราเร็วในการกินเท่ากับ 0.022 กรัมต่อนาทีต่อตัว (สมศักดิ์ บัวเพื่อน, 2536)

อารีย์ เสนานันท์กุล (2540) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การคัดเลือกเทคนิคที่เหมาะสมในการปลูกพืชโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ คัดเลือกเทคนิคและโรงเรือนปลูกพืชที่เหมาะสมและเพื่อผลิตพืชปลอดสารพิษเชิงพาณิชย์

ผลการศึกษาพบว่า ต้นแตงแคนตาลูปที่ปลูกด้วยเทคนิค Substrate culture ภายใต้โรงเรือนปลูกพืชแบบหลังคาโค้งสองชั้นซ้อนกัน ให้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักผลสูงที่สุด ผักคะน้าจีนที่ปลูกด้วยเทคนิค Liquid Culture แบบ Non-circulating System และผักกาดหอมที่ปลูกด้วยเทคนิค NFT ให้ค่าเฉลี่ยน้ำหนักสดของต้นสูงสุดทั้ง 2 โรงเรือนปลูกพืช ต้นแตงแคนตาลูปและผักกาดหอมที่ปลูกด้วยเทคนิค Liquid Culture แบบ Circulating System ตายหมดทั้งสองโรงเรือนปลูกพืชภายใน 6 สัปดาห์และ 3 สัปดาห์ หลังย้ายปลูกลงสู่กระบะสารละลายตามลำดับ ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยต่างๆของแตงแคนตาลูป ผักคะน้าจีน การบันทึกสภาพอากาศภายนอกและภายในโรงเรือนปลูกพืช 2 แบบ พบว่าที่ระดับอุณหภูมิเฉลี่ยสูงกว่าภายนอกโรงเรือนปลูกพืช 1.4 ถึง 1.5 องศาเซลเซียสและมีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยต่ำกว่าภายนอกโรงเรือนปลูกพืช 3.8 ถึง 4.9 เปอร์เซ็นต์ ปริมาณความชื้นแสงภายในโรงเรือนปลูกพืชทั้ง 2 แบบ ไม่แตกต่างกันนักแต่มีค่าต่ำกว่าภายนอกโรงเรือนปลูกพืชมากกว่าครึ่งหนึ่ง (อารีย์ เสนานันท์กุล, 2540, 1-93)

ลลิตา ปริตากรณ์ (2537) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและการเงินของโครงการทำไร่นาสวนผสม อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทน พร้อมทั้งวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและการเงินศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำไร่นาสวนผสมซึ่งในการศึกษาแบ่งกิจกรรมไร่นาสวนผสมออกเป็น 2 ระบบคือ การปลูกมะม่วง 2 พันธุ์ ร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ และการปลูกมะม่วงพันธุ์เดียวร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ โดยใช้มูลค่าปัจจุบันสุทธิอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน ณ ระดับอัตราคิดลด 2 ระดับ คือร้อยละ 12 และ 15 และอัตราผลตอบแทนของโครงการ เป็นเครื่องมือชี้วัด นอกจากนี้ได้ทำการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ 3 กรณี คือ (1) กรณีต้นทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ผลตอบแทนคงที่ (2) กรณีต้นทุนคงที่ผลตอบแทนลดจ้อยละ 10 (3) กรณีต้นทุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ผลตอบแทนลดจ้อยละ 10 ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ทางการเงินและทางเศรษฐกิจให้ผลตอบแทนคุ้มค่าโดยระบบที่ 1 ให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากว่า ระบบที่ 2 การจัดทำไร่นาสวนผสมมีความเป็นไปได้ในการลงทุนสูงทั้งทางเศรษฐกิจและการเงิน โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจค่า IRR ที่ได้สูงกว่าทางการเงินมากแสดงถึงอัตราผลตอบแทนที่สูงกว่าเนื่องจากได้ปรับราคาตลาดให้เป็นราคาเงาเพื่อสะท้อน

มูลค่าที่แท้จริงและระบบที่1มีความเป็นไปได้มากกว่าระบบที่2 (ลลิตา ปรีดากรณ์, 2537, 1-164)

พงศธร โสภภาพันธุ์ (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของการพัฒนาไร่นาในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโครงการของรัฐบาลและกลุ่มของเกษตรกร

ผลการศึกษาพบว่า ในฐานะที่ไทยเป็นประเทศผู้ส่งข้าวออกมาที่สุดของโลกและสินค้าข้าวก็ช่วยนำเงินตราต่างประเทศเข้ามามากมายเพื่อใช้พัฒนาประเทศต่อไป แต่ในขณะเดียวกันการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกก็เป็นไปได้ยาก เราก็ต้องมาพัฒนาเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นในพื้นที่เท่าเดิม การพัฒนาไร่นาเป็นขั้นตอนต่อจากการพัฒนาแหล่งน้ำและระบบชลประทาน รัฐบาลต้องเข้ามาสนับสนุนทั้งโครงการของรัฐบาล (government operated project) และโครงการประชาอาสา (farmers operated project) ทั้งวิชาการ ความรู้ และเงินอุดหนุนและการพัฒนาไร่นาต้องสอดคล้องก็ควรพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกษตรกรหันเอาเครื่องจักรกลเข้ามาใช้แทนแรงงานสัตว์ พื้นที่ที่พัฒนาต้องเหมาะสมต่อการใช้เครื่องจักรกลด้วย ทั้งถนนและรูปร่างของแปลงเพาะปลูก การออกแบบเองก็ควรให้เกษตรกรเข้ามามีบทบาทมากขึ้น เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจจุดประสงค์ของการพัฒนาและผู้ออกแบบก็สามารถมีอิสระไม่ต้องใช้กฎหมายที่กำหนด 7% ของเนื้อที่มาใช้ (พงศธร โสภภาพันธุ์, 2533)

ชลินทร์ ประพฤติตรง (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกร อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาของไร่นาสวนผสมของเกษตรกรของอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อพัฒนาระบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกรอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผลการศึกษาพบว่า (1) บริบทและสภาพปัญหาของระบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกรอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าด้านกายภาพสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มอยู่บริเวณลุ่มน้ำพุมดวง ลักษณะดินเป็นดินเหนียว และดินเหนียวปนทราย แหล่งน้ำใช้น้ำจากคลองพุมดวง น้ำฝน บ่อบาดาล ในการทำเกษตรด้านชีวภาพมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากการทำนาเปลี่ยนมาเป็นปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักและพืชไร่ เลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา ด้านเศรษฐกิจและสังคม เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชผัก และพืชไร่ ในช่วง 1-3 ปีแรก และรายได้หลังจากไม้ผลไม้ยืนต้น ด้านสังคมเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครอบครัว 1-2 คน และจ้างเป็นครั้งคราว นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการรวมตัวเป็นกลุ่มในการทำกิจกรรมร่วมกัน สภาพปัญหาภัยธรรมชาติน้ำท่วม ฝนแล้ง สภาพดินเป็นกรด ศัตรูพืชระบาด ราคาผลผลิตตกต่ำ และไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูง ขาดแคลนแรงงานในวัยแรงงาน มีปัญหาหนี้สินและขาดความรู้ทางด้านการเกษตรและการตลาด (2) ผลการพัฒนาและประเมินระบบไร่นาสวนผสม พบว่ามีไร่นาสวนผสม 4 ระบบคือ ระบบพืชกับพืช ระบบพืชกับสัตว์ ระบบพืชกับปลา ระบบพืชกับสัตว์กับปลา ประกอบด้วยปัจจัยด้านนำเข้า กระบวนการผลิต ส่วนผล การประเมินพบว่าระบบไร่นาสวนผสมทั้ง 4 ที่ได้พัฒนาผ่านการประเมินมีค่าความสอดคล้องมากกว่า 0.5 (> 0.5) แสดงว่าระบบไร่นาสวนผสมทั้ง 4 ระบบสามารถนำไปส่งเสริมเกษตรกรได้ (ชลินทร์ ประพฤติตรง, 2551)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพบนกรณีศึกษาแบบประวัติบุคคล (Biographical research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษา โดยศึกษาจาก เกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา กระบวนการพัฒนาความเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษา เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

เกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ให้สัมภาษณ์คือ อาจารย์ สมโภชน์ ทับเจริญ เป็นข้าราชการบำนาญ เพศชาย ระดับการศึกษาจบปริญญาโท สถานที่ของไร่นาสวนผสมแห่งนี้ อยู่ที่ เลขที่ 3 ซอยนวลจันทร์ 56 ถนนนวลจันทร์ แขวงนวลจันทร์ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร 10230 ท่านเป็นนักวิชาการทางการเกษตรหรือนักวิจัยอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ประจำศูนย์วิจัยและฝึกอบรมการเลี้ยงสุกรแห่งชาติ (ภาควิชาสัตวบาล) ปัจจุบันอายุ 60 ปี มีอายุราชการมาทั้งหมด 27 ปี เดิมทีปู่ตายายเป็นเกษตรกรกันมาโดยสายเลือดอยู่แล้ว หลังจบการศึกษาระดับชั้นมัธยม ได้ศึกษาต่อที่สถาบันเกษตรอาชีวะ (วิทยาลัยเกษตรกรรมเจ้าคุณทหารลาดกระบัง) แล้วมาศึกษาต่อปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน จากนั้นมารับราชการในตำแหน่งนักวิชาการเกษตร วิทยาเขตกำแพงแสน(ประจำภาควิชาสัตวบาล)

ส่วนที่ 2 กระบวนการพัฒนาแนวคิดของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ถึงการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมในเขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า การเกษตรแบบไร่นาสวนผสมแห่งนี้มีพัฒนาการอยู่ 4 ด้านที่เป็นจุดสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม

อดีตอาจารย์ประจำศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ผันชีวิตจากการรับราชการ มาทำไร่นาสวนผสมกลางกรุงตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของบรรพบุรุษ ในพื้นที่ที่รายรอบไปด้วยบ้านจัดสรร ด้วยความตั้งใจที่จะไว้ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของคนกรุงในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จุดเปลี่ยนของการลาออกมาทำเกษตรไร่นาสวนผสมอยู่ที่กระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2556 แม่เสียชีวิตจึงกลับมาอยู่บ้านสานความฝัน ทำพื้นที่ตรงนี้ให้เป็นเกษตรเชิงธุรกิจและเชิงท่องเที่ยวอยู่กลางใจเมือง เพราะคิดว่าคนชนบทอยากจะเข้ามาหาแสงสี แต่คนเมืองต้องการอยากที่จะหาความสงบ จึงมีแนวคิดว่าจะทำกรุงเทพฯให้เป็นชนบท เพื่อให้คนในย่านนี้ได้มาเที่ยว มากินสร้างบรรยากาศชนบทมีกลิ่นอายของป่าและการเกษตรอยู่ในเมืองกรุง ไม่ต้องไปไกลถึงต่างจังหวัดก็สามารถสัมผัสและพบบรรยากาศแบบนี้ได้ โดย

แบ่งที่ดินจำนวน 50 ไร่ ออกเป็นสองส่วนโดย 14 ไร่ อยู่किฝั่งถนนตรงข้ามกันจัดทำเป็นย่านธุรกิจใช้ชื่อ “@บางขวด” มีร้านค้า ร้านอาหาร เน้นจำหน่ายอาหารและผลผลิตต่างๆที่มาจากรั้วนาที่ทําไปจำหน่ายเป็นหลักเป็นวัตถุดิบสำคัญและสดใหม่ที่ส่งตรงจากฟาร์มถึงมือผู้บริโภค ความพิเศษคือไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้ราคารั้วนาอยู่ในฐานที่สามารถจับต้องได้

2.2 การปลูกพืชหลายชนิด

ในพื้นที่รั้วนาส่วนผสมแห่งนี้มีทั้งพืชเช่น จิงจูช่าย มาเพื่อทำน้ำผักขยา รวมถึงวอเตอร์เครสหรือสลัดน้ำที่เป็นราชินีของผักมีสายพันธุ์มาจากฝรั่งเศสให้วิตามิน ซี ที่สูงกว่าในมะนาว ทั้งยังปลูกเมล่อนญี่ปุ่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ต้นลำไย ต้นสั๊ก ต้นยางนา ต้นลำพู ต้นกล้วย ต้นมะเขือเทศ ต้นสะเดา ต้นไผ่ และอื่นๆอีกมากมาย และในช่วงปีพ.ศ.2554 ที่น้ำท่วมหนักนั้นก็ได้รบบทเรียนที่เป็นข้อมูลของการทำการเกษตรสำหรับพื้นที่แห่งนี้คือควรจะต้องมีการปลูกพืชที่ทนต่อน้ำและรากนั้นยึดดินมากกว่านี้ไม่เช่นนั้นอย่างเช่น ต้นสั๊ก พบว่าน้ำท่วมแล้วไม่ทนน้ำต้นสั๊กที่ปลูกไว้นั้นได้ตายหมด โดยส่วนใหญ่จะเน้นปลูกพืชป่าและพืชไร่ผสมกันเป็นความผสมผสานเพื่อที่ว่าจะได้บรรยากาศของความร่มรื่นและเป็นธรรมชาติที่มีความหลากหลายสีเขียว ยกตัวอย่างเช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน

2.3 ลักษณะของรั้วนาสวนผสมในปัจจุบัน

มีการผสมผสานระหว่างพืชป่าและพืชไร่เพื่อต้องการให้เกิดความหลากหลายสีเขียวและเป็นแหล่งรวมออกซิเจนสถานที่หนึ่งในกรุงเทพมหานครที่คนส่วนใหญ่จะได้รับและสดชื่นควันพิษไอเสียจากท้องถนนมากกว่าที่จะได้รับอากาศบริสุทธิ์แบบธรรมชาติ หรือเห็นภาพของตึกกรมบ้านช่องมากกว่าป่าไม้ ทุ่งไร่ในบรรยากาศแบบชนบท มีการแบ่งพื้นที่อยู่ 3 ส่วน คือ

2.2.1 ส่วนพื้นที่การเกษตรพืชสวน

จะมีพืชหลายชนิดหลายประเภทปลูกอยู่ในละแวกใกล้เคียงกันทั้งที่เป็นส่วนใหญ่สำคัญเลยคือแปลงเมล่อนญี่ปุ่นที่ปลูกคลุมมุ้งอยู่อย่างเป็นระเบียบ และยังมีตำลึงที่เลื้อยอยู่บริเวณใกล้ๆ ถัดจากแปลงเมล่อนที่เรียงอยู่เป็นทิวแถวแล้วก็ยังมีบ่อวอเตอร์เครส (Watercress) หรือผักสลัดน้ำ มีสายพันธุ์มาจากฝรั่งเศส ซึ่งให้วิตามิน ซี สูงกว่าในมะนาวมาก นอกจากส่วนที่เป็นพืชสวนส่วนสำคัญแล้วยังพบ จิงจูช่าย ต้นมะม่วง ต้นลำไย ต้นสั๊ก ต้นยางนา ต้นลำพู ต้นกล้วย ต้นมะเขือเทศ ต้นสะเดา ต้นไผ่ ปลูกอื่นๆอีกมากมายจนถึงทางสุดไปยังบ้านพักของท่านอาจารย์โดยระหว่างทางยังมีกระท้อที่พักเล็กๆสำหรับพักจากการทำงานระหว่างวันอีกด้วย

2.2.2 ส่วนร้านค้าและร้านอาหาร

ในส่วนนี้จะอยู่ฝั่งตรงข้ามถนนจากส่วนฟาร์มและรั้วนา เป็นฝั่งที่นำเอาผลผลิตจากฝั่งของฟาร์มนั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบการทำอาหารของร้านอาหาร และเป็นผลผลิตสำหรับการจำหน่ายอย่างเป็นชิ้นเป็นอันในส่วนของร้านค้า ร้านอาหารที่ว่ามีลักษณะเป็นแพกลางน้ำให้บรรยากาศเย็นสบาย กินลมชมวิว อยู่ท่ามกลางธรรมชาติพร้อมกับอาหารอร่อยปลอดภัยไร้สารเคมี เพราะเป็นการเสิร์ฟของสดใหม่จากฟาร์มสู่โต๊ะอาหารโดยตรง ด้านของร้านค้าเองก็มีผลิตภัณฑ์ที่มาจากรั้วนาโดยตรงในราคาที่ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางเช่น กล้วยน้ำว้าที่หิวละเริ่มต้นอยู่ที่ 15 - 25 บาท

ปลาตุกน่าย่าง ผักปลอดสาร หรือจะเป็นขนมจากผลไม้ทานเล่นเช่นผลไม้แช่อิ่มทั้งหลาย

2.2.3 ส่วนไร่นาและบ่อปลา

ส่วนไร่นาและบ่อปลาจะเป็นการเลี้ยงปลาร่วมกันกับการทำนาปลูกข้าวโดยส่วนนี้จะเป็นการปลูกนาข้าวแบบในน้ำเพราะอีกส่วนจะเป็นการปลูกข้าวอยู่บนดินแล้วกางมุ้งเพื่อกันนกกกระดิดขี้หมู และนกหรือแมลงอื่นๆในบริเวณนี้มากัดกินสร้างความเสียหายต่อข้าว

2.4 ไร่นาสวนผสมในอนาคต

ในอนาคตท่านอาจารย์มีความตั้งใจอยากที่จะเพิ่มส่วนของ “ฟาร์มสเตย์” ที่เป็นส่วนของบ้านพักเพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในเรื่องของที่พักให้แก่ผู้ที่สนใจมาเยี่ยมชมได้มีที่พักอยู่อาศัยชั่วคราวหากต้องการที่จะดื่มด่ำบรรยากาศแบบทุ่งแบบสวนตามแบบฉบับชนบทที่แท้จริง ด้วยเจตนารมณ์ที่สอดคล้องกับการทำไร่นาสวนผสมที่ว่า คนเมืองมักจะทำงานกันอย่างเคร่งเครียดและอาจจะไม่ได้มีเวลาพักผ่อนมากนัก พื้นที่ตรงนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถให้ทุกท่านที่เหนื่อยล้าจากการทำงานอย่างเคร่งเครียดได้

ส่วนที่ 3 กระบวนการพัฒนาโครงสร้างของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ถึงกระบวนการพัฒนาบริหารจัดการการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม พบว่า เกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้มีคุณสมบัติของการเป็นเกษตรกรต้นแบบตามที่คณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart farmer ได้ระบุนิยามเอาไว้ ดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความรู้ในสิ่งที่ทำอยู่ คือ ท่านอาจารย์สมโภชน์ ทับเจริญมีความรู้ด้านการเกษตรอยู่รอบด้านอยู่แล้วด้วยความที่อดีตท่านนั้นเคยเป็นนักวิชาการเกษตรหรือนักวิจัย อดีตประจำศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ทำงานเกี่ยวกับด้านปศุสัตว์เป็นส่วนใหญ่และตัวท่านเองคลุกคลีกับการเกษตรมาโดยตลอดตั้งแต่ยังสมัยวัยรุ่น ก่อนข้างจะได้เผชิญหน้าเกี่ยวกับการเกษตรมาทุกรูปแบบ บิดาของท่านเองก็เป็นเกษตรกรมาก่อน และท่านอาจารย์เองมีความรู้ด้านการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมโดยตรง จนสามารถประกอบพื้นที่ภายในที่อยู่อาศัยของท่านเองเป็นไร่นาสวนผสมแห่งนี้ให้สามารถเป็นจริงได้ในพื้นที่ที่เรียกว่าเป็นพื้นที่ในเมืองคือจังหวัดกรุงเทพมหานครนี้เอง เป็นข้อพิสูจน์ที่ว่าไม่ต้องมีสภาพแวดล้อมที่เหมือนกับต่างจังหวัดก็สามารถทำการเกษตรอย่างสมบูรณ์และเป็นแบบอย่างความสำเร็จได้

2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ คือ ท่านอาจารย์มีการบันทึกและเก็บข้อมูลในการประสบปัญหาในแต่ละครั้งเพื่อประกอบการตัดสินใจในครั้งถัดๆไปสำหรับการแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไม่ว่าจะเกี่ยวกับอุปกรณ์ทางการเกษตร นอกจากนี้ยังค้นหาข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ให้ข้อมูลประวัติความเป็นมาของพื้นที่การเกษตรไว้บนอินเทอร์เน็ตอีกด้วย ทั้งยังจัดทำส่วนเฉพาะสำหรับการศึกษาดูงานทางการเกษตรไว้ในพื้นที่ไร่นาสวนผสมนี้อีกด้วย รวมไปถึงท่านอาจารย์เป็นบุคคลที่สามารถค้นหาหรือมีข้อมูลและประวัติรวมไปถึงประวัติด้านการทำงาน

3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด คือ ท่านอาจารย์มีการบริหารจัดการที่ดีเพราะในส่วนของผลผลิตนั้นวัตถุประสงค์ของผลผลิตไม่ได้เป็นตัวกำหนดว่าจะต้องขายของไปยังพ่อค้าคนกลางเหมือนอย่างที่เกษตรกรทั่วไปทำ การขายเองต้นทุนสูงจริง แต่ทำเองขายเองตัดพ่อค้าคนกลางออกไปก็สามารถขายในราคาที่จับต้องได้ และโดยหลักๆแล้วมีความตั้งใจทำการเกษตรเชิงท่องเที่ยว การเกษตรสีเขียวที่ปลอดภัย เพราะฉะนั้น ต่อไปภายในอนาคตรายได้ที่จะได้ก็อาจจะได้จากการท่องเที่ยวมากกว่ารายได้จากผลผลิตเสียด้วยซ้ำ

4. เป็นผู้มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค คือ ในตัวสินค้าที่เป็นพืชผักและเนื้อสัตว์ต่างๆรวมไปถึงอาหารที่จัดอยู่ในกลุ่มของร้านอาหารเรือนแพนั้นล้วนแต่เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัย เพราะมาจากสวนแห่งนี้เอง ถูกดูแลบ่มเพาะและปลูกด้วยกรรมวิธีขั้นตอนที่สะอาดปลอดภัยไร้สารพิษ เมื่อผลผลิตที่ไม่มีสารพิษตกค้างก็จะไม่เกิดการเจริญเติบโตที่ผิดปกติเพราะไม่มีผลกระทบจากสารพิษมารบกวนกระบวนการเจริญเติบโตของพืชแต่อย่างใด ผลผลิตจึงเติบโตเจริญวัยได้อย่างเต็มที่และแข็งแรงมีคุณภาพด้วยวิธีการทางธรรมชาติล้วนๆ เมื่อผลผลิตมีคุณภาพแล้วนั้นส่งผลต่อไปคือผู้บริโภคจะได้รับสินค้าที่ปลอดภัย

5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม คือ เป็นการเกษตรที่ปลอดภัยสะอาดอย่างแท้จริงมีการผลิตและดำเนินการด้วยกรรมวิธีทางธรรมชาติทุกพื้นที่ เช่น อาหารของพืชที่ใช้คือปุ๋ยอินทรีย์ที่ทำจากมูลสัตว์ น้ำในการทำการเกษตรที่ก่อนหน้านี้ขุดทำเอง แต่ด้วยตอนหลังมีปัญหาเรื่องพื้นที่ไม่สามารถขุดบาดาลได้จึงใช้น้ำจากคู คลองจากตามบ้านเรือน แต่น้ำเหล่านั้นที่นำมาใช้ได้ผ่านกระบวนการบำบัดน้ำแล้วให้สะอาด ด้วยวิธีการเหล่านี้จึงไม่เป็นอันตราย ไม่เป็นมลภาวะที่เสียหรือไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในชุมชนบริเวณละแวกนั้น หากแต่จะกลับเป็นพื้นที่สีเขียวให้แหล่งหนึ่งให้ได้สูดอากาศที่ไม่เป็นพิษได้อย่างสบายใจ

6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร คือ ท่านอาจารย์ด้วยความที่ท่านคลุกคลีและใกล้ชิดกับการทำเกษตรมาตั้งแต่อายุน้อยจนเมื่อเข้ารับราชการก็ยังเป็นอาจารย์ทางด้านเกษตรอย่างการเป็นนักวิจัยประจำมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับปศุสัตว์และยังมีความเกี่ยวข้องกับศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ และเมื่อถึงช่วงอายุหนึ่งท่านก็ได้ออกมาเพื่อทำการเกษตรแบบเต็มตัวจริงจังกบนพื้นที่ของท่านเอง จากการสัมภาษณ์ถามตอบและฟังเรื่องราวต่างๆตลอดการสนทนา ท่านมีความภาคภูมิใจในอาชีพและความเป็นเกษตรกรของท่านมาก

ส่วนที่ 4 กระบวนการพัฒนาบริหารจัดการของการทำการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ถึงกระบวนการพัฒนาแนวความคิดเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เกษตรกรประเภทไร้นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงได้มีแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความคล้ายคลึงกับการเกษตรแบบไร้นาสวนผสม ดังต่อไปนี้

“คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นมันขึ้นอยู่กับที่แต่ละคนว่าจะมองมุมอย่างไร มองมุมว่าสิ่งที่ตนเองทำอยู่นั้นมันพอหรือยัง? ถ้าหากว่ายังโลกไม่มีกำหนดไม่ว่าคุณจะทำเท่าไรมันก็ไม่พอเพียงสักทีหรอก ไม่ใช่การที่เกษตรกรพอเพียงต้องปลูกผักกินเอง ซื่อไม่ได้เลยเพราะเงินมีแค่นี้แต่คือการที่คุณจะทำอะไรก็

ได้ เช่นมีเงินร้อยล้านลงทุนเก้าสิบล้าน โดยที่คุณไม่ได้ไปกู้ใครเขามาเพิ่ม นั่นก็อาจจะพอเพียงบนสิ่งที่
คุณทำแล้ว ไม่จำเป็นว่าจะต้องทำตัวอดๆอยากๆ ขึ้นอยู่ที่ว่าใครจะพอเพียงแบบไหน ในแบบของ
ตนเอง” เพราะฉะนั้นเกษตรผสมผสานหรือเศรษฐกิจพอเพียงรูปแบบมีความใกล้เคียงกันมาก มัน
ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมองมันอย่างไร

ส่วนที่ 5 การทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ถึงกระบวนการพัฒนา
โครงสร้างของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมใน เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า
เกษตรกรต้นแบบได้ใช้ปัจจัยด้านองค์ประกอบของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมตามที่
สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรได้ระบุไว้ โดยนำมาใช้ในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวน
ผสม ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านพื้นที่ สำหรับด้านพื้นที่ของการทำการเกษตรนั้นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนไป
เรื่อยๆตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ และหากมีการปรับโครงสร้างแล้ว
ครั้งหนึ่ง หากไม่เป็นไปตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมก็จะต้องปรับไปเรื่อยๆหรือก็คือการ
แก้ปัญหาและรับมือกับอุปสรรคไปเรื่อยๆ

2. ปัจจัยด้านแหล่งน้ำ ปัจจัยด้านแหล่งน้ำกับการเกษตรนั้นเป็นของคู่กัน ดังที่ท่าน
อาจารย์ได้กล่าวไว้ว่า “การเกษตรนั้นขาดน้ำเมื่อไหร่ก็ขาดใจเมื่อนั้น” ซึ่งปัจจัยด้านแหล่งน้ำนี้ได้มีการ
ปรับเตรียมไปพร้อมๆกับปัจจัยด้านพื้นที่ ด้วยการขุดร่องเพื่อใช้ระบายน้ำในหน้าฝน และยังเป็น
การสำรองน้ำได้อีกทางหนึ่งในฤดูแล้ง

3. ปัจจัยด้านเงินทุน ควรจะมีเงินทุนสำรอง สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการเกษตรนั้นคือจะต้อง
เตรียมใจไว้ว่าสำหรับปัจจัยด้านเงินทุนกับการเกษตรนั้นส่วนใหญ่จะเป็นทุนจม การที่จะได้กำไรหรือ
รายได้กลับมานั้นไม่ใช่ว่า ซื้อมาขายไปแล้วจะได้กลับมาในทันทีนั้นเป็นไปได้ อย่าไปคิดถึงกำไรที่
เป็นตัวเงินหรือตัวเลขมาก แต่หากทำแล้วมีความสุข พอเพียงในแบบที่ตนเองทำและเป็น หรือมีผู้คน
เห็นพ้องต้องกันและพอใจกับมันก็เป็นความสุขทางใจแล้ว การได้ให้ความรู้และเปิดโอกาสให้เป็น
แหล่งการเรียนรู้เชิงเกษตรตรงนี้ถือเป็นการทำกำไรที่วัดไม่ได้ด้วยเงิน

4. ปัจจัยด้านเกษตรกร หากยังไม่แน่ใจหรือรู้สึกว่าคุณยังไม่มีควมอูทิศในการทำการเกษตร
มากและด้วยปัจจัยในด้านอื่นๆที่ไม่ได้มีพร้อมเพียงหรือครบครัน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการ
ทำการเกษตรซึ่งเป็นองค์ประกอบอยู่ในตัวของเกษตรกรเองก็จะไม่เกิดความสำเร็จในภายหลังได้ ท่าน
อาจารย์จึงอยากให้ผู้ที่จะคิดอยากจะเป็นเกษตรกรนั้นถามใจตนเองดูให้แน่แน่ว่าร้อยเปอร์เซ็นต์หรืออย่าง
จะทิ้งชีวิตในรูปแบบเก่าแล้วเปลี่ยนมามีชีวิตในรูปแบบนี้ รูปแบบที่เป็นเกษตรกรเต็มตัว

5. ปัจจัยด้านกิจกรรมการผลิต จะเน้นไปที่การปลูกไม้ป่าร่วมกับไม้ผล ซึ่งส่วนใหญ่ผลผลิตที่
ปลูกนั้นอาจไม่ได้มีรูปลักษณะที่สวยเหมือนอย่างทั่วไปเป็นที่นิยม แต่จะให้ผลผลิตเหล่านั้นเป็นชนิดที่
สามารถออกดอกได้เรื่อยๆ เก็บผลผลิตได้เรื่อยๆทุกวันไม่ใช่ระยะเวลาอันยาวนาน รวมไปถึงสิ่งที่ปลูกจะเป็น
สิ่งที่ต้องใช้เพราะมีร้านค้าร้านอาหารอยู่หากเป็นรายการอาหารที่เป็นตั้มยำ ต้องการพริกชี้หนู ข่า
ตะไคร้ ก็จะต้องปลูกสิ่งเหล่านี้ เรียกได้ว่าเป็นการเกษตรแบบ “From farm to table” คือจากฟาร์มสู่

โต๊ะอาหาร

6. ปัจจัยด้านรายได้ งบประมาณที่ใช้เตรียมสำหรับพื้นที่และปัจจัยต่างๆสำหรับการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมนี้ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันอยู่ที่ประมาณเกือบ 20 ล้านบาทและซึ่งทุกวันนี้ยังไม่ได้ทุนคืน แต่เป็นการที่มีอยู่อย่างพอดีเลี้ยงชีพ เลี้ยงกิจการ และเลี้ยงคนงานที่เข้ามาช่วยตรงนี้ได้

7. ปัจจัยด้านอื่นๆ ปุ๋ยที่ใช้จะมีอยู่สองประเภทด้วยกันคือ ปุ๋ยที่ได้จากมูลสัตว์ด้วยวิธีการซื้อเข้ามาเป็นคักรถประมาณ 20-30 ตัน และอีกประเภทหนึ่งคือปุ๋ยที่ได้จากซากพืชเช่นผักตบชวาที่เป็นตัวกั้นน้ำทำให้ไม่สามารถระบายได้ เป็นอุปสรรคตรงนี้นำมาทำเป็นปุ๋ยอยู่ที่ประมาณ 100 ตันต่อไป นอกจากนี้ยังมีปุ๋ยชีวภาพและปุ๋ยวิทยาศาสตร์อีกด้วย ซึ่งปุ๋ยวิทยาศาสตร์นั้นจะไม่ได้ใช้มากมายมหาศาลแต่ใช้เพียงแค่ว่าพอดิ ด้านสภาพแวดล้อมไม่ได้เลี้ยงสัตว์เพื่อหมักปุ๋ยจากมูลสัตว์เองเพราะไม่ต้องการสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านบริเวณรอบข้างนี้เพราะอาจจะเกิดผลกระทบจากกลิ่นได้สุดท้ายคือการไม่ได้นับกำไรจากตัวเลขมากนักหากแต่การที่ได้ให้ความรู้ ให้ตรงนี้เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ทางด้านเกษตรกรรมแล้วมีผู้คนพอใจมาเยี่ยมเยียนบ้างตรงนี้ก็มีความสุขใจ เป็นกำไรที่วัดไม่ได้ด้วยเงิน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่สรุปข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจ ที่ผู้ศึกษานำมาพิจารณาวิเคราะห์อภิปราย ดังนี้

การเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า มีพัฒนาการอยู่ 4 ด้านด้วยกันคือความเป็นมาของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม การปลูกพืชหลายชนิด ลักษณะไร่นาสวนผสมในปัจจุบัน ไร่นาสวนผสมในอนาคต ซึ่งพัฒนาการทั้ง 4 ด้านนี้มีผลต่อการวางแผนการปฏิบัติงานในอนาคต ในเรื่องของการสังเกตอุปสรรคปัญหาในอดีตและมีการนำมาแก้ไขในลักษณะของไร่นาสวนผสมในปัจจุบัน และดูแนวโน้มของการที่จะวางแผนพัฒนาต่อไปในอนาคต ให้อยู่ในพื้นฐานของความพอประมาณ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มเตรียมพร้อมต่อการรับมือกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ

กระบวนการพัฒนาบริหารจัดการการทำเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่าเกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณสมบัติในการเป็นเกษตรกรต้นแบบครบทั้ง 6 ประการ เมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎีคุณสมบัติของความเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือ Smart farmer ของคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบาย Smart farmer ปรากฏความเหมือนอันมีความน่าสนใจว่า ในการเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่คือการที่สามารถดูแลไร่นาสวนผสมพื้นที่การเกษตรแห่งนี้และเป็นผู้ให้ความรู้ด้านการเกษตรแก่บุคคลทั่วไปได้ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจคือมีการบันทึกและเก็บข้อมูลในการประสบปัญหาในแต่ละครั้งเพื่อประกอบการตัดสินใจในครั้งถัดๆไปสำหรับการแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นรวมถึงจัดพื้นที่สำหรับศึกษาดูงานและให้ข้อมูลความรู้บนสื่ออินเทอร์เน็ต มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาดคือมีรูปแบบการบริหารจัดการและดูแลเรื่องการตลาดให้สามารถยังชีพและเลี้ยงชีพกิจการได้รวมไปถึงคนงานอีกด้วยนอกจากนี้ยังไม่ใช้สารเคมีในการผลิตและเลือกสรรสิ่งที่ปลอดภัย

และมีประโยชน์ต่อผู้บริโภค มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภคคือการที่ใส่ใจและคัดเลือกกรรมวิธีการผลิตให้ปลอดภัยไร้สารเคมีมุ่งหวังให้เป็นการทานเพื่อให้มีชีวิตอยู่หรืออาหารเป็นยานั่นเอง มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมคือการให้พื้นที่การเกษตรตรงนี้เป็นปอดและเป็นแหล่งผลิตออกซิเจนให้อากาศที่บริสุทธิ์มีความหลากหลายสีเขียวของชุมชนบางช่วงแห่งนี้นี้และไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อาศัยรอบข้าง และท้ายสุดได้แก่มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกรคือ การให้นิยามไว้ว่าเกษตรกรนั้นเป็นได้ทุกอย่างที่อยากจะเป็นสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตัวของตัวเองเปรียบเสมือนสองมือที่สร้างโลก

กระบวนการพัฒนาแนวคิดของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรผสมผสานและเศรษฐกิจพอเพียงมีรูปแบบที่ความใกล้เคียงกันมาก เมื่อพิจารณาประกอบกับทฤษฎีเกษตรทฤษฎีใหม่ของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชแล้วนั้น ปรากฏความเหมือน อันมีความน่าสนใจ ว่า ไร่นาสวนผสมแห่งนี้เป็นระบบแบบ Integrated farming system เป็นระบบไร่นาสวนผสม โดยทั้งสองระบบนี้เองมีความคล้ายกันอยู่ที่ว่าไม่ได้ทำกิจการเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ทำเป็นเกษตรเชิงเดี่ยวซึ่งเกษตรเชิงเดี่ยวนั้นมักจะถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางจนกว่าผลผลิตใหม่จะออกใหม่ก็ต้องลงทุนไปอีกแล้วจะไม่จบ แต่ถ้าหากว่าทำในแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทำหลายๆอย่างก็จะมีรายได้เข้ามาในทุก ๆ วันอย่างละนิดอย่างละหน่อยแล้วยังสามารถรับประทานของที่ตนเองผลิตเองได้อีกด้วย ส่วนจะพอหรือไม่พอนั้นคือความคิดของแต่ละคนแล้วว่า มันพอหรือเปล่า? เพราะฉะนั้นมันขึ้นอยู่กับว่าแต่ละคนมองมันอย่างไร พยายามอย่าไปคิดว่าเกษตรพอเพียงหรือทุกอย่างที่พอเพียงนั้นต้องอดอยากเสมอไป คนชอบมองในมุมที่ว่าถ้าหากเป็นเกษตรพอเพียงเมื่อไหร่จะต้องอด ๆ อดยาก ๆ กระเป๋ยดกระเสียนอยู่อย่างสันโดษ กินของอย่างอื่นไม่ได้ แม้แต่โทรศัพท์ก็ ๆ ก็ไม่มีให้ใช้ ดังนั้นอยู่ที่ว่าพอแค่ไหน แล้วแต่ว่าจะมองมุมเป็นอย่างไร

กระบวนการพัฒนาโครงสร้างของการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ว่า เกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียง ได้ใช้ปัจจัยด้านพื้นที่และปัจจัยด้านแหล่งน้ำเป็นสำคัญในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม การทำการเกษตรนั้นปัจจัยด้านพื้นที่และปัจจัยด้านแหล่งน้ำมีความสำคัญที่ควบคู่กันหากพื้นที่ไม่มีความเหมาะสมและสภาพแวดล้อมไม่ครบแก่การทำการเกษตร พืชที่ปลูกก็จะไม่สามารถเจริญเติบโตและได้ผลผลิตอย่างที่คาดหวังได้ และหากไม่มีการคำนึงถึงปัจจัยด้านแหล่งน้ำหากเกิดปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝนพืชก็จะตาย และหากไม่มีการสำรองน้ำในหน้าแล้งนั้นก็จะมีแหล่งน้ำไว้เพื่อการทำการเกษตรได้ ซึ่งเกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงก็ได้ทำการแก้ไขปัญหาและเตรียมการปัจจัยทั้งสองด้านนี้ไว้เรียบร้อยแล้วตามวัตถุประสงค์ นั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับงานวิจัยของ ศิริจิต พุ่่งหว่า และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจทำการเกษตรระบบไร่นาสวนผสมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ปรากฏความเหมือน อันมีความน่าสนใจว่า ปัจจัยด้านพื้นที่มีความสำคัญในการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมและมีที่นิยมปฏิบัติกันคือ (1) รูปแบบที่ขุดเป็นร่องสวนสลับกับคูน้ำและ (2) รูปแบบที่มีการขุดทำคันร่องรอบแปลง ข้างในขุดซอยเป็นร่องและคูน้ำสลับกัน โดยทั้งสองรูปแบบมีกิจกรรมหลายอย่างผสมกันทั้งการทำนา การปลูกผัก การปลูกไม้ผล

การเลี้ยงสัตว์ และการเลี้ยงปลา

สรุป

กระบวนการพัฒนาความเป็นเกษตรกรต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้นต้องอาศัยปัจจัยประกอบกันในหลาย ๆ อย่าง อย่างด้านแวดล้อมที่สำคัญที่สุดคือ พื้นที่และแหล่งน้ำหากเริ่มต้นไม่มีพื้นที่ก็ไม่สามารถจะจัดสรรทำการเกษตรได้และหากไม่มีแหล่งน้ำที่เพียงพอก็ไม่สามารถใช้เป็นส่วนเสริมในการทำการเกษตรได้ ด้านตัวบุคคลในการทำการเกษตรนั้นจำเป็นต้องมีจิตใจที่แน่วแน่วด้วยความที่การเกษตรนั้นไม่ได้คืนผลให้ภายในเร็ววันและอยู่บนความไม่แน่นอน ที่จะได้ผลตอบแทนตามที่หวัง รวมไปถึงต้องมีความรู้ความสามารถทางการเกษตรอยู่ด้วยเพื่อการจัดการปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะมีในอนาคตข้างหน้าเมื่อเริ่มต้นลงมือทำแล้ว สุดท้ายที่ควรมีคือความพอเพียงประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี พอประมาณที่จะพอใจในสิ่งที่ตนมีไม่โลภและไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นที่เกิดจากการกระทำของตน มีเหตุผลในการตัดสินใจที่จะทำการต่าง ๆ มีภูมิคุ้มกันที่ดีที่จะมีต่อการรับมือ เตรียมพร้อมต่ออุปสรรคปัญหาและสามารถแก้ไข ปรับปรุง เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1. ควรมีการเผยแพร่ถึงปัจจัยที่สำคัญต่อการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมในช่องทางต่างๆ อย่างเช่น สื่อในระบบอินเทอร์เน็ตที่ผู้คนเข้าถึงได้ง่ายในปัจจุบันเพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่สำคัญต่อการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม
2. ควรมีการประชาสัมพันธ์พื้นที่การเกษตรไร่นาสวนผสมแห่งนี้รวมถึงร้านค้าร้านอาหารเรือนแพตั้งแต่ต้นทางของเส้นทางที่จะมายังพื้นที่แห่งนี้เพื่อที่ผู้สัญจรผ่านไปมาอาจเกิดความสนใจและเพื่อบุคคลทั่วไปผู้สนใจจะได้พบเจอได้ง่าย
3. ทางสำนักงานเขตควรจะให้ความสำคัญและมีส่วนช่วยในการสนับสนุน เนื่องจากเป็นแหล่งการเรียนรู้ทางการเกษตรที่ผู้ที่เป็นเจ้าของคือเกษตรกรประเภทไร่นาสวนผสมต้นแบบด้านเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีจิตอาสาที่ไม่ได้เก็บค่าบริการแต่อย่างใด จึงมีประโยชน์ต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผลที่ได้นำเสนอมาข้างต้น ผู้ศึกษาพบว่าข้อจำกัดในการศึกษาครั้งนี้ คือ ความรู้ทางการเกษตรของผู้ศึกษาเอง ซึ่งยังมีได้มีความรู้ทางการเกษตรมากโดยตรง ดังนั้น ในการศึกษาประเด็นการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม ในบริบทอื่นควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษากิจการทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมในระดับที่สูงขึ้น นอกจาก

สภาพแวดล้อมโดยรวม ซึ่งจะทำให้เห็นวิธีการและความรู้ทางการเกษตรเชิงลึกได้กว้างขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพของดินและอาหารพืชที่เหมาะสมโดยการวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาสาระที่ใช้ในการตัดสินใจและปัจจัยที่เหมาะสมในการเลือกใช้ปุ๋ยกับดินแต่ละประเภท แต่ประเภทว่าต้องมีสภาพดินแบบไหนจึงจะใช้ปุ๋ยประเภทไหน

3. ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะพื้นที่เขตบึงกุ่ม จังหวัดกรุงเทพมหานคร จึงควรมีการศึกษาทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสมในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความแตกต่างทางด้านวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกัน

4. ควรมีการศึกษาทางด้านเทคนิคทางการเกษตรให้ละเอียดถี่ถ้วนมากกว่านี้ เพราะการทำการเกษตรนั้นใช้ความรู้ด้านอื่นเข้ามาประกอบด้วย มิใช่เพียงแต่ความรู้ทางด้านเกษตร เพื่อให้เข้าถึงและเข้าใจวิธีการปฏิบัติงานอย่างถ่องแท้

5. สำนักงานเขตควรมีการสร้างจิตสำนึกในรักในการพัฒนาชุมชน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการที่จะเข้าไปช่วยดูแลและพัฒนาชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญของตนและยอมเสียสละเวลาให้แก่ชุมชนบ้าง

บรรณานุกรม

- ชลินทร์ ประพฤติตรง. (2551). *การพัฒนาระบบไร่นาสวนผสมของเกษตรกรอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี* วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ., มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- นิรชา โพธิ์ประสระ. (2548). *การวางแผนการปลูกผักโดยวิธีไฮโดรโปนิคส์* วิทยานิพนธ์ .เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พงศธร โสภานันท์. (2533). *การศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของการพัฒนาไร่นาในประเทศไทย* .การวิจัยทุนอุดหนุนจากงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ., คณะทรัพยากรธรรมชาติ.
- พรนภา. (2561). *ลักษณะของเกษตรแบบไร่นาสวนผสม* .สืบค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://pornnapa.wikispaces.com/ความหมายเกษตรผสมผสานและไร่นาสวนผสม>
- มานะ ชูวีช่วย. (2550). *ความสามารถของเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตภายใต้ผลกระทบของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนัง กรณีศึกษาไร่นาสวนผสมวิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้* .
- ลลิตา ปรีดากรณ์. (2537). *การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจและการเงินของโครงการการทำไร่นาสวนผสม อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี* .วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต . มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, คณะเศรษฐศาสตร์.

- ศิริจิต พุ่งหว่า, บัญชา พุทธวาศรี และอาแว มะแส. (2547). การตัดสินใจทำการเกษตรระบบไร่นา
สวนผสมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรในอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง:สงขลา .
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, คณะทรัพยากรธรรมชาติ.
- สมัย สังข์ทองงาม. (2553). การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปลูกพืชในระบบไฮโดรโปนิกส์. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สุนันทา สุขเจริญ. (2557). การตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่ของผู้บริโภคที่ศูนย์ข้าวสหกรณ์ไทย ชุมชุม
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ :, คณะเกษตร
ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร.
- สมศักดิ์ บัวเฟื่อน. (2536). อัตราการกินและการเลือกชนิดและสีของอาหารนกระดี่ชี้หุ้มการ .
ค้นคว้าอิสระเชิงวิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- อารีย์ เสนานันท์กุล. (2540). การคัดเลือกเทคนิคที่เหมาะสมในการปลูกพืชโดยวิธีไฮโดรโปนิกส์.
กรุงเทพมหานคร.มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย :

ผลกระทบด้านรายได้จากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด กรณีศึกษา เทศบาล เมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

นทสรวง คงชาสุวัฒน์²³
ดร.ผกาดี สุพรรณจิตวนา²⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องจากผลกระทบด้านรายได้จากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด กรณีศึกษา เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (3) เพื่อศึกษาแนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบธุรกิจชายหาดจากการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างได้ดังนี้ คือ (1) ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 4 คน (2) ผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จำนวน 9 คน

ผลการศึกษาพบว่า (1) รูปแบบในการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข คือ การลงพื้นที่ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการในพื้นที่ รับฟังความคิดเห็นของผู้ประกอบการให้ผู้ประกอบการเสนอความต้องการ พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการชี้แจง รับฟัง และเสนอความคิดเห็นจาก ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลเมืองแสนสุข ขั้นตอนในการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ประกอบไปด้วย 3 ระยะ คือ การจัดระเบียบหาด การบริหารจัดการชายหาด การรักษาให้คงอยู่ พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจชายหาด ไม่ได้รับคำแนะนำ และการเยียวยาจากเจ้าหน้าที่ของทางเทศบาลเมืองแสนสุขแต่มีเจ้าหน้าที่ มาตรวจความเรียบร้อยของพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสนอย่างสม่ำเสมอ

(2) เปรียบรายได้ของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน พบว่า ปัจจัยปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้รายได้ของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนส่วนใหญ่ที่ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวกับอาหารหลังจากที่มีการจัดระเบียบชายหาดนั้นลดลงจากก่อนที่จะมีการจัดระเบียบ

²³ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง (หัวหมาก)

²⁴ อาจารย์ที่ปรึกษา

(3) แนวทางในการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบการรายย่อย ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การจูงใจ การควบคุมและติดตาม พบว่า ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการกำหนดขั้นตอนในการลดผลกระทบจากการจัดระเบียบให้กับผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขเป็นการจัดการพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากยิ่งขึ้นโดยเป็นการจัดระเบียบพื้นที่ชายหาดบางแสนให้มีพื้นที่โล่งสำหรับการพักผ่อนของนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนพื้นที่มากขึ้น และการจัดระเบียบร้านค้าของผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสนเสียใหม่ เพื่อไม่ให้ร้านค้าของผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสน ไปบดบังทัศนียภาพของชายหาดบางแสนให้ลดลงไปและเป็นการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสนไม่ให้ทรุดโทรม สอดคล้องกับนโยบายการจัดระเบียบชายหาดของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ต้องการจัดระเบียบชายหาดทั่วประเทศ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับประเทศและยังดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายใช้สอยเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นอีกด้วย โดยชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดระเบียบชายหาดทั่วประเทศ เพราะชายหาดบางแสนมีมาตรฐานในการจัดระเบียบพื้นที่ชายหาดที่มีคุณภาพมาตั้งแต่อดีตและยังมีลักษณะพื้นที่ที่อำนวยต่อการจัดระเบียบ คือผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสนที่ให้ความร่วมมือกับการจัดระเบียบของทางเทศบาลเมืองแสนสุขเนื่องจากผู้ประกอบการรายย่อยเป็นประชาชนผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลแสนสุขของเทศบาลเมืองแสนสุขเพราะผู้ประกอบการรายย่อยจะทราบถึงปัญหาของพื้นที่ได้เป็นอย่างดี โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลเมืองแสนสุขจำนวน 4 คน และผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสนทั้งเก้าประเภทจำนวน 9 คน ในประเด็น การจัดระเบียบชายหาดของเทศบาลเมืองแสนสุข พบว่า เทศบาลเมืองแสนสุขได้ลงพื้นที่ทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการรายย่อยและได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายในองค์กรของรัฐในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินนโยบายการจัดระเบียบชายหาดได้อย่างสำเร็จลุล่วงไปได้ โดยการบูรณาการทำงานร่วมกันทั้งฝ่ายพลเรือน ทหาร ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเด็นเปรียบเทียบรายได้ของผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสน พบว่า จากการศึกษาเปรียบเทียบรายได้ของผู้ประกอบการรายย่อยโดยได้ทำการสัมภาษณ์จากสองส่วนคือ ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองแสนสุขและผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสนสุขของเทศบาลเมืองแสนสุข พบว่า รายได้ของผู้ประกอบการรายย่อยบริเวณชายหาดบางแสนหลังการจัดระเบียบชายหาดมีรายได้ที่ลดลงจากเดิมโดนมีผลมาจากปัจจัยด้านการผลิต และด้านการจำหน่าย ในประเด็นแนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบการรายย่อยจากการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองแสนสุข พบว่า ทางผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลมีแนวทางในการลดผลกระทบ

และข้อเสนอของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน ดังนี้ การวางแผน ก่อนการจัดระเบียบชายหาดบางแสนจะดำเนินการเทศบาลเมืองแสนสุข ได้มีวางแผนทางในการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน ให้ผ่านไปได้อย่างเรียบร้อยปราศจากการต่อต้านจากผู้ประกอบธุรกิจชายหาด การจัดการองค์การ เทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการจัดการองค์การโดยการมอบหมายหน้าที่ให้หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบชายหาดเพื่อให้การจัดระเบียบชายหาดสามารถที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การจูงใจ เทศบาลเมืองแสนสุขที่จูงใจให้ผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจโดยผู้ประกอบธุรกิจชายหาดที่ปฏิบัติตามภายในเวลาที่กำหนดจะได้รับผลตอบแทนจากเทศบาลเมืองแสนสุข เช่น การลดหย่อนการเสียภาษีท้องถิ่น การควบคุมและติดตาม ทางเทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการติดตามผลของโครงการจัดระเบียบชายหาดบางแสน โดยการเปรียบเทียบข้อมูลการเสียงตอบรับจากผู้ประกอบธุรกิจชายหาดก่อนแลหลังนโยบายการจัดระเบียบจะเกิดขึ้นว่าผลของการจัดระเบียบดีขึ้นหรือแย่ลง

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี (3) เพื่อศึกษาแนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบธุรกิจชายหาดจากการท่องเที่ยวของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ ผลกระทบด้านรายได้จากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ข้าราชการ พนักงานของเทศบาลเมืองแสนสุขจำนวน 4 คน และผู้ประกอบธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนทั้งเก้าประเภทจำนวน 9 คน ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2561 ถึง 26 เมษายน พ.ศ. 2561

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับเทศบาลเมืองแสนสุขและผู้เกี่ยวข้อง 1.) ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขในครั้งต่อไป 2.) ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดระเบียบชายหาดในพื้นที่อื่น ๆ ต่อไปได้ในอนาคต 3.) ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการกำหนด

ขั้นตอนการดำเนินการของเจ้าหน้าที่จัดระเบียบของเทศบาลอื่น ๆ ได้

การทบทวนวรรณกรรม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผลกระทบด้านรายได้จากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี มีดังนี้

โอกาส ภูประสงค์ ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมแนวทางการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชายหาดสวนสนของเทศบาลตำบลแก่งกะเจ็ดจังหวัดระยอง

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชายหาดสวนสนคือปัญหาด้านน้ำด้านอากาศด้านเสียงด้านขยะมูลฝอยและด้านของเสียอันตราย ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน และมีผลต่อการท่องเที่ยวของชายหาดสวนสนแนวทางการแก้ไขปัญหาเหล่านี้คือควรมีการให้ความรู้แก่ประชาชนไม่ทิ้งขยะมูลฝอยและของเสียลงทะเลมีการออกมาตรการให้สถานประกอบการบำบัดน้ำเสียเทศบาลฯ ต้องควบคุมกิจการที่ก่อให้เกิดกลิ่นเหม็นหรือปล่อยสารเคมีในอากาศ มีมาตรการสำหรับผู้ใช้เสียงเกินเวลา มีการติดป้ายงดใช้เสียงในเขตชุมชน ทางด้านขยะมูลฝอยเทศบาลฯ ต้องจัดที่ทิ้งขยะมูลฝอยให้เพียงพอ โดยเฉพาะบริเวณชายหาดสวนสนพร้อมทั้งรณรงค์การเก็บขยะมูลฝอยบริเวณชายหาด ส่วนการแก้ไขปัญหาด้านสารพิษเทศบาลต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ทราบถึงอันตรายจากสารพิษปรับปรุงระบบการจัดการสารพิษของโรงงานและสถานประกอบการโดยขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการหน่วยราชการและประชาชนในพื้นที่เพื่อให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในบริเวณชายหาดสวนสนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (โอกาส ภูประสงค์ ,2553,1-73)

สุชาติ ภัทรมุณีกุลได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัดในแหล่งท่องเที่ยวกรณีศึกษา ถนนเรียบชายหาดเมืองพัทยา

ผลการวิจัยพบว่า การแก้ไขปัญหาจราจรติดขัดในแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เป็นกรณีศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบเนื่องจากมีผู้เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแก้ไขปัญหาหลายคนและคนเหล่านั้นมักจะมีพื้นฐานความคิดและเป้าหมายการทำงานแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปร่วมในการแก้ไขปัญหาได้เพราะมักจะมีข้อขัดแย้งระหว่างการประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัดในแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาภาพรวมของระบบจราจร (2) การศึกษาลักษณะของปัญหาจราจรติดขัด (3) การกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัดและ (4) การประเมินผลทางเลือกในการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัด ผลจากทดลองใช้แนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวกับกรณีศึกษา พบว่า สามารถทำให้คณะผู้ตัดสินใจได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับทางเลือกในการแก้ไขปัญหาจราจรติดขัด ทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาว และยังพบว่า การใช้แบบจำลองด้านการจราจรที่เรียกว่า SATURN ในการประเมินประสิทธิภาพของทางเลือก สามารถช่วยทำให้คณะผู้ตัดสินใจที่มีพื้นฐานความคิดและเป้าหมายการทำงานที่แตกต่างกัน ร่วมกันคัดเลือกทางเลือกในการ

แก้ปัญหาจรรยาบรรณที่เบียดเบียนรับจากทุกฝ่ายได้ (นายสุชาติ ภัทรมนีกุล, 2555, 1-153)

มนัส เล่งเจ๊ะ ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ค้าขายบริเวณชายหาดบางแสนต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการบริเวณชายหาดบางแสน กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมผู้ประกอบการชายหาดบางแสน มีส่วนในกิจกรรมที่อยู่ในระดับที่สูง เมื่อแยกตามประเด็นพบเป็นว่า อันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรที่ได้มาจากทางน้ำและทางทะเล อันดับที่สอง คือ การมีส่วนร่วมในการเก็บรักษาธรรมชาติตามบริเวณชายหาด และอันดับที่สาม คือ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรต้นไม้บริเวณพื้นที่ชายหาด ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการบริเวณชายหาดบางแสน กับการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยจากการทดสอบสมมติฐานแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ ระยะเวลาที่เข้ามาประกอบการค้าบริเวณชายหาดบางแสน ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัด ภูมิลำเนาเดิมอยู่ภูมิภาคและได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดบางแสน ไม่มีความแตกต่างกัน จากการวิจัยที่ได้ค้นพบว่า ผู้ค้าขายชายหาดบางแสนได้ให้ความสำคัญในการได้เข้าร่วมเสนอปัญหา การเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับการกำจัดขยะ เพื่อลดปัญหามลภาวะบริเวณชายหาดบางแสน และได้ร่วมกิจกรรมโครงการกำจัดของเสียและสิ่งปฏิกูลเพื่อลดปัญหามลพิษบริเวณชายหาดบางแสน และได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปล่อยสัตว์น้ำเพื่อรักษาสมดุลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ (มนัส เล่งเจ๊ะ, 2553, 1-85)

ไกรภพ ผิวขำ ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการธุรกิจร้านอาหารขนาดย่อมบริเวณชายหาดเขาหลัก จังหวัดพังงา

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจร้านอาหารขนาดย่อมในภาพรวมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับจากน้อยไปมาก คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคลากรผลการเปรียบเทียบการจัดการธุรกิจร้านอาหารขนาดย่อมบริเวณชายหาดเขาหลัก จังหวัดพังงา ของผู้ประกอบการจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์พบว่าผู้ประกอบการมีเพศต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจร้านอาหารขนาดย่อมบริเวณชายหาดเขาหลักจังหวัดพังงาในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 ผู้ประกอบการมีอายุสถานภาพสมรสความเกี่ยวข้องกับกิจการประเภทของ กิจการร้านอาหารระยะเวลาในการเปิดกิจการและจำนวนพนักงานต่างมีความคิดเห็นในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านกระบวนการผู้ประกอบการมีเพศและอายุต่างกันมีความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันโดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ (นายไกรภพ ผิวขำ, 2554, 1-116)

สุนารี วิจิตระกุลได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่าการทำงานระหว่าง 20 ถึง 30 ปีส่วนมากเป็นพนักงานบริษัทเอกชนมี

การศึกษาระดับปริญญาตรีโดยมีรายได้ต่อเดือน 10,000 ถึง 20,000 บาทสำหรับปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวชายหาดบางแสนจังหวัดชลบุรีจำแนกตามส่วนประกอบทางการตลาดท่องเที่ยวจะกล่าวว่าปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้แก่ที่ราคาผลิตภัณฑ์ ราคากิจกรรมการพักผ่อน ด้านการจัดจำหน่ายสินค้าผ่าน การท่องเที่ยวได้แก่ความสะดวกในการสำรองที่พัก ด้านการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวได้แก่การจัด กิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น เทศกาลวันไหล ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ความมีมิตรไมตรีของชาวบ้าน ด้านกระบวนการ ได้แก่ การต้อนรับ ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด เปรียบเทียบปัจจัยที่มีกับการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวใช้จำแนกตาม เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ต่างกันเพราะว่าทุกปัจจัยไม่มีผลกับการตัดสินใจมาท่องเที่ยว (สุนารีย์ วิจิตตระกูล,2551,1-66)

มณฑาทิพย์ หนูเกตุได้ศึกษา เรื่องพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการร้านอาหารบริเวณชายหาดเทศบาลเมืองสงขลา

ผลการศึกษาพบว่า(1)ปัจจัยทางการตลาดของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการร้านอาหารบริเวณชายหาดเขตเทศบาลเมืองสงขลาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับได้แก่ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และราคา ปัจจัยด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะกายภาพปัจจัยด้านกระบวนการ ปัจจัยด้านพนักงานบริการ และปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด)2การเปรียบเทียบ ปัจจัยทางการตลาด(ของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการร้านอาหารบริเวณชายหาดเขตเทศบาลเมืองสงขลาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าจำแนกตาม เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน และที่อยู่อาศัย ไม่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามสถานภาพ ด้านการสร้างและนำเสนอแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 จำแนกตามอาชีพด้านการสร้างและการนำเสนอแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05 และจำแนกตามระดับการศึกษา ด้านผลิตภัณฑ์และราคาใน ด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.05) 3ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเลือกใช้บริการร้านอาหารในเขตเทศบาลเมืองด้านผลิตภัณฑ์ ราคา และบริการ ด้านการส่งเสริม และนำเสนอ สงขลาพบว่าภาพลักษณ์ทางกายภาพ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01 และ 0.054 การศึกษาปัจจัยและอุปสรรคของธุรกิจร้านอาหารบริเวณชายหาดเทศบาลเมืองสงขลาพบว่าปัญหาด้านจำนวนร้านอาหารบริเวณชายหาดที่มีจำนวนมาก ปัญหาสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้ ปัญหาสถานที่บริการชายหาดไม่สวยงามเนื่องจากนักท่องเที่ยวทิ้งขยะไม่เป็นที่ ปัญหาการจัดระเบียบร้านอาหารประเภทรถเข็น ที่จอดรถบริเวณที่จอดรถยนต์ทำให้สถานที่จอด ไม่เพียงพอ ห้องน้ำไม่เพียงพอตลอดจนมีมีฉาซีพหลอกลวงเงินนักท่องเที่ยว และมีการใช้อาวุธข่มขู่ร้านอาหารส่วนใหญ่ต้องการให้ภาครัฐที่เกี่ยวข้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว (มณฑาทิพย์ หนูเกตุ,2557,1-162)

ชานาภา เสมอกิจ วีรากร รัตกุลและสุวรรณณี คลังเจริญกุลได้ศึกษา เรื่อง แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ชายหาด บางแสน จังหวัดชลบุรี เพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยจะมีองค์ประกอบ ดังนี้(1)การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณชายหาดบางแสน พบว่า สภาพพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสน ส่วนใหญ่มีปัญหามากที่สุด คือ จำนวนนักท่องเที่ยวที่สูงกว่าจำนวนในการรองรับและพื้นที่ชายหาดบริเวณหาดบางแสนปราศจากความเป็นธรรมชาติและความสะดวก ส่วนของปัญหาที่สองคือ เป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมและปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณพื้นที่ชายหาดบางแสนที่มีสิ่งสกปรกและขยะจำนวนมาก และปัญหาในเรื่องการป้องกันภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่พบว่าบริเวณชายหาดบางแสนมีการสัญจรที่หนาแน่นก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ปัญหาต่างๆ จึงเป็นผลกระทบที่ทำให้เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ควรที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งหมดนี้เป็นอันดับต้นๆอย่างเร่งด่วน (2)แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ คือการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนในการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น คู่ไปกับการส่งเสริมให้พัฒนาชุมชนตามแนวทางคิดของทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวของชายหาดบางแสน อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตเศรษฐกิจจากพื้นฐานเพื่อให้เติบโตอย่างยั่งยืน (ชานาภา เสมอกิจ, วีรากร รัตกุล, สุวรรณณี คลังเจริญกุล,2552.1-348)

ภัทรพร ประภาสุทธิกุลได้ศึกษา เรื่อง แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวชายหาดปึกเตียน จังหวัดเพชรบุรี

ผลการศึกษาพบว่า การจัดบริการโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง($x=2.80$) โดยด้านที่พักอยู่ในระดับมาก($x=3.77$) ด้านร้านอาหารอยู่ในระดับปานกลาง($x=3.25$) ด้านร้านขายของที่ระลึกอยู่ในระดับปานกลาง($x=3.10$) ด้านกิจกรรมนันทนาการอยู่ในระดับปานกลาง($x=3.31$) ด้านสาธารณูปโภคอยู่ระดับปานกลาง($x=2.90$) ด้านการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง ($x=2.80$) โดยสิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 3 ด้าน ได้แก่ มีรถรับจ้างบริการเข้าชายหาดมากพอ ถนนสภาพดีไม่อันตราย และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะเพียงพอ ข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นระดับจังหวัดและระดับประเทศ นำไปใช้ในการประกอบการตัดสินใจวางแผนกำหนดนโยบายและแนวทางในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชายหาดปึกเตียน (ภัทรพร ประภาสุทธิกุล,2553,1-110)

เสกสรร ทองคำได้ศึกษา เรื่อง การประเมินความสำเร็จของโครงการลดและเลิกการใช้โฟมในชายหาดบางแสน เทศบาลเมืองแสนสุข

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบธุรกิจและนักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการแยกแยะภาชนะและบรรจุภัณฑ์ที่ปลอดภัย อยู่ในระดับปานกลาง โดยหลังจากเข้าร่วมโครงการผู้ประกอบการธุรกิจมีแนวความคิดที่จะลดและเลิกการใช้โฟม หรือ ภาชนะและบรรจุภัณฑ์ที่มีอายุในการย่อยสลายนานและบรรจุภัณฑ์ที่เป็นพิษต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยวและธรรมชาติในระดับสูง

นักท่องเที่ยวยังมีความคิดที่จะลดและเลิก การใช้โพน หรือภาชนะกับบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายยากและภาชนะกับบรรจุภัณฑ์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับค่อนข้างมากซึ่งในภาพรวมของการประเมินความสำเร็จของโครงการพบว่าโครงการมีระดับความสำเร็จในด้านการรณรงค์ให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้าและนักท่องเที่ยวให้มีความรู้ในการเลือกใช้ภาชนะกับบรรจุภัณฑ์อย่างถูกต้องในระดับปานกลางและมีระดับความสำเร็จให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้าลดและเลิกการใช้โพนเป็นภาชนะกับบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายยากและภาชนะกับบรรจุภัณฑ์ที่เป็นอันตรายในระดับมาก (เสกสรร ทองคำ, 2556.1-104)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้ศึกษาใช้การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเว็บไซต์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและสนับสนุนต่อผลกระทบหลังจากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด ประกอบกับการเก็บข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ รายงานผลการศึกษาตามลำดับ เพื่อที่จะรวบรวมรายละเอียดทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์ แปรผล สรุปผล และรายงานผลการศึกษาที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ รวมถึง กลุ่มผู้ประกอบการชายหาดทั้ง 9 กลุ่มเพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการแก้ไขหรือปรับปรุงผลกระทบที่เกิดจากการจัดระเบียบชายหาด

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “จัดระเบียบชายหาดบางแสน กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการจัดระเบียบชายหาดบางแสน เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน และแนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบการชายหาดจากการท่องเที่ยว ของเทศบาลเมืองแสนสุข ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาสามารถแยกได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดระเบียบชายหาดบางแสน มีผลการศึกษา ดังนี้ 1)รูปแบบในการจัดระเบียบชายหาด รูปแบบในการจัดระเบียบหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ประกอบไปด้วย การลงพื้นที่ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการในพื้นที่ การชี้แจงข้อกำหนดของนโยบายการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขให้กับผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนได้ทราบว่า สิ่งได้กระทำได้ สิ่งใดกระทำไม่ได้ ให้กับผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนได้ทราบ การรับฟังความคิดเห็นของผู้ประกอบการ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการชายหาดได้แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อนโยบายการจัดระเบียบชายหาดว่าการจัดระเบียบชายหาดของเทศบาลเมืองแสนสุขเป็นอย่างไรและผู้ประกอบการชายหาดได้รับผลกระทบอย่างไรให้ผู้ประกอบการเสนอความต้องการ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการชายหาดได้แสดงความต้องการของตัวเองต่อนโยบายการจัดระเบียบชายหาดว่าทางเทศบาลเมืองแสนสุขควรจะนำข้อเสนอของผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดมาปรับ

แนวทางในการจัดระเบียบชายหาดบางแสนอย่างไรเพื่อไม่ให้ผู้ประกอบการธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนได้รับผลกระทบหรือได้รับผลกระทบน้อยที่สุด 2) ขั้นตอนในการจัดระเบียบชายหาด ขั้นตอนในการจัดระเบียบชายหาดของเทศบาลเมือง แสนสุขต่อผู้ประกอบการธุรกิจชายหาด ประกอบด้วย การจัดการชายหาด การดำเนินการบังคับผู้ประกอบการธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนให้ปฏิบัติตามข้อกำหนด ขั้นตอน การจัดระเบียบชายหาดของเทศบาลเมืองแสนสุขด้วยความนุ่มนวลและก่อให้เกิดความสามัคคี การบริหารจัดการชายหาด เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดระเบียบชายหาด กำหนดให้มีพื้นที่พิเศษ (Special Zone) ที่มีการกำหนดแผนผัง แนวเขตมีสัญลักษณ์อย่างชัดเจน ไม่เกิน 10% ของพื้นที่ชายหาด ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนให้เข้าใจในแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการหาด การรักษาให้คงอยู่ การรักษาการปฏิบัติให้สม่ำเสมอหรือมีการพัฒนาการปฏิบัติให้สูงขึ้นเพื่อเป็นการรักษามาตรฐานของชายหาดให้อยู่ต่อไป

2. เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการบริเวณชายหาดบางแสน มีผลการศึกษา ดังนี้ 1) ปัจจัยการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเป็นการกระจายรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ที่สามารถที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองเพื่อนำไปใช้ในการเลี้ยงดูครอบครัวของตนเอง โดยการท่องเที่ยวจะมีองค์ประกอบ ดังนี้ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งเที่ยวนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวเพราะถือว่าเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวใช้ในการตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนั้นหรือไม่ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่จะมีการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวก สบาย ไม่ใช้เวลาในการเดินทางที่นานเกินไป การมีที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ที่พักนั้นก็ถือเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวใช้ในการตัดสินใจในการมาท่องเที่ยวด้วยเพราะการที่สถานที่ท่องเที่ยวมีที่พักดี ได้มาตรฐานนั้นก็เป็แม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวอีกอย่างหนึ่งเพราะนักท่องเที่ยวจะหวังให้ที่พักนั้นสามารถให้ความผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานได้ แหล่งท่องเที่ยว บริเวณชายหาดบางแสนนอกจากจะมีชายหาดไว้สำหรับการพักผ่อนแล้วยังมีแหล่งท่องเที่ยวอีกมากมายที่อยู่ใกล้เคียงกันที่สามารถที่จะเดินทางได้อย่างสะดวกและไม่เสียเวลาในการท่องเที่ยวมาก กิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสนได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมทางน้ำ กิจกรรมทางบก ก็จะได้รับคามนิยมจากนักท่องเที่ยว 2) ปัจจัยเศรษฐกิจ ชายหาดบางแสนเป็นพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนในมาท่องเที่ยวเป็นอันมากส่งผลให้เกิดธุรกิจต่าง ๆ ในพื้นที่มากมาย เช่นธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหาร และธุรกิจด้านการบริการต่าง ๆ ทำให้พื้นที่ชายหาดบางแสน อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี นั้นมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นมันมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเศรษฐกิจของพื้นที่ชายหาดบางแสนจะมีองค์ประกอบ ดังนี้ ด้านการผลิตสินค้า คือกิจกรรมของผู้ประกอบการต่าง ๆ ในพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสนที่ต้องการที่จะสร้างรายได้ให้กับตนเองเพื่อนำไปเลี้ยงดูครอบครัว โดยการผลิตสินค้า หรือ บริการ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าจำพวกอุปโภคบริโภคหรือบริโภค เช่น อาหารทะเล อาหารพื้นบ้าน ของฝาก เสื้อผ้า เป็นต้นโดยปัจจุบันปัจจัยด้านการผลิตที่สูงขึ้นทำให้ต้นทุนของสินค้านั้น

เพิ่มขึ้นส่งผลต่อราคาสินค้าและบริการที่ต้องเพิ่มขึ้นแต่ทางเทศบาลได้มีอกระเบียบสินค้าที่อยู่ในประเภทสินค้าควบคุมราคาทำให้ผู้ประกอบการเลือกที่จะไม่ผลิตสินค้าหรือบริการที่มีต้นทุนการผลิตที่สูงและตัดปัญหาด้วยการยกเลิกสินค้าหรือบริการนั้นทิ้งไป ด้านการจำหน่าย สินค้าและบริการของผู้ประกอบการกิจการขายหาตบริเวณขายหาตบางแสนส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการโฆษณาเพื่อเป็นการส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าและบริการทำให้ผู้ประกอบการต้องลงทุนกับการโฆษณาเองทำให้ต้นทุนของสินค้าและบริการเพิ่มสูงขึ้นทำให้ส่งผลกระทบต่อกรจำหน่าย ด้านการบริโภค คุณภาพของสินค้าและบริการเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้สินค้าและบริการนั้นสามารถที่จะทำให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้าและบริการเพราะถ้าสินค้าหรือบริการมีคุณภาพผู้ประกอบการก็จะสามารถที่จะสร้างรายได้ให้แก่ตนเองได้ในระยะยาวแต่ถ้าสินค้าหรือบริการนั้นขาดคุณภาพก็ทำให้ในอนาคตนักท่องเที่ยวจะไปกลับไปซื้อสินค้าหรือบริการนั้นซ้ำอีก

3. แนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบการกิจการขายหาตจากการท่องเที่ยวมีผลการศึกษา ดังนี้ 1) การวางแผน ก่อนการจัดระเบียบขายหาตบางแสนจะดำเนินการเทศบาลเมืองแสนสุข ได้มีวางแผนในการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประกอบการกิจการขายหาตบริเวณขายหาตบางแสน ให้ผ่านไปได้ด้วยความเรียบร้อย ประกอบไปด้วย ดังนี้ กำหนดพื้นที่ในการจัดระเบียบ การจัดระเบียบขายหาตบางแสนเป็นการขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการกิจการขายหาตประเภทต่าง ๆ ซึ่งมีจำนวนมากดังนั้นจำเป็นต้องมีการสำรวจพื้นที่สำหรับการจัดระเบียบและกำหนดพื้นที่ในการจัดระเบียบเสียใหม่ กำหนดวันในการเริ่มจัดระเบียบ การจัดระเบียบขายหาตจำเป็นต้องระบุวันและเวลาให้ชัดเจน เพื่อให้ผู้ประกอบการกิจการขายหาตทุกประเภทสามารถดำเนินการได้ทันตามกำหนดเวลา กำหนดระเบียบสำหรับผู้ประกอบการกิจการขายหาตประเภทต่าง ๆ ขายหาตบางแสนประกอบไปด้วยผู้ประกอบการกิจการขายหาตที่มีความแตกต่างกันไป ดังนั้นเทศบาลเมืองแสนสุขจำเป็นต้องมีการกำหนดระเบียบสำหรับผู้ประกอบการกิจการ 2) การจัดการองค์การ เทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการจัดการองค์การโดยกรมอบหมายหน้าที่ให้หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบขายหาตเพื่อให้การจัดระเบียบขายหาตสามารถที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ 3) การจูงใจ เทศบาลเมืองแสนสุขที่จูงใจให้ผู้ประกอบการกิจการขายหาตบริเวณขายหาตบางแสนปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจโดยผู้ประกอบการกิจการขายหาตที่ปฏิบัติตามภายในเวลาที่กำหนดจะได้รับผลตอบแทนจากเทศบาลเมืองแสนสุข เช่น การลดหย่อนการเสียภาษีท้องถิ่น 4) การควบคุมและติดตาม ทางเทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการติดตามผลของโครงการจัดระเบียบขายหาตบางแสนโดยการเปรียบเทียบข้อมูลการเสียงตอบรับจากผู้ประกอบการกิจการขายหาตก่อนแลหลังนโยบายการจัดระเบียบจะเกิดขึ้น

สรุป การจัดระเบียบขายหาตเป็นกิจกรรมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของขายหาตบางแสนและแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบโดยมีจุดมุ่งหมายคือการปรับปรุงทัศนียภาพของขายหาตบางแสนให้กลับมาสวยงามแม้ว่าการจัดระเบียบขายหาตในช่วงแรกอาจจะยังไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วนแต่มุ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวขายหาตบางแสนเพื่อจะได้เป็นการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการกิจการขายหาตและประชาชนบริเวณขายหาตบางแสนเพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพ

ชีวิตของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดและประชาชนให้ดีขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่สรุปข้างต้น พบประเด็นที่น่าสนใจ ที่ผู้ศึกษานามาพิจารณาวิเคราะห์อภิปราย ดังนี้

1. การจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข

การจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข โดยวิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีการจัดระเบียบสังคมของ Broom Selznick ที่กล่าวว่า สังคมและกลุ่มต่างๆ มีแบบของความสัมพันธ์ที่เป็นลักษณะเด่น การจัดระเบียบสังคมจากจารีตประเพณีหรือกฎเกณฑ์สำคัญที่ใช้ควบคุมสังคมว่าเป็นชนิดใด และสถานภาพ ผลการศึกษาพบว่า การจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ รูปแบบการจัดระเบียบชายหาด ได้แก่ การลงพื้นที่ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการในพื้นที่ รับฟังความคิดเห็นของผู้ประกอบการ ให้ผู้ประกอบการเสนอความต้องการ ขั้นตอนในการจัดระเบียบชายหาด ได้แก่ การจัดระเบียบชายหาด การบริการจัดการชายหาด การรักษาให้คงอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษา มนัส เล่งเจ๊ะ 2553 ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ค้าขายบริเวณชายหาดบางแสนต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ ระยะเวลาที่เข้ามาประกอบการค้าบริเวณชายหาดบางแสน ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัด ภูมิลำเนาเดิมอยู่ภูมิภาคและได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบว่าการมีส่วนร่วมของผู้ค้าขายบริเวณชายหาดบางแสน ต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ภาพรวมผู้ประกอบการชายหาดบางแสน มีส่วนในกิจกรรมอยู่ในระดับที่สูง เมื่อแยกตามประเด็นพบเป็นว่า อันดับที่หนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรที่ได้มาจากทางน้ำและทางทะเล อันดับที่สอง คือ การมีส่วนร่วมในการเก็บรักษาธรรมชาติตามบริเวณชายหาด และอันดับที่สาม คือ การมีส่วนร่วมในการรักษาทรัพยากรต้นไม้บริเวณพื้นที่ชายหาด ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการบริเวณชายหาดบางแสน กับการรักษาสิ่งแวดล้อมโดยจากการทดสอบสมมติฐานแยกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ การศึกษา อายุ ระยะเวลาที่เข้ามาประกอบการค้าบริเวณชายหาดบางแสน ภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัด ภูมิลำเนาเดิมอยู่ภูมิภาคและได้รับข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดบางแสน ไม่มีความแตกต่างกัน จากการวิจัยที่ได้ค้นพบว่า ผู้ค้าขายชายหาดบางแสนได้ให้ความสำคัญในการได้เข้าร่วมเสนอปัญหา การเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับการกำจัดขยะ เพื่อลดปัญหามลภาวะบริเวณชายหาดบางแสน และเข้าร่วมกิจกรรมโครงการกำจัดของเสียและสิ่งปฏิกูลเพื่อลดปัญหามลพิษบริเวณชายหาดบางแสน และได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปล่อยสัตว์น้ำเพื่อรักษาสมดุลให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ

บาลเมืองแสนสุข ผลจากการสัมภาษณ์ประเด็นการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขพบว่า การจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขนั้นใช้รูปแบบการจัดระเบียบแบบ การลงพื้นที่ชี้แจงกับตัวแทนของผู้ประกอบธุรกิจชายหาดประเภทต่าง ๆ ซึ่งขัดแย้งกับ

ข้อมูลจากด้านของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดทั้ง รูปแบบการจัดระเบียบและขั้นตอนในการจัดระเบียบ

2. เปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดบริเวณชายหาดบางแสน

รายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดบริเวณชายหาดบางแสน โดยวิเคราะห์จากแนวคิดเศรษฐกิจ ที่จะประกอบไปด้วย การผลิต การจำหน่าย ด้านการบริโภค ผลการศึกษาพบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดบริเวณชายหาดบางแสนจาก ปัจจัยเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย ด้านการผลิตสินค้า ด้านการจำหน่าย ด้านการบริโภค ซึ่งสอดคล้อง ฐานปี 2557 ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ชายหาดบางแสน ปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้านผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้แก่ที่ราคาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวได้แก่ราคากิจกรรมการพักผ่อนด้านการจัดจำหน่ายผ่านทางการท่องเที่ยวได้แก่ความสะดวกในการสำรองที่พัก ด้านการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเช่นเทศกาลวันไหล ด้านบุคลากรทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ความมีมิตรไมตรีของชาว

จากการสัมภาษณ์ประเด็นการเปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดบริเวณชายหาดบางแสน ผลการศึกษาพบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวของผู้ประกอบธุรกิจขายหาดหลังจากนโยบายการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขลดลงจากเดิมก่อนที่จะมีนโยบายการจัดระเบียบชายหาดโดยประเภทธุรกิจขายหาดที่ได้รับผลกระทบจะเป็นกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวกับการขายอาหารและบริการ

3. แนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบธุรกิจขายหาดจากการท่องเที่ยว

แนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบธุรกิจขายหาดจากการท่องเที่ยว โดย) วิเคราะห์จากแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการของ กริฟฟิน(Griffin) กล่าวว่า ทฤษฎีการจัดการ หมายถึง กรอบแนวความคิด ความรู้และการกำหนดแนวทางในการจัดองค์การรวมทั้งเพื่อการบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบธุรกิจขายหาดจากการท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ การควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับ ชนาภา เสมอกิจ วีรากร รัตกุลและสุวรรณีย์ คลังเจริญกุล 2552 ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี เพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี เพื่อกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยควรประกอบด้วย (1) ทางการศึกษาความคิดเห็นต่อปัญหาที่เกิดขึ้นบนชายหาดบางแสน พบว่าสภาพพื้นที่ ชายหาดบางแสนที่มีปัญหามากที่สุด คือ มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มากกว่าการรองรับและพื้นที่ชายหาดบริเวณหาดบางแสนขาดความเรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ ส่วนของปัญหาที่รองลงมาเป็นปัญหา*ทรัพยากรธรรมชาติ*และสิ่งแวดล้อม ที่เจอปัญหาบริเวณพื้นที่ชายหาดที่มีสิ่งปฏิกูลมากและขยะจำนวนมาก และปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ที่พบว่าบริเวณชายหาดบางแสนมีการสรรจรรยาที่หนาแน่นก่อให้เกิด

อันตรายต่อนักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้ปัญหาต่าง ๆ จึงเป็นผลกระทบที่ทำให้เกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ควรที่จะแก้ไขปัญหาทั้งหมดนี้เป็นอันดับต้น ๆ อย่างเร่งด่วน (2) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ คือการปลูกฝังจิตสำนึกของประชาชนในการรักษาทรัพยากรทางธรรมชาติของท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่น คู่ไปกับการส่งเสริมให้พัฒนาจพอเพียง การชุมชนตามแนวทางการคิดของทฤษฎีเศรษฐกิจพัฒนาพื้นที่การท่องเที่ยวของชายหาดบางแสน อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตเศรษฐกิจจากพื้นฐานเพื่อนให้เติบโตอย่างยั่งยืน จากการสัมภาษณ์ประเด็นแนวจชายหาดจากการทางการลดผลกระทบจากนโยบายต่อผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่าการจัดระเบียบชายหาดบางแสนจะดำเนินการเทศบาลเมืองแสนสุข ได้มีวางแผนทางในการปฏิบัติระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประกอบการธุรกิจชายหาดบริเวณชายหาดบางแสน ให้ผ่านไปได้ด้วยความเรียบร้อย ปราศจากการต่อต้านจากผู้ประกอบการธุรกิจชายหาด เทศบาลเมืองแสนสุขได้มีการจัดการองค์โดยการมอบหมายหน้าที่ให้หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบชายหาดเพื่อให้การจัดระเบียบชายหาดสามารถที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุป

จากการศึกษา ผลกระทบด้านรายได้จากนโยบายการจัดระเบียบชายหาด กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจชายหาดบางแสน บริเวณชายหาดบางแสน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี จะมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 47 ปี อาศัยในพื้นที่ของบางแสนเฉลี่ยอยู่ที่ 47 ปี ประกอบธุรกิจชายหาดเฉลี่ยอยู่ที่ 18 ปี และรายมีใบอนุญาตจากเทศบาลเมืองแสนสุข กับ ไม่เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาต รูปแบบในการจัดระเบียบชายหาด การกำหนดพื้นที่ร้านค้าบริเวณชายหาด กำหนดราคาสินค้าแล้วบริการบริเวณชายหาด กำหนดคุณสมบัติของตัวผู้ประกอบการชายหาด ขั้นตอนในการจัดระเบียบชายหาด ช่วงการสร้าง ความเข้าใจกับผู้ประกอบการชายหาด ช่วงการกำหนดพื้นที่ในการจัดระเบียบชายหาด ผู้ประกอบการชายหาดที่ได้รับผลกระทบด้านรายได้หลังจากการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี นั่นคือกลุ่มผู้ประกอบการชายหาดที่อยู่ในกลุ่มจำหน่ายสินค้าจำพวกอาหารและสินค้าที่เกี่ยวกับการอุปโภคและบริโภคในบริเวณชายหาดบางแสนที่จะได้รับผลกระทบหลังการจัดระเบียบชายหาดของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และสังเกตได้ว่ากลุ่มธุรกิจชายหาดประเภทการให้บริการต่าง ๆ เช่น การให้บริการเรือกล้วยจะไม่ได้ รับผลกระทบหรือได้รับผลกระทบที่น้อยในด้านรายได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ของเทศบาลเมืองแสนสุข ควรจะชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายการจัดระเบียบชายหาดบางแสนของเทศบาลเมืองแสนสุขให้ผู้ประกอบการธุรกิจชายหาดได้รับทราบกันทั่วถึงมากกว่านี้
2. เทศบาลเมืองแสนสุข ควรมีการรับฟังผลกระทบและข้อเสนอแนะของผู้ประกอบการชายหาดบริเวณชายหาดบางแสนมากกว่านี้
3. ควรให้หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ามาโฆษณาการท่องเที่ยวชายหาดบางแสนให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากกว่านี้
4. เทศบาลเมืองแสนสุขควรมีงบประมาณในการพัฒนาหรือส่งเสริม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของผู้ประกอบการชายหาด

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาพฤติกรรมการบริโภคของนักท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบกับการส่งเสริมสร้างรายได้ของผู้ประกอบการ
2. ควรศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการมาท่องเที่ยวบริเวณชายหาดบางแสนเพื่อนำไปประกอบกับการพัฒนาสินค้าและบริการบริเวณชายหาดบางแสน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). *แผนการตลาดการท่องเที่ยวปี 2559*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กิตติมา คงอยู่. (2551). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศในเกาะสมุย*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กรมการท่องเที่ยว. (2561). *สถิตินักท่องเที่ยว*. ค้นเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://www.tourism.go.th/home/listcontent/11/221/276> เทศบาลเมืองแสนสุข
- ไกรภพ ผิวขำ. (2554). *การจัดการธุรกิจร้านอาหารขนาดย่อม บริเวณชายหาดเขาหลัก จังหวัดพังงา*. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ดวงนภา วินิจวรกิจกุล. (2544). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเลือกใช้บริการร้านอาหารพื้นเมือง ในอำเภอเมือง จ.เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. (2551). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชฎามาศ แก้วสุกใส. (2546). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2555). *โครงการรณรงค์ลดการใช้โฟมในชายหาดบางแสน*. ชลบุรี
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2555). *จำนวนประชากรเทศบาลเมืองแสนสุข*. ชลบุรี: สำนักงานทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองแสนสุข. (2556). *ข้อมูลเทศบาลเมืองแสนสุข*. ชลบุรี: สำนักงานเทศบาลเมืองแสนสุข
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2561). *แผนพัฒนาสามปี 2551-2553*. ค้นเมื่อ 18 เมษายน 2561, จาก http://www.saensukcity.com/index.php?option=com_mamboboard&Itemid=218&func=view&id=217&catid=11
- ธรรมบุญ ประจวบเหมาะ.(2529). *อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกับความมั่นคงของชาติ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- นิคม จารุมรี .(2536). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- นงนุช วรรณิ. (2546). *การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลบางแสน*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปรีศนีย์ นัยนานนท์. (2550). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในอุทยานแห่งชาติเอราวัณ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปาริชาติ ห่วงศรี (2545). *การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปุ่นณรัตน์ มณีบุตร. (2547). *“ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ตของนักท่องเที่ยวชาวไทย”*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มนตร์ดี บุรณะหิรัญ. (2551). *ตัวชี้วัดที่แสดงการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมบนชายหาดเกาะช้างจากกิจกรรมการท่องเที่ยว*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬารังกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส เล่งเจ๊ะ. (2553). *การมีส่วนร่วมของผู้ค้าขายบริเวณชายหาดบางแสนต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม*. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2536). *คุณค่าและความสำคัญควรแก่การอนุรักษ์ของชายหาดบางแสน*. คณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุทธิศักดิ์ ช่วยเมืองปักษ์. (2551). การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชนในโครงการป่าชุมชนบ้านน้ำเลา ตำบลบ้านโคก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์. ปัญหาพิเศษ. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสกสรร ทองคา. (2556). การประเมินผลสำเร็จของโครงการรณรงค์ลดการใช้โฟมในชายหาดบางแสน เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี ปัญหาพิเศษ. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เสถียร เหลืองอร่าม. (2528). การวางนโยบายและกระบวนการวางแผน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิรมย์ พรหมจรรยา. (2544). การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.